

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Simona Bischel

Mezinárodněprávní ochrana dětí v rámci ozbrojených konfliktů
se zaměřením na „dětské vojáky“

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Mezinárodněprávní ochrana dětí v rámci ozbrojených konfliktů se zaměřením na „dětské vojáky“* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 191 122 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 7. července 2022

.....

Simona Bischel

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Martinu Faixovi, za jeho vstřícnost, čas a ochotu. Dále bych ráda poděkovala své rodině, že mi poskytla prostor tuto práci dokončit. Poděkování patří i mé malé dcerce Charlottce Lemonce. V neposlední řadě chci poděkovat všem, co mi byli nápomocni při zpracování praktické části diplomové práce, a to především poskytnutím rozhovoru, písemného interview nebo vyplněním dotazníku.

Obsah	
Seznam použitých zkratk	7
Úvod	8
Teoretická část	12
1. Úvod do problematiky, vymezení základních pojmů	12
1.1. Úvod do problematiky dětských vojáků.....	12
1.2. Vymezení základních pojmů.....	13
1.2.1. Dítě	13
1.2.2. Ozbrojený konflikt	14
1.2.3. Dětský voják	15
1.2.4. Dítě zasažené ozbrojeným konfliktem	16
1.2.5. Rekrutování dětí a jeho druhy.....	16
2. Mezinárodněprávní ochrana dětí v ozbrojených konfliktech – dětský voják	18
2.1. Relevantní právní úprava	18
2.1.1. Ženevské úmluvy a Dodatkové protokoly	19
2.1.2. Úmluva o právech dítěte	20
2.1.3. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (OPAC)	22
2.1.4. Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 182	25
2.1.5. Africká charta pro právo a blaho dítěte 1990 (dále jen „Africká charta“)	25
2.2. Další nástroje chránící děti v ozbrojených konfliktech.....	26
2.3. Dílčí Závěr	27
3. Mezinárodněprávní ochrana dětí v průběhu ozbrojeného konfliktu - možnost ochrany již aktivních "dětských vojáků"	29
3.1. Mezinárodní humanitární právo	29
3.1.1. Kombatant.....	30
3.1.2. Dítě jako kombatant.....	31
3.1.3. Dítě jako civilní osoba.....	36
3.1.4. Navrhované řešení	36
3.2. Střet vojáka (AČR) s dítětem	37
3.2.1. Střet vojáka s dítětem civilistou	37
3.2.2. Střet vojáka (AČR) s dětským vojákem nebo s dítětem aktivně se účastnícím nepřátelství.....	38
3.3. Dílčí závěr:	41
4. Potrestání dítěte za zločiny, jež spáchalo jako „dětský voják“	44
4.1. Dětský voják – oběť nebo pachatel?	44
4.2. Možnosti potrestání (bývalého) dětského vojáka mezinárodním právem	45
4.3. Dominic Ongwen	50

4.4. Dílčí závěr	51
5. Potrestání těch, kteří dítě rekrutovali nebo využili k aktivní účasti na ozbrojeném konfliktu	52
5.1. Mezinárodní trestní soudnictví – Mezinárodní trestní tribunály	53
5.2. Mezinárodní trestní soud	53
5.3. Konkrétní rozsudky MTS.....	54
5.3.1. Thomas Lubanya Dyilo	54
5.3.2. Bosco Ntaganda.....	55
5.4. Mezinárodněprávní odpovědnost států a skupin	55
5.5. Dílčí závěr	56
6. Možnosti opětovného začlenění do společnosti	57
Závěr.....	59
Praktická část	61
Implementace MHP v AČR s aspektem problematiky dětských vojáků.....	61
1) Úvod k praktické části	61
2) Vyhodnocení šetření	63
2.1) Dotazníkové šetření	63
2.2) Rozhovory – shrnutí	67
2.3) Dítě jako psychologická zbraň.....	71
2.4) Právní rámec implementace MHP a LPS	72
3) Závěr k praktické části:	73
Celkový závěr	76
Příloha č. 1 – podoba dotazníku určeného pro příslušníky AČR.....	78
Příloha č. 2 – výsledky dotazníkového šetření:	86
První část dotazníkového šetření – grafy:	87
Graf č. 1. Zúčastnil/a jste se již zahraniční mise?	87
Graf č. 2. Zamýšlel/a jste se někdy nad tím, že se v zahraničních ozbrojených silách, a především v ozbrojených skupinách, mohou vyskytovat „dětské vojáky“?	88
Graf č. 3. Setkal/a jste se někdy v rámci svého působení u AČR se školením, do kterého by byla zahrnuta i problematika „dětských vojáků“?	89
Graf č. 4. Setkal/a jste se někdy v rámci svého působení u AČR s vojenským cvičením, do kterého by byla zahrnuta i problematika „dětských vojáků“?.....	93
Graf č. 5. Máte obavy, že se na zahraniční misi setkáte při plnění úkolu s „dětským vojáky“?	94
Graf č. 6. Setkal/a jste se již v rámci zahraniční mise s „dětským vojáky“?	97
Graf č. 7. Připouštíte si možnost, že byste se dostali někdy do střetu s „dětským vojáky“?	99
Graf č. 8. Myslíte, že jste připraveni na případnou konfrontaci s „dětským vojáky“?.....	100
Graf č. 9. Pokud by došlo ke střetu s „dětským vojáky“ jako protivníkem:	101
Graf č. 10. Uvítal/a byste školení na téma „dětský voják“?	102

Graf č. 11. Uvítal/a byste cvičení na téma „ <i>dětský voják</i> “?	102
Graf č. 12. Preferovaný způsob řešení problematiky v rámci přípravy na misi.....	103
Graf č. 13. Uvítal/a byste možnost probrat tuto otázku s vojenským psychologem?	104
Graf č. 14. Využil/a jste někdy možnost konzultace u vojenského psychologa na jiné téma? ...	104
Graf č. 15. Uvítal/a byste možnost probrat tuto otázku s vojenským kaplanem?.....	105
Graf č. 16. Využil/a jste někdy možnost konzultace u vojenského kaplana na jiné téma?.....	105
Graf č. 17. Za nejefektivnější pro AČR považuji (možnost zvolit více odpovědí).....	106
Graf č. 18. Kde by mělo probíhat školení/cvičení s tematikou dětských vojáků? (možnost zvolit více odpovědí)	108
Druhá část dotazníkového šetření – modelový příklad	110
Graf A: Účast na misi.	110
Graf B: Modelový příklad – střet s 8 mi letým chlapcem se zbraní.....	111
Příloha č. 3 - Rozhovor s hlavním vojenským kaplanem.....	119
Příloha č. 4 – Rozhovor s vojenským psychologem	123
Příloha č. 5 – Rozhovor s výkonnou ředitelkou UNICEF ČR.....	130
Příloha č. 6 – Rozhovor s prezidentem ČČK	134
Příloha č. 7 – Rozhovor s vojákem	142
Zdroje:	146
Shrnutí	159
Abstract	160
Seznam klíčových slov.....	161
Key words	161

Seznam použitých zkratk

- AČR Armáda České republiky
- CSPA Child Soldiers Prevention Act
Zákon o prevenci dětských vojáků
- ČČK Český červený kříž
- ČR Česká republika
- DDR Disarmament, Demobilization and Reintegration
Odzbrojení, demobilizace a reintegrace
- ICC International Criminal Court
MTS Mezinárodní trestní soud
- ICRC International Committee of the Red Cross
MVČK Mezinárodní výbor Červeného kříže
- ICTR International Criminal Tribunal for Rwanda
Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu
- ICTY International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
- LPS Lidskoprávní mezinárodní smlouvy
- MHP Mezinárodní humanitární právo
- OPAC Optional Protocol on the Involvement of Children in Armed Conflict
Opční protokol Opční protokol o zapojení dětí do ozbrojeného konfliktu
- OSN Organizace spojených národů
- ROE Rule of Engagement
- UNICEF United Nations Children's Fund¹
Dětský fond Organizace spojených národů
- USA United States of America
Spojené státy americké
- Viz Vizte

¹ Dříve United Nations International Children's Emergency Fund, z tohoto názvu je odvozena a obecně používána zkratka UNICEF.

Úvod

Ráda bych téma mezinárodněprávní ochrany dětí v rámci ozbrojeného konfliktu zpracovala komplexně, tak abych se vypořádala se všemi situacemi, které mohou dítě v ozbrojeném konfliktu potkat. Nicméně taková komplexnost by byla na úkor hloubky práce, i z toho důvodu jsem se ve své práci zaměřila především na dětské vojáky, nikoliv na všechny děti zasažené ozbrojeným konfliktem.

Téma práce považuji za vhodné, jelikož se jedná o téma nejen velmi zajímavé, ale bohužel vzhledem k přetrvávajícím a přibývajícím konfliktům ve světě stále aktuální, poskytující prostor pro zlepšení situace, kdy i přes snahy o zamezení rekrutování dětských vojáků, stále k jejich rekrutování dochází.² Práce reflektuje především aktuální situaci, respektive situaci posledních let, a relevantní mezinárodní dokumenty. Jde o téma velmi citlivé, spadající z části pod mezinárodní humanitární právo, z části pod mezinárodní právo lidských práv a z části pod mezinárodní trestní právo. Důležitou roli zde sehrává i mezinárodní obyčej.

Z odborné literatury jsou k tématu práce v ČR dostupné například články doc. PhDr. Stanislavy Hýbnerové, CSc., dále byl nově vydán Komentář k Úmluvě o právech dítěte³ a kniha Českého červeného kříže.⁴ Odborná publikace zaměřená přímo na problematiku dětských vojáků však stále dostupná není, chybí i česká odborná publikace, která by tuto problematiku alespoň více zahrnovala, ojedinele je tato problematika zahrnuta alespoň jako součást některé z kapitol nově vznikajících publikací.⁵ Hlavním pramenem tak nadále zůstávají především články, zahraniční literatura, dokumenty mezinárodního práva a judikatura, především pak judikatura MTS. Velká část dostupné české i zahraniční odborné literatury se zaměřuje především na prevenci rekrutování dětských vojáků, případně na demobilizaci a reintegraci. Ráda bych se však zaměřila na tu oblast, která je především v ČR zpracována jen ojedinele a

² Nejnověji především v Mosambiku, Syrii, Afgánistánu, Demokratické republice Kongo a Jemenu, dále v Mali, Myanmaru, Somálsku... Více v United Nations General Assembly Security Council. *Children and Armed Conflict: Report of the Secretary-General (A/75/873-S/2021/437)*. [online]. Secretary-General United Nations Security Council, 6. května 2021. Dostupné z: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2021/437&Lang=E&Area=UNDOC.

³ DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 744 s., kdy k tématu dětských vojáků jsou relevantní především zde komentované čl. 37, 38 a 40 Úmluvy o právech dítěte a Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů.

⁴ JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy, obyčeje a zásady humanitárního práva: (stručný přehled)*. Praha: Český červený kříž, 2020. 160 s. Dostupné z: <https://www.cervenykriz.eu/knihovna-mhp>., tady však přímo problematika ochrany dětí není podrobněji rozvedena.

⁵ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020, 118 s.

přijde mi opomíjená. A to na situaci, kdy se dítě jako dětský voják střetne s protivníkem. Chci se na tuto situaci podívat nejen z pohledu dítěte, ale i z pohledu jeho protivníka. Chci zjistit, jaké možnosti má, jak se může k dítěti zachovat a jestli je nějaká možnost, jak dítěti v této situaci pomoci ať už v tomto konkrétním okamžiku nebo do budoucna za pomoci především mezinárodního práva. V návaznosti na praktickou část se chci pokusit navrhnout i možné způsoby úpravy této problematiky.

Za vhodné považuji zařazení praktické části, jelikož během zpracovávání diplomové práce vyvstalo několik otázek, k jejichž posouzení a zodpovězení jsem potřebovala znát, jak tuto situaci vnímají vojáci samotní, především ti účastníci se zahraničních operací a jak je v rámci AČR MHP implementováno především na úrovni šíření MHP. Výzkum založený na interdisciplinárním přístupu jsem doplnila ještě rozhovory s prezidentem ČČK, ředitelkou UNICEF ČR, hlavním vojenským kaplanem, vojenským psychologem a s některými vojáky, kteří se již zúčastnili zahraničních misí. Na základě tohoto šetření chci vyvodit, zdali mohou být mé úvahy k možnostem zlepšení ochrany dětských vojáků správné a mohou být efektivní nebo nikoliv. Na tomto místě bych ráda uvedla, že si uvědomuji, že AČR působí nebo v minulosti působila pouze v několika oblastech s možným výskytem dětských vojáků a mám za to, že by bylo vhodné provést rozsáhlejší výzkum i v dalších zahraničních ozbrojených silách,⁶ kde je větší pravděpodobnost setkání s dětskými vojáky, než tomu bylo doposud u příslušníků AČR.⁷ Následně by byla vhodná i komparace, jak se k této problematice staví ozbrojené síly dalších vyspělých zemí a zdali jsou postupy sjednoceny nebo se rozcházejí. Takové šetření již by ale přesahovalo rozsah této diplomové práce.

Práci jsme si rozčlenila tedy na teoretickou a praktickou část, pro zpracování teoretické části diplomové práce používám především metodu popisnou, analytickou a z části i metodu normotvornou, kdy se pokouším navrhnout, jak by měla být problematika do budoucna upravena. Pro zpracování praktické části jsem zvolila především metodu empirickou.

Teoretickou část práce člením do šesti kapitol a tyto kapitoly dále člením na podkapitoly. První kapitola teoretické části obsahuje úvod do problematiky dětských vojáků a vymezení základních pojmů, které provázejí celou tuto práci.

V další kapitole se již budu zabývat mezinárodněprávní ochranou dětí v ozbrojených konfliktech. Konkrétně právní úpravou, která upravuje problematiku dětských vojáků. V rámci

⁶ Takový výzkum by mohl být proveden pracovní skupinou složenou z odborníků například z řad právníků, psychologů, příslušníků ozbrojených sil, případně i z vojenských kaplanů, vojenských psychologů, sociologů, analytiků a dalších odborníků.

⁷ Ať už v rámci plnění úkolů nebo případně i ve vlastních řadách.

této kapitoly se zaměřím především na prevenci rekrutování dětských vojáků. Zanalyzuji, jak je na tom aktuálně mezinárodní právní úprava v tomto ohledu a pokusím se poukázat na možné slabiny, pokud je naleznu, ať již půjde o slabiny přímo v dané mezinárodní právní úpravě nebo spíše v její aplikovatelnosti, pokusím se navrhnout i možná řešení do budoucna.

Nicméně i přes všechna preventivní opatření může dojít k tomu, že se dítě stane dětským vojákem. V další pro mou práci stěžejní kapitole 3 zanalyzuji, jak mezinárodněprávní úprava nahlíží na dítě, které se účastní bojových akcí. Budu se tedy zabývat možnostmi ochrany již aktivních „dětských vojáků“, ale i dětí jako civilistů přímo se účastnících nepřátelství. Objasním, jak se dle mezinárodní právní úpravy má k dětským vojákům chovat protivník v případě střetu a zodpovím, zdali mají mít tyto děti nějaké privilegované postavení a zda na ně musí brát protivníci během případného samotného střetu, nějaké zvláštní ohledy, případně proč tomu tak není. Následně se pokusím navrhnout možná řešení této problematiky, kdy se na tuto problematiku pokusím nahlédnout nejen z pohledu dítěte a mezinárodního práva, ale také z pohledu vojáka jako možného protivníka tohoto dítěte. K tomuto náhledu využiji poznatky získané při zpracování praktické části diplomové práce.

V neposlední řadě je nutno dítě ochránit i před případnými nepřiměřenými tresty, které by mu mohly být eventuelně uloženy za skutky, kterých se dopustilo jako dětský voják. Bude dítě na úrovni mezinárodního případně vnitrostátního práva potrestáno za případné zločiny, jež spáchalo jako dětský voják? Je možné trestat dítě za to, že nebylo samo ochráněno? Tím už se bude zabývat tato další samostatná kapitola.

Obsahem předposlední kapitoly je nepřímá ochrana dětských vojáků za pomoci mezinárodního trestního práva, přes individuální trestní odpovědnost těch, co dítě využili k aktivní účasti v nepřátelských akcích nebo jej rekrutovali do ozbrojených sil či skupin. Mohou být nějak potrestáni na úrovni mezinárodního práva? Pokud ano, jak? Toto doložím i konkrétními rozsudky MTS.

V poslední kapitole nastiňuji problematiku reintegrace dětských vojáků, jež je završením celého procesu ochrany dětských vojáků. Pokusím se zodpovědět, jak můžeme takovému dítěti pomoci a kdo tuto pomoc poskytuje. V této části bude odkazováno mimo jiné na písemné interview, které mi poskytla paní ředitelka UNICEF ČR. Teoretickou část zakončí „Závěr k teoretické části“.

Praktickou část tvoří úvod do konceptu výzkumu, shrnutí podstatných zjištěných skutečností s odkazy na tato vlastní šetření a závěr k praktické části. Následovat bude celkový závěr.

Podobu dotazníků přikládám k práci jako přílohu, stejně jako Grafy vytvořené na základě tohoto dotazníkového šetření s podrobnějším výstupem šetření a přepisy některých rozhovorů.

Cílem práce je tedy zanalyzovat současnou mezinárodní právní úpravu v oblasti ochrany dětí v rámci ozbrojeného konfliktu, případně nalézt slabá místa, upozornit na ně a pokusit se navrhnout vhodná možná řešení, která by dle mého názoru mohla situaci okolo dětských vojáků alespoň trochu posunout správným směrem tak, aby dětských vojáků bylo v budoucnu rekrutováno co nejméně, v ideálním případě, aby k jejich rekrutování vůbec nedocházelo.

Stanovila jsem si tyto výzkumné otázky, které se pokusím co nejlépe zodpovědět:

Hlavní výzkumná otázka:

- Jak je upravena problematika ochrany dětských vojáků či dětí, aktivně se na ozbrojeném konfliktu podílejících, mezinárodním právem? Je tato mezinárodní právní úprava dostatečná?

Vedlejší výzkumné otázky:

- Jaké preventivní opatření zná mezinárodní právo, aby k rekrutování dětských vojáků a zneužívání dětí v ozbrojeném konfliktu vůbec nedocházelo?
Jsou zde nějaké slabiny?
- Jak MP nahlíží na dětské vojáky. během již probíhajícího ozbrojeného konfliktu, resp. během bojových akcí, na kterých jsou děti účastny? Jak jsou tyto děti vnímány a je možné jim pomoci? Může být dítě legitimním cílem? Pokud ano, je možné toto do budoucna na mezinárodní úrovni změnit? Bylo by to proveditelné?
- Jak MP vnímá bývalé dětské vojáky? Mají být potrestáni, za případné zločiny, jež spáchali? Je možné trestat dítě za to, že nebylo samo ochráněno a bylo zneužito?
- Jaká je možnost postihu pro ty, jež dítě takto zneužili? Mohou být sami potrestáni?
Pokud ano, jak?
- Jak můžeme pomoci dítěti znovu se začlenit do společnosti a tím mu co nejvíce umožnit běžný způsob života?

Teoretická část

1. Úvod do problematiky, vymezení základních pojmů

Po krátkém uvedení do problematiky dětských vojáků v první podkapitole se již budu v další podkapitole věnovat samotnému vymezení základních pojmů důležitých pro tuto práci.

1.1. Úvod do problematiky dětských vojáků

Dokonce již ve staroindických textech lze najít zmínky o tom, že děti ve válce si zaslouhují zvláštní ochranu.⁸ V historii byly děti užívány přímo v armádách nebo byly využívány pro účely těchto armád například jako posílčci a sluhové.⁹ Je ale přinejmenším znepokojující, že tento fenomén stále nevymizel a k rekrutování dětí nadále dochází v hojném počtu i v dnešní době. Přesný počet dětských vojáků sice není znám,¹⁰ ale přichází se na stále nové případy jejich rekrutování.¹¹ Pro naši kulturu a mentalitu je jen těžko představitelné, aby bylo malé dítě přímo příslušníkem ozbrojených sil, případně jiné organizované ozbrojené skupiny, či aby bylo dítě těmito skupinami jinak zneužíváno. Jednání, které by přispělo k tomu, že se dítě stane účastníkem ozbrojených sil je v právním řádu České republiky trestným činem ve smyslu § 168 odst. 1 písm. c. zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.¹² Podle § 3 zákona o vojácích z povolání může být do služebního poměru povolán občan ČR starší 18 let.¹³ A stejně tak případná branná povinnost vzniká občanovi ČR podle § 2 zákona o branné povinnosti a jejím

⁸ BALAŠ, Vladimír. In ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 187.

⁹ ŠUNKOVÁ, Zdenka. *HRC. Dětské vojáci. Pražský studentský summit/XX/OSN/HRC/II* [online] Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2014, 18. s. [cit. 6. února 2022]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-D%C4%9Bt%C5%A1t%C3%AD-voj%C3%A1ci-HRC.pdf>., s. 6.

¹⁰ Většina běžně dostupných zdrojů (dokonce ještě i články z let 2020 a 2021 např. na iDNES.cz, pravo21.cz, armadinoviny.cz a další) stále uvádí, že je na světě zapojeno přibližně 300 000 dětí v některém z probíhajících ozbrojených konfliktů, přičemž toto číslo uváděly řadu let mezinárodní organizace jako UNICEF (například v – UNICEF. *Factsheet: Child soldiers* [online]. unicef.org [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150226062111/http://www.unicef.org/emerg/files/childsoldiers.pdf>.). Dále s číslem pracovaly například organizace Amnesty International, Save the Children, Ministerstvo zahraničních věcí USA a další (uvedeno například v BUREŠOVÁ, Jana. Nelegální využívání dětských vojáků – opomíjená otázka přípravy profesionálních vojáků. *Vojenské rozhledy*. [online], 2017, roč. 26, č. 4, s. 55-68. [cit. 26. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3849/2336-2995.26.2017.04.055-068>., poznámka k textu č. 2.), toto číslo je stále ještě uvedeno i na internetových stránkách UNICEF ČR (UNICEF. *Pro každé dítě: ochranu. Každé dítě má právo na dětství* [online]. unicef.cz [cit. 29. února 2022]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/ochrana/>), nicméně na zahraničních internetových stránkách organizace UNICEF již tento počet neuvádějí, je zde pouze uvedeno, že rekrutovaných dětí jsou tisíce a že mezi lety 2005–2020 bylo ověřeno 93 000 případů rekrutovaných dětí (více na UNICEF. *Children recruited by armed forces or armed groups* [online]. unicef.org, 22. prosince 2021 [cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/protection/children-recruited-by-armed-forces>.)

¹¹ United Nations General Assembly Security Council. *Children and Armed Conflict...*

¹² § 168 odst. 1 písm. c stanoví: „Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito k službě v ozbrojených silách, bude potrestán...“ V Zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, § 3.

zajišťování nejdříve v 18 letech.¹⁴ K tomuto jevu však dochází v zemích jako je Sýrie, Afghánistán, Demokratická republika Kongo, Mali, Somálsko, Jemen, Myanmar a další.¹⁵¹⁶ Myslím, že je důležité tuto problematiku neopomíjet a stále ji řešit především na mezinárodní ale i na vnitrostátní úrovni jednotlivých států, aby v dnešní době nejlépe vůbec nedocházelo k rekrutování dětských vojáků a to nikde ve světě.

1.2. Vymezení základních pojmů

Jak uvidíme níže, už jen vymezení těchto pojmů se může ukázat jako problematické, protože najít jednotnou definici společnou všem relevantním mezinárodním dokumentům a případně i právním řádům jednotlivých států není snadné. V následujících podkapitolách tedy vymezím pojmy tak jako budou především chápány v této práci. Případné odchylky již osvětlím níže v dalších kapitolách této práce, tam, kde bude nutné se od těchto definic odchýlit.

1.2.1. Dítě

Pro účely této práce si pojem dítě vymezíme pomocí Úmluvy o právech dítěte, která je jedním ze stěžejních dokumentů a lidskoprávních nástrojů, poskytující ochranu dětem v ozbrojeném konfliktu (především pak čl. 38 a 39)¹⁷ a která pojem dítě vymezuje v článku 1 takto: „*Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“¹⁸ Tam kde budu uvádět pouze „dítě“ bez bližší specifikace, je tímto pojmem tedy myšlena lidská bytost mladší 18 let. Budu-li psát o dítěti mladším 15 let, případně bude-li v relevantním mezinárodním dokumentu nebo relevantním právním řádu daného státu určena jiná věková hranice, toto blíže specifikuji.

Na tomto místě bych ráda uvedla, že je třeba si uvědomit, že vymezení věkových hranic je velmi komplexní otázkou, kdy na jedné straně je třeba zajistit odpovídající ochranu dítěte a

¹⁴ Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 2.

¹⁵ United Nations General Assembly Security Council. *Children and Armed Conflict...*

¹⁶ Ale například i ve Velké Británii mají poněkud překvapivě minimální věk pro **dobrovolný** vstup do ozbrojených sil stanoven na 16 let viz prohlášení dostupné na United Nations Treaty Collection. 11. b) *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict. Declaration of United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland* [online]. treaties.un.org [cit. 3. února 2022] Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11-b&chapter=4&clang=_en#EndDec.

¹⁷ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Prohibition of recruiting child soldiers and/or achievable obligations?* In: ŠTRUMA, Pavel (ed.). *Czech Yearbook of Public & Private International Law: Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého*. Praha: nakladatelství UK, 2010, Vol. 1. s. 110-119. Dostupné z: <https://www.cvil.eu/contents/>, s. 111.

¹⁸ Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů, čl. 1.

na straně druhé je třeba dohlédnout na to, aby „*ukotvení věkové hranice dítě nepřiměřeným způsobem neomezovalo při výkonu jeho práv.*“¹⁹ Pro určení věkové hranice je velmi důležitý účel, pro který hranici určujeme. Obecně tam kde potřebujeme dítě co nejvíce chránit, měla by být tato hranice stanovena co možná nejvýše (např. dolní věková hranice trestní odpovědnosti, vzetí do vazby, výkon rizikových prací a dolní věková hranice pro možnost zapojení dítěte do ozbrojených konfliktů), naopak tam kde je určována dolní věková hranice vztahující se k „*postupnému nabývání autonomie dítěte a k realizaci jeho občanských práv*“²⁰, měla by být tato hranice upravena flexibilněji a měla by umožňovat zohlednit míru vyspělosti a individuální potřeby konkrétního dítěte.²¹ Co nejnížší věk by měl být stanoven například pro právo vyhledat lékařskou a právní pomoc a podat svědectví u soudu bez souhlasu rodičů, což může hrát významnou roli v rámci ochrany před domácím násilím.²² Nebylo by v zájmu dítěte, kdyby se v těchto případech měla striktně dodržovat hranice 18 ti let.²³

1.2.2. Ozbrojený konflikt

Pojem ozbrojený konflikt je v mezinárodním humanitárním právu používán od druhé světové války, ale i přes snahy různých výzkumných institucí,²⁴ dlouho chyběla jeho přesná definice. Nakonec se ustálila definice, kterou navrhl Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (dále jen ICTY) a kterou poprvé použil v případě Tadić v roce 1995.²⁵ ICTY se musel vypořádat s otázkou, zdali existoval ozbrojený konflikt, odvolatel totiž tvrdil, že právně kvalifikovaný ozbrojený konflikt (ať už vnitrostátní nebo mezinárodní) v době a místě, kde byly spáchány údajné zločiny, neexistoval. V reakci na toto tvrzení ICTY konstatoval, kdy podle něj existuje ozbrojený konflikt a že zločiny byly spáchány v kontextu ozbrojeného konfliktu pro

¹⁹ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...* s. 4.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž. s. 4-5.

²² HODGKIN, Rachel, NEWELL, Peter. *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child / prepared for UNICEF by Rachel Hodgkin and Peter Newell.* 3.vydání. Geneva; New York: UNICEF Regional Office for Europe, 2007, 787 s. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/620060>, s. 5.

²³ Zajímavé by bylo taky zkoumat od kdy je dítě dítětem, zdali je to od početí, od narození nebo od určitého týdne těhotenství, i toto má každý stát upraveno jinak. U Úmluvy o právech dítěte bylo upuštěno z důvodu politické průchodnosti od snahy rozšířit působnost této úmluvy taky na dobu před narozením dítěte. V HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 10.

Nicméně nás bude v souvislosti s tématem dětských vojáků zajímat především ta horní věková hranice, do kdy je dítě dítětem a dále minimální věk pro vstup do ozbrojených sil. Od kdy je dítě dítětem bychom mohli uvažovat v souvislosti těhotných dívek rekrutovaných za účelem sexu a nuceného manželství. Dle Úmluvy o právech dítěte je to nejméně od narození, ale čl. 41 Úmluvy ponechává prostor pro zakotvení ještě vyššího standardu ochrany základních práv a svobod dítěte – tedy například od určitého týdne těhotenství, od početí... V HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 10.

²⁴ Tyto instituce se sice pokoušely o navržení definice, žádná se však neujala mimo instituci samotnou. V *Ozbrojený konflikt – definice a druhy* [online] cervenykriz.eu [cit. 2. března 2022]. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/nsmhp_svbs/Pravidla_priloha_1.pdf, s. 2.

²⁵ Tamtéž, s. 2.

účely užití mezinárodního humanitárního práva.²⁶ Ozbrojeným konfliktem se tedy dle ICTY rozumí „*uchýlení se k použití ozbrojené síly mezi státy nebo déletrvajícím ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami či mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu*“.²⁷ V definici je zahrnut jak konflikt mezinárodní „...*mezi státy*...“, tak konflikt vnitrostátní „...*mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami či mezi takovými skupinami uvnitř*...“, pro které platí odlišný režim v rámci MHP a je tudíž třeba je od sebe rozlišovat.²⁸ K této definici nebo k některé z jejích dvou částí se tento soud přihlásil opakovaně, dále se k této definici nebo k některé z jejích dvou částí přihlásily i jiné významné mezinárodní soudní orgány, mezinárodní vyšetřovací komise, MVČK, národní soudy a řada představitelů mezinárodněprávní doktríny. Lze uvažovat, že se definice stala součástí obyčejového MHP. Část definice týkající se vnitrostátního ozbrojeného konfliktu byla také převzata do Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (viz článek 8 odst. 2(f)).²⁹ Pro účely této práce budeme tedy ozbrojený konflikt chápat tak, jak jej původně definoval Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii.³⁰

1.2.3. Dětský voják

Dětský voják „child soldier“ byl definován v roce 1997 na konferenci UNICEF³¹ následovně: „*Dětský voják (v tomto dokumentu) znamená každou osobu³² mladší 18 let, která je součástí jakýchkoliv pravidelných nebo nepravidelných ozbrojených sil či ozbrojených skupin, v jakékoliv roli, včetně, ale nejen, kuchařů, nosičů, poslíčků, zvěďů a ostatních, kteří tuto skupinu doprovázejí a nejsou rodinnými příslušníky. Definice zahrnuje i dívky rekrutované za sexuálním účelem a účelem nuceného sňatku. Nevztahuje se tedy pouze na děti se zbraněmi.*“³³ Podobně v Pařížských principech z roku 2007: „*Dítě spojené s ozbrojenými silami nebo ozbrojenou skupinou označuje každou osobu mladší 18 let, která je nebo byla rekrutována nebo použita ozbrojenou silou nebo ozbrojenou skupinou k jakékoliv činnosti,*

²⁶ ŠTRUMA, Pavel. In: ŠTRUMA, Pavel a kol. *Casebook: výběr případů z mezinárodního práva veřejného*. Scripta iuridica č. 8. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009, s. 156-157.

²⁷ International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY): Rozhodnutí odvolacího senátu ICTY ze dne 2 října 1995, *Procesur v. Dusko Tadic a/k/a „DULE“*, Decision on the Defence Motion for Intercutory Appeal on Jurisdiction. sp. zn IT-94-1. Dostupné z: <https://www.refworld.org/cases,ICTY,47fdfb520.html>., bod 70

²⁸ Důležité např. při určování statusu kombatanata, více v kapitole 3 této práce.

²⁹ *Ozbrojený konflikt – definice a druhy* [online] cervenykriz.eu..., s. 2-3.

³⁰ Další uváděná definice definuje konflikt jako: „*politický konflikt, kterého se účastní ozbrojené síly několika států, paramilitaristické organizace nebo povstalci v rámci jednoho státu*“. v ŠUNKOVÁ, Zdenka. HRC. Dětské vojáky. Pražský studentský summit

³¹ ŠUNKOVÁ, Zdenka. HRC. Dětské vojáky. Pražský studentský summit..., s. 3.

³² Myšleno každé dítě – chlapec nebo dívka. V UNICEF. *Factsheet: Child soldiers...*, s. 4.

³³ Cape Town Principles and Best Practise on the Prevention of Recruitment of Children into the Armed Forces and Demobilization and Social Integration of Child Soldiers in Africa [online]. Openasia.org [cit. 5. února 2022]. Dostupné z: <https://openasia.org/en/wp-content/uploads/2013/06/Cape-Town-Principles.pdf>., s. 1.

zahrnující (ale ne pouze) děti, chlapce a dívky, využívané jako bojovníci, kuchaři, nosiči, posli (doručovatelé), špióni nebo pro sexuální účely. Netýká se to pouze dětí, které se přímo účastní nebo účastnili nepřátelství.³⁴

1.2.4. Dítě zasažené ozbrojeným konfliktem

Jako dítě zasažené ozbrojeným konfliktem můžeme uvažovat každé dítě, kterého se ozbrojený konflikt fakticky blíže dotýká. Za dítě zasažené ozbrojeným konfliktem může být označen dětský voják, jako jsme si jej definovali výše, ale i ostatní děti, jež jsou sice nějakým způsobem zasaženy ozbrojeným konfliktem, nicméně nespádají pod onu výše uvedenou definici. Jsou to tedy například děti, jež přišly vlivem války o domov, rodinu, možnost vzdělání, byly zraněny, ale nijak se na samotném konfliktu samy aktivně nepodílely.³⁵

1.2.5. Rekrutování dětí a jeho druhy

Rekrutováním rozumíme proces, kterým je dítě jako budoucí dětský voják přijímáno, resp. zapojováno do ozbrojených sil státu nebo ozbrojené skupiny. Rozlišujeme tři způsoby rekrutování. *“Recruitment” refers to compulsory, forced and voluntary conscription or enlistment of children into any kind of armed force or armed group.*³⁶ Tedy rekrutování povinné, nucené a dobrovolné. Povinné odvody nařizuje stát a stát taktéž určuje jejich rozsah. Nucené odvody se převážně týkají ozbrojených skupin. Tyto ozbrojené skupiny násilně odvádí děti ze škol, ulic nebo přímo z domovů.³⁷ Dobrovolné odvody, příhodnější by bylo použít slovo nábor, nejsou nařizeny státem ani vynuceny například ozbrojenou skupinou, jako je tomu u prvních dvou případů. Předpokládá se dobrovolné zapojení do ozbrojených sil. Nicméně je často vynuceno okolnostmi, kdy děti jdou mnohdy za vidinou lepšího života, hledají ochranu, kterou jim ozbrojená skupina, byť i zdánlivě, nabízí a bývají často přesvědčeny, že bojují za správnou věc. Proto se často jedná sice o dobrovolné rekrutování v tom smyslu, že děti nejsou povinně povolány státem ani fakticky přinuceny ozbrojenou skupinou, nicméně tato dobrovolnost je pouze zdánlivá a děti jsou k ní přinuceny okolnostmi zapříčiněnými právě

³⁴ United Nations Children’s Fund. *The Paris Principles: Principles and Guidelines on Children Associated With Armed Forces or Armed Groups*. [online]. Únor 2007 [cit 7. února 2022]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/465198442.html>, s. 7, bod 2.1

³⁵ Jako příklad bych uvedla děti žijící nyní na Ukrajině. Není mi známo, že by se tam vyskytovali dětské vojáky, nicméně je tam bezpochyby spousta dětí zasažených ozbrojeným konfliktem. Pro dokreslení situace odkazuji na článek, v němž je popsána situace, kdy malý chlapec chtěl pomoci vojákům, a tak utekl z domova a chtěl se k nim připojit. Více v: *Malý Maxim (11) chtěl narukovat do Ukrajinské armády: Vojáci ho v pořádku vrátili matce* [online]. Blesk.cz, 17. března 2022 [cit. 23. března 2022]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/707079/maly-maxim-11-chtel-narukovat-do-ukrajinske-armady-vojaci-ho-v-poradku-vratili-matce.html>.

³⁶ United Nations Children’s Fund. *The Paris Principles: Principles and Guidelines...*, s. 7.

³⁷ ŠUNKOVÁ, Zdenka. *HRC. Dětské vojáky. Pražský studentský summit...*, s. 8-9.

ozbrojenými konflikty.³⁸ Pro účely této práce budeme jako „rekrutování dětí“ označovat jednotně jakýkoliv druh odvodu, resp. náboru dětí, pokud nebude třeba v konkrétním případě specifikovat, o jaký způsob zapojení se jedná.

V ČR se používá pro výběr a přijímání nových uchazečů do AČR nejčastěji slovo „rekrutace“ nebo „nábor“³⁹ a zákon následně pracuje s pojmem povolání do služebního poměru.⁴⁰ V souvislosti s brannou povinností pak zákon pracuje s pojmem odvodní řízení.⁴¹

V první kapitole jsme si vymezili základní pojmy, které nás budou provázet celou prací. Dále bychom mohli v rámci této kapitoly uvažovat například o definicích pojmů jako je komбатant, civilní osoba, přímá účast na nepřátelství, nicméně v této kapitole definuji pouze pojmy, které provázejí celou tuto práci nikoliv jen dílčí kapitoly. Další pojmy osvětlím až na začátku kapitoly, která bude s tímto pojmem pracovat.

³⁸ Tamtéž. s. 9.

³⁹ S pojmem nábor pracuje například tento článek: Army.cz. *Nábor do armády v roce 2021: Rekrutéři se zaměřili na odborníky* [online]. acr.army.cz, 6. ledna 2022 [cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/nabor-do-armady-v-roce-2021:-rekruteri-se-zamerili-na-odborniky-232690/>.

⁴⁰ Zákon č. 221/1999 Sb. o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, § 3 a další ustanovení.

⁴¹ Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, např. § 1, § 18 a násl.

2. Mezinárodněprávní ochrana dětí v ozbrojených konfliktech – dětský voják

V první podkapitole představím relevantní právní úpravu, přičemž budu zohledňovat především **aspekt prevence** před rekrutováním a použitím dítěte v boji. Ve druhé podkapitole stručně představím nástroje tzv. soft law. Následovat bude dílčí závěr. Situaci, kdy se již dítě v ozbrojeném konfliktu nachází a nějakým způsobem na něm participuje, v této kapitole reflektuji jen okrajově, jelikož jsem pro ni vyhradila samostatnou kapitolu 3 této práce.

2.1. Relevantní právní úprava

Ochrana dětí v rámci ozbrojených konfliktů a problematika dětských vojáků je upravena v rámci mezinárodního práva jak instrumenty mezinárodního humanitárního práva, jež se aktivizuje až v případě vypuknutí ozbrojeného konfliktu,⁴² tak prostřednictvím mezinárodního práva lidských práv, které platí stále (v dobách mírových i válečných⁴³), ale za války nebo jiné mimořádné situace může být působnost některých lidských práv dočasně omezena.⁴⁴ Důležitou roli zde sehrávají vedle mezinárodních smluv taktéž mezinárodní obyčej⁴⁵ a to především ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech⁴⁶ a také v případě, že daný stát neratifikoval některou z mezinárodních smluv.⁴⁷ V následujících podkapitolách uvedu ty nejvýznamnější mezinárodní dokumenty poskytující dětem ochranu, která je poskytovaná na třech úrovních. Jedná se o zákaz odvodů dětí do ozbrojených sil či skupin, na tuto úroveň ochrany se v rámci této kapitoly zaměřím nejvíce, dále pak o úpravu dovoleného zacházení s dětmi a v neposlední řadě jde o postavení a status dětských vojáků.⁴⁸

Mám za to, že pro komplexnost je zde na místě taky zmínit Africkou chartu pro právo a blaho dítěte, i když se jedná o regionální, nikoliv o mezinárodní úpravu.⁴⁹

⁴² ŠTRUMA, Pavel. In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 22.

⁴³ Tamtéž, s. 23.

⁴⁴ Tamtéž, s. 25.

⁴⁵ Na mezinárodní obyčej odkazovala klauzule tzv. Martensova doložka „*Martens clause*“, poprvé použita v roce 1907. Její modernější verze je obsažena v Dodatkových protokolech I a II. Více v ŠTRUMA, Pavel In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo... s. 27-28*.

⁴⁶ Většina pravidel, jež byla původně určena pro vedení mezinárodních ozbrojených konfliktů, jsou nyní aplikovatelná i ve vnitrostátních konfliktech jako obyčejová pravidla viz ŠTRUMA, Pavel In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo... s. 134*.

⁴⁷ Tamtéž, s. 133.

⁴⁸ BALAŠ, Vladimír. In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo... s. 187*.

⁴⁹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu. *Spolek českých právníků VŠEHRD* [online], 4. června 2010, [cit. 19. června 2022] Dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/casopis/strana-6>., bod 2.1.

Jsem si vědoma, že jistou nepřímou ochranu poskytuje dětem i mezinárodní trestní právo, a to vícero způsoby. Pro mezinárodní trestní právo jsem však vyčlenila samostatnou kapitolu 5 „*Potrestání těch, kteří dítě zneužili k aktivní účasti na ozbrojeném konfliktu*“ a z části se jím bude zabývat i kapitola 4.

2.1.1. Ženevské úmluvy a Dodatkové protokoly

Ženevské právo obecně je instrument MHP, jenž se aplikuje pouze v rámci ozbrojeného konfliktu,⁵⁰ s výjimkou ustanovení platných i v míru (šíření znalostí MHP, ochrana znaku, stanovení právních poradců v ozbrojených silách⁵¹...),⁵² a který má za cíl alespoň určité zlidštění neboli humanizaci ozbrojených konfliktů tak, aby bylo, když už nelze ozbrojené konflikty zcela vyloučit, alespoň zabráněno těm nejhorším excesům, a především dopadům na nevinné.⁵³ Při zrodu tohoto systému stál Mezinárodní výbor Červeného kříže. Základem jsou čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949, které byly sjednány po 2. světové válce, kdy velkou část obětí tvořily civilní osoby a provázely ji mimořádně závažné zločiny,⁵⁴ Dále tři Dodatkové protokoly z let 1977 a 2005 a již zmiňovaná obyčejová pravidla.⁵⁵ Pro tuto práci jsou stěžejní především 4. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války ze dne 12. srpna 1949 (dále jen 4. Ženevská úmluva), Dodatkový protokol I.⁵⁶ a Dodatkový protokol II⁵⁷ k Ženevským úmluvám (z roku 1977). Ženevské úmluvy jsou závazné nejen pro vojenské osoby, ale i pro osoby civilní a zakládají osobní odpovědnost každému příslušníku smluvní strany.⁵⁸

Podle Balaše MHP poskytuje obecnou ochranu dětem, které se neúčastní přímo nepřátelských akcí, dále pak speciální ochranu dětem jako osobám, které jsou zvláště ohrožené, a speciálně chráněny jsou i děti, které se přímo účastní nepřátelských akcí.⁵⁹ Postavení dítěte jako civilisty, civilisty přímo se účastnící nepřátelských akcí, kombatanata a případného legitimního cíle se věnuji v kapitole 3 a ponechám tuto problematiku nyní stranou.

⁵⁰ ŠTRUMA, Pavel. In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*... s. 25.

⁵¹ JUKL, Marek. Aplikace některých ustanovení mezinárodního humanitárního práva v době mírové. *Vojenské rozhledy* [online], 2009, č. 2, s. 85–88 [cit. 15. února 2022]. Dostupné z: <https://vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/teorie-a-doktriny/aplikace-nekterych-ustanoveni-mezinarodniho-humanitarniho-prava-v-dobe-mirove>.

⁵² aplikuje se také při okupaci, která se nesetkala s odporem. V JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy, obyčejje a zásady*... s. 20.

⁵³ BÍLKOVÁ, Veronika. In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*... s. 141.

⁵⁴ JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy, obyčejje a zásady*... s. 15

⁵⁵ BÍLKOVÁ, Veronika. In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*... s. 141.

⁵⁶ „*Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I)*“

⁵⁷ „*Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II)*“

⁵⁸ JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy, obyčejje a zásady*... s. 22

⁵⁹ BALAŠ, Vladimír. In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*...s. 188-189

Nyní se zaměřím především na ochranu před rekrutováním. Podle č. 77 odst. 2 Dodatkového protokolu I: *Strany v konfliktu učiní veškerá možná opatření, aby děti, které nedosáhly věku 15 let, se přímo neúčastnily nepřátelských akcí, a především se zdrží toho, aby je povolávaly do svých ozbrojených sil. Při povolávání osob, které dosáhly věku 15 let, avšak nedosáhly věku 18 let, se budou strany v konfliktu snažit dávat přednost starším osobám.*⁶⁰ V následujícím odstavci je pak upraveno, že dítě bude nadále požívat zvláštní ochranu tohoto článku, pokud by se přeci jen zúčastnilo nepřátelských akcí a padlo do moci protější strany – tedy například že bude umístěno odděleně od dospělých v případě uvěznění, že na něm nesmí být vykonán trest smrti, pokud v době spáchání trestného činu souvisejícím s ozbrojeným konfliktem nedosáhlo věku 18 let atd.⁶¹ Toto platí pouze pro mezinárodní konflikty. Pro konflikty, které nemají mezinárodní charakter⁶² pak platí podle čl. 4. odst. 3 písm. c) Dodatkového protokolu II že: „*děti do věku 15 let nebudou povolávány do ozbrojených sil nebo skupin a nebude jim dovoleno účastnit se nepřátelských akcí*“⁶³ a stejně tak se na ně dle následujícího odstavce bude opět vztahovat zvláštní ochrana i pokud se nepřátelských akcí i přes výše uvedené zúčastní a budou zajaty.⁶⁴ Toto je již překonáno níže uvedenými dokumenty, které poskytují dětem vyšší ochranu před rekrutováním.⁶⁵ K MHP se však ještě vrátíme v kapitole 3.

2.1.2. Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte (dále také jako „Úmluva“) byla přijata v New Yorku v roce 1989.⁶⁶ Jedná se o lidskoprávní úmluvu s univerzální platností.⁶⁷ Úmluva navázala na Deklaraci práv dítěte z roku 1959.⁶⁸ Smluvní stranou Úmluvy je 196 států⁶⁹ – ratifikovaly ji všechny

⁶⁰ Sdělení č. 168/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o vázanosti České a Slovenské Federativní Republiky Dodatkovými protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatých v Ženevě dne 8. června 1977, ve znění pozdějších předpisů, Protokol I, čl. 77 odst. 2.

⁶¹ Tamtéž. čl. 77 odst. 4. a 5.

⁶² Tamtéž, Protokol II, čl. 1 odst. 1.

⁶³ Tamtéž, Protokol II, čl. 14. odst. 3 písm. c.

⁶⁴ Tamtéž, Protokol II, čl. 4 odst. 3 písm. d.

⁶⁵ Především pak Dodatkovým protokolem k Úmluvě o právech dítěte. V HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí v ozbrojeném konfliktu. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. [online], 2009, č. 4, s. 69-84 [cit. 18. března 2022]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/old_files/1404047108.pdf, s 72, odst. 1.

⁶⁶ Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 25.

⁶⁸ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 85.

⁶⁹ Interaktivní mapa ukazující stav ratifikací 18 mezinárodních lidskoprávních smluv je k vidění na: United Nations Human Rights. *Ratification of 18 International Human Rights Treaties* [online]. Poslední aktualizace 16. prosince 2021 [cit. 3. února 2022]. Dostupná z: <https://indicators.ohchr.org/>.

oficiálně uznané státy mimo USA, které Úmluvu pouze podepsaly.⁷⁰ Úmluva jako lidskoprávní mezinárodní smlouva zavazuje smluvní strany, tedy státy, nikoliv přímo jednotlivce.⁷¹ Stát pak zajišťuje její implementaci, na kterou dohlíží Výbor OSN pro práva dítěte.⁷²

Za stěžejní na tomto místě považují především článek 38 Úmluvy o právech dítěte⁷³ a to především odst. 1, který zdůrazňuje povinnost smluvních stran zajistit respektování pravidel MHP týkajících se ochrany dětí, kterými jsou tyto smluvní strany v ozbrojeném konfliktu vázány,⁷⁴ dále pak 38 odstavec 2, který stanoví, že: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly 15 let věku, neúčastnily přímo bojových akcí.*“⁷⁵ A dále článek 38 odstavec 3 Úmluvy o právech dítěte, jenž stanoví: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zdržují povolávání do svých ozbrojených sil osob mladších 15 let. Při povolávání osob, které dosáhly věku 15 let, avšak které jsou mladší 18 let, přijímají přednostně osoby starší.*“⁷⁶ A v neposlední řadě mají pak tyto státy přijímat „*všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených ozbrojeným konfliktem a péče o ně.*“⁷⁷

Podle Hýbnerové činit „*všechna proveditelná opatření*“ znamená, že se tato povinnost vztahuje na všechny děti v jurisdikci daného státu, tedy jak pro děti v ozbrojených silách státu, tak pro děti v nevládních organizacích.⁷⁸

Článek 38 Úmluvy používá pojem „*neúčastnit se přímo bojových akcí*“. Rozlišování přímé a nepřímé účasti je však mnohdy velmi problematické. Dítě může například začínat pomocnými pracemi, které by spadaly spíše pod účast nepřímou, ale postupem času se může více zapojovat, až se jeho účast změní na účast přímou. Dodatkový protokol I aplikovatelný

⁷⁰ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 25.

⁷¹ „*Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy (...) se dohodly na následujícím*“ v Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů, preambule.

⁷² DUŠKOVÁ, Šárka. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 593.

⁷³ Dále pak čl. 1, s jehož pomocí jsme si vymezili pojem dítě již v první kapitole, čl. 2 (právo na život, zachování života a rozvoj života), čl. 19 (ochrana před násilím ve všech formách), čl. 39 (podpora zotavení a reintegrace dítěte) a v souvislosti s možným trestáním stíháním dětských vojáků pak čl. 40. V Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte... čl., 1, 2, 19, 39, 40.

⁷⁴ Balaš in ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo...* s. 188.

⁷⁵ Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte... čl. 38 odst. 2.

⁷⁶ Tamtéž, čl. 38 odst. 3.

⁷⁷ Tamtéž, čl. 38 odst. 4.

⁷⁸ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Prohibition of recruiting child soldiers and/or achievable obligations?* In: ŠTRUMA, Pavel (ed.). *Czech Yearbook of Public & Private International Law: Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého*. Praha: nakladatelství UK, 2010, Vol. 1. s. 110-119. Dostupné z: <https://www.cvil.eu/contents/>, s. 116.

v mezinárodních konfliktech pak používá pojem „...*přímo neúčastnily nepřátelských akcí*...“⁷⁹ a Dodatkový protokol II aplikovatelný v konfliktech nemající mezinárodní charakter pak pracuje s pojmem „...*nebude jim dovoleno účastnit se nepřátelských akcí*.“⁸⁰

MVČK vydal v roce 2009 oficiální výkladová doporučení – Směrnici k výkladu pojmu přímá účast v nepřátelství (dále jen „*Směrnice*“). Vydání této Směrnice předcházelo pět expertních setkání, která z vlastní vůle iniciovali MVČK a T.M.C.b Asser Institute.⁸¹ **Přímou účastí v nepřátelství** se rozumí tedy „*specifické činy jednotlivců vykonané jako součást vedení nepřátelských akcí mezi stranami ozbrojeného konfliktu*,“ kdy musí být splněna daná kritéria (práh škodlivosti, přímá příčinná souvislost a nepřátelský neboli válečný nexus).⁸² Přímou účastí v nepřátelství je pak samotné vedení bojové činnosti, zatímco ostatní činnosti podporující a umožňující bojovou činnost (například výroba a oprava zbraní, vojenského materiálu, přeprava vojenského materiálu, stavba a opravy komunikačních tras, dodávka potravin ozbrojeným silám, finanční podpora) jsou účastí nepřímou.⁸³

Podle Zvláštního soudu pro Sierra Leone pak zákaz přímé účasti **na bojových akcích** není omezen jen na přímou účast v bojích, ale vztahuje se i na jakoukoliv práci či podporu, která má vliv na bojové operace, jako je například nošení nákladu, děláni volavky nebo předávání zpráv.⁸⁴⁸⁵

2.1.3. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (OPAC)

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (dále jen „Opční protokol“) byl přijat v roce 2000 rezolucí A/RES/54/263 ze dne 25. května 2000 na 54. zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů.⁸⁶ K dnešnímu dni je

⁷⁹ Sdělení č. 168/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o vázanosti České a Slovenské Federativní Republiky Dodatkovými protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatých v Ženevě dne 8. června 1977, ve znění pozdějších předpisů, Protokol I, čl. 77 odst. 2.

⁸⁰ Tamtéž, Protokol II, čl. 4. odst. 3 písm. c).

⁸¹ JUKL, Marek. K pojmu přímé účasti na nepřátelství (ochrana civilistů). *Vojenské rozhledy*, [online], 2010, roč. 19 (51), č. 3, s. 168–180. Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/k-pojmu-prime-ucasti-na-nepreatelstvi>, s. 168.

⁸² Tamtéž, s. 170.

⁸³ JUKL, Marek, *Pojem přímé účasti na nepřátelství* [online]. ČČK, 2009 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: <https://www.cervenkykriz.eu/prima-ucast-na-nepreatelstvi>, odst. 10.

⁸⁴ KOUŘILOVÁ, Kamila. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 545.

⁸⁵ Obdobně tento pojem vyložil i Mezinárodní soudní dvůr viz KOUŘILOVÁ, Kamila. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 544.

⁸⁶ United Nations Treaty Collection. 11. b) *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict. Declaration ...*, v úvodu „Note“.

smluvní stranou tohoto protokolu již 172 států.⁸⁷ Jedním z cílů Opčního protokolu je přispět k provádění principu, že nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Toho se snaží docílit zvýšením věku pro možné povolávání osob do ozbrojených sil a jejich účast v bojových akcích. Má jít o další posílení práv uznaných Úmluvou o právech dítěte zvýšením ochrany dětí před zapojováním do ozbrojeného konfliktu.⁸⁸ Původní záměr vyslovený již v roce 1992 na druhém zasedání Výboru OSN pro práva dítěte, aby byla zvýšena věková hranice pro zapojení do ozbrojených sil na 18 let, však nebyl naplněn ani tímto Opčním protokolem.⁸⁹

Opční protokol zavazuje smluvní strany zabezpečit, „*aby osoby, které nedosáhly věku osmnácti let, nebyly **povinně povolávány do jejich ozbrojených sil***“⁹⁰ a dále mají smluvní strany „*přijmout všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se členové jejich ozbrojených sil, kteří nedosáhli věku 18 let, **přímo neúčastnili bojových akcí.***“⁹¹ Z uvedeného vyplývá, že děti mladší 18 let nesmějí být povinně povolávány do ozbrojených sil států, z čehož můžeme dovodit, že přípustné není ani nucené rekrutování, i když to tady není explicitně uvedeno. Nicméně nucené rekrutování je výsadou spíše ozbrojených skupin nežli států. A navíc je jeho závažnost ještě vyšší, než je tomu u povinného povolávání. Pokud by se jej tedy dopouštěly státy, ani taková forma by zjevně nebyla přípustná.

Pokud by však přeci jen děti (mezi 15 a 18 lety) v ozbrojených silách byly, muselo by se jednat o dobrovolníky, pokud předpokládáme neporušení zákazu povinného povolávání mládeže do 18 let, a tyto děti by se nesměly přímo účastnit bojových akcí.

Za stěžejní považuji článek 3 Opčního protokolu, podle nějž „*Smluvní strany zvýší minimální věk pro dobrovolné povolávání osob do svých národních ozbrojených sil oproti věku, jenž je stanoven článkem 38 odstavce 3 Úmluvy o právech dítěte...*“⁹² Hranice dosažení minimálně 15 let věku má být tedy **zvýšena**, ale není zde stanoveno, zdali postačuje zvýšení o den, o několik měsíců, o celý rok či více, i když dle většiny autorů se předpokládá zvýšení minimálně na 16 let.⁹³ Nicméně pokud by jsme se striktně drželi dikce uvedené v Opčním

⁸⁷ Mapa ukazující aktuální stav ratifikace protokolu v dané zemi je k vidění na: United Nations Human Rights. Ratification of 18 International Human Rights Treaties [online]. Poslední aktualizace 16. prosince 2021 [cit. 3. února 2022]. Dostupná z: <https://indicators.ohchr.org/>.

⁸⁸ Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, ve znění pozdějších předpisů, preambule.

⁸⁹ KOUŘILOVÁ, Kamila. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 611.

⁹⁰ Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu..., čl. 2.

⁹¹ Tamtéž, čl. 1.

⁹² Tamtéž, čl. 3 odst. 1.

⁹³ Srov. HODGKIN, Rachel, NEWELL, Peter. *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child / prepared for UNICEF by Rachel Hodgkin and Peter Newell*. 3. vydání. Geneva; New York: UNICEF Regional

protokolu, postačilo by pouhé zvýšení o jeden den, což by však nenaplnilo účel tohoto ustanovení.⁹⁴ Stále však platí, že budou přednostně přijaty osoby starší před mladšími a to už s ohledem na čl. 5 Opčního protokolu. Podle něj nic nemá být vykládáno tak, aby vyloučilo jakýkoliv instrument, který dítě chrání více než samotný Opční protokol.⁹⁵ Konkrétní minimální věk, od kterého povoluje dobrovolné povolávání do svých národních ozbrojených sil, určí každá smluvní strana závazným prohlášením učiněným při ratifikaci nebo přístupu k Opčnímu protokolu. Vždy však musí být osoby mladší 18 let povolávány pouze dobrovolně, na základě informovaného souhlasu rodičů nebo zákonných zástupců, musí být plně informovány o povinnostech spojených s touto vojenskou službou a věk musí být důvěryhodně prokázán.⁹⁶ U ozbrojených skupin pak platí, že by neměly osoby mladší 18 let za žádných okolností povolávat ani využívat v bojových akcích.⁹⁷

Provedením analýzy učiněných „*Prohlášení*“ jsem zjistila, že se nenaplnily mé obavy, že si země budou stanovovat věk pro rekrutování co nejnižší. Nejčastěji mají státy v prohlášení stanovenou hranici pro přijetí do ozbrojených sil na 18 let, dále se poměrně často vyskytuje hranice 17 let a občas i 19 a více let. Některé státy mají stanovený odlišný věk pro dobrovolný nábor a pro povinný vstup do ozbrojených sil.⁹⁸ Uvádím zde státy, které mají tento věk stanoven nejnižší a v tomto smyslu tedy poskytují dětem nejmenší ochranu.

Pro samotné přijetí k vojenské službě nebo do ozbrojených sil je nejnižší hranice stanovena například v Brazílii (v 16 letech se mohou přihlásit, přijati jsou však až od prvního ledna roku, kdy dosáhnou 17 let). Dále Kanada má dobrovolný nábor do ozbrojených sil povolen ve věku minimálně 16 let. Dobrovolný nábor ve věku 16 let je dále možný za splnění dalších podmínek například v Dominikánské republice (osobám mladším 18 let však není povoleno aktivně se účastnit nepřátelských akcí.), dále mají tuto hranici stanovenou na 16 let Egypt, Jordán, El Salvador, Guyana, Indie (do operačních oblastí však jsou posláni nejdříve v 18 letech).⁹⁹

Office for Europe, 2007, 787 s. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/620060>., s. 574 odst. 1, HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu. *Spolek českých právníků VŠEHRD...* bod. 1.1. a další.

⁹⁴ Tuto možnost připouští i Kouřilová v KOUŘILOVÁ, Kamila. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 611.

⁹⁵ Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu..., čl., 5.

⁹⁶ Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu..., čl. 3 odst. 1

⁹⁷ Tamtéž. čl. 4 odst. 1

⁹⁸ United Nations Treaty Collection. 11. b) *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict* [online]. treaties.un.org [cit. 3. února 2022] Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IV-11-b&chapter=4&clang=en#EndDec.

⁹⁹ Tamtéž. Prohlášení jednotlivých států.

2.1.4. Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 182

Tato mezinárodní¹⁰⁰ lidskoprávní Úmluva č. 182, o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce z roku 1999 (dále jen Úmluva MOP) považuje v souladu s Úmluvou o právech dítěte za dítě každou osobu mladší 18 let.¹⁰¹ V článku 3 je uvedeno, co vše tato Úmluva MOP zahrnuje pod pojem „nejhorší formy dětské práce“. Mimo jiné tak označuje „všechny formy otroctví a praktik, které se otroctví podobají“, a to včetně „povinného nebo nuceného najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech“.¹⁰² Každé povinné nebo nucené rekrutování dětí je tedy považováno nejen za nejhorší formu dětské práce, ale dokonce i za druh otroctví, resp. minimálně praktiku otroctví podobnou. Za nedostatek považují, že tato Úmluva MOP vůbec nezohledňuje zdánlivě dobrovolné rekrutování dětí, a to ani pokud jde o děti mladší 15 let, i když i tam lze považovat rekrutování více za nucené (vynucené okolnostmi), nežli za dobrovolné. Na základě článku 6 Úmluvy MOP mají smluvní státy zavést akční programy tak, aby byly nejhorší formy dětské práce odstraněny a dále musejí zajistit účinnou implementaci a vynucení ustanovení Úmluvy MOP.¹⁰³ Přičemž přijatá opatření mají klást důraz nejen na samotnou prevenci před nucenou prací, ale i na rehabilitaci, reintegraci a vzdělání.¹⁰⁴

2.1.5. Africká charta pro právo a blaho dítěte 1990 (dále jen „Africká charta“)

Jedná se o regionální instrument a článek 22 Africké charty je obdobou článku 38 Úmluvy o právech dítěte.¹⁰⁵ Na rozdíl od Úmluvy definuje dítě v článku 2 jako každou osobu mladší 18 let bez dodatku¹⁰⁶ „pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“.¹⁰⁷ Ačkoliv je článek 22 Africké charty obdobou článku 38, je zde i

¹⁰⁰ Přímou v preambuli této Úmluvy č. 182 je stanoveno, že bude mít formu mezinárodní úmluvy.

¹⁰¹ Sdělení č. 90/2002 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce (Úmluvy č. 182), ve znění pozdějších předpisů, čl. 2.

¹⁰² Tamtéž, čl. 3 písm. a)

¹⁰³ Tamtéž, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1.

¹⁰⁴ Tamtéž, čl. 7 odst. 2. a dále i preambule Úmluvy č. 182.

¹⁰⁵ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu. *Spolek českých právníků VŠEHRD...*, odst. 2.1.

¹⁰⁶ GOSE, Michael. *The African Charter on the Rights and Welfare of the Child*. Western Cape: Community law Centre, 2002, 141 s. Dostupné z: <https://dullahomarinstitute.org.za/childrens-rights/Publications/Other%20publications/The%20African%20Charter%20on%20the%20Rights%20and%20Welfare%20of%20the%20Child.pdf>, s. 27.

¹⁰⁷ Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte..., čl. 1.

několik důležitých odlišností. Narozdíl od Úmluvy se Africká charta vztahuje na všechny konflikty, nikoliv jen na ozbrojené konflikty mezinárodního charakteru, popřípadě na vnitřní ozbrojené konflikty,¹⁰⁸ ale i na případy vnitřního napětí a rozbrojů.¹⁰⁹ Dalším významným rozdílem oproti Úmluvě je striktní zákaz rekrutování všech dětí mladších 18 let. Charta zvyšuje úroveň ochrany dětí tím, že zahrnuje i osoby mezi 15 a 18 lety, dále nepovoluje vojenské školy, které by připravovaly děti na službu v ozbrojených silách a pokud by bylo dítě zapsáno ke studiu ve vojenské škole, bylo by to považováno za období rekrutování. V neposlední řadě je zde rozdíl taky ve slovech „nezbytná“¹¹⁰ a „proveditelná“¹¹¹ Zatímco Úmluva ukládá státům činit *všechna proveditelná opatření*, Africká charta ukládá činit *všechna nezbytná opatření*.¹¹² Nicméně i když požadavek na všechna nezbytná opatření je vyšší než požadavek na všechna proveditelná opatření, kde by se státy na neproveditelnost mohly vymlouvat, v praxi státy mohou činit pouze ta nezbytná opatření, která jsou zároveň i proveditelná, takže v tomto na rozdíl od Gose reálné zvýšení ochrany dětských vojáků před rekrutováním nespátřují. Naopak nevýhodou Charty je, že chrání děti pouze před přímou účastí v nepřátelství, což nereflektuje skutečnost, že v Africe jsou děti často využívány právě k nepřímé účasti v nepřátelství.¹¹³ Africká charta upravuje i další oblasti, přičemž některé se prolínají s úpravou Úmluvy a jiné více reflektují problémy Afriky. Kritickou situaci většiny afrických dětí zmiňuje přímo v preambuli.¹¹⁴

2.2. Další nástroje chránící děti v ozbrojených konfliktech

Mimo mezinárodních smluv jsou přijímány i různé instrumenty soft law, které se snaží mimo jiné docílit toho, aby děti nebyly rekrutovány. Jedná se především o Kapské zásady, Pařížské principy¹¹⁵ a neaktuálnější Vancouverské principy o udržování míru a prevenci náboru a využívání dětských vojáků. Vancouverské principy usilují o především o prevenci a slibují, že budou usilovat o zahrnutí vhodných ustanovení do všech mandátů OSN pro udržení míru. V souvislosti s praktickou částí diplomové práce chci taky upozornit na to, že smluvní

¹⁰⁸ GOSE, Michael. *The African Charter on the Rights...*, s. 76–77.

¹⁰⁹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu. Spolek českých právníků VŠEHRD...*, odst. 2.1.

¹¹⁰ „All nessesery“

¹¹¹ „All feasible“

¹¹² GOSE, Michael. *The African Charter on the Rights...*, s. 77-78.

¹¹³ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Prohibition of recruiting child soldiers...*, s. 116 odst. 4.

¹¹⁴ African Charter on the Rights and Welfare of the Child. OUA Doc.CAB/LEG/24.9/49 z roku 1990 [online]. hrlibrary.umn.edu [cit. 17. června 2022] Dostupné z: <http://hrlibrary.umn.edu/africa/afchild.htm>., preambule.

¹¹⁵ Tyto uvádím na několika místech této práce, za jejich pomocí jsme si např. definovali pojem „dětský voják“.

státy slibují taky zajistit **školení** na téma dětských vojáků (ochrana, prevence náboru a využíváním dětských vojáků a interakce s nimi) pro všechny příslušníky mírových sil.¹¹⁶

Vydána byla celá řada Rezolucí Rady bezpečnosti OSN, akční plány a další. Na Evropské úrovni pak aktuálně, v reakci na agresí Ruska vůči Ukrajině, zdůrazňuje Rada EU nutnost ochrany dětí vystavených ozbrojeným konfliktům a na ochranu dětí v krizových situacích se zaměřila i v přijatých Závěrech o Strategii EU pro práva dítěte,¹¹⁷ kde zdůrazňuje v preambuli v bodě I, že je nutno děti chránit především před odvodou do armády.¹¹⁸ Dále pak konstatuje, že OPAC ratifikovaly všechny členské státy EU.¹¹⁹

2.3. Dílčí Závěr

Na samotnou ochranu před rekrutováním a na zamezení účasti v bojích, resp. zamezení přímé účasti na nepřátelství je kladen v rámci ochrany dětských vojáků největší důraz. Ideální by bylo fakticky zamezit rekrutování dětí tak, aby nebylo nutné řešit složité situace, které nastávají, pokud i přes všechny snahy k rekrutování nadále dochází. Nejvyšší stupeň ochrany z uvedených mezinárodních smluv poskytuje Opční protokol, který přijala již většina států.

Za největší slabinu této úpravy by mohlo být považováno to, že u Opčního protokolu není stanovena pevná věková hranice pro dobrovolné povolávání dětí do ozbrojených sil. Mezinárodní společenství se nicméně snaží docílit zavedení jednotné věkové hranice 18 let pro všechny státy, což doporučuje i Výbor pro práva dítěte.¹²⁰ Toto přechodné řešení považuji za vhodné ze dvou důvodů. Prvním důvodem je fakt, že kdyby hranice byla zakotvena striktně na 18 letech věku, pak by některé státy Opční protokol nejspíše odmítly přijmout a platila by pro ně stále hranice 15 let zakotvená v Úmluvě. Je tedy účelnější, když se státy zavážou alespoň k nějakému zvýšení věkové hranice, než kdyby Opční protokol vůbec nepřijaly. Druhým důvodem je fakt, že v prostředí ozbrojených konfliktů je situace značně odlišná než ve státech,

¹¹⁶ Government of Canada. *The Vancouver Principles on Peacekeeping and the Prevention of the Recruitment and Use of Child Soldiers*. [online]. Vancouver: Canada, 15. listopadu 2017. Dostupné z: https://www.international.gc.ca/world-monde/assets/pdfs/issues_development-enjeux_developpement/human_rights-droits_homme/principles-vancouver-principes-english.pdf, Preambule, Mandates bod 1, Training bod 5.

¹¹⁷ *Reakce EU na ruskou invazi na Ukrajinu – časová osa* [online]. consilium.europa.eu [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-response-ukraine-invasion/timeline-eu-response-ukraine-invasion/>, bod 9. června.

¹¹⁸ Rada Evropské unie: Závěry o Strategii EU pro práva dítěte ze dne 9. června 2022. Generální sekretariát Rady. Brusel [online]. data.consilium.europa.eu [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10024-2022-INIT/cs/pdf>, Preambule písm. I.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 8 bod vii.

¹²⁰ V HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí v ozbrojeném konfliktu. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. [online], 2009, č. 4, s. 69-84 [cit. 18. března 2022]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/old_files/1404047108.pdf, s. 81.

kde tyto konflikty neprobíhají. Považuji za neúčelné, aby do 18 let nesmělo být dítě do ozbrojených sil vůbec zapojeno (když pominu možnost přípravy např. na vojenských školách) a o den později aby již v krajním případě bylo účastno na bojových akcích, nebo dokonce zabito v boji, bez možnosti hlubší přípravy a secvičení s ostatními příslušníky ozbrojených sil.

V některých **mimořádných** případech tedy považuji za vhodnější, když je dítě příslušníkem ozbrojených sil již dříve a má možnost se lépe a déle připravovat, na případnou účast v bojových akcích.¹²¹ Obecně by se však nadále mělo usilovat o stanovení jednotné věkové hranice stanovené nejméně na 18 let.

¹²¹ K samotné účasti na bojových akcích by však nadále nesmělo docházet dříve než v 18 letech, jako je to upraveno i v Opčním protokolu. Ideální by bylo, kdyby věková hranice pro (i dobrovolné) rekrutování byla stanovena na 18 let, a hranice pro přímou účast v bojových akcích by byla ještě zvýšena např. na 21 let a více, pro toto však nyní nemáme žádný právní podklad.

3. Mezinárodněprávní ochrana dětí v průběhu ozbrojeného konfliktu - možnost ochrany již aktivních "dětských vojáků"

Nejprve se pokusím zanalyzovat, jak tuto situaci, kdy je dítě již zapojeno do ozbrojeného konfliktu a nějakým způsobem na něm participuje, upravuje mezinárodněprávní úprava, především MHP. Na tomto místě považují za nutné nejprve osvětlit některé pojmy s nimiž MHP pracuje, které však nejsou používány v LPS. V dalších podkapitolách budu zkoumat, s využitím poznatků získaných zpracováním praktické části této diplomové práce, jakým způsobem může reagovat protivník dětského vojáka, resp. dítěte účastnícího se nepřátelství, v situaci, kdy se s tímto dítětem střetne. Budu zohledňovat, s odkazem na svá šetření, především přípravu příslušníků ozbrojených sil ČR. Pokusím se tedy na problematiku dětských vojáků, a především na možnost střetu příslušníka ozbrojených sil s dětským vojákem, podívat nikoliv pouze z pohledu dětského vojáka a z pohledu mezinárodního práva, ale i z pohledu jeho potencionálního protivníka. V neposlední řadě se zabývám otázkou, jestli je nějaká možnost, jak dítě z ozbrojených sil státu nebo z ozbrojené skupiny „vysvobodit“ a jestli k tomuto mohou být využiti i samotní vojáci. Zařazení této kapitoly považuji za vhodné, protože právě příslušníci ozbrojených sil jsou ti, kteří se o MHP nejen učí, ale sami jej, ať už vědomě nebo nevědomě, při plnění svých úkolů aplikují, a to především pokud se účastní zahraničních misí. Tuto kapitolu považuji za stěžejní, protože se zabývá přímo střetem dítěte participujícího v ozbrojeném konfliktu s jeho protivníkem.

3.1. Mezinárodní humanitární právo

Lidskoprávní dokumenty platné v době míru, ale i v době války,¹²² upravují samotnou účast dítěte v ozbrojeném konfliktu, resp. účast v samotném boji a případný střet s protivníkem, pouze okrajově. Především se snaží docílit toho, aby se dítě, pokud možno, vůbec nestalo členem ozbrojené skupiny nebo ozbrojených sil a aby se přímo neúčastnilo nepřátelství.¹²³ Důraz je kladen tedy především na prevenci rekrutování a na prevenci účasti v bojích. V ostatním odkazují na mezinárodní humanitární právo.¹²⁴ I přes to jsou v době války i v době míru platná lidskoprávní ustanovení, jako je např. čl. 6 (přirozené právo na život)¹²⁵ Úmluvy o

¹²² ŠTRUMA, Pavel. In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo...* s. 25.

¹²³ Zejména čl. 38 Úmluvy, čl. 1 a čl. 2 Opčního protokolu., více viz kapitola 2 této práce.

¹²⁴ Na MHP odkazuje čl. 38 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, který obsahuje obecné ustanovení o aplikaci MHP. V HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Ochrana práv dětí v ozbrojeném konfliktu. Acta Universitatis Carolinae...*, s.74.

¹²⁵ Dle Nowaka je úmyslné zabití dětského vojáka během boje porušením jeho práva na život dle čl. 6 Úmluvy. V HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Prohibition of recruiting child soldiers...*, s 119.

právech dítěte,¹²⁶ protože vypuknutí konfliktu nemá automaticky za následek pozbytí platnosti základních zásad lidských práv.¹²⁷ Pokud se i přes ustanovení, která mají rekrutování dítěte zabránit, dítě stane příslušníkem ozbrojených sil nebo ozbrojené skupiny a účastní se samotných bojů, pak jsme odkázáni především na ustanovení MHP, i když Úmluva je aplikovatelná na všechny děti, včetně dětských vojáků.¹²⁸ MHP pracuje s pojmy jako je civilní osoba, kombatant, přímá účast na nepřátelství a další, proto je na tomto místě vymezím.

3.1.1. Kombatant

Na tomto místě nejprve uvedu, kdo je dle MHP kombatant a kdo je považován za civilní osobu. Strany konfliktu musejí vždy tyto dvě skupiny od sebe rozlišovat. Útok je totiž přípustný pouze proti kombatantům, nikoliv proti civilistům.¹²⁹

Kombatanti jsou všichni příslušníci ozbrojených sil strany v konfliktu, kromě zdravotnického a duchovního personálu.¹³⁰¹³¹ **Civilní osoby** jsou pak osoby, které nejsou členy ozbrojených sil. Tyto osoby jsou chráněny před útokem s výjimkou doby, kdy se přímo účastní bojových akcí.¹³² Výše uvedené však platí pouze v konfliktech mezinárodního charakteru. Pojem kombatant pak je dle obyčejových norem MHP možno chápat ve dvojím smyslu, a to pro účely rozlišování, kdy lze pojem kombatant najít jak v mezinárodních, tak ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech. Nebo pak jako statusu kombatanta tedy „bojovníka“ a to pouze v mezinárodních ozbrojených konfliktech. Osoby účastnící se nepřátelství v konfliktech nemající mezinárodní charakter, jsou tedy někdy označovány za kombatanty, ale nenáleží jim „*status bojovníka*“ a s tím spojená oprávnění. Jedná se pouze o vyjádření toho, že jako osoby účastnící se nepřátelství nepožívají ochrany civilních osob.¹³³

¹²⁶ Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy... např. čl. 2, čl. 6.

¹²⁷ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí v ozbrojeném konfliktu. *Acta Universitas Carolinae. Iuridica...* s. 73.

¹²⁸ Tamtéž. s. 77

¹²⁹ Jedná se o obyčejové pravidlo platné v mezinárodním i vnitrostátním konfliktu. V HENCKAERTS, Jean-Marie, DOSWALD-BECK Louise. *Customary International Humanitarian Law. Volume I: Rules*. Cambridge University Press, 2005, 689 s. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>, Rule I, s. 3 a násl.

¹³⁰ Čl. 43 odst. 2 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I)

¹³¹ Status kombatanta mají za splnění podmínek i tzv. „*leveé en masse*“. V JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy, obyčejové zásady...* s. 44.

¹³² HENCKAERTS, Jean-Marie, DOSWALD-BECK, Louise. *Customary International Humanitarian Law* [online]. Cambridge University Press, 2005, přeložil Marek Jukl – ČČK, 2005 [cit. 8.2.2022]. Dostupné z: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/czech-irrc_857_henckarts.pdf, body č. 1, 3, 5 a 6.

¹³³ International Committee of the Red Cross. *Customary IHL Rule 3. Definition of Combatants* [online]. ICRC.org, [cit. 18. června 2022]. Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule3.

3.1.2. Dítě jako kombatant

MHP explicitně neuvádí, zda kombatantem může být i dítě, ale ani tuto možnost nevyklučuje. Status kombatanta není vázán na konkrétní věk,¹³⁴ z toho můžeme dovodit, že pokud se striktně držíme definice kombatanta tak, jak jsme si jej vymezili výše, tak se i dítě může stát kombatantem. Odhlédneme-li na chvíli od lidskoprávních mezinárodních smluv, pak podle MHP, konkrétně podle Dodatkového protokolu I „*Strany v konfliktu učiní veškerá možná opatření, aby děti, které nedosáhly věku 15 let, se přímo neúčastnily nepřátelských akcí, a především se zdrží toho, aby je povolávaly do svých ozbrojených sil...*“¹³⁵ a podle Dodatkového protokolu II „*děti do věku 15 let nebudou povolávány do ozbrojených sil nebo skupin a nebude jim dovoleno účastnit se nepřátelských akcí*“¹³⁶ Pracujeme-li s českým překladem, je zde uvedeno slovo „povolávány“, což může evokovat otázku, zda je dobrovolný vstup dětí pod 15 let přípustný. Anglické znění však pracuje s pojmy „*shall refrain from recruiting*“¹³⁷ a „*shall neither be recruited*“¹³⁸. Zatímco v prvním případě by nejspíše přicházel v úvahu dobrovolný vstup dětí do ozbrojených sil a je zde možná nepřímá účast na nepřátelských akcích, což ostatně vyplývá i z českého překladu, v druhém případě není povolena žádná účast (přímá ani nepřímá) dětí mladších 15 let v nepřátelských akcích a děti **nesmějí** být povolávány, příhodnější by zde bylo slovo přijímány, do ozbrojených sil nebo skupin, a to ani dobrovolně a za žádných okolností. Ani se nesmějí účastnit nepřátelských akcí, a to ani formou nepřímé účasti.¹³⁹

Podle komentáře z roku 1987 bylo sice počítáno i s porušováním těchto ustanovení a bylo upraveno hned v následujících odstavcích (tedy přesněji v čl. 77 odst. 3 Protokolu I a v čl.

¹³⁴ Srov. JUKL, Marek. *Rozhovor s Prezidentem Českého červeného kříže ze dne 28.2.2018*. Vlastní zdroj. Příloha č. 6 této práce., otázka č. 5 a násl.

¹³⁵ Čl. 77 odst. 2 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I)

¹³⁶ Čl. 4 odst. 3 písm. c) Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II)

¹³⁷ „...they shall refrain from recruiting them into their armed forces...“ v

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 1977 [online]. Icrc.org [cit. 31. března 2022]. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/7c4d08d9b287a42141256739003e636b/f6c8b9fee14a77fdc125641e0052b079>., Art 77 odst. 2.

¹³⁸ „...children who have not attained the age of fifteen years shall neither be recruited in the armed forces or groups...“ v

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 1977. [online]. Icrc.org [cit. 31. března 2022]. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AA0C5BCBAB5C4A85C12563CD002D6D09&action=openDocument>., Art 4 odst. 3 písm. c).

¹³⁹ V ICRC: *Comentary of 1987. Commentary on the Additional Protocols of 8 th June,1977, to the Geneva Convention of 12th August,1949*. [online], Geneva, 1987 [cit. 16. června 2022]. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/COM/470-750001?OpenDocument>., komentář k Protokolu II, Art. 4, Paragraph 3, Sub-paragraph c) body 4557, 4558.

4 odst. 3 písm. d) Protokolu 2), co se stane pro případ, že tato preventivní ustanovení budou porušena a dítě se zúčastní nepřátelských akcí, s tímto jevem se však počítalo zcela výjimečně.¹⁴⁰ Nicméně i přes to k tomuto jevu hojně docházelo, jelikož děti byly ochotny následovat dospělé, aniž by si uvědomovaly všechny důsledky.¹⁴¹

Z výše uvedeného tedy plyne, že minimálně dětem pod 15 let, které byly do ozbrojených sil přijaty dobrovolně na základě čl. 77 Dodatkového protokolu I, by měl status kombatanta (uvažujeme-li nyní pouze mezinárodní konflikty) náležet, stejně tak dětem starším - ve věku 15 až 18 let. Nicméně Dodatkové protokoly již můžeme považovat za překonané, jelikož byla přijata Úmluva o právech dítěte a většina států již přistoupila i k Opčnímu protokolu, který poskytuje dětem vyšší stupeň ochrany před rekrutováním i před účastí v bojových akcích. Tyto lidskoprávní dokumenty však s pojmem kombatant vůbec nepracují.

Samotný status kombatanta znamená určitá práva, ale i povinnosti. Podle Fuchse, má pouze kombatant právo přímé účasti na nepřátelství,¹⁴² ostatně právo kombatantů „*přímo se účastnit nepřátelských akcí*“ je uvedeno přímo v článku 43 odst. 2 Dodatkového protokolu I.¹⁴³ Trvat za každou cenu na tom, že dítěti mladšímu 15 let, případně dítěti mladšímu 18 let uvažujeme-li i lidskoprávní smlouvy, které se účastní nepřátelství jako příslušník ozbrojených sil, nepřisluší status kombatanta, by tak znamenalo spíše **oslabení** jeho práv. Mělo by to opačný efekt, než kterého se snažíme docílit. Pokud totiž kombatant například někoho usmrtí v mezích MHP, pak nebude souzen za zabití ani za vraždu, jelikož byl k tomuto oprávněn. Nevzniká mu tak trestní odpovědnost za tento čin. Mezi další výhody patří například status válečného zajatce, pokud kombatant upadne do zajetí protějščí strany.¹⁴⁴

Zbavit dítě automaticky těchto výhod, ve snaze jej chránit, by tedy bylo neúčelné. Nicméně pokud připustíme, že se dítě stává zapojením do ozbrojených sil kombatantem, pak lze taky dovodit, že se takové dítě stává jako kombatant legitimním cílem útoku. Kombatant obecně totiž představuje pro svého protivníka legitimní cíl útoku.¹⁴⁵ Nicméně i pokud bychom trvali na tom, že minimálně dítě mladší 15 let, které je zapojeno do ozbrojených sil nedobrovolně, **nemá** být považováno za kombatanta, pak by stejně takové dítě pozbylo ochrany

¹⁴⁰ Spíše se počítalo s ojedinělými případy jako je spontánní akce jednotlivce, nebo v rámci „levée en masse“. V ICRC: Commentary of 1987. Commentary on the Additional..., komentář k Protokolu I, Art. 77, Paragraph 3 bod. 3192.

¹⁴¹ Tamtéž. komentář k Protokolu 2, Art. 4, Paragraph 3, Sub-paragraph c) bod 4555.

¹⁴² FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2007, s. 45.

¹⁴³ Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I), čl. 43. odst. 2.

¹⁴⁴ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo...* s. 45.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 45

civilisty, pokud by se přímo účastnilo nepřátelství a opět by před útokem nebylo chráněno.¹⁴⁶ Přineslo by mu to tedy minimální, spíše žádné výhody. Uvažujeme-li Opční protokol, pak ne všechny státy jsou smluvní stranou tohoto protokolu, a i kdybychom uvažovali pouze státy, jež jsou smluvní stranou tohoto protokolu, tak stále je zde možnost, aby se dítě stalo dětským vojákem (a tedy i kombatantem) dobrovolně od 16 let, resp. od věku, který daný stát uvedl v „*Prohlášení*“ ve smyslu článku 3 tohoto Protokolu.¹⁴⁷ Protokol sice ukládá smluvním stranám přijmout všechna proveditelná opatření, aby se osoby, resp. členové ozbrojených sil mladší 18 let přímo neúčastnily bojových akcí (ve smyslu čl. 1), mají zabezpečit, aby tyto osoby nebyly povinně povolávány (ve smyslu čl. 3) a u ozbrojených skupin vylučuje i dobrovolné rekrutování těchto osob (ve smyslu čl. 4), nicméně nevylučuje, že se přes všechna proveditelná opatření dítě členem ozbrojených sil či ozbrojené skupiny stane a že se bojových akcí účastnit bude. Článek 5 tohoto Protokolu nám stanoví, že nejsou vyloučena ustanovení MHP, která ve **vyšší míře** napomáhají uplatňování práv dítěte. Nicméně nám Opční protokol nedává jasnou odpověď, zda dítě mladší 18, resp. 16 let může být považováno za kombatanta a být tedy legitimním cílem.¹⁴⁸ Postavení dítěte, které je účastno ozbrojených sil a případně i přes ustanovení článku 4 ozbrojených skupin zde není explicitně upraveno.

Ostatně na tom, zda dítě může být kombatantem a případně i legitimním cílem útoku se neshodují ani odborníci z řad právníků. Například Provost se domnívá, že se záměrně o této problematice příliš nemluví, což ovšem neznamená, že by tato praxe, kdy se vojáci střetávají s dětským vojákem, neprobíhala.¹⁴⁹ Uvědomuje si, že je nutné, aby MHP poskytlo ozbrojeným silám vodítko, co mohou dělat, pokud jsou konfrontováni s dětskými vojáky. Domnívá se, že dítě zapsané do ozbrojených sil státu je dle aktuálního MHP kombatantem, pokud jde o konflikt mezinárodní, u vnitrostátního konfliktu již to tak jednoznačné není. Podle něj by skutečnost, že se jedná o dítě, měla vyvolat pochybnosti o tom, zda na něj má být cíleno. Připouští možnost, že dětský voják může být (po rozptýlení pochybností) legitimním cílem. Překonání pochybností o civilním statutu by pak ale mělo být obtížnější, než je tomu u dospělých osob. Dospěl tedy k závěru, že je zákonné cílit na dětské vojáky, nicméně to nutně neznamená, že na ně má být

¹⁴⁶ Civilní osoba obecně přestává být chráněna před útokem v momentě, kdy se přímo účastní nepřátelství a pouze po dobu trvání této účasti na nepřátelství. V JUKL, Marek. Pojem přímé účasti na nepřátelství [online]. ČČK, 2009 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: <https://www.cervenkykriz.eu/prima-ucast-na-nepreatelstvi>.

¹⁴⁷ Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování... čl. 3.

¹⁴⁸ Srov. GOMBA, Pavla. *Písemné interview s ředitelkou UNICEF ČR ze dne ze dne 25. 3. 2022, doplněno 6. 4. 2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 5 této práce., poslední otázka.

¹⁴⁹ Jako příklad uvádí mimo jiné případ vůbec prvního zabitého amerického vojáka v Afganistánu. Tento měl zemřít údajně rukou 14 ti letého chlapce.

cíleno jako na dospělé vojáky. Takové cílení už by zákonné být nemuselo. Navrhuje, že může být na dětské vojáky cíleno, jen pokud je to **nutné** a vyžaduje to **vojenská nezbytnost**.¹⁵⁰¹⁵¹ MJ FOX se zamýšlí nad paradoxem hledání řešení v rámci MHP, které předpokládalo dítě spíše jako oběť a nepočítalo s tím, že dítě bude ozbrojený ohrožující bojovník. Cíleno by na něj mělo být jen za splnění všech podmínek přímé účasti na nepřátelství, nicméně připouští, že v přímém boji často není možné toto vše vyhodnotit a upozorňuje i na špatnou viditelnost, kdy nemusí být věk dítěte rozpoznatelný.¹⁵²¹⁵³ Nicholson se pak domnívá, že většina odborníků na MHP by skutečnost, že se jedná o dítě, nepovažovala v posuzování otázky, zda se může stát legálním cílem, za podstatnou a přistupovali by k němu jako k jakékoliv jiné osobě, nicméně sama toto z části rozporuje. Opírá se o argument ICC, který použil tento soud v případě Ntaganda (v souvislosti páčání trestných činů uvnitř této skupiny). ICC dovedl, že pouhé členství dětí mladších 15 let v ozbrojené skupině **neznamená** automaticky, že se přímo účastní nepřátelských akcí. A tím, že jejich přítomnost v ozbrojené skupině je **zakázána** MHP, tak toto připojení k ozbrojené skupině neznamená automaticky ztrátu ochrany, která jim dle MHP náleží. Tuto ztrácejí pouze pokud se přímo resp. aktivně účastní nepřátelských akcí. Z čehož Nicholson dovozuje, že si děti udržují svůj civilní status, ať už jsou členy ozbrojené skupiny nebo nikoliv.¹⁵⁴ Nicméně stále by mohly být legitimním cílem ve chvíli, kdy by se právě aktivně účastnily nepřátelství, a to pouze po dobu aktivní účasti na nepřátelství.¹⁵⁵ Podle Bosh zůstávají dětští vojáci klasifikováni jako civilisté a pokud se přímo účastní nepřátelství nebo jsou zapojeni do stálé bojové funkce, tak se stávají legitimním cílem, a navíc mohou být za své činy trestně stíháni.¹⁵⁶ V souvislosti řešení otázky dronů se objevil i názor, že je sice legální zacílit na dětské vojáky, ale nemorální to udělat. Pokud se tedy nejedná o sebeobranu nebo skutečnou bojovou situaci.¹⁵⁷ Mégret navrhuje zvolit střední cestu, kdy bude na dětské vojáky cíleno jen

¹⁵⁰ PROVOST, René. Targeting Child Soldiers. *EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law*. [online], 12. ledna 2016, [cit. 1. června 2022]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/targeting-child-soldiers/>.

¹⁵¹ Obdobně JUKL, Marek. *Rozhovor s Prezidentem Českého červeného...*

¹⁵² FOX, MJ. *Komentář ze dne 17. ledna 2016*. In: PROVOST, René. Targeting Child Soldiers...

¹⁵³ Srov. obdobně „písemné sdělení respondenta“, „ústní sdělení respondenta“, ANONYMIZOVANO. Rozhovor: voják. Vlastní zdroj.

¹⁵⁴¹⁵⁴ NICHOLSON, Joanna. Guest Post: Do Child Soldiers Remain Civilians? *Opinio Juris* [online], 15. února 2016 [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2016/02/15/guest-post-do-child-soldiers-remain-civilians/>.

¹⁵⁵ Tamtéž. Komentář od Joanny Nicholson.

¹⁵⁶ BOSCH, Shannon. Targeting and prosecuting 'under-aged' child soldiers in international armed conflicts, in light of the international humanitarian law prohibition against civilian direct participation in hostilities. *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*. [online], listopad 2012, Vol. 45, č. 3, s. 324-364 [cit. 11. března 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23644678>, s. 324, abstract.

¹⁵⁷ MÉGRET, Frédéric. When Is It Permissible to Target Child Soldiers? *Lieber Notes: American Society of International Law*. [online], jaro 2013. Vol. 1. s. 2-3. [cit. 6. července 2022]. Dostupné z:

v době, kdy se účastní nepřátelství a pouze v takové míře, jakou se na nepřátelství podílí. Nebude s nimi jednáno v „rukavičkách“, aby nebyli vojáci protistrany nepřiměřeně ohroženi, ani se na ně nebude vědomě cílit. Přistupoval by k nim tedy obdobně jako k civilistům, kteří se účastní nepřátelství.¹⁵⁸

O určitém právním paradoxu mluví v souvislosti s pojmem dětského vojáka i Samantha Bradley, která uvádí, že na jednu stranu je dítě chráněná osoba dle MHP, dále dle LPS má mít dítě právo mimo jiné na svobodu, bezpečnost a tělesnou integritu, podle MHP i LPS je rekrutování dětí mladších 15 let TČ, což se odráží i v obyčejových pravidlech 136 a 137 mezinárodního obyčejového humanitárního práva a v Opčním protokolu, předpokládáme-li jeho přijetí. Naproti tomu voják jako kombatant může být dle MHP legitimním cílem,¹⁵⁹ pokud tedy připustíme možnost, že dítě se stává za splnění specifických podmínek shodných s kombatantem nebo civilistou účastnícím se nepřátelství, legitimním cílem, pak dítě, co by mělo být primárně chráněno, všechnu ochranu pozbývá. Samanta Bradley se stejně jako já ptá, jak může být dítě chráněnou osobou a bojovníkem současně?¹⁶⁰ Nicméně připouští, že podle některých teoretiků požívá dítě jako voják pouze stejných práv, jako dospělí bojovníci, což je důsledek toho, že tuto situaci MHP výslovně neupravuje.¹⁶¹ Matthew Happold k této problematice uvedl: „*When participating in hostilities children are no more privileged than any other combatant. There are no additional rules restricting what the forces of an adverse power may do to them. They may be shot, shelled, (...) just as may any other combatant.*“¹⁶²

Podíváme-li se na tuto situaci z pohledu nepřítele, který se s dítětem střetne, je zřejmé, že při tvorbě těchto pravidel nebylo moc možností, jak tuto problematiku lépe upravit. Pokud by byly vydefinovány pravidla jinak, než jak jsou určena pro dospělé vojáky, resp. civilisty účastnící se nepřátelství, pak by se situace stávala zcela nepřehlednou. Jak poznamenal jeden z respondentů: „*V litém boji nemáte možnost rozeznat, zda se jedná o malé dítě...*“¹⁶³ Odlišná pravidla by tak mohla být aplikovatelná jen na velmi malé děti, u kterých je na první pohled zcela zjevné, že se jedná o malé dítě. Ostatně na tom, zda může být dítě kombatantem, resp.

<https://www.asil.org/sites/default/files/documents/Lieber%20Notes%20Spring%202013%20Vol%201.pdf?fbclid=IwAR374WY86W9rUpm-FBu2dod8HhN1UtDePxnMSBYNmsFBI5iTBjd0wt58EHY>, s. 2.

¹⁵⁸ Tamtéž. s. 3.

¹⁵⁹ BRADLEY, Samantha. What if Goliath Killed David? The Coalition to Counter ISIS and the Status and Responsibility of ISIS' Child Soldiers. *American University International Law Review* [online], 2018, Vol. 33: Iss.3, Art. 5, s. 571-604 [cit. 11. března 2022]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/auilr/vol33/iss3/5/>, s. 571-572, úvod.

¹⁶⁰ Tamtéž. s. 571-572.

¹⁶¹ Tamtéž. s. 596.

¹⁶² HAPPOLD, Matthew, citováno podle BRADLEY, Samantha. *What if Goliath Killed David?...*, s. 596.

¹⁶³ „Písemné sdělení respondenta“

legitimním cílem, se neshodnou ani odborníci z jiných odvětví.¹⁶⁴

Nicméně i děti přímo se účastníci nepřátelských akcí požívají speciální ochrany,¹⁶⁵ například jim není možné následně uložit trest smrti, viz výše.

3.1.3. Dítě jako civilní osoba

Dítě, jako civilní osoba, je chráněno před útokem stejně jako každá jiná civilní osoba s výjimkou doby, kdy se přímo účastní nepřátelských akcí. Navíc dětem náleží speciální ochrana jako zvlášť ohroženým osobám.¹⁶⁶ Přímá účast na nepřátelství nemá za následek ztrátu statusu civilisty, ale má za následek ztrátu ochrany před přímým útokem. V době přímé účasti na nepřátelství tedy děti tuto ochranu před přímým útokem pozbývají (stejně jako kterákoliv jiná osoba) a stávají se legitimním cílem, ale pouze na dobu, kdy se aktivně účastní nepřátelství.¹⁶⁷¹⁶⁸ Pokud se účastnit nepřátelství přestanou, získají jako civilní osoby zpět svou civilní ochranu, ovšem k aktu přímé účasti v nepřátelství patří i přípravná opatření, stejně jako návrat z místa jeho provedení.¹⁶⁹

3.1.4. Navrhované řešení

Domnívám se, že by tato otázka měla být jednoznačně upravena právem tak, aby byl zajištěn soulad MHP a lidskoprávních dokumentů. Nejpříhodněji by se nabízela úprava, kdy by se mohlo dítě stát komбатantem a požívat tedy všechna práva z tohoto statusu plynoucí, ale nemohlo by se stát legitimním cílem. Tato úprava by však byla polovičatá a vedla by spíše k ještě většímu zneužívání dětských vojáků. Nabízí se i závěr, že by dítě za komбатanta považováno nebylo, nicméně jako civilní osoba účastníci se nepřátelství by mohlo být nadále legitimním cílem útoku.¹⁷⁰ K tomuto závěru se přiklání většina autorů, pokud reflektují pouze aktuální právní úpravu, nicméně ne všichni s tímto bez dalšího souhlasí. Tento koncept je přesným opakem privilegovaného postavení dítěte, které by mu mělo náležet, pokud se pokoušíme nalézt řešení, které by dítě co nejlépe ochránilo.¹⁷¹ Třetí možností, ke které se

¹⁶⁴ Srov. JUKL, Marek. *Rozhovor s Prezidentem Českého červeného kříže...*, otázka č. 5 a násl., GOMBA, Pavla. *Písemné interview s ředitelkou UNICEF ČR ze dne ze dne 25. 3. 2022*, doplněno 6. 4. 2022. Vlastní zdroj. Příloha č. 5 této práce, otázka č. 18. Dále různě situaci vnímali i „respondenti“ z řad vojáků.

¹⁶⁵ Balaš in ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo...* s. 188.

¹⁶⁶ Tamtéž. s. 188-189.

¹⁶⁷ BOSCH, Shannon. Targeting and prosecuting 'under-aged'..., s. 342-343.

¹⁶⁸ Více k specifickým nepřátelským činům, které představují přímou účast v nepřátelství v: BOSCH, Shannon. Targeting and prosecuting 'under-aged'..., s. 344 a násl.

¹⁶⁹ ICRC. *Handbook on international rules governing military operations*. Geneva: ICRC, 2013, 459 s. Dostupné z: https://www.icrc.org/sites/default/files/topic/file_plus_list/0431-handbook_on_international_rules_governing_military_operations.pdf?fbclid=IwAR08cRVEVJszXKtNDbm3kMyrA26S0LNHmUxgJ0Dxc5ZRvPhnNThebsPABaQ., s. 152, bod 5.3.1.6.

¹⁷⁰ Ovšem jen po dobu trvání nepřátelského aktu.

¹⁷¹ Respektive jistou výhodou by to pro dítě znamenalo – mohlo by být legitimním cílem pouze po dobu přímé účasti na nepřátelství.

příkláním nejvíce, by bylo přesně specifikovat (na úrovni MHP) kdy, jak a za jakých podmínek má být k dítěti, jako dětskému vojákovu nebo civilistovi přímo se účastnícímu na nepřátelství, přistupováno. Nicméně uznávám, že najít přesné znění takové právní úpravy, by bylo velmi náročné.

Problematické je i určení věkové hranice konkrétního bojovníka, pokud se nejedná o děti velmi nízkého věku, a to především v bojích vyšší intenzity. Fakticky k rozlišování mezi kombatanty a civilním obyvatelstvem dochází tak, že jsou kombatanti povinni se odlišit od civilního obyvatelstva v době útoku nebo vojenské operace sloužící k přípravě útoku. Není-li odlišení možné, tento status si zachovávají i za předpokladu, že nosí veřejně zbraň při zaujímání bojové pozice nebo během každého vojenského střetnutí.¹⁷² Nabízela by se i možnost, že by dětské kombatanti museli mít speciální označení, podle čehož by je protivníci rozlišili. Pokud by takto rozlišení nebyli, odpovědnost za jejich případnou smrt by pak nesli pouze jejich velitelé. Tohoto by ale zase mohlo být zneužíváno – např. by se takto mohli označit i osoby nad 18 let.

3.2. Střet vojáka (AČR) s dítětem

O analýzu aktuální mezinárodněprávní úpravy jsem se pokusila již v předchozích kapitolách, kdy jsem se opírala zejména o MHP, zohlednila jsem i LPS a svůj pohled na tuto problematiku jsem doplnila názory několika zahraničních autorů.

Nyní se pokusím odpovědět na otázku, jak se může zachovat voják, pokud se dostane do střetu s dítětem, kdy budu zohledňovat praktické aspekty této problematiky. Tuto situaci si musíme ještě dále specifikovat, a to s aspektem na to, v jakém postavení se dítě nachází. Může se jednat o dítě civilistu, které se nachází v místě bojů, aniž by na bojích jakkoliv participovalo, dále se může jednat o dítě zapojené do ozbrojených sil či skupiny, tedy o dětského vojáka a taktéž by se mohlo jednat o dítě civilistu, které není trvale zapojeno do ozbrojených sil či skupiny, ale které se právě aktivně účastní nepřátelství.

3.2.1. Střet vojáka s dítětem civilistou

Dítě civilista, které se pouze nachází v místě bojů, **není legitimním cílem** a nemělo by se tedy stát terčem útoku.¹⁷³ Tuto situaci nyní ponechám stranou, protože ke střetu dítěte

¹⁷² Dodatečný protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí... (Protokol I) čl. 44 odst. 3.

¹⁷³ V příručce určené pro ozbrojené síly taktéž najdeme, že civilní osoby nemají právo přímo se účastnit nepřátelství a zároveň, že nesmí být předmětem útoku. To však platí, jen pokud se přímo neúčastní nepřátelství. Není zde uvedeno, že by snad k dětem mělo být přistupováno odlišně. V MULINEN, Frédéric de. *Příručka práva ozbrojeného konfliktu pro ozbrojené síly*. Přeložila DITRICHOVÁ, Petra. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha spolu s Českým červeným křížem, 2017, 230 s. Dostupné z: <https://www.cervenkyriz.eu/knihovna-mhp/>, s 53.

civilisty a vojáka nejspíš vůbec nedojde.¹⁷⁴ Voják musí pamatovat na to, že civilní osoba není legitimním cílem útoku a snažit se dítě nacházející se v místě bojů nikterak nezranit. Pokud by úmyslně na dítě jako civilní osobu zaútočil, mohlo by se jednat o trestný čin, případně i o válečný zločin ve smyslu článku 8 Římského statutu.¹⁷⁵

3.2.2. Střet vojáka (AČR) s dětským vojákem nebo s dítětem aktivně se účastnícím nepřátelství

Z provedeného šetření vyplynulo, že při posuzování otázky možného střetu s dítětem záleží v první řadě na tom, o jakou misi¹⁷⁶ se jedná¹⁷⁷ a především na mandátu dané mise.¹⁷⁸ V mandátu mise je definován rozsah a intenzita síly, která může být použita pro konkrétní misi. V písemné podobě jsou pak pro nasazené jednotky vydávána zvláštní pravidla pro použití síly, jejichž prostřednictvím dochází k implementaci mandátu dané mise, tzv. pravidla nasazení – Rules of engagement (ROE).¹⁷⁹ Před každou misí procházejí vojáci školením na ROE a MHP.¹⁸⁰ ROE jsou obecně vnitřní pravidla, která definují okolnosti, stupeň, podmínky a způsob, jakým může být použita síla v rámci mandátu konkrétní mise.¹⁸¹¹⁸² Aktuální ROE podléhají utajení, a tak není možné se s nimi blíže seznámit, nicméně ROE některých zemí vycházejí z tzv. Sanremo Handbook on Rules of Engagement, která je volně přístupná.¹⁸³¹⁸⁴

¹⁷⁴ Dalo by se však uvažovat i o využívání dětí jako živých štítů.

¹⁷⁵ Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, ve znění pozdějších předpisů, zejména čl. 8, odst. 2 psím b).

¹⁷⁶ Jako misi budu dále označovat jakoukoliv zahraniční operaci.

¹⁷⁷ Druhy operací AČR jsou podrobněji rozepsány v SOCHA, Oldřich a kol. *Doktrína Armády České republiky*. 2. vydání. Vyškov: Institut doktrín VeV - VA, 2010, 108 s., s. 29 a násl., jejich členění pak s. 33 a násl.

Nověji k druhům zahraničních misí např. viz ABRHÁM, Vladimír a kol. *Doktrína Armády České republiky*. 4. vydání. Praha: Ministerstvo obrany, 2019, 63 s.

¹⁷⁸ Většina zahraničních misí AČR probíhá pod záštitou NATO, OSN nebo EU. Usnesení Senátu ČR, Usnesení Poslanecké sněmovny i Usnesení vlády ČR k nasazení sil a prostředků AČR v zahraničních operacích v letech 2021-2022 jsou ke stažení na stránkách AČR viz *Mandát zahraničních misí listopad 2021* [online]. Army.cz [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: <https://mise.army.cz/informacni-servis/mandat/mandat-zahranicnich-misi-205211/>.

¹⁷⁹ FAIX, Martin. *Rules of Engagement – Some Basic Questions and Current Issues*. In: ŠTRUMA, Pavel (ed.). *Czech Yearbook of Public & Private International Law: Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého*. Praha: nakladatelství UK, 2010, Vol. 1. s. 133-145. Dostupné z: <https://www.cyil.eu/contents/>, s. 133-134.

¹⁸⁰ Takovým školením byl například i seminář vedený americkými lektory z Defence Institute of International Legal Studies. Viz ŠPOK, Tomáš. *Před výjezdem do mise si vojáci osvojují právní normy*. [online]. army.cz 23. března 2012 [cit. 17. června. 2022]. Dostupné z: https://acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/seminar-legal-aspects-of-combating-terrorism--roe-ruf-afghanistan-66640/?fbclid=IwAR3apBHWXf_jcGVKeHgCFJamsZQgl6GGWmRQZ5R50LaDe2Fa2eP7M6r7fE.

¹⁸¹ WIKIPEDIA. *Rules of engagement*. [online]. en.wikipedia.org, 18. března 2022 [cit. 17. června. 2022]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Rules_of_engagement.

¹⁸² Klappe ROE definoval jako: “*Rules of engagement are directives to operational commanders, which delineate the parameters within which force may be used by designated international peace operations personnel*”. Citováno podle FAIX, Martin. *Rules of Engagement...*, s. 135-136.

¹⁸³ IIHL: Sanremo Handbook on Rules of Engagement. [online]. Sanremo, listopad 2009. Dostupné z: <https://www.iihl.org/wp-content/uploads/2017/11/ROE-HANDBOOK-ENGLISH.pdf>.

¹⁸⁴ Pro země NATO je pak dostupný manuál NATO ROE Manual MC 362-1. V WIKIPEDIA. *Rules of engagement...*

Obecně se tedy vojáci řídí při vyhodnocování možnosti použití síly v daném případě ROE. Pro vojáky vznikají ROE příručky. ROE však upravují vždy pouze tu problematiku, která je aktuální pro konkrétní misi. Způsob řešení případného střetu s dítětem tedy budou nejspíše podrobněji upravovat pouze ta ROE, kde se na misi, pro kterou jsou tato ROE určena, předpokládá střet vojáka s ozbrojeným dítětem.

ROE pro systémy NATO, EU a OSN nejsou jednotná a každý stát si může vytvářet ještě svá vlastní ROE.¹⁸⁵ Postupy v jednotlivých ROE příručkách tedy nejsou sjednoceny, protože jsou přizpůsobeny vždy pro konkrétní misi a pro konkrétní úkol. ROE stanovují limity použití síly, v jejichž mezích má být dosaženo cílů operace. ROE ovšem nemohou sloužit k ospravedlňování nezákonného jednání, ani rozšiřovat platné MHP.¹⁸⁶ Velmi záleží na druhu operace, pro kterou jsou určena. Zatímco v ozbrojeném konfliktu mezinárodního charakteru je použití vojenské síly obecně povoleno (v mezích MHP), tak v tzv. Military Operations Other Than War je použití této síly povoleno pouze tehdy, pokud to výslovně povolují ROE, která mohou odrážet nejen mandát mise, jenž je právním základem pro ROE, ale i dohodu s hostitelskou zemí. Touto dohodou (mezi hostitelskou zemí a státy nebo mezinárodní organizací nasazující síly) je dohoda o statutu sil (SOFA) nebo dohoda o statutu mise (SOMA). Operační plán a Standardní operační postupy jsou pak vnitroorganizační akty tvořící základ vojenských operací, které mohou obsahovat ustanovení o použití síly.¹⁸⁷

ROE by měla být **vždy** v souladu s MHP a měla by být zúžením, nikoliv rozšířením limitů MHP. Kompetence vojáku jsou tak oproti tomu, co stanoví MHP prostřednictvím ROE zúženy. Pokud by tedy např. MHP povolovalo cílit na dětské vojáky, mohla by právě ROE toto cílení na dětské vojáky pro konkrétní operaci úplně zakázat. ROE by měla zajišťovat nejen soulad s MHP, ale i soulad s právem vnitrostátním¹⁸⁸ – tedy v případě ROE pro AČR s právním řádem ČR. Je třeba pamatovat na to, že ROE jsou utvářena nejen na základě MHP a na základě vnitrostátního práva dané země, která jednotky do zahraničí vysílá, ale také zde sehrávají roli operační a politické faktory.¹⁸⁹ Musí být vždy dodrženy základní principy vedení boje, což jsou dle MHP zásada nezbytnosti, přiměřenosti, lidskosti, oprávněnosti a rozlišování. ROE obecně neomezují právo na sebeobranu.¹⁹⁰

Vojáci AČR procházejí před misí školením na ROE a na pravidla eskalace síly, tato

¹⁸⁵ FAIX, Martin. *Rules of Engagement...*, s. 135.

¹⁸⁶ Tamtéž. s. 138.

¹⁸⁷ Tamtéž. s. 136-137.

¹⁸⁸ Tamtéž. s. 138.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ SOCHA, Oldřich a kol. *Doktrína Armády České republiky*. 2. vydání. Vyškov: Institut doktrín VeV – VA, 2010, 108 s., s. 62-63.

eskalace síly zjednodušeně znamená, že vojáci nepoužijí ihned smrtící sílu, ale přistoupí k jejímu užití, až pokud je to nezbytně nutné.¹⁹¹ Školení probíhá především formou rozebírání modelových příkladů.¹⁹² Jako možný příklad uvedu situaci, kdy v jeden den došlo k incidentu, kdy 6 ti letá dívka přinesla vojákům balíček, ti jej přijali a následně 2 vojáci (a dítě) zemřeli, protože v balíčku byl granát, který vybuchl. Následujícího dne se k vojákům blížil malý chlapec nesoucí balíček. Vojáci měli vyhodnotit, jak se mohou a mají v takové situaci zachovat.¹⁹³ Jak jsem již uvedla výše, jednotlivá ROE se liší, situace by tedy mohla být řešena odlišně v závislosti na konkrétních ROE. Možnost použití letální síly by mohla být v případě malého dítěte civilisty i zcela vyloučena, což by bylo ale velmi nebezpečné pro vojáky účastníci se takové mise. Přišli by tak o možnost sebeobrany, která by však obecně ROE být vyloučena neměla, jelikož jednotlivci i jednotky mají právo se bránit proti útoku, což uznává jak mezinárodní právo, tak i vnitrostátní právo všech národů. Vnitrostátní úprava sebeobrany se však stát od státu často liší a vojáci se řídí svou vnitrostátní úpravou.¹⁹⁴ V tomto konkrétním případě bylo vojákům doporučeno nejprve použít pravidla eskalace síly (nejprve se musí snažit zjistit chlapcův úmysl, křičet na něj, aby si držel odstup, pokusit se od něj vzdálit, ukázat mu svou zbraň, použít varování pomocí tlumočnicka atd.), pokud by se chlapec nadále k vojákům přibližoval a zjevně by se chystal hodit balíček směrem k nim, mohli by přistoupit i k použití smrtící síly.¹⁹⁵ Je bezpochyby velmi náročné naleznout taková ROE, která by vojákům příliš nesvazovala ruce, nebránila jim v plnění úkolů dané mise a umožňovala by jim se účinně bránit v případě potřeby a zároveň by byla v souladu s MHP a co nejméně narušovala životy místních obyvatel.

Voják bude tedy postupovat v souladu s ROE vydanými pro konkrétní misi, což by mu mělo zajistit právní jistotu, že jeho postup je v souladu s vnitrostátním i mezinárodním právem.¹⁹⁶ A v mezích ROE by nejspíše aplikovat pravidla eskalace síly, než by přikročil k případnému užití letální síly. Měl by tedy nejlépe dítě nejprve např. varovat hlasem, použít tlumočnicka, je-li přítomen, ukázat dítěti zbraň, dále by mohl použít varovný výstřel atd. Mohl by použít taky nesmrtící zbraně (slzotvorné prostředky, pouta, obušek, dočasně zneschopňující

¹⁹¹ Toto platí zejména u mírových operací.

¹⁹² „ústní sdělení respondentů“, „anonymizovaný rozhovor: voják“ a další.

¹⁹³ Handbook ROE Vignettes [online]. Fort Leavenworth, Kansas: Center for Army Lessons Learned (CALL), Květen 2011, No. 11-26, 117. s. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/USArmy-ROE-Vignettes.pdf>, s. 33.

¹⁹⁴ IIHL: Sanremo Handbook on Rules of Engagement... s. 3-4, body 8 a 12.

¹⁹⁵ Tamtéž. s. 34.

¹⁹⁶ FAIX, Martin. *Rules of Engagement...*, s. 139.

prostředky...),¹⁹⁷ než by přikročil k použití letální síly. Na závěr je třeba zdůraznit, že situace, kdy se setká voják AČR s dětským vojákem či ozbrojeným dítětem je velmi ojedinělá, pokud se vůbec stává. Pokud by tato situace nastávala častěji, byla by více zařazena do přípravy, především v rámci školení na ROE, psychologické přípravy atd. Obecně je voják na střet např. s dětmi, davem a ženami připravován již nyní, ale příprava zaměřená přímo na střet vojáka s dítětem je v tuto chvíli pouze okrajová a spíše hypotetická.¹⁹⁸

Pokud by tato situace na misi skutečně nastala a vojáci AČR by se setkali například se skupinkou dětských vojáků, obrátil by se nejspíše velitel na operátora a na právního poradce,¹⁹⁹ který by mu měl poradit, jak v dané situaci postupovat. Nicméně se domnívám, že by určité povědomí o této problematice měl mít každý voják nebo alespoň každý velitel, a to pro případ, že by nebylo možné zavčas se s právním poradcem spojit. Dle výše provedené analýzy MHP by nejspíš bylo přistupováno k ozbrojenému dítěti stejně, jako k dospělé osobě, leda by snad ROE určila něco jiného. Povinnost, aby měli vojenští velitelé dostupné právní poradce, se kterými by se mohli radit o aplikaci MHP, je i normou obyčejového MHP, uplatňuje se jak v mezinárodním ozbrojeném konfliktu, tak i v konfliktu který nemá mezinárodní charakter. Toto pravidlo je státní praxí a platí pro státní ozbrojené síly.²⁰⁰ Naopak nebyla zjištěna žádná praxe, která by vyžadovala, aby i ozbrojené skupiny měly právní poradce. Nicméně i tyto skupiny musejí dodržovat MHP.²⁰¹

3.3. Dílčí závěr:

Ačkoliv bych si moc přála, aby mohla být pro dětské vojáky stanovená přesná pravidla odlišná od dospělých vojáků tak, aby byla zvýšena jejich ochrana i v průběhu bojů a případných střetů a aby mohla být změněna pravidla, kdy se děti jako vojáci i děti jako civilisté účastníci se na nepřátelství mohou stát legitimním cílem, uvědomuji si, že vydefinovat přesné znění pravidel by byl pro mezinárodní společenství velmi náročný úkol. Otázkou stále zůstává, zda by vůbec byla tato nová pravidla aplikovatelná v praxi. Tato pravidla, pokud by měla vzniknout, by měla být k dětem shovívavější a pamatovat, že většina z nich se v ozbrojeném konfliktu a v bojích

¹⁹⁷ Zákon č. 219/1999 Sb., zákon o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 42a odst. 2

¹⁹⁸ ANONYMIZOVÁNO. *Rozhovor s vojenským psychologem ze dne 23.6.2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 4 této práce, otázky č. 5-8.

¹⁹⁹ ANONYMIZOVANO. *Rozhovor: voják*. Vlastní zdroj.

²⁰⁰ Toto bylo zavedeno již v článku 82 Dodatkovém protokolu I

²⁰¹ International Committee of the Red Cross. Customary IHL Rule 141. *Legal Advisers for Armed Forces* [online]. ICRC.org, [cit. 30. června 2022]. Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule141.

samotných nacházejí nedobrovolně.²⁰²

Druhou možností, jak tuto nejasnou otázku vyřešit, by bylo plné potvrzení toho, že dítě skutečně **může** být kombatantem a tím i legitimním cílem, v plném rozsahu na mezinárodní úrovni. A to i přes to, že MHP a LPS si v tomto poněkud protičečí, respektive LPS o této skutečnosti, jak k dítěti postupovat při případném střetu mlčí²⁰³ a MHP sice explicitně tuto problematiku, kdy se dítě přímo střetne s protivníkem taktéž neupravuje, nicméně si lze dovodit, že jelikož MHP počítá s tím, že pokud se i přes zákaz rekrutování dětí dítě stane příslušníkem ozbrojených sil, pak získává status kombatanta, což mu přináší určitá privilegia (právo nosit zbraň, bojovat, status válečného zajatce) nicméně to zároveň i znamená, že se stává legitimním cílem²⁰⁴ stejně jako jakákoliv jiná dospělá osoba.²⁰⁵ Stejně tak dítě civilista přímo se účastnící na nepřátelství ztrácí ochranu civilisty jako kterákoliv jiná dospělá osoba, a může se tak stát legitimním cílem po dobu trvání nepřátelského aktu. Nicméně mezinárodní lidskoprávní smlouvy tuto problematiku samotného střetu s dětským vojákem nijak šířeji neupravují a explicitně ani MHP ne, proto mám za to, že by bylo na místě tento koncept potvrdit nebo vyvrátit na mezinárodní úrovni. Toto asi nejlépe odpovídá aktuální mezinárodněprávní úpravě.

Třetí možností by bylo přiznat dítěti status kombatanta, ale stanovit, že se dítě **nestává** legitimním cílem na základě tohoto statusu. To by ale mohlo vést ještě k většímu zneužívání a zapojování dětských vojáků.

Z provedeného šetření vyplynulo, že obecně by takové dítě bylo nejspíše považováno za legitimní cíl. Nicméně musí být pamatováno na mandát mise, na pravidla nasazení (ROE) pro danou misi a především na pravidla eskalace síly. Jak jsem již uvedla výše, obecně je dán mandát mise, v jehož mezích se musí voják pohybovat²⁰⁶ a ROE jsou pak jakousi implementací tohoto mandátu.

Šetřením ani studiem odborné literatury se mi nepodařilo potvrdit domněnku, že by snad děti mohly a měly být vojáky „zachraňovány“ přímo během střetu. Záleželo by nejspíš na mandátu dané mise, ale jediná pomoc, která by snad přicházela v úvahu je ta, že by se voják pokusil dítě vyřadit z boje jiným způsobem, než že by jej eliminoval. Probíhají tzv. DDR procesy, nicméně propuštění dětských vojáků bývá vyjednáváno, nikoliv vynucováno

²⁰² Uvažovat můžeme zajisté unesené děti, děti rekrutované nuceně nebo přinejmenším povinně. A započítat do této kategorie můžeme i děti, přinucené k přidání se k ozbrojené skupině okolnostmi.

²⁰³ Nicméně je zde obecně zakotveno právo dítěte na život atd.

²⁰⁴ Srov. JUKL, Marek. *Rozhovor s Prezidentem Českého červeného kříže ze dne 28.2.2018...* otázka č. 5 a násl.

²⁰⁵ S výjimkou duchovního a zdravotního personálu.

²⁰⁶ Srov. Tzv. „modré barety“ měli velmi svázané ruce a nesměli dokonce ani použít zbraň. „ústní sdělení respondenta“

vojenskou silou.

Mám za to, že by mezinárodní společenství mělo o této problematice přinejmenším diskutovat, zda se může někdo, kdo se nachází v určité situaci **proti své vůli**, na základě tohoto nacházení se protiprávně v dané situaci, stát legitimním cílem. Respektuji, že není možné chtít po vojácích, aby obětovali své vlastní životy jen proto, že proti nim stojí ozbrojené dítě. To by nebylo ani účelné, protože pokud by vůdci ozbrojených sil nebo spíše ozbrojených skupin zjistili, že tato taktika psychického nátlaku za pomoci dítěte na protivníky funguje a že vojáci musejí k dětem přistupovat odlišně ve smyslu, že na ně nesmí nikdy zacílit, pak by pravděpodobně docházelo k tomu, že by bylo rekrutováno ještě více dětí, než tomu bylo doposud. Zároveň se ale domnívám, že právní úprava má v tomto směru ještě značné rezervy. Diskuze a pokusy o zlepšení stávající právní úpravy jsou tedy stále na místě.

4. Potrestání dítěte za zločiny, jež spáchalo jako „dětský voják“

V této kapitole nejprve stručně představím dva možné pohledy na dětského vojáka. Pohled první, kdy se na dětského vojáka díváme jako na nevinnou oběť ozbrojeného konfliktu a daných okolností a pohled druhý, kdy dětského vojáka vidíme i přes jeho nízký věk a okolnosti spíše jako nebezpečného protivníka a pachatele, a to i jako pachatele závažných trestných činů, před kterým je nutno společnost chránit. V další podkapitole zanalyzuji, jak mezinárodní právo pohlíží na bývalé dětské vojáky. Zdali máme v mezinárodním právu nějaké mechanismy, které nám umožňují potrestat osoby²⁰⁷ za případné zločiny, jež spáchali jako dětské vojáci a jestli je vůbec možné trestat tyto osoby za to, že nebyly jako děti samy ochráněny například před rekrutováním ve velmi nízkém věku (a případnými dalšími zločiny spáchanými vůči nim příslušníky ozbrojených sil, jejichž příslušníky jsou²⁰⁸) a v návaznosti na tuto skutečnost spáchaly zločiny či byly ke spáchání těchto zločinů donuceny a zneužity. Dále zkoumám, jestli se změní odpověď, pokud se dítě stalo dětským vojákem „dobrovolně“. Tuto kapitolu doplním i judikaturou MTS, konkrétně půjde o případ Dominica Ongwena.

Vzhledem k tomu, že případné potrestání dítěte za zločiny, jež spáchalo jako dětský voják, může mít na dítě větší dopad než to, že se stalo na nějakou dobu dětským vojákem, neměla by být tato otázka při řešení otázky ochrany dětí opomíjena.²⁰⁹

4.1. Dětský voják – oběť nebo pachatel?

Na tuto otázku není snadná a jednoznačná odpověď. Nejčastěji se stává, že dítě je nejprve pouze nevinou obětí a časem se stává pachatelem mnohdy i závažných zločinů. Podle Lipovského se taky může stát, že se časem oběť rekrutování dětí mladších 15 ti let změní v pachatele stejného zločinu. Toto se stalo i v případě Ongwena,²¹⁰ který se sám podílel na rekrutování dětí mladších 15 let. Domnívám se, že nejvíce problematické je určit, kdy nastane tento přerod. Do kdy je dítě možné považovat za pouhou nevinnou oběť a od kdy už je oním pachatelem? Nabízí se několik milníků. Mohlo by to být spácháním prvního zločinu, spácháním

²⁰⁷ Pojmeme osoby jsou myšleny jak děti, dětské vojáci a bývalí dětské vojáci, tak i dospělí, kteří zločiny spáchali jako děti a nyní již překročily věk 18 let, uvažujeme-li trestání podle statutu mezinárodního trestního soudu.

²⁰⁸ Za zločiny páchané vůči příslušníkům vlastní ozbrojené skupiny byl odsouzen Bosco Ntaganda. V VALÍKOVÁ, Barbora. Rozsudek v případě Ntaganda: Historický úspěch Mezinárodního trestního soudu? *Bulletin lidských práv* [online], červenec–srpen 2019, roč. 11, č. 6, s. 13-18. [cit. 20. března 2022]. Dostupné z: https://www.centrumlidskaprava.cz/sites/default/files/attachment/bulletin/Bulletin_cervenec-srpen2019.pdf, s. 15.

²⁰⁹ Domnívám se, že nejvíce problematické je trestání již samotného skutečného nebo domnělého zapojení např. do ISIS, k tomu více níže.

²¹⁰ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...* s. 99.

prvního zločinu po dovršení určitého věku (např. 15 ti nebo 18 ti let), nebo například spácháním prvního zločinu po chvíli, kdy měl tento původně dětský voják první faktickou možnost skupinu opustit nebo se odklonit od přání velitelů, aniž by riskoval svůj vlastní život nebo život své rodiny. Pokud bychom se přiklonili k poslednímu milníku, bylo by opět velmi obtížné rozpoznat a prokázat, kdy a jestli vůbec tato faktická možnost opustit skupinu nastala.

4.2. Možnosti potrestání (bývalého) dětského vojáka mezinárodním právem

Na mezinárodní úrovni by přicházel v úvahu k potrestání případných zločinů spáchaných dětskými resp. bývalými dětskými vojáky Mezinárodní trestní soud, jako „*stálá instituce s oprávněním vykonávat jurisdikci vůči osobám pro nejzávažnější zločiny...*“.²¹¹, ten však podle článku 26 Římského Statutu – „*nemá jurisdikci vůči osobě, která v době údajného spáchání činu nedovršila 18 rok věku.*“²¹² MTS tedy nemůže zahájit řízení proti osobě mladší 18 let a to ani v případě, že by se tato osoba dopustila činů, které by jinak naplňovaly definice zločinů patřících do *ratione materiae* jurisdikce MTS.²¹³

Před MTS tak nemohou být projednány ani případy, kdy se dětský voják dopustil zločinů jako člen ozbrojených sil nebo jako člen ozbrojené skupiny. Toto ustanovení ale nevyklučuje, aby byl dětský voják potrestán na vnitrostátní úrovni, připouští-li to právní úprava daného státu. Článkem 26 tedy nedochází k vyloučení trestní odpovědnosti osoby mladší 18 let, ale je formulován tak, aby pouze omezil jurisdikci samotného MTS.²¹⁴ To že tento soud nemá jurisdikci nad dětmi mladšími 18 let v době spáchání zločinu by mohlo být považováno za signál, že MTS netrvá ani na stíhání dětských vojáků. Když se budeme ale nad důvodem, proč MTS soud nemá jurisdikci nad dětmi jako pachateli těch nejzávažnějších zločinů zamýšlet hlouběji, tak dojdeme k závěru, že vyloučení jurisdikce v Římském statutu nemusí nutně znamenat záměr, aby děti nebyly stíhány vůbec. V tomto případě se jedná pouze o procesní limit, nikoliv o limit substantivní,²¹⁵ tudíž MTS tyto osoby stíhat nesmí, ale k otázce, zda mají být stíhány na vnitrostátní úrovni se Římský statut nikterak nevyjadřuje.

Důvodem pro vyloučením jurisdikce tak může být spíše skutečnost, že by se jen velmi těžko hledala shoda nad tím, od kdy má být hranice trestní odpovědnosti pro děti jako pachatele zvláště závažných zločinů stanovena tak, aby tato hranice byla akceptovatelná pro všechny státy,

²¹¹ Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, ve znění pozdějších předpisů, čl. 1.

²¹² Tamtéž, čl. 26.

²¹³ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...* s. 99-100.

²¹⁴ Tamtéž, s. 92.

²¹⁵ Tamtéž, s. 100.

kteře jsou nebo se později stanou smluvními stranami Římského statutu. Domnívám se, že na jednu stranu je vhodné ponechat případné potrestání takové osoby na daném státě, na stranu druhou mají státy ve vnitrostátních právních řádech hranici trestní odpovědnosti stanovenou velmi odlišně.²¹⁶ V případě dětských vojáků tak neexistuje vodítko pro vnitrostátní soudy, jak mají nebo nemají tyto osoby trestat a od jakého momentu mají být tyto osoby považovány za trestně odpovědné, ať už s ohledem na věk, nebo s ohledem na jiné skutečnosti.

Mohou zde být tedy markantní rozdíly v tom, jak jednotlivé vnitrostátní soudy budou postupovat. Kromě potrestání na vnitrostátní úrovni, zde byla ještě možnost potrestání dětských vojáků některým z Mezinárodních trestních tribunálů. Takovým tribunálem, který měl jurisdikci nad osobami od 15 let byl i Zvláštní soud pro Sierra Leone. Přímo státní zástupce zvláštního soudu David Crane se však vyjádřil tak, že nebude stíhat děti, a to i přes to, že podle statutu Soudu může stíhat kohokoliv ve věku nad 15 let²¹⁷, ale naopak avizoval, že chce stíhat ty, kteří *nutili tisíce dětí páchat zločiny*. Uvědomoval si nutnost stíhání těch co děti rekrutovali, nikoliv dětí jako obětí tohoto rekrutování.²¹⁸

Nad různým přístupem k bývalým dětským vojákům se zamýšlí i Jo Becker,²¹⁹ která upozorňuje na to, že někteří dětští vojáci, pokud se dostanou z ozbrojených sil nebo skupin, jsou vnímáni jako oběti, následuje rehabilitace, návrat do školy nebo do zaměstnání a reintegrace zpět do společnosti, aniž by byli potrestáni, zatímco jiné čeká vězení.²²⁰ Podle Becker je to dáno tím, že v souvislosti s nárůstem násilných extremistických skupin jsou přijímána i mnohem důraznější protiteroristická opatření v mnohých zemích. Zatímco v tradičních ozbrojených konfliktech²²¹ stále převažuje vnímání dětských vojáků jako obětí mezinárodního zločinu rekrutování dětských vojáků, jež potřebují pomoci s reintegrací, u dětí zapojených do extremistických skupin²²² je tomu naopak. Děti pak jsou často stíhány jako

²¹⁶ Například ve Velké Británii je tato hranice stanovena velmi nízkou, a to na 10 let. V *Věkové hranice trestní odpovědnosti*. [online]. Britanie.co.uk [cit. 30. června 2022] Dostupné z: http://www.britanie.co.uk/mkportal/modules/wiki/index.php/V%C4%9Bkov%C3%A9_hranice_v_Brit%C3%A1nii.

²¹⁷ Jurisdikce nad osobami mezi 15 a 18 lety věku je dána čl. 7 Statutu Zvláštního soudu pro Sierra Leone V Statute Of The Special Court For Sierra Leone [online]. rscsl.org [cit. 15. června 2022] Dostupné z: <http://www.rscsl.org/Documents/scsl-statute.pdf>, Art. 7.

²¹⁸ Special Court for Sierra Leone: Public Affairs Office. *Press Release Special Court Prosecutor Says He Will Not Prosecute Children* [online]. rscsl.org, 3. listopadu 2002 [cit. 18. března 2022]. Dostupné z: <http://www.rscsl.org/Documents/Press/OTP/prosecutor-110202.pdf>.

²¹⁹ Jo Becker je „*children's rights advocacy director for Human Rights Watch*“.

²²⁰ BECKER, Jo. *Some child soldiers get rehabilitation, others get prison* [online]. atlanticcouncil.org, 4. března 2019 [cit. 18. března 2022]. Dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/some-child-soldiers-get-rehabilitation-others-get-prison/>.

²²¹ Např. konflikt v Demokratické republice Kongo, Kolumbie a další.

²²² Např. ISIS, al-Káida, al-Shabab, Boko Haram.

zločinci a odsouzeny jako teroristé.²²³ Podle výpovědí chlapců z Iráku dochází po zatčení těchto dětí k mučení, které má za cíl vynutit přiznání účasti v ISIS, přičemž není důležité, zda tyto děti členy skutečně byly.²²⁴ Becker dále uvádí, že nevnímá rozdíl mezi motivem dětí pro vstup do ozbrojených sil v zemích s tradičními konflikty a vstupem k ISIS, i přes to jsou děti trestány už jen pro samotný vstup do ISIS, aniž by musely spáchat nějaký zločin a aniž by motivem pro vstup byla daná ideologie, a jsou souzeny jako teroristé už jen kvůli tomuto zapojení se do ISIS.²²⁵

Lipovský v souvislosti s chybějící jurisdikcí MTS u osob mladších 18 let v době spáchání daného zločinu, upozorňuje na jistou mezeru v mezinárodním právu, která spočívá v tom, že jelikož MTS nemá jurisdikci nad osobami mladšími 18 let a nemůže je tedy potrestat za jejich případné zločiny a zároveň trestá pouze rekrutování a používání dětí mladších 15ti let, zůstává nám tady skupinka osob mezi 15 a 18 lety, která nemůže být potrestaná za případné zločiny MTS a zároveň jejichž rekrutování a používání není alespoň na mezinárodní úrovni trestné. Což by pak mohlo lákat k tomu, aby tyto osoby mezi 15 a 18 lety byly o to více rekrutovány, aby tak docházelo k vyhýbání se spravedlnosti.²²⁶ Jsou tady však podle něj dva aspekty, které tuto mezeru zčásti ne-li zcela vyplňují. Prvním aspektem je možnost potrestání podle aplikovatelného vnitrostátního práva, druhým aspektem je možnost stíhání nadřízeného,²²⁷ ostatně o této odpovědnosti nadřízeného (například velitele) mluvil i když v jiné souvislosti docent Jukl, podle něhož každý voják²²⁸ má svého nadřízeného, který má opět nadřízeného a tudíž je nepravděpodobné, že by nakonec za porušené MHP nenesl odpovědnost vůbec nikdo.²²⁹ Na mezinárodní úrovni je tato odpovědnost velitelů a jiných nadřízených upravena čl. 28 Římského statutu.²³⁰ Podle Lipovského se však v tomto konkrétním případě zvyšuje riziko, že by pro důkazní nedostatek nakonec nemusel být nikdo potrestán.²³¹ Vzhledem k možnosti trestat jak dětského vojáka, tak jeho nadřízeného na vnitrostátní úrovni a k možnosti trestat nadřízeného i na mezinárodní úrovni, se tato možnost minimalizuje.

Lipovský zmiňuje, že se objevují apely na to, aby se na děti, které se nejspíše dopustily

²²³ BECKER, Jo. *Some child soldiers get rehabilitation, others get prison...*

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...* s. 100.

²²⁷ Tamtéž, s. 100.

²²⁸ Tedy i dětský voják.

²²⁹ JUKL, Marek. *Rozhovor s Prezidentem Českého červeného kříže ze dne 28.2.2018.*, otázky č. 10 a 11.

²³⁰ Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu..., čl. 28.

²³¹ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...* s. 100.

zločinů podle mezinárodního práva, hledělo jako na oběti, nikoliv jako na pachatele těchto zločinů.²³² I já se přikláním k tomu, aby se na děti pohlíželo spíše jako na oběti, a to včetně těch, kteří měli údajně vstoupit k ISIS. Vstup k teroristické skupině je TČ ve smyslu § 312a i v právním řádu České republiky,²³³ nicméně se domnívám, že by děti za pouhý vstup trestány být neměly, zvláště pokud ke vstupu byly přinuceny nebo pokud si nebyly vědomy závažnosti tohoto jednání. Nesmíme ale zapomínat ani na oběti zločinů, které dětský voják spáchal. Pokud bychom dětské vojáky a bývalé dětské vojáky vnímali za všech okolností jako nevinné oběti okolností, zůstaly by tak možná bez satisfakce zase jejich oběti a mohly by to vnímat jako určitou nespravedlnost, což by ale mohlo být z části řešeno zodpovědností nadřízených těchto dětských vojáků.²³⁴

Pokud bychom připustili, že dětský voják může být nejen obětí, ale i pachatelem zločinů a k jeho stíhání a následnému potrestání za zločiny, které spáchal jako dětský voják, by přeci jen mělo dojít, pak mezinárodní právo sice explicitně neupravuje stíhání dětských vojáků, ale hned několik dokumentů mezinárodního práva upravuje alespoň podmínky pro stíhání dítěte obecně. Mezi tyto dokumenty patří i Úmluva o právech dítěte. Ta v čl. 40 stanovuje alespoň základní principy a zásady zacházení s dětmi, minimální procesní standardy, upravuje povinnost vytvořit efektivní systém spravedlnosti pro děti (mimo jiné mají státy stanovit nejnižší věkovou hranici, aby bylo zřejmé, od kdy jsou děti v daném státě za své jednání trestně odpovědné resp. do kdy jsou považovány za nezpůsobilé porušit trestní právo a tudíž trestně odpovědné nejsou) a v neposlední řadě mají státy vytvořit alternativy k soudnímu procesu, aby bylo možné zejména méně závažné případy odklonit od nutnosti projednat takový případ před soudem.²³⁵ Otázkou zůstává, jestli by u takových specifických zločinů, které mohou být a bývají páčány členy ozbrojených sil nebo skupin a mohly by tak být eventuálně páčány i dětskými vojáky, jako jsou zločiny proti míru, genocidium, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti,²³⁶ neměla být stanovena nejnižší věková hranice, před jejímž dosažením se děti považují za nezpůsobilé porušit trestní právo, ještě odlišně. V úvahu by připadalo stanovit jednotnou hranici

Dalším možným problémem, který by se mohl vyskytnout v souvislosti se stíhatelností dětských vojáků je skutečnost, že tyto děti byly často pod vlivem drog nikoliv vlastním zaviněním, případně jim bylo vyhrožováno smrtí, pokud neuposlechnou a odmítnou provádět

²³² Tamtéž, s. 99.

²³³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 312a.

²³⁴ Na mezinárodní úrovni přes čl. 28 Římského statutu, případně pak na úrovni vnitrostátní.

²³⁵ DUŠKOVÁ, Šárka. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 552 a 580.

²³⁶ Mezi mezinárodní zločin patří i zločin agrese, ten by ale dětský voják spáchat nejspíš ani nemohl, protože by jen těžko mohl dosáhnout postavení, které by mu to umožňovalo.

krutosti ke kterým byly nuceny,²³⁷ V tomto ohledu by se tyto děti daly považovat spíše za živý nástroj těch, kteří je takto zneužili, než-li za pachatele zločinů spáchaných pod vlivem drog k jejichž užití byly donuceny nebo které spáchaly pod pohrůzkou smrti. Domnívám se, že trestně odpovědní by měli být v tomto případě jejich nadřízení ve smyslu článku 28 Římského statutu, nikoliv takto zneužití dětští vojáci.

Další překážkou stíhatelnosti dětských vojáků je fakt, že již to že jsou členy ozbrojených sil nebo skupin je přinejmenším u dětí mladších 15 ti let, resp. 18 ti let,²³⁸ porušení mezinárodního práva, v případě dětí pod 15 let navíc i mezinárodního trestního práva. Stíhání dětí za činy, které spáchaly kvůli tomu, že se ocitly v situaci, ve které se nacházejí v rozporu s mezinárodním právem a v případě dětí 15 let jsou tak oběťmi válečného zločinu (rekrutování dětí mladších 15 let a zároveň i zločinu využívání dětí mladších 15 let k aktivní účasti v nepřátelských akcích)²³⁹ a to vše nejspíše proto, že jim stát nezajistil dostatečnou ochranu, nepovažují za správné. Strnad uvádí že: „*koherence práva by vyžadovala, aby národní tribunály soudily pouze děti, jejichž rekrutace a účast na válečných akcích jsou tolerovány mezinárodním právem.*“²⁴⁰ Ze stejného důvodu ve spojení se skutečností, že děti mladší 15 let nemají mimo jiné dostatečnou soudnost, by měla být podle něj stanovena věková hranice trestní odpovědnosti na národní úrovni pro zločiny podle mezinárodního práva nejméně na 15 let.²⁴¹

Pokud by mělo dojít ke stíhání dětského vojáka na vnitrostátní úrovni, pak na tuto možnost pamatuje Úmluva ve svém článku 37, podle kterého nesmí být žádnému dítěti zejména stanoven trest smrti ani mu nesmí být uložen trest odnětí svobody na doživotí, bez možnosti propuštění na svobodu.²⁴² Článek 37 upravuje i další minimální podmínky, které musí být dodrženy během zbavení osobní svobody dítěte. Vnitrostátní soudy tedy mohou dítě potrestat, ale musejí pamatovat minimálně na dodržení článku 37 a dále pak na článek 40 Úmluvy, případně na svou vnitrostátní úpravu, pokud je tato k dítěti shovívavější ve smyslu článku 41 Úmluvy. Nicméně např. Irák ratifikoval Úmluvu o právech dítěte, a přesto tam stále dochází k jejímu porušování. O praktikách Iráku a KRG při stíhání bývalých nebo spíše domnělých

²³⁷ STRNAD, Štěpán. Dětští vojáci: Oběti nebo kati? *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*. [online], 2010, č. 2, s. 87-102. [cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/6420/1/Strnad.pdf>. s. 92/93.

²³⁸ Tady je věk odvislý od skutečnosti, zda daný stát ratifikoval Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte.

²³⁹ Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu..., čl. 8 b (xxvi) a čl. 8 e (vii).

²⁴⁰ STRNAD, Štěpán. Dětští vojáci: Oběti nebo kati?... s. 92/93.

²⁴¹ Tamtéž. s. 94.

²⁴² Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy ... čl. 37 písm. a)

bývalých členů ISIS z řad dětí pojednává rozsáhlá studie „*Everyone Must Confess*“²⁴³ mezinárodní nevládní organizace Human Rights Watch.²⁴⁴

4.3. Dominic Ongwen

Dominic Ongwen je první osobou, která je stíhána MTS mimo jiné také za zločin, jehož byl kdysi i on sám obětí, a to za rekrutování dětí mladších 15 let do ozbrojených sil, resp. skupin.²⁴⁵ Lipovský označuje tuto skutečnost, kdy je dítě nejprve samo obětí a časem se změní v pachatele stejného zločinu, jehož bylo původně obětí, doslova za jednu z „*tragických skutečností rekrutování dětí mladších 15 let do ozbrojených sil či skupin.*“²⁴⁶ Dominic Ongwen byl v minulém roce odsouzen za 61 zločinů, nicméně se proti rozsudku MTS odvolal. Tento případ byl zvlášť zajímavý právě tím, že se očekávalo, zda bude nějak více zohledněn fakt, že Ongwen byl jako dítě unesen tzv. LRA armádou. Nicméně Dominic Ongwen byl v roce 2021 odsouzen k 25 letů odnětí svobody. Slyšení odvolání proběhlo ve dnech 14.-18. února 2022, rozhodnuto bude dle ICC „*in due course*“.²⁴⁷

Zatímco obhajoba se přiklání k tomu, že Ongwen má být vnímán spíše jako oběť únosu v raném věku, obžaloba jej popisovala jako krutého masového vraha a neojácného velitele.²⁴⁸ Pokud si položí otázku, zda a kdy tady nastal přerod z nevinné oběti v pachatele, pak využijí milníky navrhované výše. Prvním milníkem je spáchání zločinu, druhým dosažení určitého věku (15 nebo 18 let), třetím milníkem by mohlo být spáchání prvního zločinu po chvíli, kdy měl Ongwen první faktickou možnost skupinu opustit nebo se odklonit od přání velitelů. První dva milníky jsou tady dozajista splněny. Ongwen spáchal zločiny po dosažení věku 18 let. Ongwen navíc zůstal v ozbrojené skupině dobrovolně, stal se jedním z nejvyšších velitelů a nebylo zjištěno, že by jednal pod nátlakem nebo že by byl závislý na Konym.²⁴⁹ Soud vytyčil tento milník na dobu, kdy Ongwen dosáhl věku 25 let. U zločinů, které Ongwen spáchal

²⁴³ HUMAN RIGHTS WATCH. „*Everyone Must Confess*“ *Abuses against Children Suspected of ISIS Affiliation in Iraq* [online]. USA: Human Rights Watch, 2019. Dostupné z: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/iraq0319_web_1.pdf.

²⁴⁴ WIKIPEDIE. *Human Rights Watch* [online]. en.wikipedia.org, 22. června 2022 [cit. 23. června. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Human_Rights_Watch.

²⁴⁵ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...* s. 99.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 99.

²⁴⁷ International Criminal Court: Case Information Sheet: *Situation in Uganda. The Prosecutor. V. Dominic Ongwen*. Sp. zn. IC-02/04-01/15. [online]. icc-cpi.int, červen 2022 [cit. 23. června. 2022]. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-06/OngwenEng_0.pdf.

²⁴⁸ SAUERMOSEER, Andreas, STAVROU, Konstantina. *The Prosecutor V Dominic Ongwen: A Judgment Of Many Firsts*. [online]. humanrightspulse.com, 11. května 2021 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/the-prosecutor-v-dominic-ongwen-a-judgment-of-many-firsts>.

²⁴⁹ Tamtéž.

po dosažení věku 25 let, již nepovažuje MTS za relevantní zohledňovat útrapy, které prožil jako malý chlapec. Dle soudu Ongwen nejednal v nouzi, ani v závislosti na Konym, netrpí ani duševní poruchou.²⁵⁰ I třetí milník by se dal tedy nejspíše považovat za překročený. Navíc měl údajně možnost přeběhnout a osvobodit své dětské vojáky, což však neudělal.²⁵¹

V tomto případě už by přicházelo v úvahu na jeho obhajobu pouze to, že Ongwenův morální vývoj byl narušen a ovlivněn prostředím, ve kterém vyrůstal, což ostatně uváděla i obhajoba.²⁵² LRA používá psychologickou kontrolu nad dětmi a učí je, že násilí je nezbytné k přežití. Při pokusu o útěk bývají děti veřejně bity nebo i zabíjeny.²⁵³

Další zajímavostí tohoto případu je to, že soud připomněl oběti, což nebylo dříve u MTS zvykem, navíc byly poprvé označeny za válečné zločiny nucené těhotenství a nucené manželství.²⁵⁴

4.4. Dílčí závěr

Domnívám se, že cílem mezinárodního společenství by mělo být sjednocení hranice, od kdy je možné děti trestně stíhat za zvlášť závažné zločiny nad kterými má v případě dospělých pachatelů jurisdikci MTS. Mezinárodní společenství by taktéž mělo zaujmout stanovisko, za jakých podmínek a jestli vůbec, je možno bývalé dětské vojáky stíhat za skutky, kterých se dopustili v rámci svého působení jako „dětský voják“.

²⁵⁰ MÜNZBERGER, Tomáš. Bývalý dětský voják a pozdější velitel milic v Ugandě Dominic Ongwen odsouzen Mezinárodním trestním soudem. *Centrum pro lidská práva a demokracie* [online], 4. července 2022 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/byvaly-detsky-vojak-pozdejsi-velitel-milic-v-ugande-dominic-ongwen-odsouzen-mezinarodnim-tresnim?fbclid=IwAR2UYCWDyCkKnKG6AQkD9-hh9ckJxrA2gy0Pafyo-bOJ07BVqr4Eu4yVcV0>.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ BOGANI, Farah. *The Trial Of Dominic Ongwen: When Is A Child Soldier Not A Child?* [online], natoassociation.ca, 18. ledna 2017 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://natoassociation.ca/the-trial-of-dominic-ongwen-when-is-a-child-soldier-not-a-child/>., odst. 4.

²⁵⁴ MÜNZBERGER, Tomáš. Bývalý dětský voják...

5. Potrestání těch, kteří dítě rekrutovali nebo využili k aktivní účasti na ozbrojeném konfliktu

Mezinárodní úpravu ochrany dětských vojáků, především pak ochranu před rekrutováním a aktivním využitím v boji, jsem již popsala a zanalyzovala v předchozích kapitolách, hlavním nedostatkem těchto úprav je však faktická vynutitelnost jejich dodržování. Státy, ve kterých k rekrutování dětských vojáků²⁵⁵ nadále dochází, často nedokáží nebo nechtějí kontrolovat dodržování mezinárodních smluv, které přijaly a často ani nejde prokázat, jestli státy skutečně učinily vše potřebné pro to, aby k rekrutování dětských vojáků vůbec nedocházelo.²⁵⁶

Jistý posun k tomu, aby byli potrestáni konkrétní jednotlivci zodpovědní za rekrutování dětských vojáků, znamenal rozvoj mezinárodního trestního soudnictví. Mezinárodní trestní právo poskytuje dětem nepřímou ochranu, a to vícero způsoby. Na straně jedné jako prevenci toho, aby odsouzený za rekrutování dětských vojáků minimálně po dobu výkonu trestu nepáchal další nepravosti, na straně druhé jako varování a odstrašení pro další, co by případně chtěli rekrutovat dětské vojáky. Taktéž to může dopomoci k tomu, aby již rekrutované dětské vojáky velitelé propustili. Podle Lipovského existuje celá řada zločinů, jejichž trestání buďto explicitně chrání děti nebo tak činí implicitně při ochraně všech.²⁵⁷ Za takový zločin, který explicitně chrání děti, bychom mohli označit právě i rekrutování dětských vojáků.

A je zde ještě jedna zásadní funkce MTS, a to možnost satisfakce pro oběti v podobě finanční náhrady.²⁵⁸ Konkrétnímu odsouzenému pachateli může být podle Římského statutu uložena povinnost poskytnout obětem nebo osobám blízkým odškodnění.²⁵⁹ To vše zajisté přispívá k tomu, aby děti nebyly nadále rekrutovány.

Tuto kapitolu tvoří krátký historický úvod, dále samostatnou podkapitolu věnuji MTS a na závěr uvedu i důležité rozsudky MTS, konkrétně jde o případy *Bosco Ntaganda* a *Thomas*

²⁵⁵ V tomto místě je třeba zohlednit právní úpravu daného státu – tedy jak má tuto problematiku upravenou ve svém právním řádu, zda stát přijal Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů a případně jaký minimální věk pro nábor do ozbrojených složek má stanoven v prohlášení.

²⁵⁶ Především pokud jde o rekrutování dětských vojáků do ozbrojených skupin, nikoliv do ozbrojených sil daného státu.

²⁵⁷ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...* s. 105.

²⁵⁸ Tyto reparace byly obětem přiznány MTS například v případě Ntaganda více v MÜNZBERGER, Tomáš. *Rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda*. *Centrum pro lidská práva a demokracie* [online], 15. června 2022 [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/rozhodnuti-o-reparacich-v-pripadu-ntaganda>.

²⁵⁹ Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu..., čl. 75 odst. 2.

Lubanya Dyilo.²⁶⁰ Mezinárodní trestní tribunály zmíním pouze okrajově, protože již ukončily svou činnost.

5.1. Mezinárodní trestní soudnictví – Mezinárodní trestní tribunály

Na přelomu 20. a 21. století dochází ke vzniku a rozvoji mezinárodního trestního soudnictví. V roce 1993 byl ad hoc zřízen na základě rezolucí Rady bezpečnosti OSN 808 a 827 Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY) se sídlem v Haagu, v roce 1994 byl ad hoc zřízen Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR) se sídlem v Aruši, v Tanzanii. Statut ICTR byl přijatý rezolucí RB OSN 955. A v roce 2002 byl zřízen Zvláštní soud pro Sierra Leone se sídlem na území Sierra Leone, kdy statut byl připojený ke dvoustranné dohodě mezi OSN a vládou této země. Prvním stálým trestním tribunálem se stal v roce 2002 Mezinárodní trestní soud (ICC) na základě Římského statusu z roku 1998 se sídlem v Haagu.²⁶¹

5.2. Mezinárodní trestní soud

Mezinárodní trestní soud (dále také jako MTS) byl ustanoven článkem 1 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, jako stálá instituce s oprávněním vykonávat jurisdikci vůči osobám pro nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek, a které jsou uvedeny v tomto Statutu.²⁶² V článku 5 odstavce 1 Římského statutu je pak výslovně uvedeno, že má soud jurisdikci k c) *válečným zločinům*.²⁶³²⁶⁴ Mezi válečné zločiny podle článku 8 odstavce 2 písmena b) xxvi patří i „*odvody či nábor dětí mladších patnácti let do ozbrojených sil státu nebo jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích*,²⁶⁵ na což upozorňuje i preambule Opčního protokolu, kde je výslovně uvedeno, že toto platí jak pro mezinárodní konflikty, tak pro konflikty nemající mezinárodní charakter.²⁶⁶ Toto však není jediný zločin, kterému mohou být děti během probíhajících ozbrojených konfliktů vystaveny.

Jak jsem již uvedla výše, MTS dětem nepřímou poskytuje ochranu, a to právě tím, že trestá pachatele zločinů podle mezinárodního práva, mezi nimiž jsou i zločiny, které se zaměřují

²⁶⁰ Nejaktuálnější případ Dominica Ongwena je záměrně zařazen již v předchozí kapitole, protože jde o první rozsudek MTS, kde pachatel byl zároveň původně sám i obětí zločinu rekrutování dětí.

²⁶¹ ŠTURMA, Pavel. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook: výběr případů z mezinárodního práva veřejného...*, s. 150-152.

²⁶² Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu..., čl. 1.

²⁶³ Tamtéž, čl. 5 odst. 1 písm. c).

²⁶⁴ Dále může stíhat genocidu, zločiny proti lidskosti a zločin agrese

²⁶⁵ Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu..., čl. 8 odst. 2 písm. b (xxvi)., k jurisdikci obecně viz čl. 11 a násl.

²⁶⁶ Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního..., preambule.

přímo na děti,²⁶⁷ jako je právě rekrutování dětských vojáků a jejich využívání v aktivní účasti na nepřátelství. Mezi další takové zločiny cílící na děti, jež se odehrávají právě během ozbrojeného konfliktu, patří například zabíjení a mrzačení, sexuální násilí včetně znásilnění, únosy, útoky proti školám, nemocnicím a další.²⁶⁸ Obecně bychom si mohli zločiny zaměřené proti dětem, které spadají pod rámec MTS, rozdělit do 3 kategorií. A to na ty, které děti přímo zmiňují ve své definici, dále na ty, které děti sice zasahují, ale přímo v definici děti jako oběti nezmiňují a do třetice by se sem daly zařadit útoky proti civilním objektům určitého charakteru.²⁶⁹

Římský statut Mezinárodního trestního soudu stanovil v čl. 75 odst. 2, že soud může odsouzenému uložit povinnost poskytnout obětem nebo osobám blízkým odškodnění.²⁷⁰ Právo na odškodnění bylo MTS obětem přiznáno například v případě Bosco Ntaganda.²⁷¹ Plnění pak poskytuje individuální pachatel nebo většinou (z důvodů nemožnosti zaplacení takto velké částky pachatelem samotným) Svěrenecký fond „*Trust Fund*“, který byl zřízen podle čl. 79 Římského statutu. Nejedná se tedy o plnění ze strany odpovědného státu. Statuty a praxe tribunálů ad hoc právo na odškodnění pro oběti válečných zločinů a dalších zločinů podle mezinárodního práva na rozdíl od Římského statutu MTS neobsahují.²⁷²

5.3. Konkrétní rozsudky MTS

5.3.1. Thomas Lubanya Dyilo

Byl v roce 2012 odsouzen MTS, mimo jiné jako spolupachatel za zločiny nábor a odvod dětí mladších 15 let a za jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelství, ke 14 letům odnětí svobody. Byly schváleny i hromadné reparace.²⁷³ V roce 2020 byl po výkonu trestu propuštěn.²⁷⁴

²⁶⁷ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...* s. 91-92.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 93.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 95.

²⁷⁰ ŠTRUMA, Pavel. *Nový trend v odpovědnosti státu: individuální právo na odškodnění obětí závažných porušení mezinárodního humanitárního práva? Acta Universitas Carolinae Iuridica*. [online], 2010, č. 1, s. 73-80 [cit. 22. března 2022]. Dostupné z: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=44651>, s. 76-77.

²⁷¹ MÜNZBERGER, Tomáš. *Rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda. Centrum pro lidská práva a demokracie...*

²⁷² ŠTRUMA, Pavel. *Nový trend v odpovědnosti státu...*, s. 76.

²⁷³ International Criminal Court: Case Information Sheet: *Situation in the Democratic Republic of the Congo. The Prosecutor. V. Thomas Lubanga Dyilo*. Sp. zn. ICC-01/04-01/06. [online]. [icc-cpi.int](http://www.icc-cpi.int), červenec 2021 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CaseInformationSheets/LubangaEng.pdf>, s. 1.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 4.

5.3.2. Bosco Ntaganda

V rámci tohoto případu se MTS zabýval mimo jiné i otázkou, zda se mohou stát příslušníci ozbrojených sil oběťmi zločinů znásilnění a sexuálního otroctví, jejichž pachatelem je příslušník těchto stejných ozbrojených sil.²⁷⁵ Jedná se tedy o zločiny uvnitř ozbrojené skupiny. MTS dospěl k závěru, že toto možné je. Podle MTS: „...členové stejných ozbrojených sil nejsou sami o sobě vyloučeni coby potenciální oběti válečných zločinů znásilnění a sexuálního otroctví...“²⁷⁶ Ntaganda byl shledán vinen mimo jiné ze zločinů proti dětem zapojených do stejné ozbrojené skupiny. „*GUILTY of rape as a war crime (...) and against children under the age of 15 years incorporated into the UPC/FPLC between...*“²⁷⁷ Dopustil se nepřímého zneužívání těchto dětí, které byly součástí jeho milic a on jako velitel zodpovídal za jednání svých podřízených.²⁷⁸ Obhajoba se pokoušela argumentovat, že za válečné zločiny není možné považovat zločiny páchané uvnitř jedné ozbrojené skupiny vůči svým spolubojovníkům a opírala se o čl. 3 Ženevských úmluv, jelikož šlo o vnitrostátní konflikt, tento argument však neobstál. Dle MTS **nejsou** členové ozbrojených skupin automaticky vyjmuti z ochrany proti válečným zločinům, jako je znásilnění a sexuální otroctví. Jako nepřímý pachatel byl odsouzen také za rekrutování dětí pod 15 let a za další zločiny.²⁷⁹ Byl odsouzen v roce 2019 ke 30 letům odnětí svobody.²⁸⁰ V roce 2021 se odvolal, ale jeho odvolání bylo zamítnuto a původní rozhodnutí bylo potvrzeno.²⁸¹

Dále je tento případ významný tím, že MTS přiznal reparace obětem zločinů, které Ntaganda spáchal. Mají být vydány pomocí Trust Fund for Victims, protože Ntaganda byl shledán jako nemajetný.²⁸²

5.4. Mezinárodněprávní odpovědnost států a skupin

Mimo výše popsané individuální odpovědnosti jednotlivců, která může být potrestána na vnitrostátní případně i na mezinárodní úrovni, bychom se mohli také zabývat odpovědností

²⁷⁵ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...* s. 102.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 102.

²⁷⁷ International Criminal Court: Rozsudek Trial Chamber VI ICC ze dne ze dne 8. července 2019, *Situation in the Democratic Republic of the Congo in the Case of the Prosecutor v. Bosco Ntaganda*, sp.zn. ICC-01/04-02/06. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_03568.PDF. S. 536, as concerns Counts 5 a 6.

²⁷⁸ MÜNZBERGER, Tomáš. Rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda. *Centrum pro lidská práva a demokracie...*

²⁷⁹ VALÍKOVÁ, Barbora. Rozsudek v případě Ntaganda... s. 14-15.

²⁸⁰ MÜNZBERGER, Tomáš. Rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda. *Centrum pro lidská práva a demokracie...*

²⁸¹ International Criminal Court: Case Information Sheet: *Situation in the Democratic Republic of the Congo. The Prosecutor. V. Bosco Ntaganda*. Sp. zn. ICC-01/04-02/06. [online]. icc-cpi.int, červenec 2021 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CaseInformationSheets/NtagandaEng.pdf>.

²⁸² Tamtéž.

států, případně i odpovědností ozbrojených skupin za nábor dětských vojáků. Trestat můžeme pouze jednotlivce, nikoliv přímo státy nebo ozbrojené skupiny. Můžeme tak potrestat přímo velitele ozbrojených sil, případně vůdce ozbrojených skupin zodpovědné ať už za rekrutování dětských vojáků nebo za jejich využívání v boji. Případně i za trestné činy, které provedli dětští vojáci nebo děti, které byly využity jako živé nástroje, aniž by byly schopny samy rozpoznat protiprávnost svých činů.

Jako účinný nástroj jsem zvažovala tzv. **Child Soldiers Prevention Act (CSPA)**, který zakazuje poskytovat především finanční a jinou spojeneckou podporu zemím, kde jsou nabírání dětští vojáci. Za toto rekrutování dětských vojáků má nést zodpovědnost především vláda. Nicméně je možno udělit zemím výjimku,²⁸³ což na jednu stranu je účelné tam, kde i přes veškeré snahy vlády nevládní ozbrojené skupiny děti nadále nabírají, na druhou stranu to ubírá tomuto zákonu na efektivitě. V případě porušování MHP tak může být například projevován nesouhlas, mohou být udělovány různé sankce, a to i jednotlivcům,²⁸⁴ případně může být v krajním případě přikročeno i k vojenské intervenci. To by však nejspíš vedlo k dalším ozbrojeným konfliktům, což je přesný opak, kterého je nutno docílit. Chceme-li, aby dětských vojáků ubývalo, je třeba děti před ozbrojenými konflikty uchránit, nikoliv další konflikty vytvářet.²⁸⁵

V případě ozbrojených skupin za nejefektivnější považuji právě možnost potrestání konkrétních jedinců zodpovědných za nábor dětí přes již zmiňovanou individuální trestní odpovědnost v rámci řízení u MTS.²⁸⁶

5.5. Dílčí závěr

Individuální trestní odpovědnost všech, kdo jsou odpovědní za nábor a využívání dětských vojáků, především velitelů ozbrojených sil či skupin, považuji za účinnou nepřímou ochranu dětských vojáků, která by mohla časem vést ke snížení počtu dětských vojáků. Otázkou zůstává, jestli se povede potrestat skutečně všechny zodpovědné velitele nebo bude docházet k potrestání jen těch méně významných velitelů, kteří budou nastrčeni jako loutky.

²⁸³ WIKIPEDIA. *Child Soldiers Prevention Act* [online]. en.wikipedia.org, 21. prosince 2021 [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Child_Soldiers_Prevention_Act.

²⁸⁴ Tak jako to nyní vidíme v případě Ruska.

²⁸⁵ Tuto problematiku však pro její rozsah ponechám stranou.

²⁸⁶ V rámci této problematiky by mohla být zkoumána celá řada aspektů.

6. Možnosti opětovného začlenění do společnosti

Tato kapitola již pouze ve stručnosti nastiňuje aspekty reintegrace dětských vojáků. Detailnější zpracování této kapitoly by samo o sobě vystačilo na téma další diplomové práci. Přesto jsem se rozhodla tuto kapitolu nevynechat úplně, protože je potřeba připomínat nejen prevenci, ale také nutnost pomoci bývalým dětským vojákům, stejně jako ostatním dětem zasaženým ozbrojeným konfliktem. Na tomto místě bych ráda odkázala na rozhovor s paní Pavlou Gomba, která je ředitelkou UNICEF ČR a který je k této práci přiložen jako příloha č. 5.

Z relevantních dokumentů reintegraci upravuje článek 39 Úmluvy o právech dítěte, podle nějž smluvní státy mají činit nezbytná opatření k podpoře jak tělesného, tak duševního zotavení a dále k podpoře sociální reintegrace dítěte, které je obětí ozbrojeného konfliktu. A to v místě a prostředí, které podporuje zdraví, sebeúctu a důstojnost dítěte.²⁸⁷ Cílem je celkové zotavení a uzdravení dítěte, nejen například ošetření válečných zranění.²⁸⁸ Poskytnutí přiměřené nutné pomoci pro duševní a tělesné zotavení a společenskou reintegraci uvádí i článek 6 odstavec 3 Opčního protokolu v souvislosti s demobilizovanými nebo propuštěnými osobami.²⁸⁹

Důležité jsou především oblasti jako je domov a rodina, tedy **sloučení rodin** nebo zajištění bezpečného **domova** nejlépe v rámci komunity, dále je kladen důraz na možnost **vzdělávání**, a to všech dětí z oblastí zasažených ozbrojeným konfliktem. Rada bezpečnosti OSN nově přijala rezoluci 2601 o ochraně vzdělávání v ozbrojených konfliktech a je to vůbec první rezoluce, která se zaměřuje na propojení míru, bezpečnosti a vzdělání.²⁹⁰²⁹¹ Důležitá je především **psychologická pomoc**, kde důležitou úlohu sehrává komunita, je-li možné do ní dítě začlenit. Postupně probíhá **resocializace** dítěte, kdy je nutno přihlídnout k tomu, jak dlouho bylo dětským vojákem, zda se účastnilo bojů a předcházet případným rizikům. Taky může být potřebná pomoc **právní**, a to například v případě, kdy by eventuelně mělo být dítě souzeno za skutky, které spáchalo jako dětský voják nebo taky při snaze uplatňování nároku na

²⁸⁷ Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy..., čl. 39.

²⁸⁸ KOUŘILOVÁ, Kamila v DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte...* s. 549

²⁸⁹ Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů..., čl. 6.

²⁹⁰ WATCHLIST. *Security Council Adopts New CAAC Resolution on Protecting Education in Armed Conflict* [online]. Watchlist.org. [cit. 29. června 2022]. Dostupné z: <https://watchlist.org/security-council-adopts-new-caac-resolution-on-protecting-education-in-armed-conflict/>. 1. odst.

²⁹¹ V bodě 13 je např. zdůrazněna nutnost pomoci dětem s postižením, tak aby byly zajištěny i specifické potřeby těchto dětí, jež jsou zasaženy ozbrojeným konfliktem. Více v United Nations General Security Council. *Resolution 2601 (2021)* Adopted by the Security Council at its 8889th meeting, on 29 October 2021 [online]. United Nations Security Council, 29. října 2021. Dostupné z: [https://undocs.org/en/S/RES/2601\(2021\)](https://undocs.org/en/S/RES/2601(2021)).

rehabilitace, tedy odškodnění přiznávané obětem.²⁹² Potřebná může být taky pomoc **zdravotní, duchovní** a další. Na druhou stranu je nutno myslet i na určitá **rizika** pro společnost.

Při této reintegraci nesmíme opomíjet fakt, že dětským vojákem se může stát nejen chlapec, ale i dívka. Je potřeba pamatovat na to, že dívky mívají často odlišné zkušenosti od chlapců – bývají například častěji využívány jako sexuální otrokyně, proto je nutno při reintegraci postupovat jiným způsobem, jenž musí být více přizpůsoben okolnostem, které dívky jako dětské vojáky potkaly.²⁹³

Pomoc může být poskytována v původním domově dítěte v původní komunitě nebo pokud to není možné kvůli trvajícím konfliktu větší intenzity, tak je pak možná pomoc v jiném místě stejného státu nebo v jiném státě přes status uprchlíka.²⁹⁴ Je třeba dětem zajistit bezpečí a dohlédnout na to, aby nedocházelo k obchodování s těmito dětmi, k nelegální adopci a k dalším jevům.

V pomoci sehrávají největší úlohu především nevládní organizace pro pomoc dětem zasažených válkou – takovou organizací byla i Child Soldiers International, dříve Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, která bohužel již ukončila svou činnost.²⁹⁵ Další významnou organizací, která se angažuje v zajišťování práv a naplňování potřeb dítěte, včetně ochrany dětských vojáků,²⁹⁶ je nezisková organizace Save the Children. V neposlední řadě zastává významnou roli UNICEF jako největší organizace, která se celosvětově zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí.²⁹⁷ V rámci reintegrace pak sehrává významnou roli nově vzniklá Global Coalition for Reintegration of Child Soldiers.²⁹⁸

²⁹² Rehabilitace byly přiznány obětem například rozsudkem MTS v případě Ntaganda viz výše.

²⁹³ LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu...s.* 100.

²⁹⁴ Tzv. Child Status Protection Act

²⁹⁵ WIKIPEDIA. *Child Soldiers International* [online]. en.wikipedia.org, 27. března 2022 [cit. 20. června. 2022]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Child_Soldiers_International.

²⁹⁶ SAVE THE CHILDREN. *Child Soldiers: The Tragic End of Childhood for Boys and Girls in Conflict* [online]. savethechildren.org [cit. 21. června 2022]. Dostupné z: <https://www.savethechildren.org/us/charity-stories/child-soldiers>.

²⁹⁷ WIKIPEDIE. *Dětský fond Organizace spojených národů*. [online]. en.wikipedia.org, 27. května 2022 [cit. 20. června. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Btsk%C3%BD_fond_Organizace_spojen%C3%BDch_n%C3%A1rod%C5%A1.

²⁹⁸ Global Coalition for Reintegration of Child Soldiers. [online]. childrenandarmedconflict.un.org, [cit. 18. června. 2022]. Dostupné z: <https://childrenandarmedconflict.un.org/global-coalition-for-reintegration-of-child-soldiers/>.

Závěr

Na tomto místě zodpovím výzkumné otázky, které jsem si v úvodu stanovila.

Ochrana dětských vojáků je upravena mezinárodním právem na několika úrovních, a to MHP a LPS, které jsou zaměřeny především na prevenci rekrutování dětských vojáků a snaží se docílit toho, aby se děti bojů přímo neúčastnily a mezinárodním trestním právem, které dětem poskytuje ochranu nepřímou skrz individuální trestní odpovědnost jednotlivců zodpovědných za rekrutování a využívání dětí v bojích.

Ustanovení, která mají za cíl zabránit rekrutování dětských vojáků nalezneme hned v několika mezinárodních smlouvách. Ani v Opčním protokolu, který zajišťuje dětem před rekrutováním ze všech mezinárodních smluv nejvyšší míru ochrany, však nejsou jednoznačně chráněny všechny děti, tedy osoby do 18 let věku, tak jako pojem dítě chápe Úmluva o právech dítěte. Minimální věk pro dobrovolné rekrutování si podle Opčního protokolu každý stát sám stanoví v „*Prohlášení*“. Státy tak stále mohou přijímat do svých ozbrojených sil osoby ve věku mezi 16 a 18 lety, aniž by porušovaly mezinárodní smlouvy. Tento zdánlivý nedostatek však nevnímám jednoznačně jako slabinu této úpravy. Vnímám jej jako jakýsi mezičlánek, kdy mezinárodní společenství spěje k tomu, aby časem všechny státy přijaly Opční protokol a aby se časem nejlépe všechny státy zavázaly k tomu, že nebudou rekrutovat osoby mladší 18 let.

Za mnohem markantnější problém považuji fakt, že i když to není MHP ani LPS explicitně stanoveno, dítě se dle aktuální mezinárodněprávní úpravy nejspíše může stát legitimním cílem.²⁹⁹ Jak vyplynulo z provedené analýzy, pokud se striktně držíme definice kombatanta, jako příslušníka ozbrojených sil strany v konfliktu, kromě zdravotnického a duchovního personálu, pak se tímto kombatantem stává i rekrutované dítě. Jako kombatant se jako každý jiný kombatant stává i legitimním cílem útoku. Otázkou nadále zůstává, jestli může být dítě považováno za „příslušníka“ ozbrojených sil i přes to, že se tam nachází díky porušení ustanovení některých mezinárodních smluv. Možná by bylo příhodnější označit takové dítě spíše jako „vězně“, zvláště pokud bylo rekrutováno nedobrovolně. Nicméně i pokud bychom vyhodnotili, že se rekrutované dítě kombatantem nestává, pak by toto dítě po dobu trvání nepřátelského aktu stejně pozbylo ochrany před útokem, jako každý jiný civilista. Opět by se tak mohlo stát legitimním cílem útoku. S tímto závěrem, že se dítě buďto stává kombatantem a je tedy legitimním cílem útoku, nebo si zachovává status civilisty, nicméně se stává v době účasti v nepřátelství legitimním cílem útoku, se ztotožňuje většina autorů. Domnívám se, že

²⁹⁹ Srov. JUKL, Marek. Rozhovor s Prezidentem Českého červeného kříže ze dne 28.2.2018. Vlastní zdroj. Příloha č. 6 této práce.

tento koncept není nadále udržitelný. Mezinárodní společenství by mělo toto téma stále otvírat, diskutovat o této problematice a pokusit se díky interdisciplinárnímu přístupu nalézt vhodná řešení. I když připouštím, že to bude nelehký úkol. Nejvíce problematické bude upravit tuto problematiku tak, aby byla v praxi i aplikovatelná a nalézt vhodný koncept, který by neznamenal nepřiměřené riziko pro vojáky – potenciaální protivníky těchto „*dětských vojáků*“.

Potrestání dětských vojáků je ponecháno plně v kompetenci jednotlivých států. Na mezinárodní úrovni bylo sice možné dětské vojáky potrestat např. Zvláštním soudem pro Sierra Leone, jelikož měl jurisdikci nad osobami mezi 15 a 18 lety, nicméně tento soud již ukončil svou činnost a žádného dětského vojáka nepotrestal, jelikož cílem tohoto soudu bylo stíhat ty, kteří děti rekrutovali, nikoliv děti samotné, což avizoval i státní zástupce tohoto soudu. Mezinárodní trestní soud nemá nad dětmi jurisdikci. Stíhání dětí, které byly v době spáchání zločinů mladší 18 let, tímto soudem tak nepřichází v úvahu, nicméně není vyloučen postih na vnitrostátní úrovni.³⁰⁰

Mezinárodní trestní soud nám ale otvírá novou možnost ochrany dětských vojáků tím, že mohou být potrestáni ti, co děti rekrutovali nebo využívali v bojích. Díky individuální trestní odpovědnosti těchto osob může být zvýšena efektivita ustanovení, jež mají děti chránit před rekrutováním.

Za završení celého procesu ochrany dětských vojáků považuji reintegraci, která má za cíl především umožnit dítěti co nejlepší začlenění do běžného a zároveň jej ochránit před případným novým rekrutováním. Pomoc bývalým dětským vojákům poskytují organizace jako je UNICEF, Save the Children a další.

Teoretickou část diplomové práce bych ráda zakončila citátem od Eglantyne Jebb:

„Každá válka je válka proti dětem.“³⁰¹

³⁰⁰ Dominic Ongwen byl sice dětským vojákem, odsouzen byl ale za skutky, které spáchal již jako dospělý.

³⁰¹ Eglantyne Jebb byla zakladatelkou organizace Save the Children více na: SAVE THE CHILDREN. *Our Founder: Eglantyne Jebb The Woman Who Started Save the Children* [online]. savethechildren.org [cit. 8. března 2022]. Dostupné z: <https://www.savethechildren.org/us/about-us/why-save-the-children/eglantyne-jebb/>., citát je pak uveden např. v úvodu stránky: <https://www.stopwaronchildren.org/charter/>.

Praktická část

Implementace MHP v AČR s aspektem problematiky dětských vojáků

Šíření MHP v AČR

(s přihlédnutím k názoru vojáků a dalších odborníků na tuto problematiku)

1) Úvod k praktické části

Během zpracovávání teoretické části vyvstalo několik otázek, na které jsem potřebovala znát odpověď od těch, kterých se v rámci ČR praktická aplikace norem MHP týká nejvíce, a to od příslušníků ozbrojených sil ČR, především od těch účastnících se zahraničních operací. Abych mohla oslovit co nejvíce respondentů, vytvořila jsem dotazník, který je součástí této diplomové práce jako **příloha č. 1**. Oslovila jsem několik vojáků AČR pravidelně se účastnících zahraničních operací a ti už rozšířili dotazníky dále mezi své kolegy. Z dotazníkového šetření jsem vytvořila podrobný výstup s grafy, které jsou k nahlédnutí jako **příloha č. 2**. Za vhodné považuji i zařazení rozhovorů s vojenským kaplanem a vojenským psychologem, protože jsem přesvědčena, že u otázek, při nichž musíme rozhodnout třeba i o životě někoho jiného, nestačí jen právní rozbor situace, ale je nutné téma uchopit v širším kontextu. Oslovení kaplana a vojenského psychologa a seznámení se s jejich pohledem na danou problematiku, považuji u otázek obsahující nejen právo jako takové, ale bezpochyby i složku morální (morální hodnoty a svědomí), nejen za vhodnou volbu, ale i za nutnost. Zvažovala jsem, zda mám zvolit formu kratších dotazníků a ty rozeslat všem 35 vojenským kaplanům³⁰² a přibližně 30 vojenským psychologům,³⁰³ které v současnosti AČR má. Nakonec jsem ale zvolila dle mého názoru vhodnější rozhovory, u kterých je možno jít více do hloubky a dotazy lze případně upřesnit. A to rozhovor s hlavním vojenským kaplanem (**příloha č. 3**) a rozhovor s vojenským psychologem, jenž požádal o anonymizaci rozhovoru (**příloha č. 4**). Oslovila jsem i ředitelku UNICEF ČR a ta mi poskytla písemné interview (**příloha č. 5**). Dále jsem požádala o rozhovor prezidenta ČČK (**příloha č. 6**).³⁰⁴ V neposlední řadě mi rozhovor

³⁰² K 1. březnu 2022 má Duchovní služba Armády České republiky 35 kaplanů z 11 křesťanských církví viz KNICHAL, Jaroslav. *Rozhovor s vojenským kaplanem ze dne 13.3.2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 3 této práce, otázka č. 20

³⁰³ ANONYMIZOVÁNO. *Rozhovor s vojenským psychologem ze dne 23.6.2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 4 této práce, otázka č. 17

³⁰⁴ Na téma by bylo možné pohlížet taky z pohledu filozofického, sociálního, analytického a dalších. Mám za to, že komplexnost je na místě a nejde na toto téma nahlížet pouze z pohledu práva, které by bylo zcela odtrženo od dalších oborů a tím (v tomto případě velmi citelně) i od reality. Protože ozbrojený konflikt je sice regulován právem, ale více než kdekoliv jinde je zde nutné brát ohled na život sám. Pokud jste v místě, kde jste denně v ohrožení života jako civilista, který si toto sám nezvolil, pak může být právo ve smyslu formálním zastíněno právě morálkou, svědomím, strachem o sebe a blízké. Stejně tak u vojáků může znamenat rozhodnutí zachovat

poskytl i Major Brunclík a to jako voják a velitel (**příloha č. 7**).

Uvědomuji si, že vhodná by byla taktéž komparace, jak se k této problematice staví ozbrojené síly dalších vyspělých zemí a zdali jsou postupy sjednoceny nebo se rozcházejí. To jsme se pokusila alespoň z části vydedukovat z analýzy dostupných materiálů. Nicméně si uvědomuji, že pro úplnost by bylo vhodné provést obdobné šetření i u zahraničních ozbrojených sil.³⁰⁵

Výzkumné otázky k praktické části:

Hlavní výzkumné otázky:

- Nakolik jsou příslušníci ozbrojených sil ČR (především ti účastníci se nebo připravující se k účasti na zahraniční operaci) připravováni na situaci, kdy se v rámci plnění úkolů mise setkají s dětskými vojáky?

Další výzkumné otázky:

- Probíhají na toto téma školení nebo cvičení? Pokud ano, jakým způsobem je tato příprava realizována?
- Má AČR nějaký jednotný postup, jak se zachovat v situaci, kdy se voják střetne v rámci plnění úkolů s dětským vojákem jako protivníkem?
- Je vázán nějakým řekněme „manuálem“ v rámci AČR nebo jsou před samotnou zahraniční operací vydány přímo nějaké dokumenty či "manuály" ze zahraniční podle toho, kdo vede danou zahraniční misi?
 - Pokud ano, je v tomto „manuálu“ tato otázka více upravena a rozvedena?
- Je způsob, jakým se tato situace vyřeší, součástí vojenských taktik, strategií, nějakých interních předpisů, případně v dispozici každého velitele?
 - Jak tuto přípravu vnímají a hodnotí sami vojáci?

se po právní a třeba i morální stránce v konkrétní situaci správně, v krajním případě i vlastní smrt nebo smrt kolegů. Srov. Operace Red Wings.

³⁰⁵ Takové šetření by již bylo ale velmi rozsáhlé.

2) Vyhodnocení šetření

2.1) Dotazníkové šetření

Podrobné výstupy z provedeného výzkumu jsou přiloženy k této práci. Na tomto místě uvedu podstatné zjištěné skutečnosti.

56 % respondentů se již **zúčastnilo přinejmenším 1 mise**, **24 %** respondentů je právě **v přípravě na první misi**, 17 % respondentů se mise doposud nezúčastnilo, i když by na ni do budoucna jet chtěli. Pouze 3 % respondentů na misi nebyli, nechystají se na ni, ani na ni jet nechtějí (Graf č. 1).

Asi 69 % respondentů se již **zamýšlelo nad výskytem dětských vojáků** v zahraničních silách a při zohlednění jen respondentů, kteří se již mise zúčastnili nebo jsou alespoň v přípravě na první misi je rozložení neměnné, nepotvrdila se mi tak hypotéza, že se vojáci chystající poprvé na misi a ti co se již mise zúčastnili nad touto problematikou více zamýšlejí (Graf č. 2 a násl.).

Školení na téma dětský voják **se zúčastnilo 22 %** respondentů, školení, jež zahrnovalo obecně problematiku ochrany dětí a specifický přístup k nim, absolvovalo 7 % vojáků, dalších 12 % si nevzpomíná a 59 % se žádného školení doposud nezúčastnilo. Tato školení pak probíhala **především v rámci přípravy na zahraniční misi** a v rámci klasického školení u AČR. Pokud jsem zohlednila pouze **účastníky nejméně 1 mise**, pak se školení **zúčastnilo 30 %** respondentů a na ochranu dětí obecně pak 9 % respondentů. Z těch, co se mise doposud nezúčastnili vč. těch v přípravě na 1. misi se pak školení na dětské vojáky zúčastnilo 11 % a školení na ochranu dětí obecně pak 5 % respondentů. Potvrdila se mi tedy hypotéza, že jsou vojáci účastníci se zahraničních misí na toto téma školení více, nicméně se mi nepotvrdila hypotéza, že jsou proškoleni všichni nebo alespoň většina z nich (Graf č. 3. a násl.).

Cvičení na stejné téma se pak zúčastnilo pouze **5 % respondentů**, přičemž toto cvičení proběhlo u 60 % z nich v rámci přípravy na zahraniční misi a u ostatních pak v rámci klasického školení³⁰⁶ u AČR. 4 % se pak zúčastnila školení zaměřeného obecně na ochranu dětí a specifický přístup k nim. Taková cvičení by byla jen těžko realizovatelná, mohly by se možná vytvářet modelové situace, ale jen těžko do cvičení můžeme zahrnout skutečné děti. Potvrdila se mi z části hypotéza, že pokud taková cvičení probíhají, je to spíše u účastníků zahraničních misí (Graf č. 4).

Obavu ze setkání s dětským vojákem **má 28 %** respondentů, ostatní ji buď nemají,

³⁰⁶ Lépe by bylo použít „cvičení“.

nebo si toto nepřipouštějí. Nepotvrdila se mi hypotéza, že většina vojáků obavu má, což může být dáno z části tím, že se s nimi na misi téměř nesetkávají. Obavu přiznalo jen 11 z 55 respondentů, kteří se již mise účastnili, zatímco u těch v přípravě tuto obavu přiznává polovina respondentů (Graf č. 5 a násl.). Může to být dáno také tím, že je proškoleny jen malé procento vojáků, kteří jsou nyní v přípravě na 1. misi, a tak nebyly tyto obavy v rámci školení prozatím rozptýleny (Graf 5.2).

Setkání s dětským vojákem uvádí **pouze 3 respondenti** (3 %). Někteří ví, že se s nimi setkali jejich kolegové (5 %) nebo že se vyskytovali v oblasti, kde působili (8 %) (viz Graf č. 6 a násl.).

Možnost, že by se dostali do **střetu** s „dětským vojákem“ **si připouští 35 %** respondentů. Dalších **16 %** respondentů **z toho má dokonce obavu** a doufají, že se to nestane, 1 respondent (1 %) uvádí, že se mu to již stalo. Ostatní (48 %) si tuto možnost nepřipouští, ani z ní nemají obavu (Graf č. 7).

39 % respondentů se domnívá, že **jsou připraveni** na případnou konfrontaci s „dětským vojákem“ a že tuto situaci **zvládnou**. Dalších 14 % respondentů si myslí, že jsou sice připraveni, ale neví, jak se zachovají. Dalších 8 % ví, jak se zachovat, ale neví, zda to dokáží a 29 % respondentů si myslí, že se na to nejde připravit. 8 % uvedlo, že na tuto situaci nejsou připraveni. 2 respondenti pak zvolili kombinaci více odpovědí (Graf č. 8).

66 % respondentů ví, jak se zachovat **v souladu s právem**, **78 % respondentů ví**, jak se zachovat správně po **morální stránce** a **68 % respondentů se domnívá** že **ví**, jak se zachovat **v souladu s přáním AČR**, resp. velitelů (Graf č. 9).

69 % respondentů by uvítalo školení na téma „dětský voják“, 31 % nikoliv. **Cvičení** na stejné téma by pak **uvítalo 56 % respondentů** (Grafy č. 10 a 11).

Více než polovina respondentů (57 %) by ráda řešila problematiku dětských vojáků **až v rámci konkrétní mise**, pokud se v dané oblasti **vyskytnou**. 23 % respondentů by pak tuto problematiku rádo zařadilo více do příprav na misi (Graf č. 12).

27 % respondentů by uvítalo možnost probrat tuto otázku s **vojenským psychologem**. 10 % by zvolilo raději psychologa civilního (Graf č. 13).

13 % respondentů již využilo možnost konzultace u vojenského psychologa na jiné téma, dalších 12 % tuto možnost zatím sice nevyužilo, ale pokud to bude potřebné, tak k němu půjdou (Graf č. 14).

29 % respondentů by uvítalo možnost probrat tuto otázku s **vojenským kaplanem**. 3 % by zvolilo raději civilního duchovního (Graf č. 15).

15 % respondentů již využilo možnost konzultace u vojenského kaplana na jiné téma,

dalších 11 % tuto možnost zatím sice nevyužilo, ale pokud to bude potřebné, tak k němu půjdou (Graf č. 16).

Za nejefektivnější pro AČR považovalo 46 respondentů zařadit více školení na toto téma pouze pro vojáky připravující se na zahraniční misi, 26 respondentů by pak zařadilo více školení pro celou AČR, 22 respondentů by zařadilo více cvičení na toto téma pouze pro vojáky připravující se na zahraniční misi, 20 respondentů navrhuje zařadit více cvičení pro celou AČR, 15 respondentů by zařadilo hromadné školení od vojenského psychologa jen pro účastníky zahraniční mise, 14 respondentů by zahrnuje toto téma (více) do výuky na vojenských školách (více viz Graf č. 17).

Školení/cvičení s tematikou dětských vojáků by mělo dle respondentů probíhat především **v rámci AČR, ale jen u vojáků připravujících se na misi** (51 respondentů). V rámci celé AČR (29 respondentů), v zahraničních armádách v zemích s výskytem dětských vojáků (22 respondentů), v zahraničních armádách, ale jen u vojáků, připravujících se na zahraniční misi (20 respondentů). Ale i u obyvatelstva zemí, s výskytem dětských vojáků (18 respondentů) (Více viz Graf č. 18).

Modelový příklad:

Respondenti si měli představit situaci, kdy se v rámci plnění svých úkolů na zahraniční misi setkají s protivníkem dětským vojákem. Tento voják (chlapec ve věku okolo 8 let) se na ně chystá vystřelit „*lehkou zbraní*“ (viz Graf B).

Nejvíce respondentů volilo možnost: „*Vyhodnotil/a bych situaci a pokud by nebylo možné najít jiné lepší řešení (např.), v krajním případě bych dítě zastřelil/a.*“

Za důležité považují především to, že respondenti často uváděli že by aplikovali **pravidla eskalace síly**, a to v různé podobě.

Nuance:

- **Věk:** Pokud by se jednalo o dítě starší, u většiny respondentů změna věku dítěte z 8 na 15 let **neměla vliv** na jejich odpověď. U **10** respondentů tato změna věku vliv měla a to tak, že by situaci posuzovali **přísněji**.
- **Dítě by neslo miny:** Nejvíce změn oproti původní odpovědi uváděli respondenti právě u této otázky, někteří tuto situaci vnímali jako **méně závažnou**, jiní naopak tuto situaci vnímali jako **více ohrožující**. Převládalo však **mírnější** řešení situace oproti původnímu řešení.
- **Posouzení pouze příkladu jen z pohledu práva:** U většiny respondentů by se odpověď

nezměnila. Pouze 6 respondentů odpověď změnilo a to tak, že jeden respondent pak zvolil mírnější řešení, dva naopak řešení ráznější, u ostatních toto nejde posoudit.

- **Posouzení příkladu jen s ohledem na morálku:** U většiny respondentů se odpověď **nezměnila.** 3 respondenti by s ohledem na morálku byli k dítěti shovívavější, jeden respondent by nyní spoléhal spíše na svou intuici a jeden respondent poněkud překvapivě byl k dítěti méně shovívavý a rovnou by jej zastřelil, tady ovšem sehrál roli nejspíš dovětek „*neudělám-li to, ohrozím svůj život a život svých kolegů.*“
- **Posouzení příkladu pouze z pohledu toho, jak předpokládají, že se mají zachovat v rámci AČR:** U většiny respondentů by se odpověď **nezměnila.** Pouze 2 respondenti svou prvotní odpověď změnili a to tak, že by postupovali razantněji. 1 respondent sice původní možnost změnil, ale nebyl si jist, jaká možnost je považovaná za správnou v rámci AČR. Poslední respondent by nyní spoléhal na svého velitele.

V souvislosti s modelovým příkladem platí:

- *Takové situace řeší velitel a ostatní vojáci se tím nemusejí vůbec zaobírat.* S touto odpovědí souhlasilo pouze **8** respondentů z 85, kteří se k této možnosti vyjádřili.
- *K takové situaci máme přesné pokyny a víme, jak se zachovat.* S touto odpovědí souhlasilo **53** z 85 respondentů.
- *Uvítal/a bych, kdyby toto bylo přesně uvedeno jak a kdy mám postupovat, pokud nastane některá z výše uvedených situací.* S touto odpovědí souhlasilo **67** z 83 respondentů.
- *Myslím, že by mělo být přesně upraveno právem, jak se můžu zachovat.* S touto odpovědí souhlasilo **50** ze 79 respondentů, kteří se k této otázce vyjádřili.
- *Byl/a bych klidnější, kdybych se, pokud taková situace nastane, nemusel/a rozhodovat sám/sama za sebe a kdybych již předem přesně věděl/a, jak se mám zachovat v každé konkrétní z předešlých situací.* S touto odpovědí souhlasilo **49** ze 81 respondentů.
- *Myslím, že by to upraveno být ani nemělo, voják v zahraniční misi potřebuje prostor pro plnění úkolů a vyhodnocení dané situace, ne se striktně držet práva nebo přesných pokynů, naopak by mne to zdrželo od včasné reakce na konkrétní situaci, kdybych se situaci pokoušel/a podřadit pod např. právní úpravu, manuál...* S touto odpovědí souhlasilo **48** z 82 respondentů.
- *Nejsem si jist/á, co je správně po právní stránce, mělo by to být přesně upraveno abych případně věděl/a, za co mohu nebo naopak nemohu být potrestán/a, pokud na takové dítě vystřelím.* S touto odpovědí souhlasilo **40** z 80 respondentů.
- *Většina respondentů se domnívá, že je možné, že protivník použije dítě jako psychologickou zbraň, a to **81** z 83 respondentů.*

2.2) Rozhovory – shrnutí

Rozhovory shrnutí (kaplan, psycholog a velitel):³⁰⁷

- Za vojenským **psychologem**, **kaplanem**, ani **velitelem** doposud **nepřišel nikdo** s tím, že má obavy z toho, že bude muset někoho zabít (například v rámci plnění úkolů na zahraniční misi). Nepřišel za nimi nikdo ani s obavou, že by musel zabít dítě. Nicméně vojenský psycholog uvedl, že v rámci psychologické přípravy, která probíhá před zahraniční operací, je řešeno i téma umírání a zabíjení a tam jsou pokládány v rámci diskuze různé otázky. Přímo s dotazem na případné zabití dítěte se však doposud nasetkal ani on.
- Nepřišel za nimi ani nikdo s tím, že by se situace uvedená výše již stala.
- Pokud by za vojenským **psychologem** přišel voják s tím, že má problém použít zbraň (ať už proti komukoliv), tak by zpravidla takového vojáka do mise nedoporučil. Pokud by s touto otázkou někdo přišel za **kaplanem**, tak podle něj, pokud příslušník ozbrojených sil jedná v souladu se zákonem nebo v rámci svého mandátu a zraní nebo zabije nepřítele, je jeho jednání morálně ospravedlnitelné, nicméně připouští, že mnoho lidí se s tak extrémní situací vnitřně nikdy nesmíří. Pokud by s touto obavou přišel voják za **velitelem**, poradil by mu mimo jiné, aby pamatoval na to, co se naučil v oblasti použití zbraně, a především aby dbal na bezpečí kolegů.
- Pokud by za vojenským **psychologem** přišel voják s tím, že již dítě při plnění úkolu mise zabil, pak by to hypoteticky bylo na nějakou psychologickou pomoc, dlouhodobou psychologickou péči, eventuelně by to mohlo skončit i tak, že by dotyčný nebyl schopný dále vykonávat svoji práci. Pokud by za **kaplanem** přišel někdo s tím, že již člověka/dítě zabil a nemůže se s tím vnitřně smířit, vnímal by a naslouchal by všemu, co voják hovoří a jak to vnímá a dle toho by se mu pokoušel poradit. Pokud by za **velitelem** přišel voják s tím, že už zabil dítě, poradil by mu, aby vyhledal psychologa nebo kaplana.
- **Psycholog**, **kaplan** ani **velitel** si nevzpomínají na případ, kdy by se již nějaký voják v rámci AČR nebo v rámci armád, se kterými AČR spolupracuje, střetl s dítětem nebo by jej dokonce musel eliminovat.

³⁰⁷ Jedná se o shrnutí těchto rozhovorů:

ANONYMIZOVÁNO. *Rozhovor s vojenským psychologem ze dne 23.6.2022.* Vlastní zdroj. Příloha č. 4 této práce.
BRUNCLÍK, Jan. *Rozhovor s příslušníkem ozbrojených sil – majorem Brunclíkem ze dne 15. 3. 2022.* Vlastní zdroj. Příloha č. 7 této práce.

KNICHAL, Jaroslav. *Rozhovor s vojenským kaplanem ze dne 13.3.2022.* Vlastní zdroj. Příloha č. 3 této práce.
Z části je text přebírán doslovně, z části parafrázován, přesné znění odpovědí je k vidění v přílohách 3, 4 a 7.

- Dle vojenského **psychologa** se v rámci pravidel nasazení nacvičují modelové situace, kdy může dojít ke střetu s civilisty, davem... Záleží, do jaké oblasti jsou vojáci připravováni, ale obecně příprava na střet vojáka s civilistou probíhá. Vojáci by měli být připravováni nejen na střet s dětmi, ale i na střet s civilisty obecně. Na přípravě se podílejí vojenští psychologové, jelikož je do výcviku zasazen i psychologický aspekt. Příprava probíhá skupinově (v případě vojenských operací po skupinách na úrovni čet tj. 20-30 lidí), ale každý voják může kdykoliv za psychologem přijít i individuálně. Cvičí se to jak v přípravě z pravidel nasazení, tak při běžném výcviku. Podle **kaplana** jsou vojáci obecně připravováni na plnění úkolů, ale neumí si představit, jak by se mohli přepravovat konkrétně na tuto možnou situaci (střet s dítětem). Podle **velitele** jsou vybraní vojáci předurčení do mise vždy připravováni s maximální možnou mírou profesionality, připravují se teoreticky, ale i prakticky. Příprava do mise se zahajuje vždy individuální přípravou a následuje společná příprava. Celkově příprava do mise může trvat přibližně rok. Konkrétně problematika dětského vojáka není podle něj na školeních ani cvičeních nikterak podrobněji rozebírána.
- Podle **psychologa** by příprava na možný střet nejen s dítětem měla být a je realizována za pomoci právníků (pravidla nasazení), psychologů (psychologická příprava), dále probíhá vševojsková příprava, taktická příprava atd. Vše se pak střetává v osobě velitele. V obecné rovině tedy příprava na střet s dítětem probíhá už nyní, ale pokud by se tato situace stávaly běžně, pak by se na to příprava zaměřila více. Řeší se to jen jako možnost, že by se to eventuálně mohlo stát. **Kaplan** navrhuje, že by tato příprava mohla být případně realizována tak, že by se nejprve mluvilo o problematice dětských vojáků. Zdůrazňuje důležitost následné péče (nejen za pomocí psychologů a kaplanů) a dále uvádí, že vojenští kaplani mohou plnit i preventivní funkci zvyšováním povědomí o této problematice. **Velitel** se domnívá, že by příprava měla být realizována v rámci ROE přípravy. Problematika by měla být rozebrána z pohledu víceoborového náhledu. Představu má takovou, že všichni, co se chystají do mise, by byli na přednášce a specialisti (psycholog, kaplan, právník) by nad tímto diskutovali a interaktivně komunikovali s publikem.
- **Kaplan** má za to, že některé státy využívají dětské vojáky jako psychologickou zbraň např. v Afghánistánu, Iráku, Jemenu atd. Vojenský **psycholog** se osobně nikdy nesetkal s tím, že by dětský voják působil jako psychologická zbraň v rámci konfliktu. Ale připouští, že by takto využitý být mohl. Má zkušenost, že se děti využívají ke sběru informací. Nicméně vycvičený voják by podle něj dítě eliminoval, pokud by to vyžadovala vážnost situace.

Velitel není schopen posoudit, zda je reálná úvaha, že by mohli být dětští vojáci využiti jako psychologická zbraň a neví o takovém případě.

- **Kaplan**, vojenský **psycholog** ani **velitel** neví o misi zaměřenou na „*osvobození dětských vojáků*“. Podle psychologa by o tom možná více věděli pozorovatelé, kteří byli nasazeni v Demokratické republice Kongo.
- Pokud jde o zpovědní tajemství, je u **kaplana** stejné jako u faráře a musí být (za splnění všech zákonných podmínek) zachováno, a to i v případě, že se kaplan dozví, že byl spáchán TČ. Toto platí i vůči nadřízeným. Na rozdíl od kaplana je vojenský **psycholog** povinen ohlásit, že voják spáchal trestný čin, na což musí klienta upozornit. Nicméně předpokládá, že by se o tom už dávno vědělo a on by spíše dostal k psychologické práci vojáka, který je již vyšetřován. Zda se jedná o nezávazný rozhovor nebo o klientský rozhovor pozná psycholog tak, že se zeptá, zda jde o tzv „zakázku“. Pokud je zakázka směrem od klienta vojáka, tak zachovává mlčenlivost, a to i vůči svým nadřízeným, mimo zákonnou povinnost ohlásit trestný čin. Voják se mu může **veliteli** svěřit s tím, že se stala situace, o které si není jist, zda byla legitimní – např. útok na dítě. Pokud by však vyhodnotil, že došlo k TČ, oznámil by to vojenské policii a nadřízenému.
- Voják si může zvolit, ke kterému **kaplanovi** půjde. Stejně tak si může zvolit, ke kterému **psychologovi** půjde, pokud jde například o oblast poradenství. Pokud se však jedná o zahraniční misi, tak tam je určen psycholog, který má na starost přípravu a nasazení.

Strnutí rozhovoru s ředitelkou UNICEF:³⁰⁸

- Od roku 2005 se více než 93 000 dětí účastnilo nepřátelských akcí, včetně bojů.
- Program na demobilizaci dětských vojáků probíhá např. v Kamerunu.
- UNICEF spolupracuje s vládami, komunitními skupinami a dalšími organizacemi, aby řešil příčiny nábory dětí do války a zastavil porušování pravidel ještě předtím, než k němu dojde. Zároveň podporuje propuštění a reintegraci.
- V rámci mandátu UNICEF **není** možné zaútočit na armádu nebo na ozbrojenou skupinu a pokusit se tak vysvobodit dětské vojáky pomocí vojenské intervence.
- Dětem je možno pomoci především prostřednictvím sbírky UNICEF a taky tím, že bude zvýšeno obecné povědomí o této problematice.

³⁰⁸ Shrnutí interview: GOMBA, Pavla. *Písemné interview s ředitelkou UNICEF ČR ze dne ze dne 25. 3. 2022, doplněno 6. 4. 2022.* Vlastní zdroj. Příloha č. 5 této práce. Z části je text přebírán doslovně, z části parafrázován.

- Bývalým dětským vojákům lze pomoci podporou organizací, které jim pomáhají s reintegrací. Ale taky pochopením, že by jim neměla být jejich minulost stále připomínána a ožívována a mělo by být respektováno jejich soukromí.
- UNICEF se celosvětově řídí zásadou, že žádné dítě by nemělo být přesunuto či adoptováno do zahraničí, pokud je možné zajistit, aby vyrůstalo ve svém vlastním kulturním a jazykovém prostředí.
- Při reintegraci dětských vojáků je nutné pracovat s místní komunitou a připravit ji na návrat takových dětí, často probíhají očistné rituály, po návratu těchto dětí.
- V právní úpravě, která se týká dětských vojáků, je největším problémem její aplikace a vymahatelnost. Důležitým průlomem jsou podle ní rozhodnutí mezinárodního soudního tribunálu a jasný signál, že ti, kteří děti zneužívají, neuniknou trestu.
- Možnost využití dítěte jako psychologické zbraně: Domnívá se, že tento moment jako motivace existuje, nelze jej však odlišit od jiných důvodů, proč jsou nezletilí rekrutováni do ozbrojených složek či skupin.
- S konceptem, že podle humanitárního práva může být dítě jako komбатant nebo i dítě jako civilista účastníci se nepřátelství legitimním cílem, nesouhlasí, jelikož se domnívá, že to vylučuje Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte, a to dokonce ve věkové hranici do 18 let (Čl. 5 a čl. 6 odst. 3).

Shrnutí rozhovoru s prezidentem ČČK:³⁰⁹

- Ve školení, které ČČK pořádá pro příslušníky ozbrojených sil, je problematika dětských vojáků pouze zmiňována – především zákaz nábora a využívání dětských vojáků, pro podrobnější zařazení tohoto tématu zde není prostor a zatím neuvažují o zařazení školení zaměřeného pouze na problematiku dětských vojáků. Nicméně neví, v čem jsou vojáci školení armádou.
- Má za to, že dle MHP se dětský voják stává komбатantem a že není explicitně řečeno, že by na něj nesmělo být útočeno. Obdobně u dětí přímo se účastnicích nepřátelství. Ty pozbývají ochrany na dobu přímé účasti v nepřátelství. Nicméně platí zásada vojenské nezbytnosti, takže v řadě případů nebude nutno proti dítěti užít letální síly. Nicméně v konfliktu vyšší intenzity by nejspíše bylo nutno použít letální síly.
- Jestli je nebo není někdo legitimním cílem útoku, to explicitní vazby na věk nemá.

³⁰⁹ Shrnutí rozhovoru: JUKL, Marek. *Rozhovor s Prezidentem Českého červeného kříže ze dne 28.2.2018*. Vlastní zdroj. Příloha č. 6 této práce.

- Dítě má nárok na příznivější zacházení, pokud se stane válečným zajatcem.
- Neví o tom, že by se připravovala nějaká další úprava k problematice dětských vojáků.
- Je povinností velitele zajistit, aby jeho podřízení jednali v souladu s MHP. Pokud velitel sám nedodrží MHP, tak je i on trestně odpovědný. Navíc tento velitel má zase svého odpovědného nadřízeného.

2.3) Dítě jako psychologická zbraň

Šetřením se mi podařilo zjistit, že téměř všichni vojáci považují za reálné to, že by děti byly využívány jako psychologické zbraně, nicméně se mi nepotvrdilo, že toto je motivem, proč jsou děti rekrutovány. Ředitelka UNICEF považuje za možné, že toto existuje jako motivace rekrutování, nicméně to nelze odlišit od dalších důvodů. Podle kaplana existují zprávy a články o tom, že některé státy skutečně využívají dětské vojáky jako psychologické zbraně. Vojenský psycholog se s tímto nikdy nesesetkal, že by dítě bylo využíváno jako psychologická zbraň, ale připouští, že je to možné – například pro sběr informací. Podle něj by však vycvičený voják dětského vojáka dokázal eliminovat, pokud by to bylo nutné. Po upřesnění, že tato myšlenka spočívala v tom, že by voják (armády vyspělého státu) měl morální problém dítě eliminovat, a to by bylo důvodem pro využívání dětí, se vyjádřil v tom smyslu, že takto psychologie válečného konfliktu nefunguje. Vojáci jsou na vše předem připravováni a vědí, do čeho jdou.³¹⁰

Pracovala jsem původně s myšlenkou, že pokud by bylo výslovně uvedeno, za jakých podmínek voják po dítěti smí například vystřelit, zranit jej nebo i zabít, vedlo by to buď to přímo – pokud by byly podmínky pro děti příznivé v tom smyslu, že by měly privilegované postavení nebo nepřímo k jejich větší ochraně. Nepřímo ochrana měla spočívat v tom, že kdyby bylo výslovně stanoveno, že dítě smí být zastřeleno i v situacích, kdy vojáci s vyspělých zemí nyní váhají, jestli tady už užít sílu mohou³¹¹ nebo nikoliv, velitelé, kteří děti využívají, by pak možná přestali děti posílat na jistou smrt, pokud by věděli, že se k nim vojáci nemusejí a nechovají shovívavě a dítě bude s největší pravděpodobností eliminováno. Nicméně tento koncept je v praxi obecně užíván a k dětem se nijak specificky nepřistupuje, snad jen s ohledem na zásadu nezbytnosti může být užito mírnějších prostředků než u dospělých vojáků. Domnívala jsem se taktéž, že by to vojákům takto se rozhodujícím přineslo jistou morální oporu, pokud by museli dítě v budoucnu zabít nebo už jej dokonce zabili. A zamezilo by to

³¹⁰ O dítěti jako psychologické zbrani uvažuje například i Burešová Jana v BUREŠOVÁ, Jana. Nelegální využívání dětských vojáků...

³¹¹ „vždyť je to „jen“ dítě“

případnému váhání s uposlechnutím rozkazu, mohli by toho ale i zneužívat a přistupovat k eliminaci dítěte zbytečně i tam, kde to není nezbytné.

2.4) Právní rámec implementace MHP a LPS

Dne 10. října 2011 byla vytvořena Národní skupina pro implementaci MHP.³¹² Národní skupina mimo jiné „podporuje šíření mezinárodního humanitárního práva rovněž v rámci státní správy, v ozbrojených silách...“³¹³ V rámci implementace MHP je tedy nutné MHP taktéž šířit mezi příslušníky ozbrojených sil. Podíváme-li se do LPS, pak čl. 6 odst. 2 Opčního protokolu³¹⁴ zavazuje smluvní strany „... učinit zásady a ustanovení tohoto Protokolu široce známými a podporovanými...“ a obdobně čl. 42 Úmluvy o právech dítěte.³¹⁵ V rámci soft law pak považuji za důležité zmínit Vancouverské principy z roku 2017, které ukládají zajistit školení všech mírových jednotek na problematiku dětských vojáků.³¹⁶ Z výše uvedeného jde dovést, že by školení na MHP měli absolvovat nejlépe všichni příslušníci AČR, určitě však ti kteří se chystají do zahraničních misí a toto školení by mělo zahrnovat i školení na problematiku dětských vojáků. Ve Vancouverských principech pak je toto explicitně uvedeno, jedná-li se o mírové jednotky.

³¹² Ujednání Ministerstva zahraničních věcí České republiky, Ministerstva obrany České republiky a Českého červeného kříže. *Ujednání o ustavení Národní skupiny pro implementaci mezinárodního humanitárního práva* [online]. cervenykriz.eu, 10 října 2011. Dostupné z: <https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/nsmhp/Ujednani-Narodni-skupina-MHP.pdf?fbclid=IwAR2UYCWDyCkKnKG6AQkD9-hh9ckJxrA2gy0Pafyo-bOJ07BVqr4Eu4yVcV0.>, s. 1, bod I.

³¹³ Tamtéž. s. 2, bod II písm. f)

³¹⁴ Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu..., čl. 6 odst. 2.

³¹⁵ Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy..., čl. 42.

³¹⁶ Government of Canada. *The Vancouver Principles on Peacekeeping...*, bod 5 „Training“.

3) Závěr k praktické části:

Praktickou část zakončím tím, že zodpovím výzkumné otázky.

Z provedeného šetření vyplynulo, že vojáci AČR jsou na situace, kdy se střetnou s dětským vojákem, připravování pouze okrajově, nicméně proškoleni je na téma „dětský voják“ alespoň nějakým způsobem 22 % všech respondentů. Na téma ochrany dětí a specifickému přístupu k nim pak dalších 7 % respondentů. Při zahrnutí pouze těch, co se již alespoň jedné mise zúčastnili je to pak 30 % na problematiku dětských vojáků a 9 % respondentů na téma ochrany dětí a specifickému přístupu k nim. Pokud takové přípravy probíhají, tak je to většinou v rámci školení na ROE. Z rozhovoru s vojenským psychologem však vyplynulo, že přípravou na střet s civilisty, davem, ženami nebo dětmi procházejí všichni vojáci přinejmenším v rámci školení na pravidla nasazení (ROE). Příprava je však pouze obecná a pokud by se tento jev vyskytoval častěji, pak by se na něj v rámci přípravy AČR více zaměřila.³¹⁷

Dále z šetření vyplynulo, že tato školení, pokud probíhají, jsou nejčastěji realizována formou školení v rámci přípravy na zahraniční misi, cvičení na toto téma téměř neprobíhá. Obecně je problematika dětských vojáků spíše zmiňovaná a případně rozebíraná na konkrétních modelových případech. V rámci přípravy na zahraniční operace se rozebírají také zkušenosti z předchozích misí a jsou distribuovány různé publikace,³¹⁸ obsahující příklady a nástin možného řešení situací, které se staly na minulých misích. Přímo simulace „setkání s dětským vojákem“ by byla jen těžko uskutečnitelná, mohou však být probírány modelové případy zaměřené právě na možné setkání s dětským vojákem. Obsahem takové přípravy by mohlo být například jak se zachovat, pokud se dítě rozhodne proti vojákovi použít zbraň. nebo pokud k nim běží dítě, které má na sobě nejspíš připevněnou tzv. „*Suicide vest*“, tyto případy se pak mohou probírat s různými nuancemi, vždy s ohledem na pravidla ROE a s důrazem na eskalaci síly. Dále je mezi vojáky například distribuována publikace MHP.³¹⁹³²⁰

AČR nemá jednotný postup, jak se zachovat v situaci, kdy se voják střetne v rámci plnění úkolů s dětským vojákem a tento jednotný postup ani není možný, protože vždy záleží na

³¹⁷ Srov. ANONYMIZOVÁNO. *Rozhovor s vojenským psychologem...*, otázka č. 5 a násl., konkrétněji otázka č. 7, poslední bod.

³¹⁸ KUDLIČKA, Karel. *Eskalace síly Afghánistán: Zkušenosti z operací č. 7/2010*. Vyškov: Institut doktrín VeV-VA, 2010, 52 s., KUDLIČKA, Karel. *Boj proti povstalcům: Zkušenosti z operací č. 2/2010*. Vyškov: Institut doktrín VeV – VA, 2010, 52 s., a další.

³¹⁹ Tzv. „MULINEN“, konkrétně: MULINEN, Frédéric de. *Příručka práva ozbrojeného konfliktu pro ozbrojené síly*. Přeložila DITRICOVÁ, Petra. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha spolu s Českým červeným křížem, 2017, 230 s. Dostupné z: <https://www.cervenkyriz.eu/knihovna-mhp>. Dříve MULINEN, Frédéric de. *Příručka mezinárodního humanitárního práva pro ozbrojené síly*. Praha: Magnet-Press, 1991, 232 s., jedná se o starší příručku, která vznikla pro potřeby ozbrojených sil České a Slovenské Federativní republiky,

³²⁰ „Ústní sdělení respondenta“

mandátu dané mise a pravidlech ROE.³²¹ Nelze tedy vytvořit jeden model platný pro celou AČR a všechny mise. Vojáci jsou před misí proškoleni na ROE, která jsou vydána vždy pro konkrétní misi. A probíhají školení na tzv. eskalaci síly. Školení jsou tedy realizována pro každou misi zvlášť, protože je třeba zohlednit mandát mise, danou oblast, kam mají být vojáci posláni a vytvoření jednotného manuálu, jak se má voják v jaké situaci zachovat, tak není možné, ale mohou být předestřena možná řešení s upozorněním, že se pak musí konkrétní reakce na danou situaci opět uzpůsobit dané misi – tedy jejímu mandátu a ROE.

Před samotnou misí pak probíhají mimo jiné i kurzy s vojáky ze zahraničních ozbrojených sil, se kterými má AČR v konkrétní misi spolupracovat. Vzhledem k tomu, že se vojáci doposud setkávali na misích s dětmi pouze ojediněle, nebývá tato problematika upravena podrobněji, i když různé modelové situace byly rozebírány například v ROE modelové situace k misi v Afganistánu, kde bylo reálné, že ke střetu s dítětem může dojít, resp. že dítě může být nějakým způsobem využito k přímé účasti na nepřátelství.³²²

Za takový manuál, kterým je voják při plnění úkolů zahraniční mise vázán, by se možná dala označit právě ROE, která musejí být v souladu s mandátem mise a měla by odrážet i MHP. Jak jsem již zmiňovala výše, vzhledem k specifčnosti této problematiky a ojedinělosti výskytu dětských vojáků v oblastech, kam jsou vysíláni vojáci AČR, tuto problematiku ROE podrobněji neupravují nebo o tomto alespoň nemám informace, co je obsahem aktuálních ROE.

Vojáci nutnost zahrnutí této problematiky do jejich přípravy vnímají odlišně. Někteří vojáci by uvítali, kdyby tato problematika byla do přípravy více zahrnuta, především pak v rámci přípravy na zahraniční mise. Jiní to nepovažují za nutné, jelikož se jedná už o velmi specifickou problematiku a není možné v rámci školení na MHP obsáhnout všechny aspekty MHP. Někteří respondenti navrhovali, že by tato problematika měla být rozebírána z pohledu víceoborového náhledu.³²³

Způsob, jakým se tato situace bude případně řešit je dán mandátem mise, na jejímž základě jsou pak vytvářena ROE pro danou misi a pravidla eskalace síly. Pokud by reálně hrozil střet s dětským vojákem v dané oblasti, případně by ke střetu došlo, reagovala by na to nejspíše následující školení. Pokud by tato situace skutečně nastala, velitel by se nejspíš pro složitost a

³²¹ Někteří „respondenti“.

³²² „Ústní sdělení respondenta“

³²³ Srov. BRUNCLÍK, Jan. *Rozhovor s příslušníkem ozbrojených sil – majorem Brunclíkem ze dne 15. 3. 2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 7 této práce, otázka č. 11.

specifičnost této situace obrátil na operátora a ten by jej zase odkázal na vojenského právníka,³²⁴ který musí být přítomen v každé zahraniční operaci viz např. obyčejové pravidlo č. 141.

³²⁴ „anonymizovaný rozhovor: voják“ a někteří „respondenti“.

Celkový závěr

V první teoretické části této práce, jsem se pokusila obsáhnout co nejkomplexněji problematiku dětských vojáků. Od základních pojmů a relevantní mezinárodní právní úpravy, přes nástroje sloužící k prevenci rekrutování a využívání dětských vojáků v boji, přes samotnou situaci, kdy se již dítě na bojích aktivně podílí a střetne se s protivníkem, až k následné možnosti potrestání bývalých dětských vojáků s důrazem na nutnost co nejmenšího, nejlépe žádného postihu. Ochrana dětí před neadekvátním trestáním je zde na místě, protože se domnívám, že případný trest může dítěti ublížit ještě více, než zapojení do ozbrojených sil či skupin a je tedy třeba dítě před takovým trestem chránit. Pro úplnost sem se zabývala i nepřímou ochranou dětských vojáků za pomoci individuální trestní odpovědnosti těch, kteří děti rekrutovali nebo využívali v bojích. Jen malý prostor je ponechám reintegraci dětských vojáků. Která je však důležitým završením celého procesu ochrany dětských vojáků MHP a nemohla tak být zcela opomenuta.

V práci jsem nastínila možné návrhy řešení problematiky dětských vojáků, a to především v otázce, zda mají být považováni za legitimní cíl. Odpověď na tuto otázku není snadná, i když většina publikací a autorů buďto u pojmů komabant, legitimní cíl aj. vůbec nerozlišují, zda se jedná o dítě nebo dospělou osobu nebo se přiklání k tomu, že legitimním cílem je, a to za stejných podmínek jako by se jednalo o dospělou osobu. Mám za to, že mezinárodní společenství by mělo o problematice dětských vojáků přinejmenším stále diskutovat a za pomoci interdisciplinárního přístupu hledat vhodná řešení, jak tuto problematiku do budoucna ještě lépe upravit, a především se jasně vymezit k tomu, zda je stále udržitelné považovat dítě jako komabanta za legitimní cíl útoku.

Ve druhé praktické části jsem se zabývala implementací MHP v AČR s aspektem na problematiku dětských vojáků. Zjistila jsem, že tato problematika je v rámci AČR rozebírána jen velmi okrajově. Nejčastěji za pomoci školení na ROE a samotný střet s dítětem je pak dle výsledku šetření taktéž probírán pouze okrajově zejména v rámci školení na eskalaci síly. Nicméně z rozhovoru s vojenským psychologem vyplynulo, že tímto školením na střet s dítětem v hypotetické rovině procházejí všichni vojáci minimálně v rámci ROE přípravy a v rámci psychologické přípravy. Pokud by se tento jev začal objevovat častěji, pak by se tomu uzpůsobila³²⁵ i příprava. Někteří vojáci se se školením obsahujícím problematiku dětských vojáků během svého působení u AČR údajně vůbec nesetkali. Není možné toto AČR vytkat, jelikož šetřením bylo zjištěno, že se vojáci většinou ani na misích s dětskými vojáky

³²⁵ Srov. ANONYMIZOVÁNO. *Rozhovor s vojenským psychologem...*

nesetkávají, resp. o tom alespoň nevědí. Navíc podle, vojenského psychologa, se v rámci ROE vždy probírá střet s civilisty, ženami a taky s dětmi. Vojákem AČR může být pouze osoba starší 18 let, čímž je zajištěna faktická implementace Opčního protokolu, Úmluvy i MHP. Na území ČR se s fenoménem dětských vojáků neseťkáváme, přesto ale je závazkem smluvních států šířit povědomí o MHP a stejně tak o problematice dětských vojáků. MHP je velmi obsáhlé, přestože jsou vojáci s MHP seznamováni především při přípravě na zahraniční misi, není možné obsáhnout všechny aspekty MHP. Nicméně vzhledem k tomu, že se i v Evropě velmi zhoršila bezpečnostní situace a vzhledem k tomu, že děti se nacházejí ve všech státech a ve všech ozbrojených konfliktech, je nutno dále šířit povědomí o právech dětí a přinejmenším zmínit i aspekty problematiky dětských vojáků. Domnívám se, že na úrovni armád by tato problematika měla být přinejmenším diskutována a za pomoci synergie vojenských právníků, psychologů, kaplanů, velitelů, ale i vojáků by měli být vojáci s tímto tématem seznamováni.³²⁶

Mám za to, že jen voják, který zná MHP, může toto právo skutečně dodržovat a napomáhat k jeho dodržování.

³²⁶ Obdobně někteří „respondenti“.

Příloha č. 1 – podoba dotazníku určeného pro příslušníky AČR

Dobrý den, píšete diplomovou práci na téma „Mezinárodněprávní ochrana dětí v rámci ozbrojených konfliktů se zaměřením na „dětské vojáky“. Pro účely diplomové práce Vás chci požádat o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Dotazníky jsou určeny především pro vojáky účastnící se zahraničních misí, nicméně je mohou vyplnit i vojáci, kteří se zahraniční mise doposud nezúčastnili, v tom případě vynechejte prosím otázky týkající se zkušeností ze zahraniční mise. Pokud Vám naopak bude vyhovovat více odpovědí, můžete zakroužkovat i více možností, případně využít prostor pro poznámky na konci dotazníku a odpověď upřesnit.

„Dětský voják je každá osoba mladší 18 let, která je součástí jakýchkoliv regulérních nebo neregulérních ozbrojených sil či ozbrojených skupin, v jakékoliv roli, včetně kuchařů, nosičů, poslíčků, zvědů a ostatních, kteří nejsou rodinnými příslušníky. Definice zahrnuje dívky (a chlapce) rekrutované za účelem sexu a nuceného manželství. Nevztahuje se tedy pouze na děti se zbraněmi.“³²⁷

- 1) Zúčastnil/a jste se již zahraniční mise?
 - Ne, doposud jsem se zahraniční mise nezúčastnil/a. Ani se na ni nechystám.
 - Ne, doposud jsem se zahraniční mise nezúčastnil/a, ale rád/a bych se jí do budoucna zúčastnil/a.
 - Ne, ale v tuto chvíli se připravuji na svou první zahraniční misi.
 - Ano, zúčastnil/a jsem se 1 zahraniční mise.
 - Ano, zúčastnil/a jsem se 2 zahraničních misí.
 - Ano, zúčastnil/a jsem se 3 a více (můžete doplnit přesný počet) zahraničních misí.

- 2) Zamýšlel/a jste se někdy nad tím, že se v zahraničních ozbrojených silách, a především v ozbrojených skupinách, mohou vyskytovat „dětské vojáky“?
 - Ano
 - Ne

- 3) Setkal/a jste se někdy v rámci svého působení u AČR se školením, do kterého by byla zahrnuta i problematika „dětských vojáků“?
 - Ano
 - a) v rámci přípravy na zahraniční misi
 - b) v rámci klasického školení u AČR
 - c) na vojenské škole
 - Ne
 - Absolvoval/a jsem školení v němž byla zmiňována obecně problematika ochrany dětí a specifický přístup k nim, ale přímo problematiku dětských vojáků školení nezahrnovalo.
 - Nevzpomínám si.

- 4) Setkal/a jste se někdy v rámci svého působení u AČR s vojenským cvičením, do kterého by byla zahrnuta i problematika „dětských vojáků“?
 - Ano
 - a) v rámci přípravy na zahraniční misi
 - b) v rámci klasického cvičení u AČR
 - Ne
 - Absolvoval/a jsem cvičení v němž byla zmiňována obecně problematika ochrany dětí a specifický přístup k nim, ale přímo problematiku dětských vojáků cvičení nezahrnovalo.

³²⁷ Jedna z možných definic dětského vojáka, v Cape Town Principles, UNICEF 1997.

- Nevzpomínám si.
- 5) Máte obavy, že se na zahraniční misi setkáte při plnění úkolu s „*dětským vojákem*“?
- Ano
 - Ne
 - Nepřipouštím si tuto možnost.
- 6) Setkal/a jste se již v rámci zahraniční mise s „*dětským vojákem*“?
- Ano, vyskytovali se v místě, kde jsme působili.
 - Ne
 - Já přímo ne, ale kolegové ano.
 - Ne a ani nevím o tom, že by se s nimi setkal někdo z kolegů.
 - Z doslechu vím, že se vyskytovali v oblasti, kde jsme působili, ale já ani kolegové jsme se s nimi nesetkali nebo o tom alespoň nevíme.
- 7) Připouštíte si možnost, že byste se dostali někdy do střetu s „*dětským vojákem*“?
- Ano
 - Ne
 - Mám z toho obavy a doufám, že se to nikdy nestane.
 - Ano, už se mi to stalo.
- 8) Myslíte, že jste připraveni na případnou konfrontaci s „*dětským vojákem*“?
- Ano a jsem přesvědčen/a, že takovou situaci zvládnu.
 - Ano jsme připraveni, ale nejsem si jist/á, jak se v takové situaci zachovám.
 - Víím sice jak se zachovat, ale nevím, jestli to dokážu.
 - Na to se nejde připravit.
 - Ne
- 9) Pokud by došlo ke střetu s „*dětským vojákem*“ jako protivníkem (zakroužkujte vždy *ano, ne* nebo *?*, pokud si odpovědí nejste jistí):
• Vííte, jak se zachovat v souladu s právem?	Ano x Ne x ?
• Vííte, jak se zachovat správně po morální stránce?	Ano x Ne x ?
• Vííte, jak se zachovat v souladu s přáním AČR, resp. velitelů?	Ano x Ne x ?
- 10) Uvítal/a byste školení na téma „*dětský voják*“?
- Ano
 - Ne
- 11) Uvítal/a byste cvičení na téma „*dětský voják*“?
- Ano
 - Ne
- 12) Rád/a bych problematiku dětských vojáků:
- Zařadil/a více do příprav na zahraniční misi.
 - Řešil/a až v rámci konkrétní mise v případě, že se v zahraniční misi dětští vojáci skutečně vyskytnou.
 - Vůbec neřešil/a.

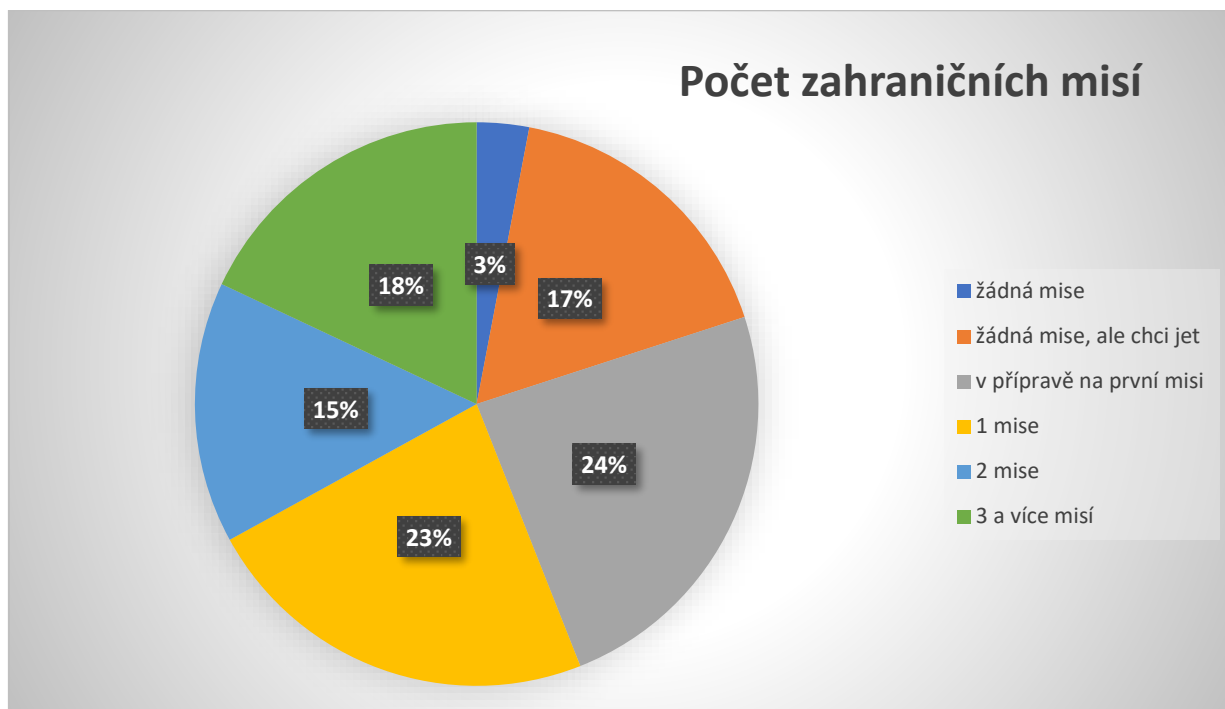
- 13) Uvítal/a byste možnost probrat tuto otázku s vojenským psychologem?
- Ano
 - Ne
 - Raději s civilním, ve vojenského psychologa nemám důvěru.
- 14) Využil/a jste někdy možnost konzultace u vojenského psychologa na jiné téma?
- Ano
 - Ne
 - Zatím ne, bude-li to potřebné půjdu k němu.
 - Zatím ne a ani bych k němu s ničím nešel/nešla.
- 15) Uvítal/a byste možnost probrat tuto otázku s vojenským kaplanem?
- Ano
 - Ne
 - Raději s civilním duchovním, ve vojenského kaplana nemám důvěru.
- 16) Využil/a jste někdy možnost konzultace u vojenského kaplana na jiné téma?
- Ano
 - Ne
 - Zatím ne, bude-li to potřebné půjdu k němu.
 - Zatím ne a ani bych k němu s ničím nešel/nešla.
- 17) Za nejefektivnější pro AČR považuji (zakroužkujte všechny vyhovující odpovědi):
- Vůbec tímto vojáky nezatěžovat.
 - Zařadit více školení na toto téma pro celou AČR.
 - Zařadit více cvičení na toto téma pro celou AČR.
 - Zařadit více školení na toto téma pouze pro vojáky připravující se na zahraniční misi.
 - Zařadit více cvičení na toto téma pouze pro vojáky připravující se na zahraniční misi.
 - Zahrnout toto (více) do výuky vojenských škol.
 - Aby si každý, kdo potřebuje, zašel popovídat na toto téma s kaplanem.
 - Hromadné školení od vojenského kaplana pro všechny.
 - Hromadné školení od vojenského kaplana jen pro účastníky zahraniční mise.
 - Aby si každý, kdo potřebuje, zašel popovídat na toto téma s psychologem.
 - Hromadné školení od vojenského psychologa pro všechny.
 - Hromadné školení od vojenského psychologa jen pro účastníky zahraniční mise.
 - Kdyby na toto téma s námi promluvil přímo náš velitel.
 - Aby si to každý vyřešil sám v sobě a způsobem jaký mu vyhovuje.
 - Jiné:.....
.....
- 18) Zakroužkujte vše, co považujete za potřebné – mělo by probíhat školení/cvičení s tematikou dětských vojáků:
- V rámci celé AČR.
 - V zahraničních armádách.
 - V rámci AČR, ale jen u vojáků připravujících se na zahraniční misi.

Příloha č. 2 – výsledky dotazníkového šetření:

Dotazníkové šetření jsem cílila především na ty, co se již zúčastnili zahraniční mise, nebo se na ni alespoň připravují. Toto šetření probíhalo mezi 12. únorem 2022 a 5. dubnem 2022 tak, že jsem dotazníky rozeslala několika přátelům z AČR o kterých vím, že se již sami zúčastnili zahraniční operace a požádala jsem je, aby dotazníky rozšířili dále mezi své kolegy, především ty, co se již mise taktéž zúčastnili. Jak bylo možné vidět v příloze č. 1, zvolila jsem kombinaci uzavřených a polootevřených otázek, dále pak dostali respondenti ještě prostor pro vyjádření se k dané problematice, který však využívali minimálně. Budu-li nějakou myšlenku v práci citovat, pak to bude anonymně jako „*písemné sdělení respondenta*“. Využila jsem taky možnost udělat s některými respondenty rozhovor, jeden z rozhovorů je přiložen jako příloha č. 7. Další tři rozhovory s vojáky vypadaly obdobně, ale byla jsem požádána o anonymizaci a pouhé případné parafrázování. Citováno případně jako „*anonymizovaný rozhovor: voják*“. Z dalších rozhovorů, které již ale nejsou zachyceny ani jako zvuková nahrávka, ani písemně a pokud mají být citovány v práci, tak pouze anonymně jako „*ústní sdělení respondenta*“, jsem se pokoušela více pochopit, jak v reálu funguje AČR, bez ohledu na to, jak by dle právních i interních předpisů fungovat měla, tak aby případná navrhovaná řešení mohla být efektivní. Vyplněné dotazníky jsou především od vojáků z povolání sloužících na Velitelství 7. mechanizované brigády v Hranicích na Moravě a od vojáků 71. mechanizovaného praporu taktéž z Hranic na Moravě, kdy většina z respondentů se právě připravuje na působení v zahraniční operaci na území státu Mali v Africe. Dále pak dotazníky zodpovídali respondenti z Vojenského útvaru 7830 (VÚ 7830) v Praze, ze 43. výsadkového pluku v Chrudimi, z 53. pluku průzkumu a elektronického boje v Opavě (Centrum Intelligence Surveillance and Reconnaissance, zkráceně ICR). Tyto všechny budu dále označovat jednotně jako „respondenti“.

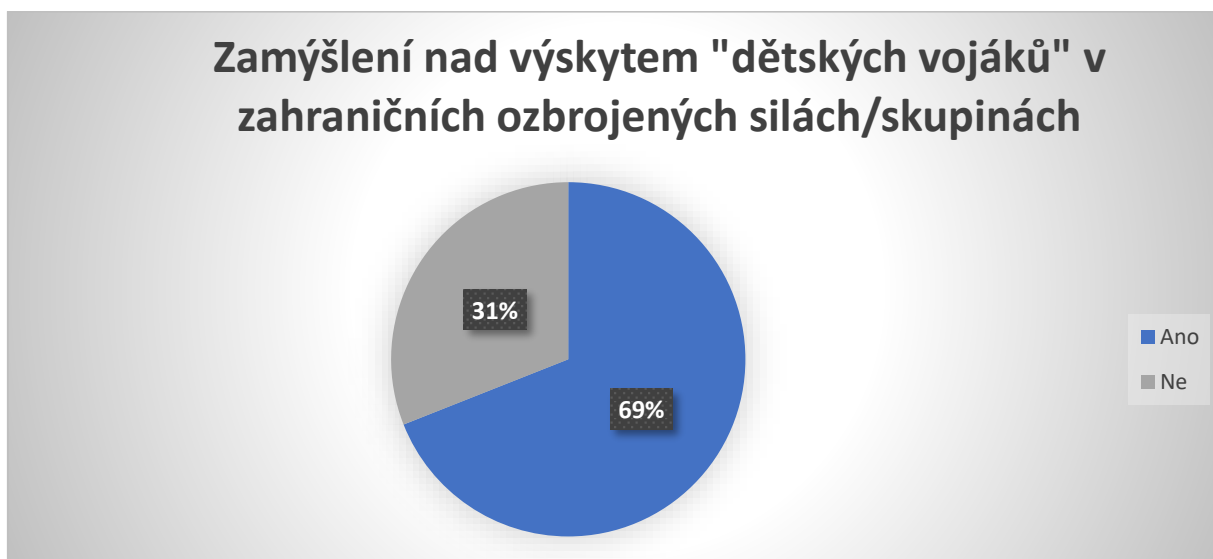
První část dotazníkového šetření – grafy:

Graf č. 1. Zúčastnil/a jste se již zahraniční mise?

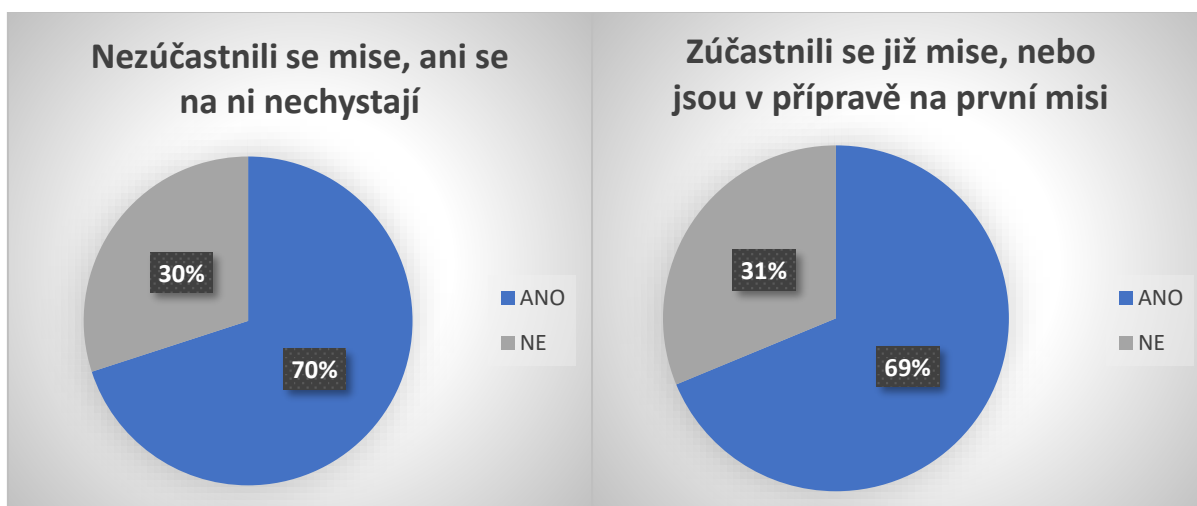
20 respondentů se zatím nezúčastnilo žádné zahraniční mise, ani nejsou v přípravě na svou první zahraniční misi. Z toho 3 respondenti se na misi nechystají, ani nezvolili možnost, že by na ni do budoucna chtěli jet a 17 respondentů by se mise rádo do budoucna zúčastnilo. 24 respondentů se v tuto chvíli připravuje na svou první zahraniční misi. 56 respondentů už se alespoň jedné zahraniční mise zúčastnilo, přitom u 23 respondentů to byla zatím jedna zahraniční mise, u 15 ti respondentů to byly již 2 zahraniční mise, a u 18 ti respondentů to byly přinejmenším 3 zahraniční mise. Přitom 7 respondentů využilo i možnosti dopsat přesný počet misí a byly to čtyřikrát 4 mise a třikrát 5 misí.

Graf č. 2. Zamýšlel/a jste se někdy nad tím, že se v zahraničních ozbrojených silách, a především v ozbrojených skupinách, mohou vyskytovat „dětsí vojáci“?

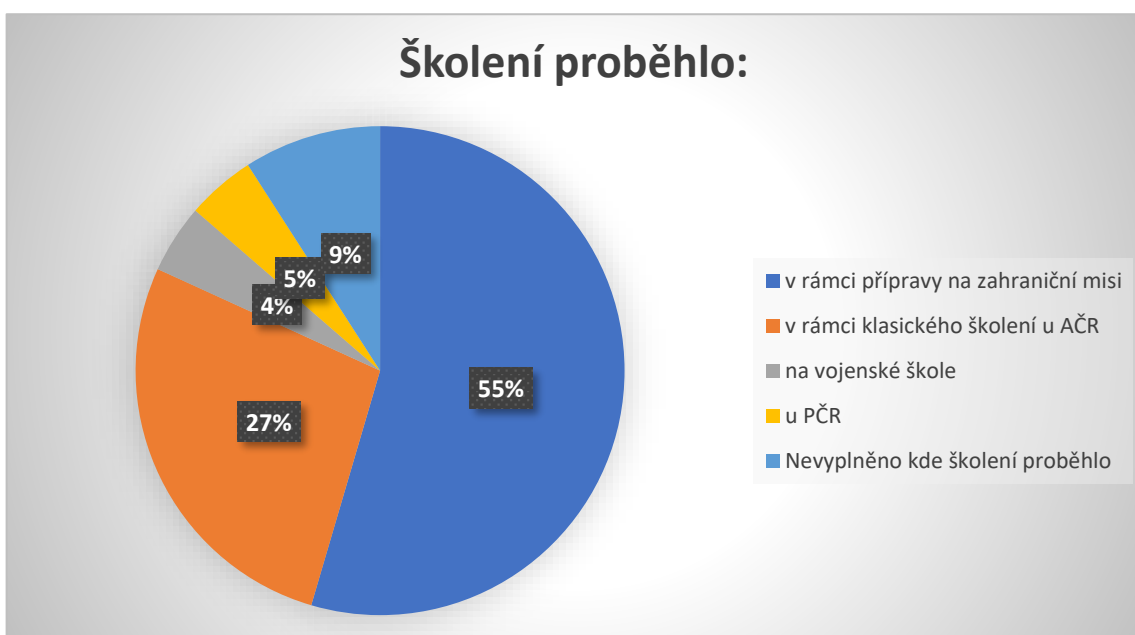
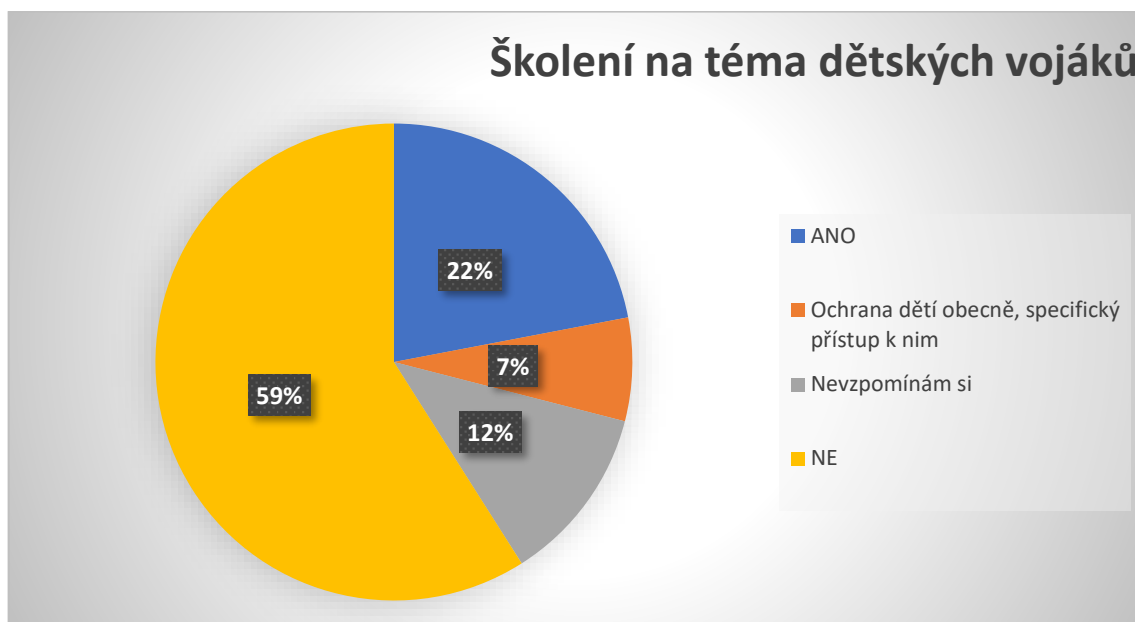
69 respondentů se již zamýšlelo nad tím, že se v zahraničních ozbrojených silách, a především v ozbrojených skupinách, mohou vyskytovat „dětsí vojáci“, 31 respondentů se nad tímto doposud nezamýšlelo.

Graf č. 2.2. Předchozí otázka jen jsou respondenti rozdělení podle účasti na zahraniční misi.

Při vyhodnocování této otázky jsem si respondenty ještě rozdělila na ty, kteří se alespoň připravují na svou první misi nebo se již zahraniční mise zúčastnili a na ty, kteří se mise nezúčastnili, ani nejsou v přípravě na svou první misi (graf č. 2.2.). Procentuální rozložení však bylo velmi obdobné u obou skupin a výrazně se tak nelišilo oproti výsledku všech respondentů (graf č. 2). Nepotvrdila se mi tedy hypotéza, že vojáci jezdící na mise se nad touto otázkou zamýšlejí více.

Graf č. 3. Setkal/a jste se někdy v rámci svého působení u AČR se školením, do kterého by byla zahrnuta i problematika „dětských vojáků“?

22 respondentů se setkali se školením s problematikou „dětských vojáků“, přičemž u 12 respondentů to bylo v rámci přípravy na zahraniční misi, u 6 ti respondentů to bylo v rámci klasického školení u AČR, u jednoho respondenta to bylo na vojenské škole, jeden respondent přepsal možnost na klasické školení u PČR nikoliv u AČR a 2 respondenti neuvodili, kde toto školení proběhlo. Po zvážení jsem i možnost školení u PČR zahrnula do grafu.³²⁸ 59 respondentů se neseťkalo se školením, do kterého by byla zahrnuta tato problematika, 7

³²⁸ V prvním grafu zůstalo po zahrnutí této možnosti pod „ANO“ (vzhledem k práci s celými procenty) procentuální rozložení nezměněno.

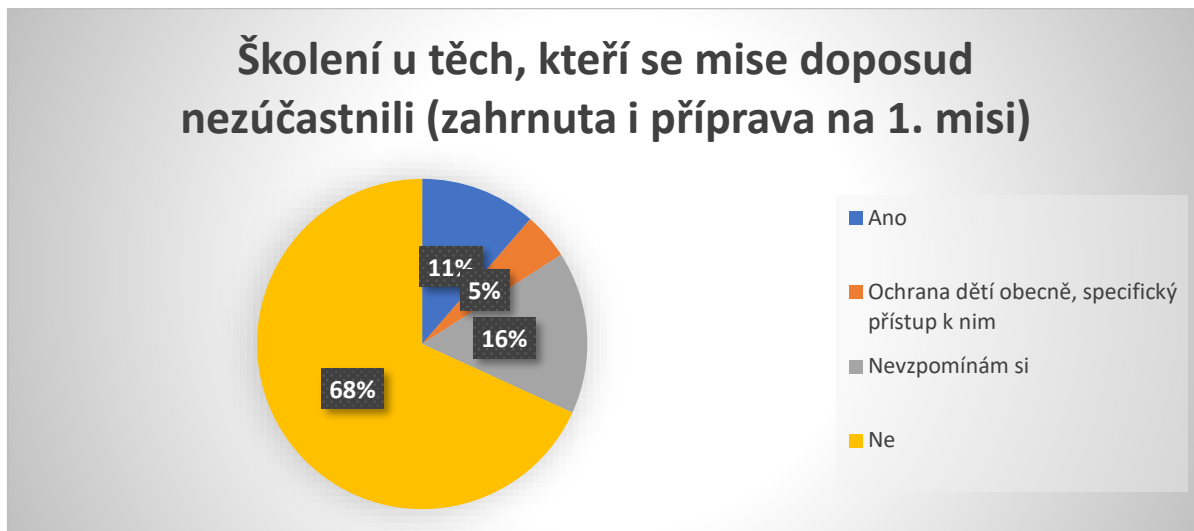
respondentů absolvovalo školení, v němž byla zmiňována obecně problematika ochrany dětí a specifický přístup k nim. 11 respondentů uvedlo, že si nevzpomíná, zda školení s touto problematikou proběhlo. Jeden respondent zvolil zároveň možnost ne a nevzpomínám si, přičemž v grafu je zohledněn pouze v kategorii nevzpomínám si.

Graf č. 3.1. Zahrnutí jsou pouze respondenti, kteří se zúčastnili alespoň 1 mise.

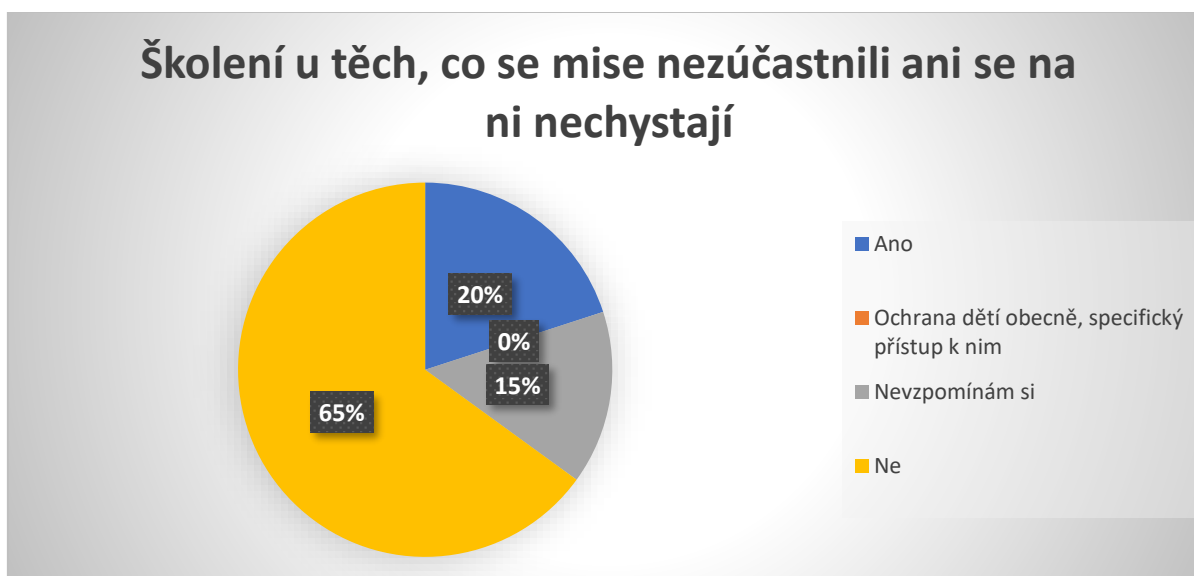
Pokud do šetření zahrneme pouze respondenty, kteří se již zúčastnili alespoň 1 zahraniční mise, pak z 56 respondentů se 17 zúčastnilo školení, 5 respondentů absolvovalo školení zaměřené na problematiku ochrany dětí a specifický přístup k nim, 5 respondentů si nevzpomíná a 29 respondentů se žádného školení s problematikou dětských vojáků nezúčastnilo. Proškolenost na toto téma je u těch, co se již zúčastnili zahraniční mise, o něco vyšší, než pokud zahrneme všechny respondenty.

Graf č. 3.2. Zahrnuti jsou ti, kteří se mise doposud nezúčastnili, včetně těch, co se na první misi právě připravují.

Pokud zahrneme pouze respondenty, kteří se mise doposud nezúčastnili, a to včetně těch v přípravě na zahraniční misi, pak proškolenost bude výrazně nižší oproti všem respondentům, 5 respondentů se zúčastnilo školení, 2 se zúčastnili školení s tematikou ochrany dětí a specifický přístup k nim, 7 si nevzpomíná a 30 se žádného školení nezúčastnilo.

Graf č. 3.3. Zahrnuti jsou ti, kteří se mise doposud nezúčastnili a ani se na ni nepřipravují.

Oproti očekávání, u respondentů, kteří se mise nezúčastnili ani se na ni nechystají, je sice podíl účastníků školení nižší, než je tomu při zahrnutí všech respondentů, ale je naopak vyšší, než pokud jsou zahrnuti i ti, co se na misi již připravují. 4 respondenti se školení zúčastnili. Oproti tomu odpověď o absolvování školení s problematikou ochrany dětí a

specifického přístupu k nim ne zvolil žádný respondent. 3 si nevzpomínají a u 13 ti žádné takové školení neproběhlo.

Graf č. 3.4. Proškolenost u těch, kteří jsou nyní v přípravě na první misi.

Nejméně je možná překvapivě proškolená skupina respondentů, kteří se právě chystají na svou první zahraniční misi. Školení s touto tematikou se zúčastnil pouze 1 respondent, 2 respondenti se zúčastnili školení zahrnující ochranu dětí obecně a specifický přístup k nim, 4 respondenti si nevzpomínají a 17 respondentů se žádného školení s touto tematikou nezúčastnilo. Je možné, že se školení teprve uskuteční nebo že je vyhodnoceno, že v této oblasti se dětské vojáky vůbec nevyskytují, ačkoliv je velká část respondentů v přípravě na misi do Mali, kde je obecně výskyt dětských vojáků potvrzen.

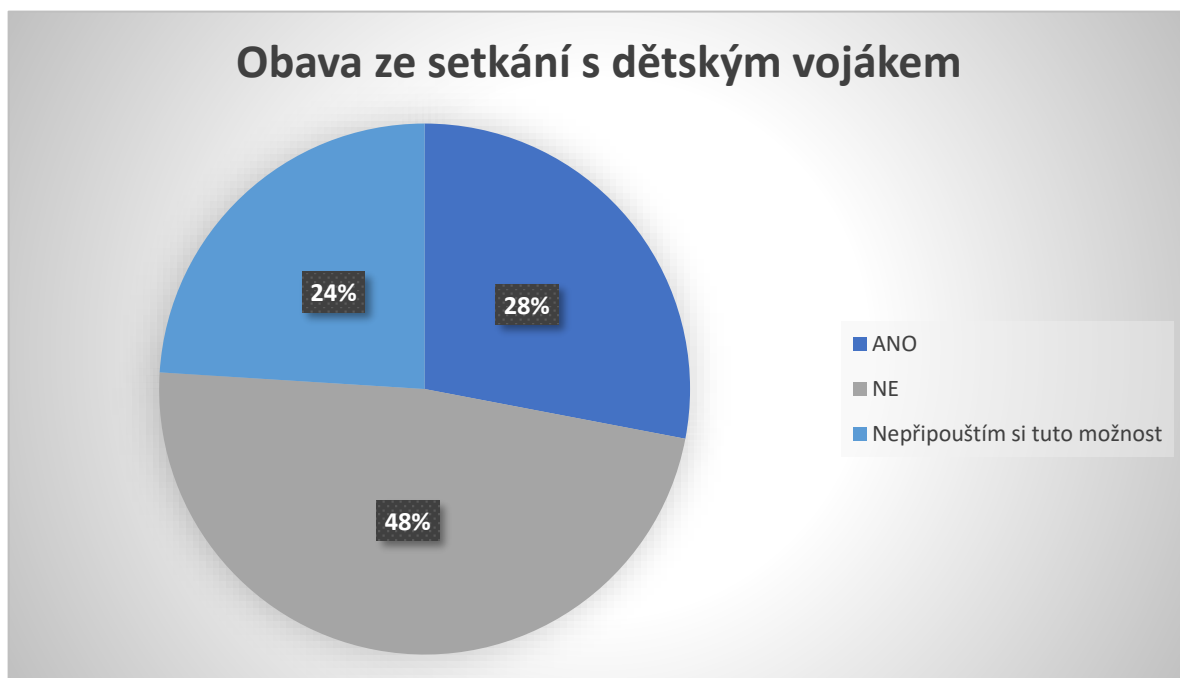
Graf č. 4. Setkal/a jste se někdy v rámci svého působení u AČR s vojenským cvičením, do kterého by byla zahrnuta i problematika „dětských vojáků“?

Pouze 5 respondentů uvedlo, že se setkali v rámci svého působení u AČR s vojenským cvičením, do kterého byla zahrnuta problematika „dětských vojáků“. Z toho 3 respondenti v rámci přípravy na zahraniční misi a 2 respondenti v rámci klasického školení³²⁹ u AČR. 4 respondenti uvedli, že absolvovali cvičení, v němž byla zmiňována obecně problematika ochrany dětí a specifický přístup k nim. 89 respondentů uvedlo, že se nesetkalo s vojenským cvičením, do kterého by byla zahrnuta problematika dětských vojáků. A 2 respondenti uvedli, že si nevzpomínají.

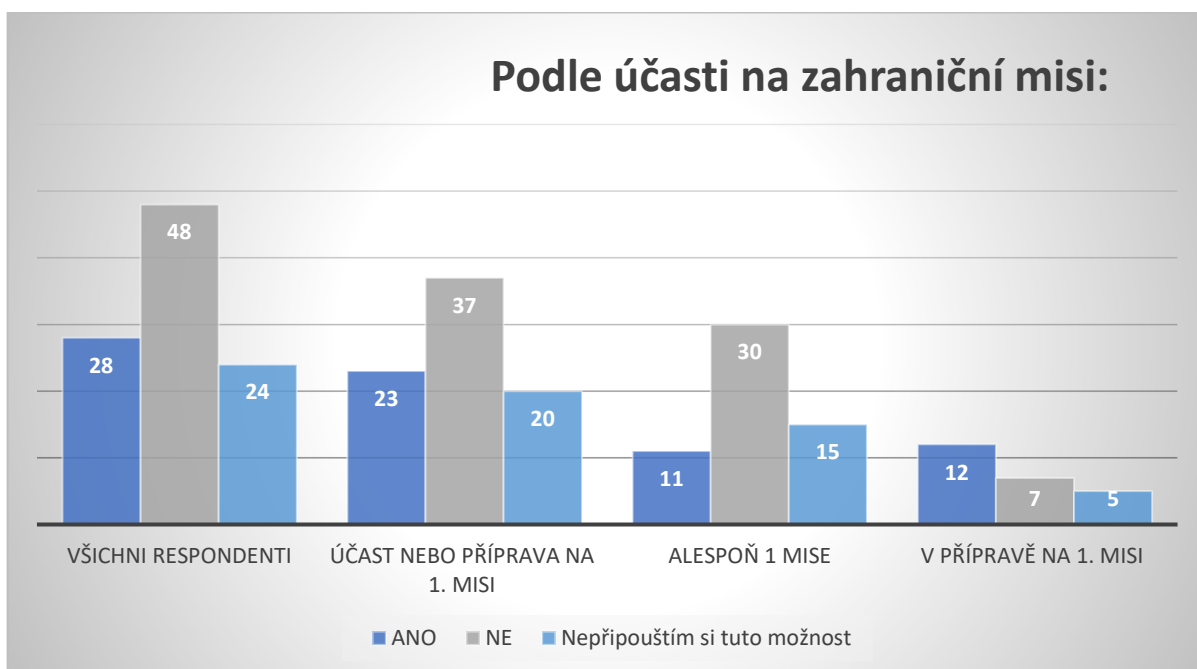
³²⁹ Na tomto místě mělo být spíše uvedeno cvičení.

Graf č. 5. Máte obavy, že se na zahraniční misi setkáte při plnění úkolu s „dětským vojákem“?

28 respondentů odpovědělo, že má obavy³³⁰, že se na zahraniční misi setkají při plnění úkolu s „dětským vojákem“. 48 respondentů uvedlo, že tuto obavu nemají, 24 respondentů si tuto možnost nepřipouští.

Graf č. 5.1.

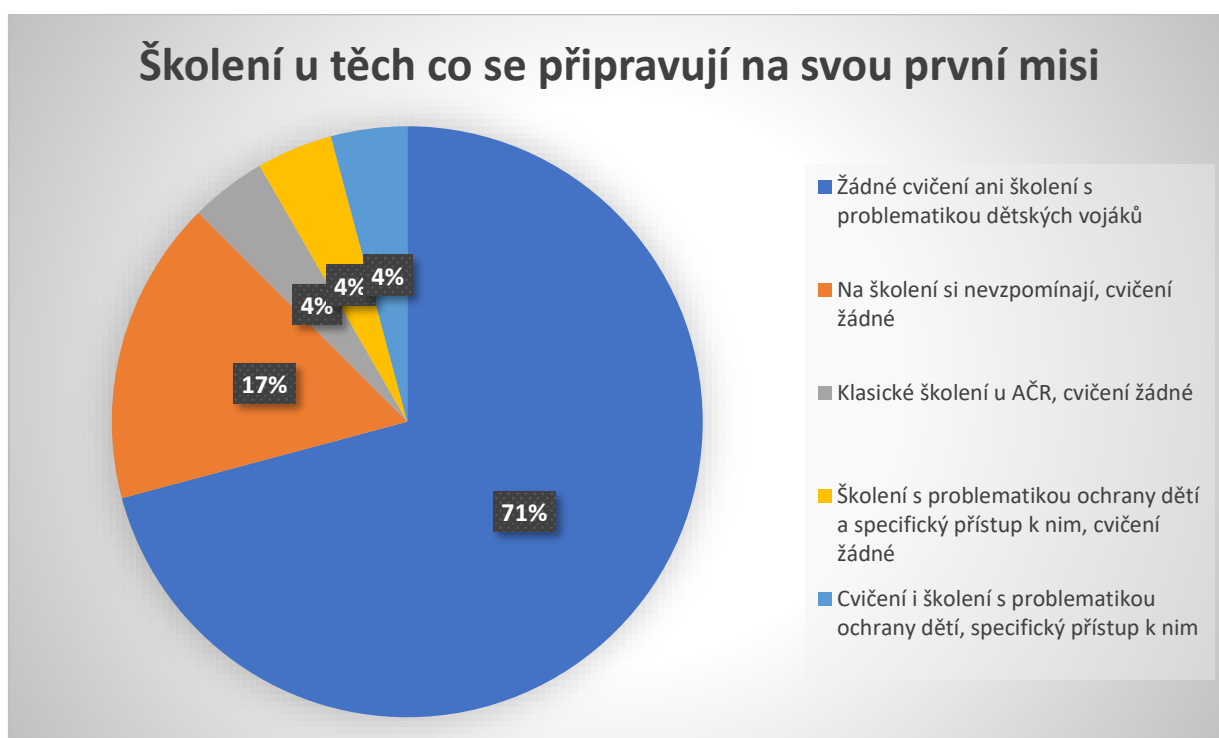
³³⁰ Jeden respondent upřesnil, že se nejedná přímo o obavy, spíše si tu možnost připouští.

Pokud bych uvažovala jen ty, co se již mise zúčastnili nebo se na svoji první misi právě chystají, pak nám zůstane 80 respondentů, z toho 23 odpovědělo, že má obavy, 37 nemá obavy a 20 si tuto možnost nepřipouští.

Pokud bych uvažovala jen ty, co se již alespoň jedné mise zúčastnili, pak nám zůstává 56 respondentů, z toho pouze 11 odpovědělo, že má obavu, 30 tuto obavu nemá a 15 si tuto možnost nepřipouští.

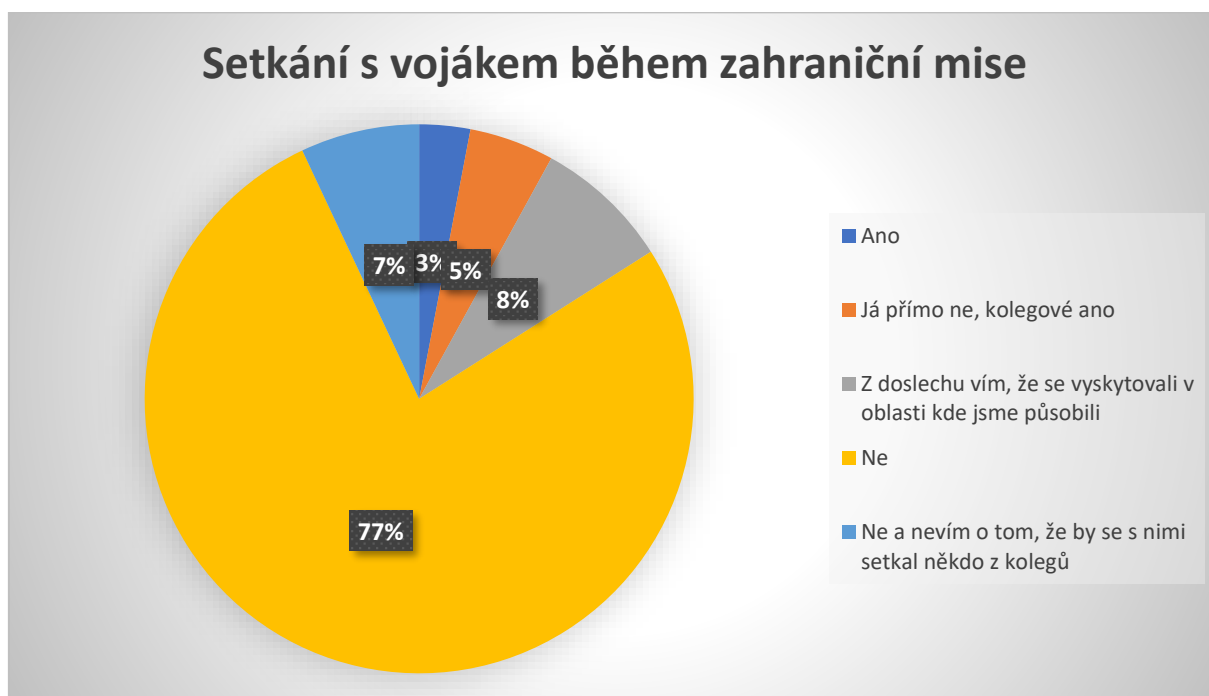
Z šetření vyplynulo, že nejvíce odpovědí „Ano“ uváděli respondenti z kategorie „chystám se na svou první zahraniční misi“, kdy ano odpovědělo 12 respondentů, 5 respondentů si tuto možnost nepřipouštělo a 7 z tohoto obavy nemá. Proškolenost na toto téma těch, co se připravují na svou první misi, ukazuje následující graf. Přičemž 17 respondentů z této kategorie se nezúčastnilo žádného cvičení ani školení s touto tematikou. 4 respondenti si nevzpomínají, zda nějaké školení problematiku zahrnovalo a u cvičení zvolili možnost „Ne“. Pouze 1 respondent se zúčastnil klasického školení u AČR, do kterého byla zahrnuta problematika dětských vojáků, se cvičením s touto problematikou se však nesetkal. 1 respondent se zúčastnil školení v němž byla zmiňována obecně problematika ochrany dětí a specifický přístup k nim, ale se cvičením s touto problematikou se taktéž nesetkal. 1 respondent se setkal jak se cvičením, tak se školením, v němž byla zmiňována obecně problematika ochrany dětí a specifický přístup k nim. Viz graf níže:

Graf č. 5.2. Proškolenost těch, co se připravují na první misi:

Nepotvrdilo se mi tedy, že by největší obavu ze setkání s dětským vojákem měli ti, co už se mise zúčastnili, což je nejspíš důsledek toho, že většina vojáků se s dětským vojákem na žádné ze svých předchozích misí nesetkalo viz další graf č. 6. Navíc někteří z nich se již zúčastnili školení s touto tematikou. Poměrně velká část z těch, co se již alespoň jedné mise zúčastnili, ale udává možnost, že si tuto variantu nepřipouští. Naopak největší obavy mají ti, co se na první misi teprve chystají, což může být dáno tím, že ještě nemají svou vlastní zkušenost z mise a nízkou proškoleností na toto téma.

Graf č. 6. Setkal/a jste se již v rámci zahraniční mise s „dětským vojákem“?

Pouze 3 respondenti uvedli, že se již v rámci zahraniční mise s „dětským vojákem“ setkali a že se vyskytovali v místě, kde působili. Většina respondentů odpověděla, že se s „dětským vojákem“ nesetkala a to 77 respondentů. 5 respondentů uvedlo, že oni se s ním sice nesetkali, ale kolegové ano. 7 respondentů odpovědělo, že se s nimi doposud nesetkalo a ani neví o tom, že by se s nimi setkal někdo z kolegů. 7 respondentů uvedlo, že z doslechu vědí, že se dětské vojáky vyskytovali v oblasti, kde působili, nicméně oni ani kolegové se s nimi nesetkali nebo o tom alespoň nevědí. Jeden respondent zvolil možnost, že se s dětským vojákem sice nesetkal, ale zároveň z doslechu ví, že se vyskytovali v oblasti, kde působili, tento respondent je v grafu zahrnut do kategorie „Z doslechu vím, že se...“

Pokud bychom vyřadili 44 respondentů, kteří na misi zatím nebyli (buďto se chystají na svou první misi nebo se na ni ani nechystají), pak nám zůstane 56 respondentů. Do grafu jsem však zahrnula záměrně všechny, protože i ti, co se mise doposud nezúčastnili, mohli volit variantu, že se s nimi setkali kolegové. Nicméně níže je k vidění ještě graf, do kterého jsou zahrnuti jen respondenti, kteří se mise již zúčastnili.

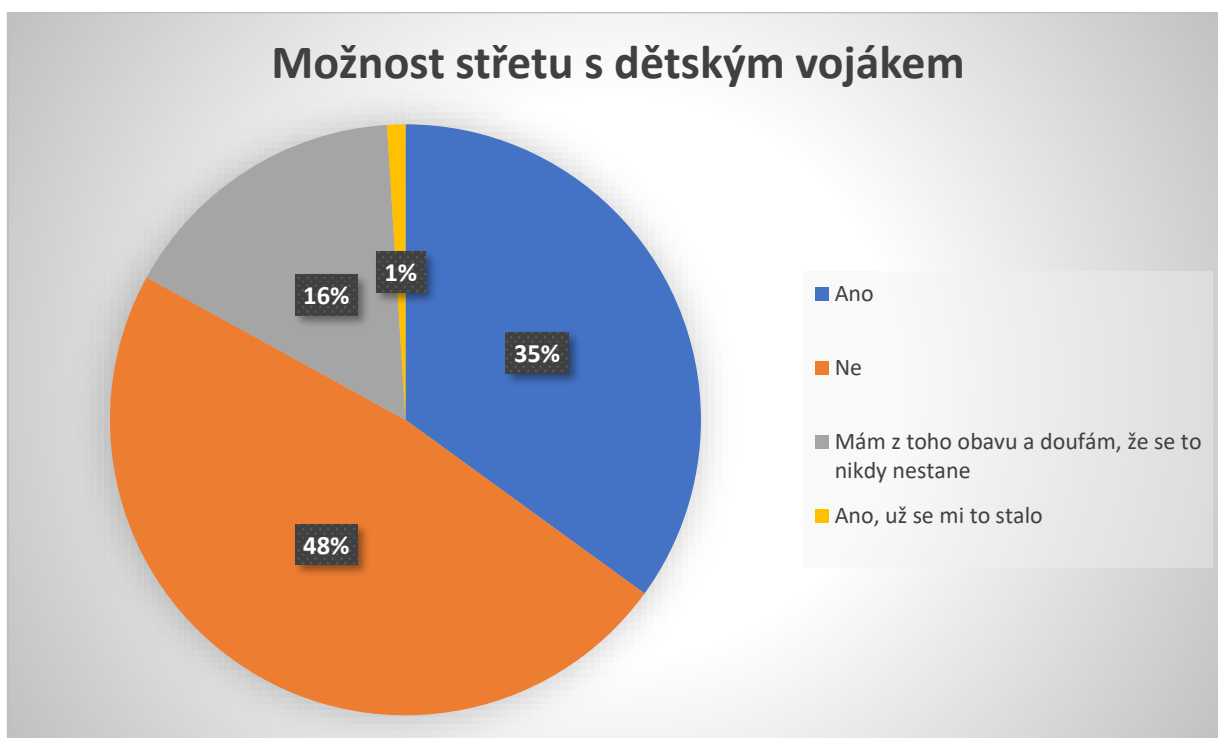
Graf č. 6. 1.

Pokud do šetření zahrneme jen respondenty, kteří již na misi byli pak 3 respondenti uvedli, že se již v rámci zahraniční mise s „dětským vojákem“ setkali a že se vyskytovali v místě, kde působili. Většina respondentů odpověděla, že se s „dětským vojákem“ nesetkala a to 40 respondentů. 1 respondent uvedl, že se s nimi sice nesetkal, ale kolegové ano. 5 respondentů odpovědělo, že se s nimi doposud nesetkali a ani neví o tom, že by se s nimi setkal někdo z kolegů. 7 respondentů³³¹ uvedlo, že z doslechu vědí, že se dětské vojáci vyskytovali v oblasti, kde působili, nicméně oni ani kolegové se s nimi nesetkali nebo o tom alespoň nevědí.

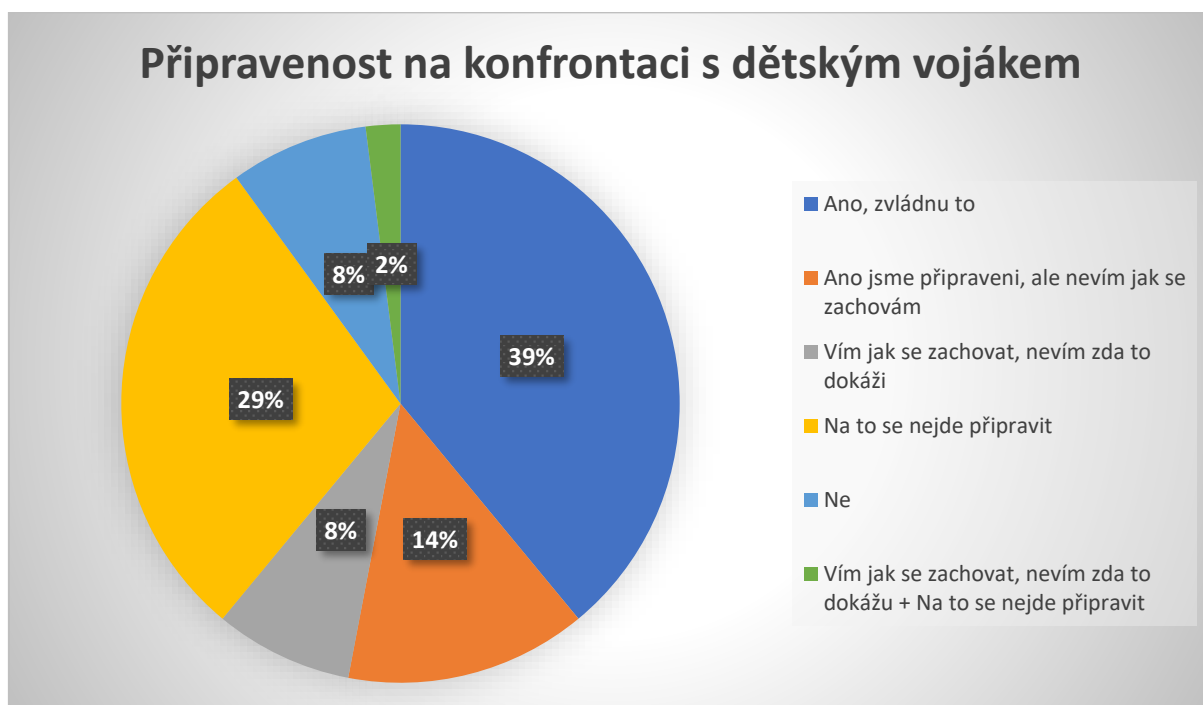
³³¹ Opět zahrnuta i možnost „Ne“ a „Z doslechu...“

Graf č. 7. Připouštíte si možnost, že byste se dostali někdy do střetu s „dětským vojákem“?

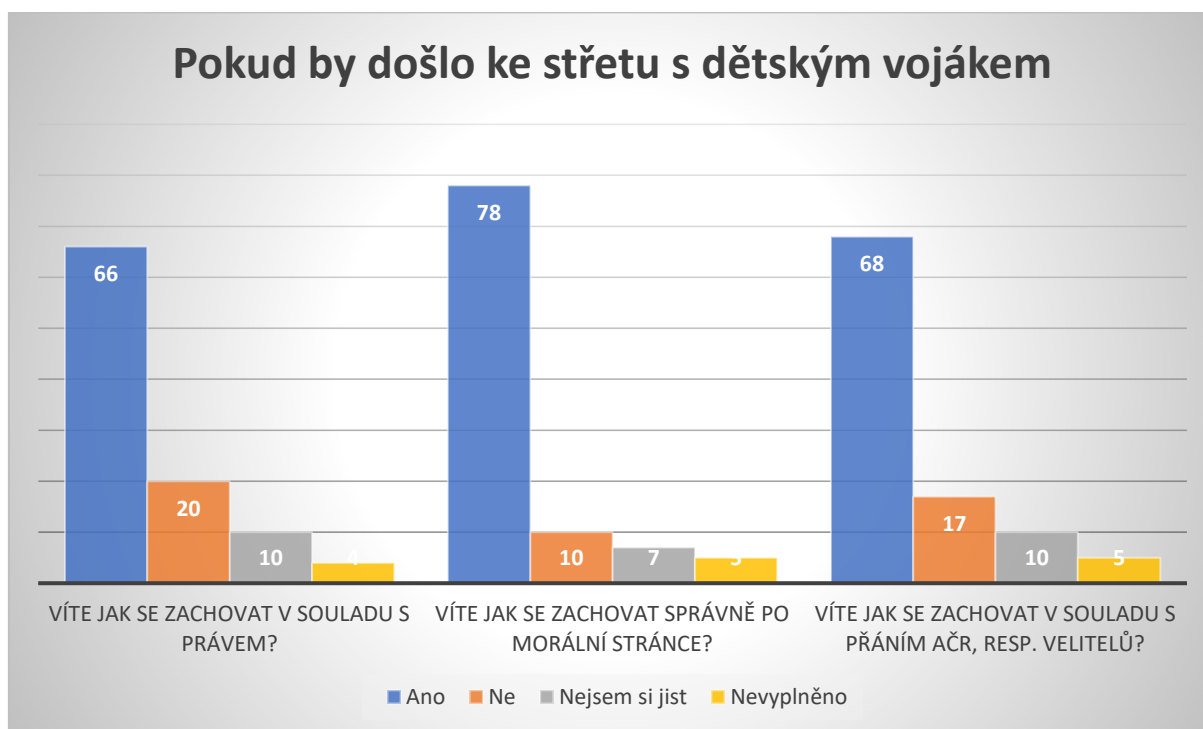
35 respondentů si připouští možnost, že by se mohli dostat někdy do střetu s dětským vojákem. 48 respondentů si tuto možnost nepřipouští. 16 respondentů z toho má obavy a doufají, že se to nikdy nestane, 1 respondent si tuto možnost připouští a už se mu to stalo.

Graf č. 8. Myslíte, že jste připraveni na případnou konfrontaci s „dětským vojákem“?

39 respondentů odpovědělo, že jsou připraveni na případnou konfrontaci s dětským vojákem a jsou přesvědčeni, že takovou situaci zvládnou. 14 respondentů uvedlo, že jsou připraveni, ale nejsou si jisti, jak se v takové situaci zachovají, 8 respondentů ví sice, jak se zachovat, ale neví, jestli to dokážou. 29 respondentů uvedlo, že se na to nejde připravit. 8 respondentů se domnívá, že nejsou připraveni na případnou konfrontaci. 2 respondenti uvedli zároveň odpověď, že ví, jak se zachovat, ale neví, jestli to dokážou a současně, že se na to nejde připravit.

Graf č. 9. Pokud by došlo ke střetu s „dětským vojákem“ jako protivníkem:

Vzhledem k tomu, že tady někteří respondenti některé otázky vynechali, tak součet respondentů by byl o něco nižší. Přičemž kompletně otázku zodpovědělo 94 respondentů a neúplně odpovědělo 6 respondentů, z toho 2 respondenti nechali tuto otázku úplně bez odpovědi ve všech třech podotázkách, 2 zvolili ano u první otázky a na další neodpověděli, předposlední respondent zvolil ano u druhé otázky a na další neodpověděl, poslední zvolil odpověď ano u poslední otázky a na další neodpověděl. Vzhledem k tomu, že odpověď na podotázky zohledňuji v grafu zvlášť, jsou v grafu započteny i neúplně vyplněné dotazníky a je doplněn o kolonku „Nevyplněno“.

U první podotázky „*Víte, jak se zachovat v souladu s právem?*“ odpovědělo kladně 66 respondentů, 20 respondentů vybralo odpověď Ne, 10 respondentů uvedlo, že si nejsou jisti a 4 respondenti nechali tuto podotázku bez odpovědi.

U druhé podotázky „*Víte, jak se zachovat správně po morální stránce?*“ odpovědělo kladně 78 respondentů, 10 respondentů vybralo odpověď Ne, 7 respondentů uvedlo, že si nejsou jisti a 5 respondentů opět nechalo tuto podotázku nevyplněnou.

U třetí podotázky „*Víte, jak se zachovat v souladu s přáním AČR, resp. velitelů?*“ odpovědělo Ano 68 respondentů, 17 respondentů uvedlo odpověď Ne, 10 respondentů uvedlo, že si nejsou jisti a 5 respondentů nechalo tuto podotázku bez odpovědi.

Graf č. 10. Uvítal/a byste školení na téma „dětský voják“?

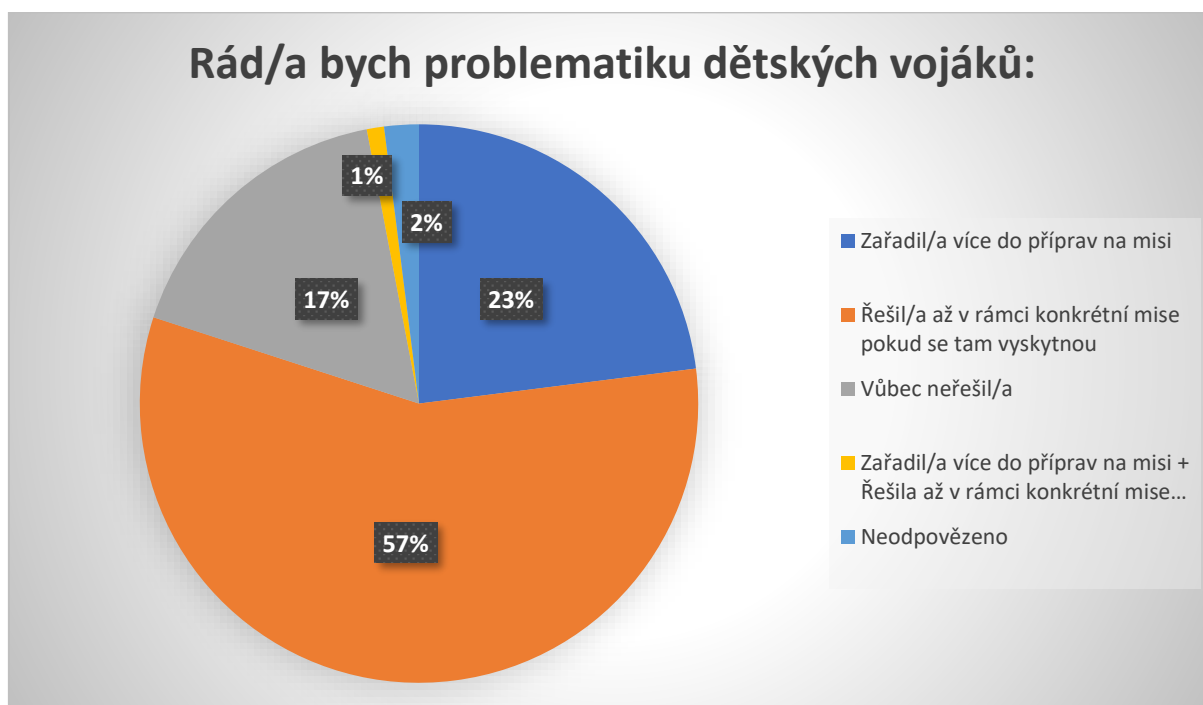
69 respondentů by uvítalo školení na téma dětský voják. 31 respondentů by možnost školení neuvítalo.

Graf č. 11. Uvítal/a byste cvičení na téma „dětský voják“?

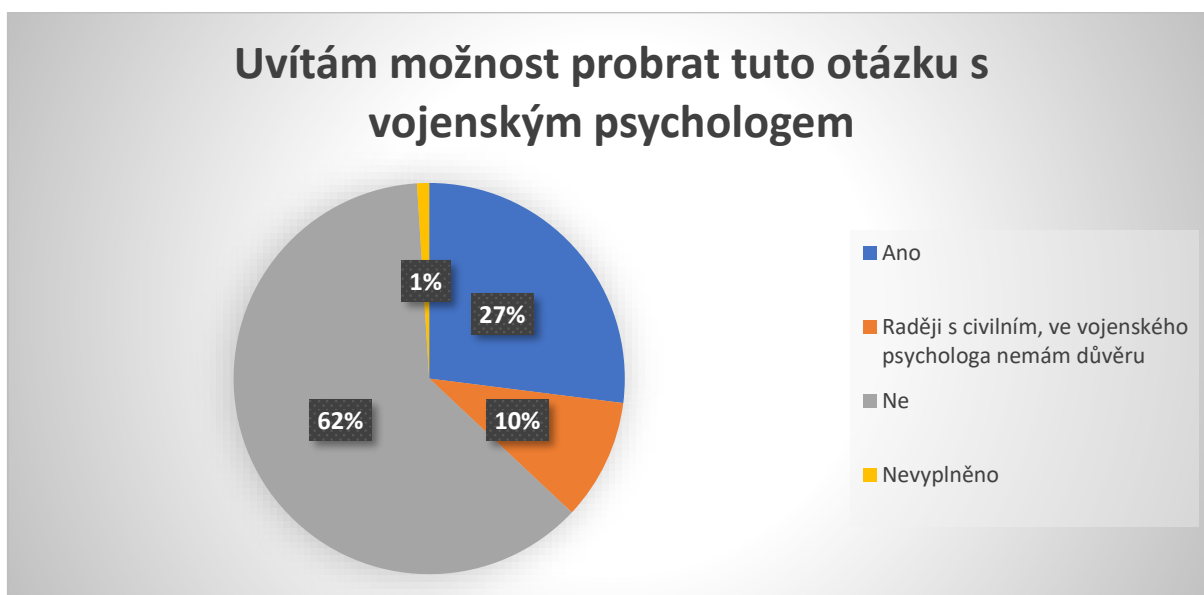
56 respondentů by uvítalo cvičení na téma dětský voják. 43 respondentů by tuto možnost neuvítalo. Jeden respondent uvedl k této možnosti otazník, což možná mělo vyjádřit pochyby nad tím, jak by se toto cvičení dalo realizovat nebo že nad odpovědí váhá.

Graf č. 12. Preferovaný způsob řešení problematiky v rámci přípravy na misi

23 respondentů by rádo zařadilo problematiku dětských vojáků více do příprav na zahraniční misi. 57 respondentů by raději tuto problematiku řešilo až v rámci konkrétní mise, v případě že se v zahraniční misi dětští vojáci skutečně vyskytnou. 17 respondentů uvedlo, že by rádi tuto problematiku vůbec neřešili. 1 respondent uvedl současně, že by rád tuto problematiku zařadil více do příprav na misi i by ji rád řešil až v rámci konkrétní mise, pokud se tam dětští vojáci skutečně vyskytnou. 2 respondenti na tuto otázku neodpověděli.

Graf č. 13. Uvítal/a byste možnost probrat tuto otázku s vojenským psychologem?

27 respondentů by uvítalo možnost probrat tuto otázku s vojenským psychologem, 10 respondentů uvedlo, že by otázku dětských vojáků probrali raději s civilním psychologem, protože ve vojenského psychologa nemají důvěru. 62 respondentů tuto problematiku s psychologem řešit nechtějí a 1 respondent na otázku vůbec neodpověděl.

Graf č. 14. Využil/a jste někdy možnost konzultace u vojenského psychologa na jiné téma?

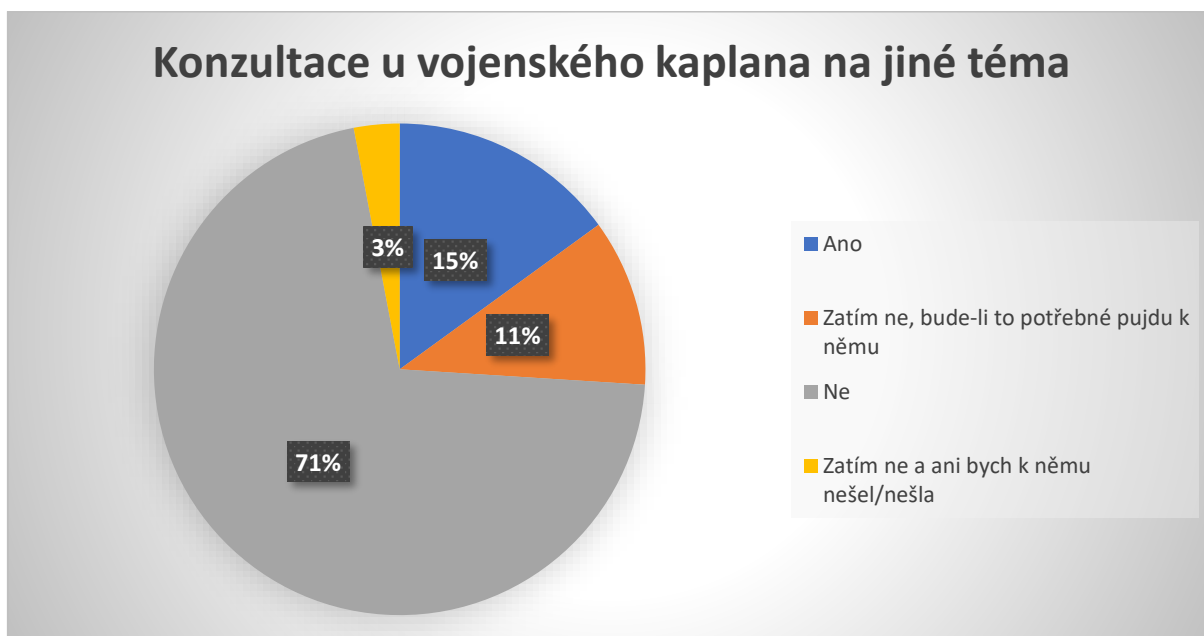
13 respondentů uvedlo, že již využili možnost konzultace u vojenského psychologa, 12 respondentů tuto možnost zatím nevyužilo, ale pokud to bude potřebné, tak k němu půjdou, 73 respondentů uvedlo, že tuto možnost nevyužilo, a 2 respondenti uvedli, že tuto možnost zatím nevyužili a ani by k vojenskému psychologovi nikdy nešli.

Graf č. 15. Uvítal/a byste možnost probrat tuto otázku s vojenským kaplanem?

29 respondentů by uvítalo možnost probrat tuto otázku s vojenským kaplanem, 3 respondenti uvedli, že by otázku dětských vojáků probrali raději s civilním duchovním, protože ve vojenského kaplana nemají důvěru. 68 respondentů uvádělo, že tuto problematiku s kaplanem řešit nechtějí.

Graf č. 16. Využil/a jste někdy možnost konzultace u vojenského kaplana na jiné téma?

15 respondentů již využilo možnost konzultace u vojenského kaplana, 11 respondentů tuto možnost zatím nevyužilo, ale pokud to bude potřebné, tak k němu půjdou, 71 respondentů uvedlo, že tuto možnost nevyužilo, a 3 respondenti uvedli, že tuto možnost zatím nevyužili a ani by k vojenskému kaplanovi nikdy nešli.

Graf č. 17. Za nejefektivnější pro AČR považují (možnost zvolit více odpovědí)³³²

U této odpovědi měli respondenti zakroužkovat **všechny** vyhovující odpovědi. Někteří respondenti tuto možnost využili, jiní vybrali pouze jednu možnost, kterou považovali skutečně za nejefektivnější ze všech.

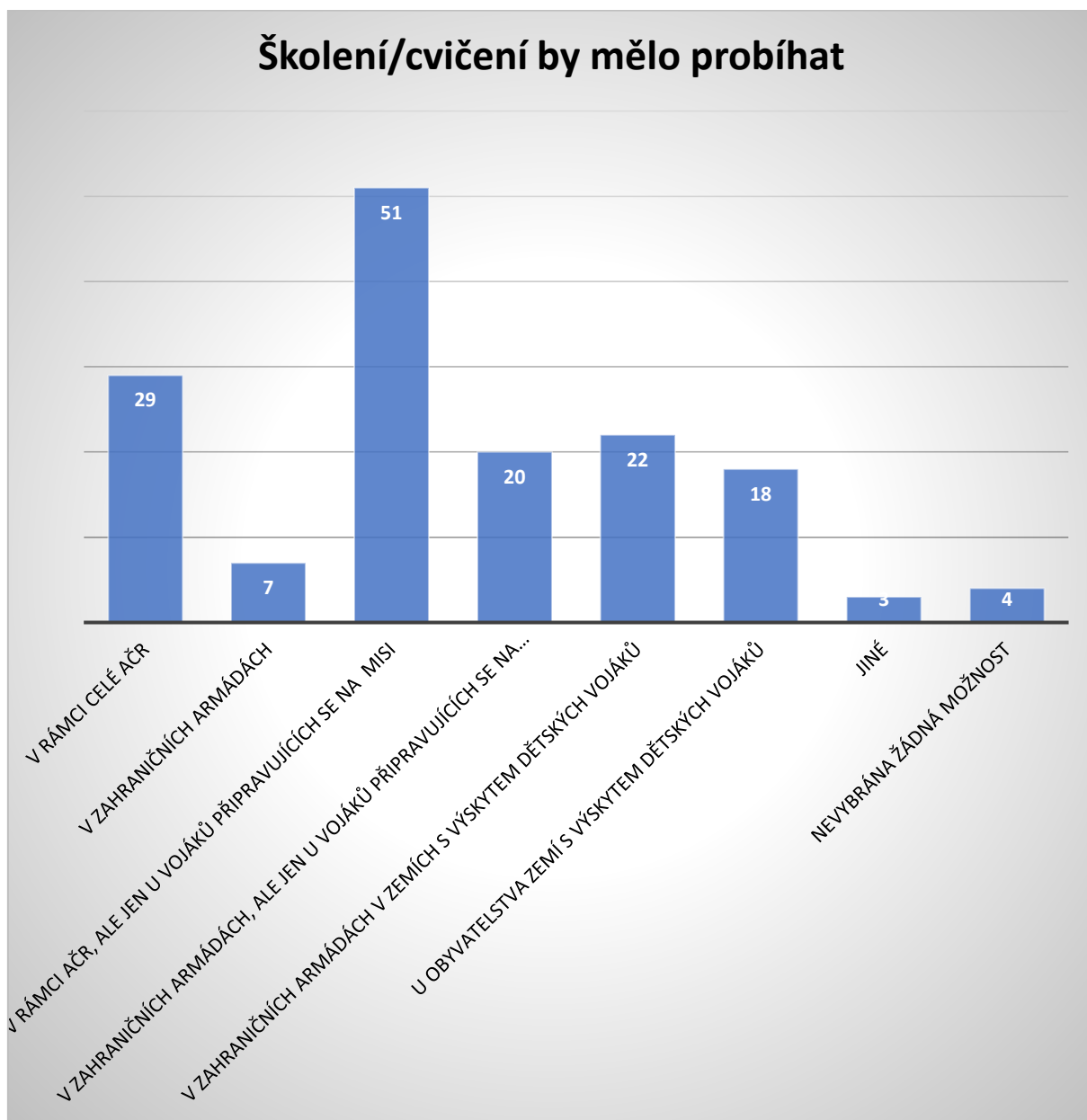
Nejvíce respondentů – 46 považuje za nejefektivnější pro AČR zařadit více školení na téma dětských vojáků pouze pro vojáky připravující se na zahraniční misi. 26 respondentů považují za nejefektivnější zařadit více školení na toto téma pro celou AČR. 22 respondentů zvolilo možnost zařadit více cvičení na toto téma pouze pro vojáky připravující se na zahraniční misi. 20 respondentů považuje za nejefektivnější zařadit více cvičení na téma pro celou AČR. 15 respondentů zvolilo možnost hromadného školení od vojenského psychologa jen pro

³³² Vhodné by bylo taky zahrnout možnost školení od vojenského právníka nebo ČČK, tato možnost mne však napadla až po distribuci dotazníků. Tito však nejčastěji školení na ROE či MHP skutečně provádějí.

účastníky zahraniční mise a 14 respondentů by zahrnuje toto (více) do výuky vojenských škol. 13 respondentů by uvítalo hromadné školení od vojenského psychologa pro všechny. 12 respondentů pak zvolilo možnost, aby si každý, kdo potřebuje, zašel popovídat na toto téma s psychologem. Stejně tak 12 respondentů zvolilo možnost, aby si každý, kdo potřebuje, zašel popovídat na téma s kaplanem. 12 respondentů by uvítalo hromadné školení od vojenského kaplana jen pro účastníky zahraniční mise. 9 respondentů zvolilo možnost vůbec s tímto vojáky nezatěžovat. 8 respondentů zvolilo možnost, aby si to každý vyřešil sám v sobě a způsobem jaký mu vyhovuje. 8 respondentů pak považuje za vhodné hromadné školení od vojenského kaplana pro všechny. 7 respondentů za nejefektivnější považuje, kdyby na toto téma s nimi promluvil přímo jejich velitel. Pouze 5 respondentů zvolilo možnost „jiné“ a to „Zařadit do přípravy na mise, kde je setkání s dětskými vojáky reálné (školení + cvičení)“, „Zabývat se hrozícím nebezpečím bez ohledu na rasu, pohlaví a věk.“, „Určitě tuto problematiku zahrnout také do přípravy zahraniční mise.“ „Zařadit do přípravy konkrétní zahraniční operace, ve které tato eventualita může nastat.“ Poslední pátá odpověď by se dala zařadit pod možnost vůbec tímto vojáky nezatěžovat.

Za nejefektivnější pro AČR považují:	Počet odpovědí
Zařadit více školení na toto téma pouze pro vojáky připravující se na zahraniční misi.	46
Zařadit více školení na toto téma pro celou AČR.	26
Zařadit více cvičení na toto téma pouze pro vojáky připravující se na zahraniční misi.	22
Zařadit více cvičení na toto téma pro celou AČR.	20
Hromadného školení od vojenského psychologa jen pro účastníky zahraniční mise	15
Zahrnout toto (více) do výuky vojenských škol.	14
Hromadné školení od vojenského psychologa pro všechny.	13
Aby si každý, kdo potřebuje, zašel popovídat na toto téma s psychologem.	12
Aby si každý, kdo potřebuje, zašel popovídat na toto téma s kaplanem.	12
Hromadného školení od vojenského kaplana jen pro účastníky zahraniční mise.	12
Vůbec tímto vojáky nezatěžovat.	9
Aby si to každý vyřešil sám v sobě a způsobem, jaký mu vyhovuje.	8
Hromadné školení od vojenského kaplana pro všechny.	8
Kdyby na toto téma s námi promluvil náš velitel.	7
Jiné.	5

Graf č. 18. Kde by mělo probíhat školení/cvičení s tematikou dětských vojáků? (možnost zvolit více odpovědí)

U této otázky měli respondenti vybrat vše, co považují za potřebné. 29 respondentů považuje za potřebné, aby školení/cvičení s tematikou dětských vojáků probíhalo v rámci celé AČR. 7 respondentů uvedlo, že by školení/cvičení mělo probíhat v zahraničních armádách. 51 respondentů považuje za potřebné, aby školení nebo cvičení s touto tematikou probíhalo v rámci AČR, ale jen u vojáků připravujících se na zahraniční misi. 20 respondentů zvolilo možnost, že by školení mělo probíhat v zahraničních armádách, ale jen u vojáků připravujících se na zahraniční misi. Podle 22 respondentů by to mělo být v zahraničních armádách v zemích s výskytem dětských vojáků. Podle 18 respondentů by měla školení probíhat u obyvatelstva zemí s výskytem dětských vojáků. 3 respondenti zvolili možnost „jiné“, přičemž jeden to

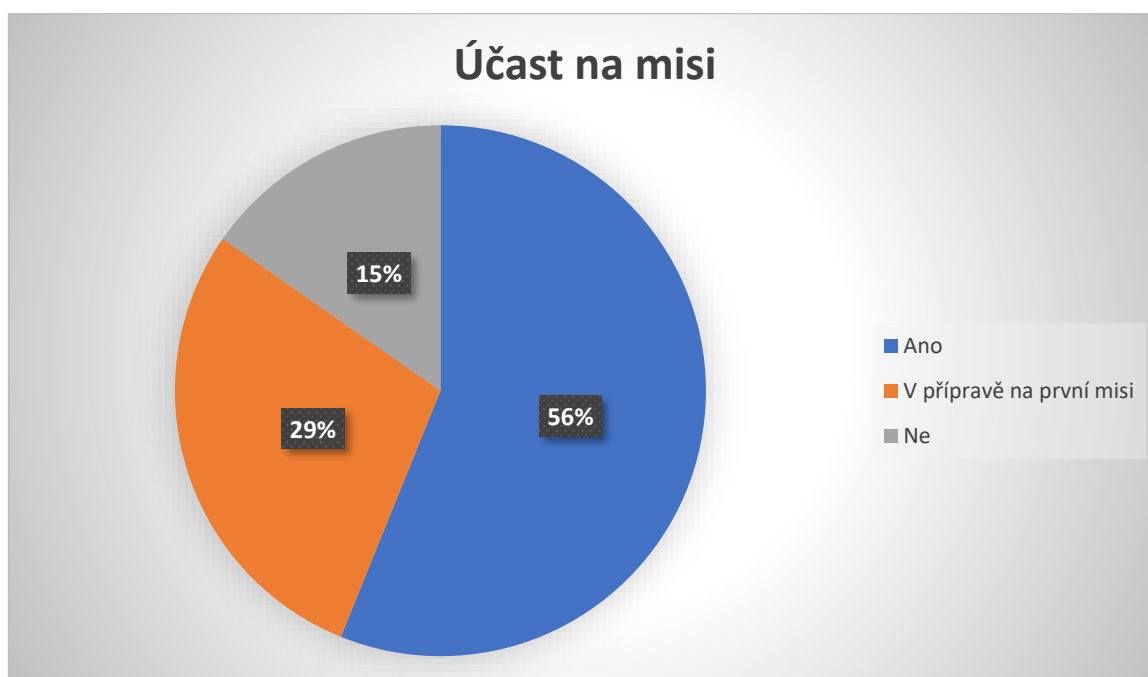
považuje za zbytečnost, druhý respondent uvedl, že „*Je to zbytečné, nebezpečí se musí eliminovat, na mrtvé děti se nelze připravit, to si člověk musí zažít, aby to bral tak že to může být skutečné.*“ Třetí respondent by tato školení zahrnul v rámci přípravy jednotky do zahraniční operace dle konkrétních podmínek. 4 respondenti nevybrali ani jednu z nabízených možností.

Jeden z respondentů dále upřesnil, že vidí smysl školení ohledně dětských vojáků jedině tehdy, pokud by se připravoval na zahraniční operaci, kde se tito vojáci vyskytují.

Druhá část dotazníkového šetření – modelový příklad

V druhé části se měli vojáci (dále jen respondenti) pokusit vyřešit modelový příklad nejlépe bez dohledávání dalších skutečností, kdy měli uplatnit znalosti a zkušenosti, které měli v době řešení tohoto příkladu. Na druhou část mi zcela nebo zčásti odpovědělo 98 respondentů. Jeden respondent se doposud nezúčastnil mise, a tak se rozhodl po upozornění, že je praktická část především pro účastníky mise, dále dotazník nevyplňovat. Další respondent, tentokrát účastník mise, část 2 vůbec neodevzdal. Většina respondentů nezaznačila, jestli se mise již zúčastnili nebo nikoliv, tam kde zůstalo toto pole nevyplněno, použila jsem data z první části šetření. U otázky číslo 1 se nicméně po porovnání dat ukázalo, že 4 respondenti, kteří původně zvolili možnost, že se mise doposud nezúčastnili, ale rádi by se jí do budoucna zúčastnili, jsou již nyní v přípravě na svou první misi, konkrétně to bylo u 4 respondentů. Ti u první otázky z první části zaznačili, že na misi doposud nebyli, ale rádi by se jí zúčastnili a u druhé části dotazníkového šetření zvolili, že jsou právě nyní v přípravě na svou první zahraniční misi.³³³

Graf A: Účast na misi.

³³³ To může mírně zkreslovat výsledky u grafů 5.1., 5.2., případně i u grafů 3.2., 3.3. a 3.4., kde jsou posuzování zvláště vojáci v přípravě na první misi a vojáci mise se doposud neúčastníci, ani se na ni nechystající.

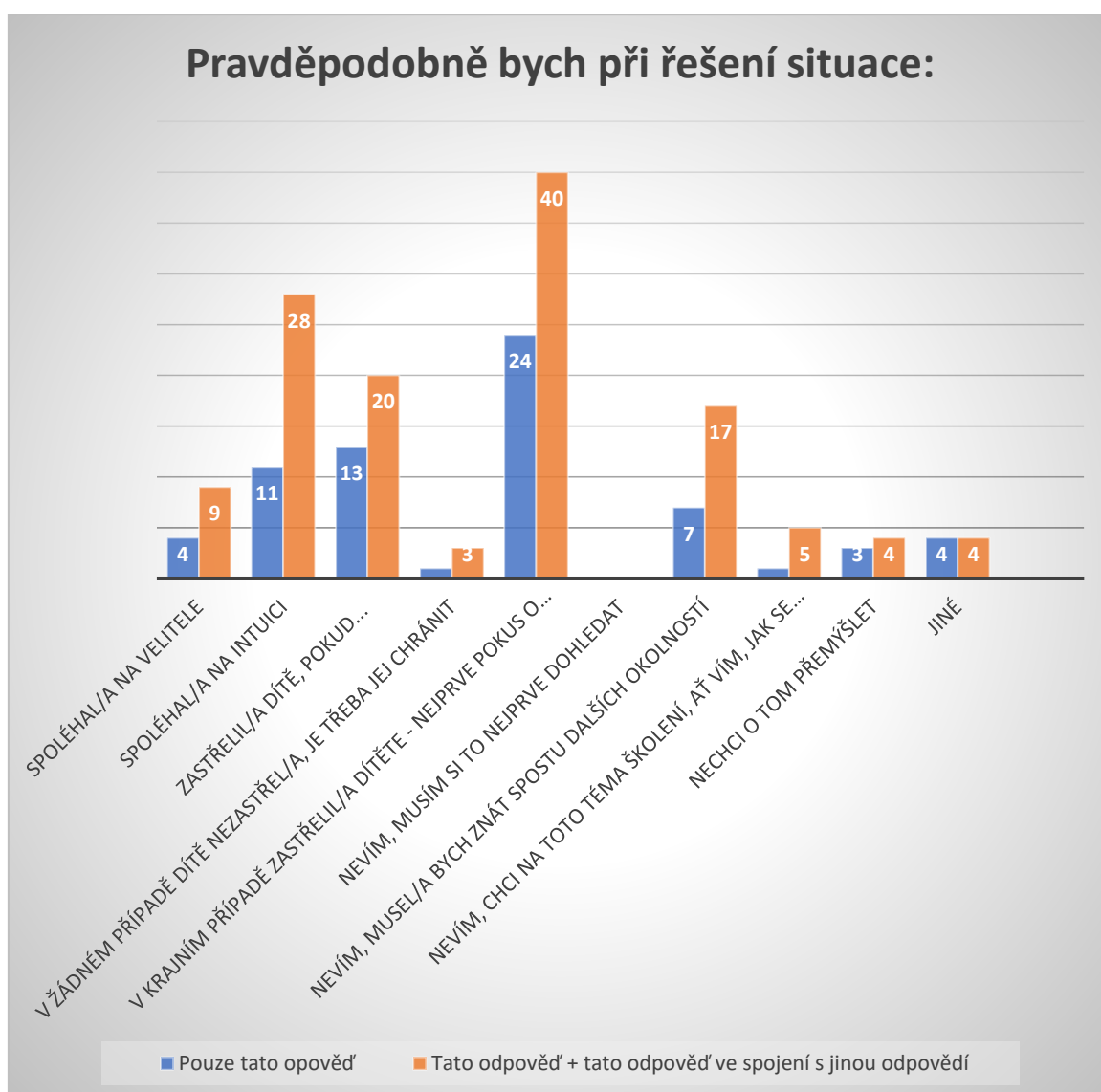
Modelový příklad:

Respondenti si měli představit situaci, kdy se v rámci plnění svých úkolů na zahraniční misi setkají s protivníkem dětským vojákem. Tento voják (chlapec ve věku okolo 8 let) se na ně chystá vystřelit (lehkou zbraní).

Respondenti měli odpovědět, jak by se pravděpodobně zachovali, mohli buď vybrat jednu odpověď, více odpovědí nebo nejlépe napsat své originální řešení.

Někteří respondenti vybrali pouze jednu možnost, což je zohledněno v grafu jako modrý sloupec, Dále respondenti volili různé kombinace odpovědí. Druhý oranžový sloupec v následujícím grafu nám znázorňuje, kolikrát byla daná možnost zastoupena celkově, již po zohlednění všech odpovědí (samostatných i v kombinaci).

Graf B: Modelový příklad – střet s 8 mi letým chlapcem se zbraní

4 respondenti zvolili možnost, že by se spoléhali na svého velitele, dalších 5 respondentů zvolilo tuto možnost ve spojení s jinými možnostmi, celkem tuto možnost, buďto samostatně nebo ve spojení s jinou odpovědí zvolilo 9 respondentů.

Pouze na svou intuici by se spoléhalo 11 respondentů, dalších 17 respondentů tuto možnost zvolilo spolu s dalšími možnostmi. Po zohlednění samostatných odpovědí i odpovědí vybranými spolu s jinými možnostmi, zvolilo tuto možnost tedy 28 respondentů.

13 respondentů zvolilo možnost, že by dítě zastřelili, pokud to neudělají, ohrozí svůj život a život kolegů. Dalších 7 respondentů tuto možnost volilo jako jednu z více odpovědí. Celkem tuto možnost zvolilo 20 respondentů.

Pouze jeden respondent uvedl samostatně, že by dítě v žádném případě nezastřelil, je to malé dítě, které je především potřeba chránit, další 2 toto uvedli ve spojení s jinou odpovědí, celkem tuto možnost zvolili tedy 3 respondenti.

Nejvíce respondentů volilo možnost: „*Vyhodnotil/a bych situaci a pokud by nebylo možné najít jiné lepší řešení (např.), v krajním případě bych dítě zastřelil/a.*“, tuto možnost zvolilo samostatně 24 respondentů a ve spojení s jinou odpovědí 16 respondentů. Celkem tedy 40 respondentů.

Žádný z respondentů nezvolil možnost nevím, musím si to nejprve dohledat, a to ani ve spojení s jinou odpovědí.

Možnost nevím, musel/a bych k tomu znát spoustu dalších okolností, ale nejspíš bych volil/a odpověď pod písmenem, zvolilo 7 respondentů a z toho 5 respondentů poté zvolilo možnost „*Zastřelil/a bych jej, pokud to neudělám, ohrozím svůj život a život mých kolegů*“ a 2 respondenti možnost „*Vyhodnotil/a bych situaci a pokud by nebylo možné najít jiné lepší...*“ Ve spojení s jinou odpovědí tuto možnost volilo dalších 10 respondentů (nejčastěji opět volili možnost „*Zastřelil/a bych jej, pokud to neudělám...*“ – 6x), celkem tedy tuto možnost zvolilo 17 respondentů.

Pouze jeden respondent zvolil samostatně možnost nevím, ale chtěl/a bych na toto téma školení, abych věděl/a, jak se mám zachovat, ve spojení s jinou odpovědí to byli další 4 respondenti, celkem tak tuto možnost zvolilo 5 respondentů.

Nevím a nechci o tom přemýšlet odpověděli samostatně 3 respondenti, ve spojení s jinou odpovědí jeden respondent, celkem tedy tuto možnost zaznačili 4 respondenti.

Možnost „*Jiné*“ zvolili 4 respondenti samostatně, což je i celkový počet této odpovědi. K této poslední odpovědi pak respondenti například dopsali:
„*I hrozba namířenou zbraní je útok, lze i zranit a vyřadit z boje a nezabít.*“

„Těžko říci, na takovou situaci se lze připravit (teorie, výcvik) jen částečně, na jedné straně máme poměrně jasně definována ROE (rules of engagement – právo použití zbraně). V souladu s nimi jsme (i v tomto extrémním případě) oprávněni pro ochranu sebe i kolegů střílet. Na straně druhé zabít dítě, byť v sebeobraně je břímě, které si ponese do konce života. Zdaleka ne každý je schopen toto ustát, obzvláště ukáže-li se, že bylo možné vyhnout se fatálním následkům střetu. Zpět k situaci. Určitě by záleželo na spoustě okolností, ale takřka nikdy nebývá čas na rozmyšlenou a ve chvíli, kdy je na nás namířena zbraň, jednáme asi převážně v rámci pudu sebezáchovy. Pak zbývá mířit a střílet tak, abych ho sice zranil a znemožnil mu dál mě ohrožovat, ale zároveň jej nezranit fatálně tj. smrtelně.“

Jeden z respondentů ne zvolil žádnou možnost, ale uvedl, že: *„Děti jsou spíše využívány k přenosu NVS³³⁴, střelba s lehkou zbraní je široký pojem, moment, kdy se někdo chystá, většinou nejde odhadnout a střelba se tedy většinou opětuje bez ohledu na koho.“*

Jeden respondent ještě doplnil: *„Využil bych pravidla eskalace síly, případně využil nesmrtící zbraně. Rozhodnutí mezi C a E by záleželo na mojí vycvičenosti, drilu a podle toho, jak moc bych se cítil v dané situaci ohrožen, velmi záleží na aktuálních ROE.“*

Jeden z respondentů by se: *„pokoušel například posunky a gesty, případně namířenou zbraní chlapce od jeho činu odradit, ale záleželo by na mnoha dalších faktorech a taky na tom, zda je chlapec pod vlivem psychotropní látky, alkoholu atd.“*

Další by: *„vyhodnotil riziko pro sebe a své kolegy, pokusil by se primárně skrýt a kolegy varovat, pokusil by se dítě přimět, aby od úmyslu někoho zastřelit upustilo, pokud by se toto nepovedlo a byl by přímo ohrožen on nebo kolegové by přistoupil k obraně – ke střelbě“*

Pokud jde o kombinace, nejčastěji se vyskytovala kombinace odpovědí *„Spoléhal/a bych na svého velitele“ + „Spoléhal/a bych na svou intuici“* (4x), *„Spoléhal/a bych na svou intuici“ + „Vyhodnotil/a bych situaci a pokud by nebylo možné najít jiné lepší řešení (např.), v krajním případě bych dítě zastřelil/a“* (5x), *„Zastřelil/a bych jej, pokud to neudělám, ohrozím svůj život a život mých kolegů“ + „Vyhodnotil/a bych situaci a pokud by nebylo možné najít jiné lepší řešení...“* (3x), další kombinace odpovědí se vyskytovaly už jen ojediněle, přičemž často tato kombinace obsahovala písmeno b – tedy intuici.

³³⁴ Nástražný výbušný systém

Vyhodnocení příkladu:

Co na tomto případu považují za stěžejní je to, že respondenti často uváděli, **pravidla eskalace síly** v různé podobě. Buď to užití eskalace síly a použití neletálních prostředků přímo jmenovali, nebo popsali způsob, jakým by v rámci eskalace síly postupovali. Často uváděli, že než by přistoupily ke střelbě nebo dokonce ke smrtící střelbě, pokusili by se dítě odzbrojit, donutit jej odhodit zbraň, použít nesmrtící sílu, zastrašení hlasem, vystřelit do vzduchu – tedy použít nejprve varování a pak varovný výstřel, vystřelit do jeho blízkosti, použít „*neusmrcující*“ munici či zbraň, pokusili by se dítěti co nejméně ublížit, postřelit jej do končetin, nebo mířit tak, aby dítě zranili jen lehce, postřelením jej donutit položit zbraň. domluvit mu, případně jej střelbou pouze zranit. Dále by se pokusili gestikulovat, uklidnit situaci, cíleně s dítětem komunikovat, nejlépe pro něj neohrožujícím způsobem, sáhnout se. Přičemž toto respondenti doplňovali nejčastěji právě při zvolení odpovědi „**Vyhodnotil/a bych situaci a pokud by nebylo možné najít jiné lepší řešení (např.), v krajním případě bych dítě zastřelil/a.**“.

Zohlednění různých nuancí:

V dalších podotázkách měli respondenti zvolit, jestli by se jejich odpověď změnila, pokud by bylo dítě starší (okolo 15 let), pokud by „jen“ neslo miny, pokud by otázku posuzovali jen z pohledu práva, jen s ohledem na morálku a pokud by ji posuzovali jen z pohledu toho, jak předpokládají, že se mají zachovat v rámci AČR. Většina respondentů uvedla u všech otázek, že by se jejich původní odpověď nezměnila. U své původní odpovědi by zůstalo 56 respondentů. Dalších 29 respondentů změnilo minimálně nějakou z odpovědí a zároveň i uvedli, na jakou možnost by tuto odpověď změnil. 12 respondentů sice uvedlo, že by některou z odpovědí změnili, ale neuvedli, jaké by bylo nové jimi zvolené řešení.

2) Změnila by se Vaše odpověď, pokud by se jednalo o dítě ve věku okolo 15 let?

U této otázky by svou původní odpověď změnilo 10 respondentů, a to většina z nich tak, že by dítě rovnou zastřelili, i když původně váhali. (e – c).

Většina respondentů původně uváděla možnost, že by vyhodnotili situaci a pokud by nebylo možné najít jiné vhodné řešení, tak by v krajním případě dítě zastřelili (8x, z toho jednou ve spojení s intuicí) a nyní zvolili možnost, že by dítě zastřelili, pokud to neudělají, ohrozí svůj život a život svých kolegů. Stejnou odpověď by nyní zvolil i respondent, který původně uváděl, že by se spolehl na svou intuici ve spojení s tím, že neví a musel by znát spoustu dalších okolností, ale asi by dítě zastřelil, pokud to neudělá... Respondent, co původně zvolil možnosti, že by spoléhal na svého velitele a svou intuici, nyní uvedl možnost, že by vyhodnotil situaci a

v krajním případě by dítě zastřelil, pokud by nebylo možné najít jiné lepší řešení.

Dílčí závěr: U většiny respondentů změna věku dítěte z 8 na 15 let **neměla vliv** na jejich odpověď. U 10 respondentů tato změna věku vliv měla a to tak, že by situaci posuzovali přísněji oproti situaci, kdy by zbraň drželo menší dítě, většina z nich by bez dalšího dítě zastřelila, i když původně volili mírnější řešení.

3) Pokud by dítě „jen“ neslo miny?

Nejvíce měnili respondenti svou odpověď právě u této podotázky a to ve 22 případech a to tak, že někteří tuto variantu posuzovali jako méně závažnou a jiní zase naopak. Respondenti hodně uváděli odpověď doplněnou o intuici. Jeden respondent pak uvedl, že by se pokusil dítě zadržet a miny mu odebrat.

Dílčí závěr: Nejvíce změn oproti původní odpovědi uváděli respondenti právě u této otázky, někteří tuto situaci vnímali jako **méně závažnou** a snažili se vyřešit situaci nejprve jinak, než přistoupili k samotnému zastřelení dítěte, jiní naopak tuto situaci vnímali jako **více ohrožující** a dítě by bez dalšího zastřelili, i když u původní otázky se zastřelením váhali. Převládalo však **mírnější** řešení situace oproti původnímu řešení.

4) Pokud byste tuto otázku posuzovali jen z pohledu práva?

Většina respondentů by svou původní odpověď nezměnila, kdyby měli přihlížet pouze k právnímu aspektu. Pouze 6 respondentů by svou předchozí odpověď změnilo. Dva respondenti by si museli odpověď nejdříve dohledat, takže nelze posoudit, jestli by jejich odpověď byla nakonec shovívavější nebo stejná v případě respondenta, co původně volil zastřelení dítěte, v případě respondenta, co volil že by dítě zastřelil v krajním případě by přicházela ještě možnost méně shovívavá k dítěti. Jeden respondent by hodnotil tuto situaci mírněji, kdyby ji posuzoval pouze z pohledu práva a v žádném případě by dítě nezastřelil, i když původně volil možnost v krajním případě...ve spojení s intuicí. Naopak dva respondenti by volili ráznější řešení a dítě by zastřelili, i když původně uváděli, že by jej zastřelili pouze v krajním případě. Poslední respondent by nyní spoléhal na velitele, původně volil možnost, že by spoléhal na intuici a v krajním případě by dítě zastřelil, takže nelze posoudit, jestli je odpověď shovívavější nebo nikoliv.

Dílčí závěr: U většiny respondentů by se odpověď **nezměnila**. Pouze 6 respondentů odpověď změnilo a to tak, že jeden respondent pak zvolil mírnější řešení, dva naopak řešení ráznější, u ostatních toto nejde posoudit.

5) Pokud byste tuto otázku posuzovali jen s ohledem na morálku?

U své původní odpovědi zůstala většina respondentů, pouze 5 respondentů by svou odpověď změnilo a to tak, že 3 respondenti by nyní volili možnost v žádném případě bych jej nezastřelil/a, je to malé dítě, které je potřeba především chránit (z původních odpovědí spoléhání na velitele a intuici, spoléhání na intuici ve spojení s krajním zastřelením dítěte, pokud by nebylo... a jiné). V jednom případě respondent původně volil, že neví a musel by znát spoustu dalších okolností, ale asi by dítě zastřelil, pokud to neudělá... a nyní zvolil možnost, že by spoléhal na svou intuici. V jednom případě původně respondent volil možnost, že by vyhodnotil situaci a v krajním případě by dítě zastřelil, pokud by nebylo možné... a nyní možná poněkud překvapivě zvolil možnost která je k dítěti méně příznivá a to, že by dítě zastřelil, pokud to neudělá, ohrozí svůj život a život svých kolegů.

Dílčí závěr: U většiny respondentů se odpověď **nezměnila**, ani pokud jsme zohledňovali pouze morální aspekt. 3 respondenti by s ohledem na morálku byli k dítěti shovívavější a v žádném případě by jej nezastřelili, jeden respondent by nyní spoléhal spíše na svou intuici a jeden respondent poněkud překvapivě byl k dítěti méně shovívavý a rovnou by jej zastřelil, tady ovšem sehrál roli nejspíš dovětek „*neudělám-li to, ohrozím svůj život a život svých kolegů.*“

6) Pokud byste tuto otázku posuzovali jen z pohledu toho, jak předpokládáte, že se máte zachovat v rámci AČR?

U většiny respondentů by se odpověď na otázku nezměnila, u 4 respondentů, pokud by otázku posuzovali jen z pohledu toho, jak předpokládají že se mají zachovat v rámci AČR bez přihlídnutí k dalším aspektům se odpověď změnila a to tak, že u 2 respondentů, kteří původně se zastřelením dítěte váhali a zvolili jej jako krajní možnost, pokud nebude možné najít jiné lepší řešení, se odpověď změnila na „*Zastřelila bych jej, pokud to neudělám...*“ V jednom případě se odpověď změnila z možnosti „*Zastřelil/a bych jej, pokud to neudělám...*“ na možnost „*Nevím, musím si to nejprve dohledat.*“ A u posledního respondenta by se z „*Nevím, musel/a bych k tomu znát spoustu dalších okolností...*“, ale nejspíš bych vyhodnotil situaci a v krajním případě by dítě zastřelil tak, že by nyní spoléhal na svého velitele. U jednoho nebylo zaznačeno, jakou odpověď by nyní zvolil místo „*V krajním...*“

Dílčí závěr: U většiny respondentů by se odpověď **nezměnila**, z čehož jsem vydedukovala, že už při prvotním zodpovídání otázky tuto otázku posuzovali především z pohledu toho, jak předpokládají, že se mají zachovat v rámci AČR, pouze 2 respondenti svou prvotní odpověď

změnili a to tak, že by postupovali razantněji a místo původního váhání se zastřelením dítěte, by dítě nyní bez dalšího zastřelili, 1 respondent sice původní možnost změnil, ale nebyl si jist, jaká možnost je považovaná za správnou v rámci AČR. Poslední respondent, který původně potřeboval znát spoustu dalších okolností, ale nejspíš by dítě v krajním případě zastřelil, by nyní spoléhal na svého velitele.

Shrnutí:

Většina respondentů **zůstávala u své původní odpovědi**, což byla nejčastěji odpověď *„Vyhodnotil/a bych situaci a pokud by nebylo možné najít jiné lepší řešení (např.), v krajním případě bych dítě zastřelil/a“* a *„Zastřelil/a bych jej, pokud to neudělám, ohrozím svůj život a život mých kolegů“* a jednotlivé aspekty neměly na jejich odpověď větší vliv.

Za významné považují to, že respondenti volící tuto možnost často doplňovali použití **eskalace síly**. Školením na eskalaci síly by měl procházet přinejmenším každý voják, chystající se na zahraniční misi.

U aspektu **věku** svou odpověď změnilo **10 respondentů**, kdy všichni z nich posuzovali tuto situaci **přísněji** a většina by starší dítě rovnou zastřelila.

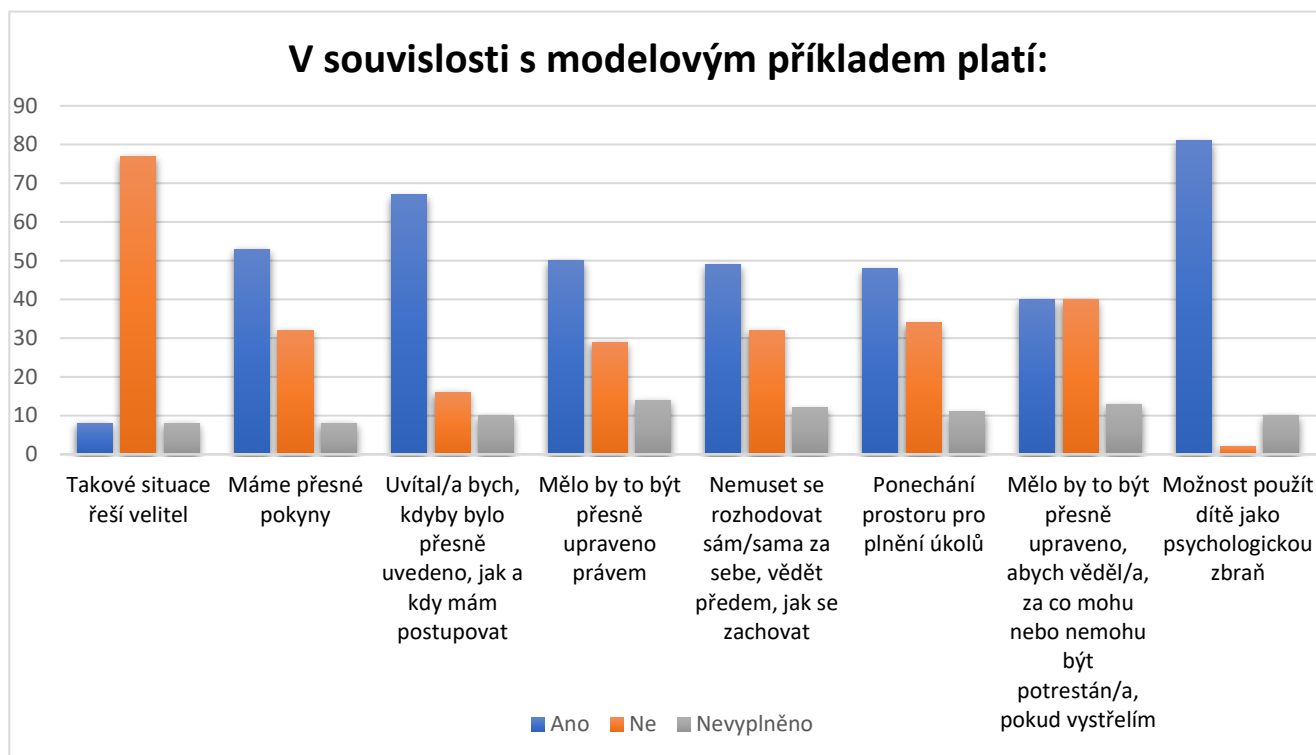
Nejvíce se odpověď rozcházela v situaci, kdy by dítě „jen“ neslo **miny**, tady svou odpověď respondenti nejvíce měnili a to ve **22 případech**, kdy část situaci hodnotila jako závažnější a více ohrožující, část naopak jako méně závažnou.

Při posouzení jen z pohledu **práva** by odpověď změnilo pouze **6 respondentů**. Z toho 1 by řešil situaci **mírněji**, 2 **přísněji**, 2 by si řešení museli dohledat a jeden by spoléhal na velitele.

S ohledem pouze na **morálku** by odpověď změnilo **5 respondentů**. 3 z nich by nyní dítě nezastřelili, jeden naopak ano, i když před tím váhal, aby neohrozil své kolegy. Poslední respondent by nyní spoléhal na intuici.

V souladu s **AČR** většina respondentů postupovala už při prvotním řešení, odpověď by změnili pouze 4 respondenti, 2 z nich by dítě ihned zastřelili, i když původně váhali, další si nebyl jist, co je dle AČR správně a poslední by nyní spoléhal na svého velitele.

Graf C: V souvislosti s modelovým případem platí, že (zakroužkujte ano nebo ne):

V souvislosti s modelovým případem platí, že:	Ano	Ne	Nevyplněno (do počtu 93)
Takové situace řeší velitel a ostatní vojáci se tím nemusejí vůbec zabírat.	8	77	8
K takové situaci máme přesné pokyny a víme, jak se zachovat.	53	32	7 + 1 nevím
Uvítal/a bych, kdyby toto bylo přesně uvedeno jak a kdy mám postupovat, pokud nastane některá z výše uvedených situací.	67	16	10
Myslím, že by mělo být přesně upraveno právem, jak se můžu zachovat.	50	29	14
Byl/a bych klidnější, kdybych se, pokud taková situace nastane, nemusel/a rozhodovat sám/sama za sebe a kdybych již předem přesně věděl/a, jak se mám zachovat v každé konkrétní z předešlých situací.	49	32	12
Myslím, že by to upraveno být ani nemělo, voják v zahraniční misi potřebuje prostor pro plnění úkolů a vyhodnocení dané situace, ne se striktně držet práva nebo přesných pokynů, naopak by mne to zdrželo od včasné reakce na konkrétní situaci, kdybych se situaci pokoušel/a podřadit pod např. právní úpravu, manuál...	48	34	11
Nejsem si jist/á, co je správně po právní stránce, mělo by to být přesně upraveno abych případně věděl/a, za co mohu nebo naopak nemohu být potrestán/a, pokud na takové dítě vystřelím.	40	40	13
Myslím si, že je možné, že protivník použije dítě jako psychologickou zbraň.	81	2	10

Příloha č. 3 - Rozhovor s hlavním vojenským kaplanem

Plukovník gšt. ICLic. Mgr. et. Mgr. Jaroslav Knichal, hlavní kaplan

(ze dne 13.3.2022)

- 1) Setkal jste se již někdy jako vojenský kaplan s tím, že by za Vámi přišel příslušník AČR s obavou, že bude muset někoho zabít například v rámci zahraniční mise?

Absolvoval jsem 4 zahraniční mise a ani jednou jsem se nedostal do situace, kdy příslušník AČR za mnou přišel s obavou, že bude muset někoho zabít.

- 2) Projevil někdo obavy, že by se dostal například do situace, kdy bude muset v rámci plnění svých vojenských povinností, zabít dítě? Ať už jako příslušníka ozbrojených sil či ozbrojené skupiny nebo jako civilisty účastnícího se nepřátelství? A pokud toto v obecné rovině můžete sdělit, přišel za Vámi někdo s tím, že už se to skutečně stalo?

V mém případě nikdo neprojevil obavy a v obecné rovině mi nikdo nesdělil, že by zabil dítě.

V Teoretické rovině:

- 3) Kdyby za Vámi přišel voják s obavou, že bude muset (za nějaké situace uvedené výše) zabít dítě a neví, jak se má s tímto vnitřně smířit, co byste mu poradil? Můžeme uvažovat například možnost, kdy ozbrojené dítě, ať už jako příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojené skupiny nebo jako civilista přímo se účastnící nepřátelství drží v ruce zbraň a chystá se vystřelit přímo na tohoto vojáka nebo na jeho kolegu.

Obě dvě otázky jsou nesmírně těžké. Každý voják se teoreticky může ocitnout v situaci, kterou pokládáte v první otázce. Nevím, co bych v danou chvíli vojákovi poradil. Psychika každého vojáka je různá. Před jakýmkoliv nasazením do zahraniční operace jsme seznámeni s mezinárodním právem v mezinárodním ozbrojeném konfliktu, a to jasně definuje, kdo má status kombatanta. Kombatant zraňuje či usmrcuje osoby a ničí a poškozuje objekty a materiál. Kombatant, pokud dodržuje mezinárodní humanitární právo, tak není trestně postihnutelný. To je na rovině mezinárodního práva. Tedy pokud příslušník ozbrojených sil jedná v souladu se zákonem nebo v rámci svého mandátu a zraní nebo zabije nepřítele, je jeho jednání morálně ospravedlnitelné. Přesto zabít člověka je v konečném důsledku prohrou dialogu. A vytěsnit tuto skutečnost ze svého vědomí je pro mne nemožné. Mnoho lidí se s tak extrémní, hraniční situací vnitřně nikdy nesmíří. Proto je nutná stále podpora psychologů, kaplanů.

- 4) Kdyby za Vámi přišel voják s tím, že se situace výše již stala a on se s tím nemůže vnitřně smířit, co byste mu nejspíše poradil?

Toto je velmi těžká otázka, na kterou není jednoznačná odpověď. Důležité je vnímat a naslouchat všemu, co by voják hovořil a jak všechno vnímá.

- 5) Víte o nějakém případě, kdy by se v rámci AČR, nebo i v rámci armád se kterými AČR během zahraničních operací spolupracuje, tato situace (střet s dítětem) skutečně stala?

Nevzpomínám si na žádnou takovou situaci. Pokud ovšem ke střetu s dětskými vojáky dojde, je neméně důležitá i následná péče: vojákům, kteří se takového útoku účastnili, je třeba zajistit vyšetření psychologem, aby se minimalizovaly potenciální psychologické dopady a případná posttraumatická stresová porucha se odhalila v co nejranější fázi. Unikátní roli zde hrají vojenští psychologové nebo kaplani. Ti procházejí stejným výcvikem jako profesionální vojáci, díky čemuž dokáží těm, kteří se dostali do přímého styku s dětskými vojáky, poskytnout okamžitou psychologickou pomoc a zamezit tak budoucím psychickým potížím. Vojenští kaplani mohou plnit také preventivní funkci prostřednictvím zvyšování povědomí o této problematice nejen v rámci jednotky.

- 6) Jsou příslušníci AČR na tyto situace (střet s dítětem) připravováni? Pokud ano, jakým způsobem a kdo vše je do této přípravy zahrnut (všichni vojáci nebo například jen vojáci chystající se na zahraniční misi)?**

Vojáci jsou všeobecně připravováni na zvládnutí úkolů, které je čekají na zahraniční misi či k plnění úkolů.

- 7) Myslíte si, že by na tyto situace (střet s dítětem) měli být příslušníci AČR a příslušníci zahraničních armád připravováni předem? Nebo se to má řešit až ex post, pokud se něco takového stane a voják se tím následně trápí?**

Pro mne je otázka, jak se mám připravovat na tuto možnou situaci? Neumím si to vůbec představit.

- 8) Byla by vhodná taková příprava za pomoci vojenských kaplanů? Pokud ano, měla by příprava probíhat spíše skupinově nebo individuálně? Kdo jiný by na tyto situace měl vojáky připravovat? Vojenský psycholog? Velitelé? Právníci? ČČK/MČK nebo jiné?**

Pokud by tato příprava měla probíhat, tak nejprve mluvit o problematice dětských vojáků ve válečných konfliktech. Během přípravy musí mít nezastupitelné místo vojenští psychologové.

- 9) Domníváte se, že je problematika dětských vojáků dostatečně připomínána nebo je naopak upozaděna? Proč tomu tak je?**

Domnívám se, že je zmiňována problematika dětských vojáků. Nejsem si jistý, zda se vojáci AČR setkali s problematikou dětských vojáků při některé zahraniční misi.

- 10) Myslíte si, že tady v Evropě máme nějakou faktickou možnost, jak dětským vojákům pomoci? A měli bychom vůbec pomáhat takto daleko za hranicemi naší země? Nepřinese to víc škody nežli užítku (jiná mentalita, životní okolnosti...)?**

Osobně jsem přesvědčen, že bychom měli klást důraz na to, aby děti plnohodnotně prožívaly své dětství, studovaly a ne, aby braly do rukou zbraně či byly jinak zneužívány pro válečné konflikty.

- 11) Myslíte, že se toto téma týká i Evropy? Většina států Evropy (mimo VB...) má věk pro nábor stanoven na 18 nebo i více let a mám za to, že to státy nyní i dodržují. Uvažujme ale situaci, kdyby at' už nyní, za 10 nebo 20 let došlo v Evropě**

k ozbrojeným konfliktům mezi státy nebo větším ozbrojeným regionálním konfliktům. Je reálné riziko, že by se dětsí vojáci začali ve větší míře vyskytovat i v Evropě?

Určitě se toto téma týká Evropy a de facto každého člověka na této zemi. Riziko je pravděpodobně stále. Proto se musíme snažit o vzájemný dialog, aby k ozbrojeným konfliktům nedocházelo a pokud, tak naprosto minimálně a už vůbec nepoužívat děti jako vojáky. A důležité je si odpovědět na otázku příčiny rekrutování dětských vojáků. A snažit se eliminovat tyto důvody.

12) Je podle Vás reálná úvaha, že by mohli být dětsí vojáci využiti jako psychologická zbraň? Jsou příslušníci AČR na tyto situace připravováni? Pokud ano, jakým způsobem.

Z různých zpráv či válečných článků se dočteme o tom, že některé státy světa využívají dětské vojáky jako psychologickou zbraň. Z dětí se stávají účinné psychologické zbraně v boji proti armádám vyspělých států. Vojáci těchto armád se při konfrontaci s dětskými vojáky musí vyrovnat s mnoha individuálními morálními dilematy, která mohou mít i pozdější důsledky a mohou ovlivnit schopnost vojáka dále vykonávat tuto profesi.

13) Víte o případu, kdy by dětsí vojáci skutečně byli využiti jako psychologická zbraň?

Všeobecně jde o následující země, asijské státy Afghánistán, Barma, Irák, Irán, Sýrie a Jemen, z afrických pak Demokratická republika Kongo, Somálsko, Súdán, Mali, Nigérie, Kamerun a Libye.

14) Víte o tom, že by se kromě snahy o demobilizaci dětských vojáků konaly přímo i mise zaměřené na "osvobození" dětských vojáků?

Neznám misi, která by byla zaměřena na „osvobození“ dětských vojáků.

15) Liší se nějak zpovědní tajemství u vojenského kaplana oproti civilním duchovním?

Neliší. Vojenský kaplan či v civilní sféře farář, oba jsme vázáni stejným zpovědním tajemstvím.

16) Pokud by za Vámi jako k vojenskému kaplanovi přišel voják s tím, že s Vámi potřebuje mluvit o situaci, která se mu stala, a nebyl by si jistý, jestli tu situaci vyhodnotil správně, tedy jestli například útok na dítě jako na civilistu účastníčího se nepřátelství byl legitimní. Může se Vám bez obav svěřit? Máte jako vojenský kaplan povinnost mlčenlivosti?

Ano. Mám povinnost zpovědního tajemství.

17) Je zpovědní tajemství vázáno na jakýkoliv rozhovor např. vojáka a duchovního nebo se musí jednat přímo o zpověď? Nebo musí voják kaplana během rozhovoru předem upozornit, že nyní se mu svěřuje s něčím a chce, aby u tohoto bylo zachováno zpovědní tajemství? Pokud jsem to správně pochopila, vojenský kaplan si s vojáky

například v rámci zahraničních operací spíše povídá a tím jim i pomáhá vyrovnat se s určitými situacemi. Nemusí to tedy nutně být tak, že se voják přijde vyzpovídat jako je to zvykem třeba v rámci zpovědi v kostele. Jak by tedy taková zpověď probíhala na zahraniční misi nebo i v ČR, když není možnost jít do kostela a kde toto zpovědní tajemství "začíná"?

Zachovat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobnému zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let; tím není dotčena povinnost překazit trestný čin uložená zvláštním zákonem. (§ 7 odst. 1 písm. e, Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církve a náboženských společností a o změně některých zákonů ze dne 27. 11. 2001). Pro duchovní platí kromě obecně závazných předpisů i zvláštní předpisy církevního práva, kterými jsou vázáni. V prostředí katolické církve je jedním z takových předpisů Codex Iuris Canonici, který zpovědní tajemství označuje za neporušitelné a z tohoto pravidla nepřipouští výjimky.

18) V případě že by kaplan vyhodnotil, že skutečně došlo k TČ, je povinen toto ohlásit nebo je povinen zachovat zpovědní tajemství?

Kaplan je povinen zachovat zpovědní tajemství. Pokud zjistí, že došlo k trestnému činu, tak se musí snažit zapůsobit na dotyčného, aby se přiznal. Samozřejmě, že je to velmi náročná otázka, která je řešena v § 367 odst. 1 a v § 368 odst. 3 trestního zákoníku.

19) Má vojenský kaplan povinnost mlčenlivosti i vůči svým nadřízeným (v rámci struktury AČR)? Může mít voják důvěru, že se od vojenského kaplana nikdo z AČR ani mimo AČR nedozví, pokud se například něčím on konkrétně provinil třeba i při vojenských operacích? A naopak může jít civilista za vojenským kaplanem? A váže vojenského kaplana zpovědní tajemství i vůči civilistovi?

Povinnost mlčenlivosti má kaplan i vůči svým nadřízeným. Zpovědní tajemství má „všeobecnou“ hodnotu a váhu. Ať se jedná o vojáka či civilistu, vždy se zachová zpovědní tajemství.

20) Kolik vojenských kaplanů AČR v tuto chvíli má? Je počet vojenských kaplanů dostatečný?

Duchovní služba má k 1. březnu 2022 celkem 35 kaplanů z 11 křesťanských církví. S tímto počtem dokážeme splnit stanovené úkoly. Osobně si umím představit ještě dalších 5 kaplanů, kteří by mohli obsadit důležitá místa kaplanů.

21) Může si voják zvolit ke kterému vojenskému kaplanovi půjde? Nebo musí jít ke konkrétnímu kaplanovi přidělenému k útvaru ve kterém slouží?

Každý příslušník ozbrojených sil si může vybrat kaplana, ke kterému má důvěru a se kterým chce sdílet své radosti či starosti. Může využít služby kaplana svého útvaru či jiného kaplana, např. toho, se kterým byl na zahraniční misi či má s ním jinou pozitivní zkušenost.

Moc děkuji!

Příloha č. 4 – Rozhovor s vojenským psychologem

(Ze dne 23.6. 2022, anonymizováno)

- 1) **Setkal jste se již někdy jako vojenský psycholog s tím, že by za Vámi přišel příslušník AČR s obavou, že bude muset někoho zabít například v rámci zahraniční mise?**

Já to pojmu trochu obecněji. Každý voják je podle plánu přípravy před zahraniční operací připravován i z psychologické přípravy. A tam jedním z témat je i téma umírání a zabíjení, ve smyslu toho, že voják musí být připraven i na smrt a zabití, že může někoho vidět umírat (své kolegy nebo civilisty) a taky se může jako voják dostat do situace, kdy bude muset použít letální tj. smrtící sílu k tomu, aby naplnil ten daný úkol. Takže samozřejmě, že se vyskytnou u vojáků v rámci diskuze různé otázky. Ale s tím, že by za mnou někdo konkrétně přišel, zkušenost nemám.

- 2) **Projevili někdo obavy, že by se dostal do situace, kdy bude muset v rámci plnění svých vojenských povinností zabít dítě, ať už se jedná o civilistu, který se přímo účastní nepřátelství nebo dětského vojáka?**

Já osobně musím říct, že takhle konkrétně jsem se s tím nesetkal. Můžeme si také položit otázku kdo je dítě. Když jsou vojáci nasazováni v kulturních okruzích, jako je Afrika nebo Afghánistán, tak ten, kdo má 15 let je v těchto oblastech brán jako dospělý muž. Nehledě na to, že voják velmi často působí na takové vzdálenosti, při kterých to není schopen rozlišit. V boji jsou velmi často kognitivní problémy jako tma, prach, hluk a ta rozlišitelnost tam není. Pokud bychom brali opravdu dítě a definovali bychom to tak, že to je vidět na první pohled, že se jedná opravdu o dítě, tak s takový dotazem jsem se nesetkal.

V teoretické rovině:

- 3) **Kdyby za vámi přišel voják s obavou, že bude muset za nějaké situace uvedené výše zabít dítě a jak se s tímto má vnitřně smířit, co byste mu poradil?**

Nevztáhnu to přímo na to dítě, ale v teoretické rovině, když za mnou nějaký voják přijde, že má velký problém, že by musel použít zbraň ať už proti komukoliv, tak zpravidla tohoto vojáka pro nasazení do operace nedoporučíme. Protože voják, přiznejme si to, slouží k tomu, aby používal letální sílu a musí být připraven na to, že to musí udělat a za určitých okolností to musí udělat bez zaváhání. Takže spíš jde obecně o to, kdo má vnitřní problém a ví to a trápí se tím, že by to nedokázal, tak je lepší takového vojáka takové situaci ani budoucna nevystavit.

- **Pokud uvažujeme například možnost, kdy ozbrojené dítě, ať už jako příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojené skupiny nebo jako civilista přímo účastnící se nepřátelství, drží v ruce zbraň a chystá se vystřelit přímo na tohoto vojáka nebo na jeho kolegu, tak kdyby za vámi voják přišel s tím, že tato situace se stala, on to dítě zabil a nemůže se s tím vnitřně smířit, co byste mu nejspíš poradil?**

Opětovně definujme si dítě, je velmi málo pravděpodobné, že by na někoho mířil třeba desetiletý školák, ale pakliže na někoho míří někdo, kdo má 14,15 let a je to opravdu ozbrojenec, a pokud by to nepřátelství opravdu projevoval a skutečně by nějakou tu bojovou činnost vedl, tak co se týká právní roviny, tak je ten voják podle pravidel nasazení povinen (podobně jako policista)

použít sílu, aby zabránil útoku a ukončil jej. To je nutné. Kdyby za mnou přišel voják, že taková situace se už stala, tak hypoteticky by to bylo na nějakou psychologickou pomoc třeba i do budoucna, pakliže by z toho měl nějaké potíže, výčitky apod. Zkrátka bylo by to na dlouhodobou psychologickou péči a možná by to skončilo i tím, že by dotyčný dál nebyl schopný vykonávat svoji práci. Takhle je to s každou situací, kdy někdo není schopný se s tím dlouhodobě vyrovnat.

4) Víte o nějakém případě, kdy by se v rámci armády české republiky nebo spíše v rámci armád, se kterými armáda české republiky spolupracuje v zahraničí, tato situace (střet s dítětem) skutečně stala?

Tento typ střetu, kdy dítě někde vedlo nějakou bojovou činnost a někdo ho musel v rámci tohoto eliminovat, to mi není známo.

5) Jsou příslušníci armády české republiky na tyto situace (střet s dítětem) připravováni?

V rámci pravidel nasazení se nacvičují modelové situace, kdy může dojít ke střetu s civilisty a zkrátka s kýmkoliv (s davem apod.) a vždycky se tam dbá na to, aby vojáci neztratili nervy, aby vyhodnotili situaci, aby se nenechali ovlivnit svými emocemi, situaci správně vyhodnotili a jednali s chladnou hlavou vždycky tak, aby to bylo podle toho jejich úkolu a podle mandátu. Lehce se to řekne, je potřeba si uvědomit, že člověk má nějaké emoce a něco nějak vyhodnocuje.

- **Kdo všechno je do té přípravy zahrnut? Jsou do toho zahrnutí všichni vojáci, nebo jen ti, co se připravují na zahraniční operaci?**

Plán výcviku je něco jako, aby to bylo laicky srozumitelné, „kuchařská kniha“. Tzn. charakter i cíl toho úkolu se vyhodnotí a podle toho se vyhodnotí a poskládá ten výcvik. Jedete-li do Afriky do Mali je to něco jiného, než když jedete do Afghánistánu. Podle toho se to trénuje, ale všeobecně moje zkušenost je, že vždycky, když to byla mise taková, že se při plnění v reálném prostoru střetávali vojáci s místními lidmi, tak se to cvičilo.

6) Myslíte si, že by měli být příslušníci AČR připravováni na tuto situaci (střet s dítětem)?

Ne jenom s dítětem ale obecně i s civilisty, ženami apod. Protože kde jsou děti, tam jsou často i ženy. Jisté nepřátelství se třeba projevovalo v Afghánistánu, kdy děti na nás házely kameny, ale samozřejmě ta reakce naše byla taková, že jsme to jistým způsobem ignorovali. Podle toho jsme akorát věděli, že tady v této oblasti nám dospělí nejsou nakloněni. Ty děti jsou svým způsobem odrazem dospělých. Ale ani v takové zemi s jinou kulturou si dospělí netroufli dát dětem do rukou zbraně. Cílem bylo, aby tam vojáci „udrželi nervy“ a vždy se to tak i stalo a vždy se to takto trénovalo.

7) Probíhá taková příprava i za pomoci vojenských psychologů?

Ano, psychologové se na přípravě podílejí. Do výcviku je zasazen i psychologický aspekt. Psycholog se při tom výcviku objevuje taky a je to hodnoceno po té stránce taktické, ale zároveň je tam vyhodnocováno i jak se přitom ti vojáci chovali, jestli tam nebyla přemíra nějakých emocí apod.

- **Myslíte si, že by ta příprava měla probíhat skupinově nebo individuálně? Výše zmíněná příprava probíhá nejspíš skupinově, je i nějaká individuální příprava, kdy se ten voják sám setká s psychologem a rozebírá se tahle situace?**

Příprava, na kterou se ptáte probíhá spíše ve skupinách. Každému vojákovi je ale v rámci psychologické přípravy nabídnuto, že může za psychologem kdykoliv přijít, na něco se zeptat a zpravidla toho vojáci i využívají. Ty problémy jsou různorodé. Někdy je to tak, že ještě na poslední chvíli má voják nějaký problém a na tu misi jet třeba nechce, má k tomu určité důvody.

- **Když bereme ten aspekt střetu s dítětem, myslíte si, že by se měl individuálně každý voják na toto téma „pobavit“?**

Většina takových situací se neřeší v psychologické přípravě, toto se řeší i v přípravě z pravidel nasazení, která je taky povinná, ale zároveň se to cvičí při běžném výcviku při těch situacích. Těch aspektů, se kterými se voják na misi může setkat jsou desítky. Kdyby se o každé té věci mělo diskutovat individuálně, tak by to bylo velmi komplikované. Takže se ta příprava dělá skupinově, v současné době u těch zahraničních operací to děláme po skupinách na úrovni jednotlivých čet, tj. asi 20-30 lidí, a tam potom vykrystalizuje třeba nějaký problém a pak je možno to pořešit individuálně.

- **Kdo všechno si myslíte, že by na toto téma měl s vojáky mluvit nebo tu přípravu realizovat, kromě psychologů, kaplanů tak ještě někdo?**

Armáda je instituce, kde se vše střetává u velitele. Je to hierarchická organizace. Velitel ručí za to, že vojáci jsou připraveni a seznámeni se vším, co to vyžaduje. Existují k tomu manuály a plány příprav, kde je jasně dáno, co se ti vojáci připravují, jak se připravují, v jakých podmínkách, v jakém rozsahu. A je to takový komplexní průřez dovedností, kdy konkrétně tady u přípravy střetu s civilistou nebo s dítětem ve vojenské situaci, se protne nějaká psychologická příprava, vševojsková příprava, taktická příprava, pravidla nasazení, tzn. příprava s právníkem apod. Vojáci jsou i v rámci zpravodajské přípravy seznamováni právě i s civilním kontextem, vždycky součástí nějaké informace vojáka o bojišti je jaké se tam můžou vyskytnout problémy a jaký je postup k eliminaci těch problémů. Tzv. risk assessment, vyhodnocuje, co udělat, aby to riziko problému se snížilo. Každá mise je jiná a vyžaduje trochu jinou přípravu.

- **Takže příprava probíhá už v tuto chvíli nějakým způsobem, ale pokud by se tento jev vyskytl v misích častěji, tak by ta příprava byla ještě intenzivnější?**

Vojáci všeobecně vědí, jak se v takových situacích chovat, ale v okamžiku, že by se z toho stal naprosto běžný děj a bylo to dnes a denně, tak samozřejmě se ta příprava na to ještě více zaměří.

Moje zkušenost je taková, že v té obecné rovině to probíhá vždy a pokud je někde nějaký problém více zastoupený, tak se na něho více zaměříme.

- 8) **Domníváte se, že je problematika dětských vojáků dostatečně připomínána (obecně, ne jenom v rámci AČR) nebo je naopak upozaděna? Proč tomu tak případně je?**

Myslím si, že to souvisí s charakterem té mise. V okamžiku, kdy budou naši vojáci nasazováni do zemí, kde je to naprosto běžné, tak se to bude řešit, v okamžiku, kdy jsou nasazováni do míst

kde to není příliš obvyklé, tak se to konkrétně řeší jen jako možnost, jako varianta, že se to může stát.

9) Myslíte si, že tady v Evropě máme nějakou faktickou možnost, jak dětským vojákům pomoci?

To já neumím ze své pozice posoudit. Jestli jsou nějaké programy v rámci některých evropských zemí, kde pomáhají a začleňují ty dětské vojáky, jestli to nepřinese více škody než užitku, to já neumím posoudit.

10) Myslíte si, že se toto téma týká i Evropy? Většina států Evropy mimo UK, kde mají vstup do armády od 16 let, umožňuje vstup do armády v 18 a více letech a mám za to, že to státy Evropy i dodržují, uvažujeme ale situaci, kdy by nyní nebo za 10,20 let došlo k ozbrojenému konfliktu mezi státy. Je podle vás riziko, že by se dětské vojáky začali ve větší míře vyskytovat i v Evropě?

V současné době probíhá horká válka v Evropě, ale není mi známo, že by se tam vyskytovali dětské vojáky nebo velmi mladí lidé a přijde mi to i velmi nepravděpodobné, protože to nepatří do evropského kulturního kontextu. Evropské armády, a to i v konfliktu, který probíhá dnes, se snaží založit tu válku na nějakých vojenských dovednostech, na nějakých schopnostech ovládat zbraň, zbraňové systémy, vojenské organizaci, na propojení jednotlivých druhů sil a skutečně usilují o vojáky, kteří jsou schopni ty zbraňové systémy nějak obsluhovat. Samozřejmě probíhá i nějaká mobilizace nebo rekrutace dobrovolníků, ale myslím si, že obecně v evropském kontextu by nikdo děti do války neverboval. To je můj názor. Nedávalo by mi to smysl.

• Jaký máte názor na to, že Velká Británie má povolen dobrovolný vstup do armády už od 16 let?

Já se k tomu neumím vyjádřit, mohu mluvit pouze z vlastní zkušenosti. Já jsem nikdy v žádné misi nepotkal 16letého britského vojáka. Jsem toho názoru, že UK je nositelem všech mezinárodních úmluv a pochybuji, že by nějaké mezinárodní úmluvy ignorovala. Já samozřejmě vidím rozdíl mezi někým, komu je 16, 18 nebo 20 let, nicméně tady jsme na poli právních předpisů a ustanovení.

11) Je podle vás reálná úvaha, že by mohli být dětské vojáky využiti jako psychologická zbraň? Jsou příslušníci AČR na tyto situace připravováni? Pokud ano, jakým způsobem?

Osobně jsem se nikdy nesešel, že by dětské vojáky působil jako psychologická zbraň v rámci konfliktu. Ale chápu, že by takto využiti být mohl.

• Ono je to myšleno tak, že by třeba byli dětské vojáky používáni například jako živé štíty, pro zjištění informací...

Není mi známo, že by děti nebo ženy byly použity jako živé štíty, ale pro získání informací je to běžné, takže pokud máte toto na mysli jako tu psychologickou zbraň, tak ano.

• Nebo že by spoléhali na to, že ten voják na dítě nebude chtít vystřelit.

Tak to má logiku. Já to ale vezmu trochu jinak. Děje se to zcela běžně, nebudme naivní. Děti, které někde pozorují o tom jistě podají dospělým informaci. Dítě je celkem nenápadné, to je přirozené a v tom konfliktu se s tím prostě počítá. Tam není rozdíl mezi dítětem, které sbírá informace anebo jakýmkoliv dospělým. Na civilisty se prostě vztahuje právní ochrana.

- **Voják, který by měl problém případně vystřelit, ať už na dospělého civilistu nebo na dítě, tak nebude do mise nejspíš vůbec vyslán, takže tím pádem nemůže být ani to dítě použito jako psychologická zbraň?**

To je spekulativní, já jsem se s tím neseťkal. Mám zkušenost, že se děti používají ke sběru informací, zpravodajské činnosti, protože jsou nenápadné, nikdo jim neublíží. Zpravidla se používají tak, že pošlou děti, ty se vrátí, dostanou bonbon a řeknou, že tam těch vojáků bylo třeba deset, ale že by je tam poslali se zbraněmi, to je čistá spekulace. Druhá věc je ta, že i toho dětského vojáka by ten vycvičený voják eliminoval, pokud by to vyžadovala vážnost situace...

- **Ta myšlenka byla založena na tom, že by třeba ten voják měl právě morální problém dítě eliminovat, ale to by se u vycvičeného vojáka asi nemělo stát...?**

Takto psychologie válečného konfliktu nefunguje. Ačkoliv vypadá válka jako velký chaos, tak se aktéři války chovají v podstatě velmi logicky a sledují nějaký svůj prospěch a nějakou taktiku, která by byla co nejvíc prospěšná. Těžko budou vytvářet cokoliv, co nedává smysl. Já mohu jen říct, že jsem se s tímto nikdy neseťkal, že skutečně naopak třeba Afghánci si děti chránili jako oko v hlavě.

- **Když vezmeme, to není případ kam by jezdila AČR, Demokratickou republiku Kongo, tak tam například mají vyloženě dětské armády.³³⁵**

Já vím, že problematika dětských vojáků se týká Afriky a jenom několika zemí a objevuje se to i jen místně, a je to protože třeba dejme tomu tam došlo k nějaké genocidě a ty děti nikoho nemají a jsou v podstatě bezprizorní atd. Je to natolik výjimečná situace, že z mé pozice, se k tomu nemám jak vyjádřit. Umím si představit, že samozřejmě ten dětský voják, pokud by byl opravdu životně ohrožující a nebezpečný, tak k jeho eliminaci dojde. Ale jako vždycky vojáci nejsou nasazování ve vzduchoprázdnu, ta situace má vždycky nějaký kontext. Možná civilům připadá nasazení vojáků někde, jako krok do neznáma, ale to tak vůbec není. Ta příprava je opravdu reálná, naši vojáci se do Afghánistánu častokrát připravovali na amerických výcvikových centrech, kde byly přímo vystavěny kopie afghánských vesnic, ve kterých se jako figuranti pohybovali reální Afghánci. My vojáci nejsme teleportováni někam do vzduchoprázdna.

Takže by se o tom problému vědělo už předem a podle toho by ta příprava vypadala?

Ano, samozřejmě, naprosto.

³³⁵ Spíše „měli“. Myšlena např. LRA armáda, která působila i na území Demokratické republiky Kongo, v DR Kongo nyní působí 2 pozorovatelé viz *Další mise (pozorovatelé)* [online]. army.cz, 9. března 2022 [cit. 25. června. 2022]. Dostupné z: <https://mise.army.cz/aktualni-mise/pozorovateleske-mise/pozorovateleske-mise-6393/>.

12) Víte o tom, že by se kromě snahy o demobilizaci dětských vojáků konaly přímo nějaké mise zaměřené na osvobození dětských vojáků?

To mi není vůbec známo. Možná by o tomto více věděli pozorovatelé, kteří byli nasazeni v Demokratické republice Kongo.

13) Pokud by za vámi jako k vojenskému psychologovi přišel voják, s tím, že s vámi potřebuje mluvit o situaci, která se mu stala a nebyl by si jistý, jestli tu situaci vyhodnotil správně, tedy jestli například útok na dítě jako na civilistu účastnícího se nepřátelství byl legitimní, může se vám bez obav svěřit? Máte jako vojenský psycholog povinnost mlčenlivosti?

Ze zákona, jako každý občan. Pokud je něco trestný čin, je zde ohlašovací povinnost. Ale opět, každá věc se děje v určitém kontextu, já bych rozhodně nebyl první člověk, který se to dozvěděl. To by se stalo v rámci nějaké akce, tam by to viděli nějakí velitelé, to už by se dávno něco vědělo. Já bych třeba už dostal k psychologické práci vojáka, kterého by už třeba někdo vyšetřoval, nejspíše orgán vojenské policie.

- **A třeba v nějaké nepřehledné situaci, může se stát taková situace, kdy by nebylo jisté, kdo to udělal?**

Voják se mi samozřejmě může svěřit ze svých pocitů, myšlenek a ze všeho, ale pokud se konkrétními činy něčeho dopustil, tak se na mě vztahuje zákon a psycholog je povinen trestnou činnost oznámit. A na toto je nutné klienta upozornit.

14) V případě, že by psycholog vyhodnotil, že skutečně došlo k trestnému činu, je povinen toto ohlásit nebo zachovat mlčenlivost?

To definuje zákon. Je povinen takovou činnost ohlásit a je zároveň povinen říct tuto skutečnost klientovi. Základem je i rovný vztah mezi klientem a psychologem. Tam jde o to, že skutečně trestní činnost a oznamovací povinnost definuje zákon.

15) Pokud to chápu správně, tak například na zahraničních misích probíhá psychologická pomoc nejen v rámci sjednané schůzky, ale spíš i průběžně formou nějakého povídání si s vojáky, kdy ten psycholog se mezi vojáky pohybuje a povídá si o tom, o čem je potřeba. Je povinnost mlčenlivosti vázána na jakýkoliv takový rozhovor? Nebo kde je ta hranice, kdy vystupuje voják v pozici klienta, u kterého je vojenský psycholog vázán mlčenlivostí?

Psycholog v rámci svých kompetencí musí vědět, kdy je to nevázaný rozhovor a kdy je to už klientský vztah. Na základě toho se psycholog zeptá, zda se jedná už o zakázku. Zakázka je v psychologii terminus technicus. Jakmile se jedná o zakázku, tak si otázku mlčenlivosti psycholog s dotyčným vydefinuje. Diskrétní by psycholog měl být vždycky. Psycholog věci neovlivňuje, psycholog věci reflektuje a řídí se heslem „nihil nocere“ tj. nikomu neškodit. Situace a konflikty uklidňuje.

16) Má vojenský psycholog povinnost mlčenlivosti i vůči svým nadřízeným v rámci struktury AČR?

Jde vždycky o charakter té zakázky. A o zákonné nutnosti ohlásit trestný čin. Pokud je ta zakázka ve směru od klienta vojáka, tak samozřejmě psycholog tu mlčenlivost zachovává.

17) Kolik vojenských psychologů v tuto chvíli AČR má? Je počet vojenských psychologů dostatečný podle vás?

Psychologové v rámci AČR se dělí. Působí ve vojenských nemocnicích jako kliničtí psychologové, některé speciální útvary mají své vlastní psychology a pak je zde odbor, který zahrnuje a zabezpečuje většinu útvarů – Odbor operační psychologie. Ten má cca 30 psychologů.

18) Může si voják zvolit, ke kterému vojenskému psychologovi půjde?

Může, je to na něm. Tady se jedná o to osobní poradenství. Psychologové tu jsou pro vojáky a slouží vojákům k běžné psychohygieně, poradenství, coachingu, ta míra působnosti je poměrně široká, ale zároveň jsme nástrojem té odborné garance pro velitele. V oblasti poradenství apod. si může voják vyhledat psychologa, který mu vyhovuje. Samozřejmě, pokud se jedná o zahraniční misi, tam je psycholog, který má na starost přípravu a nasazení, určen.

Moc děkuji!

Příloha č. 5 – Rozhovor s výkonnou ředitelkou UNICEF ČR

Výkonná ředitelka UNICEF pro Českou republiku Pavla Gomba

(písemné interview ze dne 25. 3. 2022, doplněno 6. 4. 2022)

Vážená paní Gomba, moc prosím o zodpovězení těchto otázek:

- 1) Jaký je přibližný počet dětských vojáků ve světě? Dříve se hodně pracovalo s číslem 300 000, existuje nějaký nový oficiální odhad? Je v posledních letech dětských vojáků spíše méně nebo více?**

*V současné době jsou děti i nadále využívány k boji. Podle *Study on the evolution of the Children and Armed Conflict mandate 1996-2021* se od roku 2005 více než třetina všech závažných porušení dětských práv ve válce týkala naboru a využívání dětí stranami konfliktů. To odpovídá více než 93 000 dětí, které se účastnily nepřátelských akcí, včetně bojů. Plné znění materiálu lze nalézt [zde](#).³³⁶*

- 2) Probíhají stále programy na demobilizaci dětských vojáků?**

*Ano, například v Kamerunu. Více informací o demobilizaci v konkrétních zemích uvádí report OSN *Children and armed conflict*.³³⁷*

- 3) V čem spočívá pomoc UNICEF v souvislosti s dětskými vojáky?**

UNICEF spolupracuje s vládami, komunitními skupinami a dalšími organizacemi, aby řešil příčiny naboru dětí do války a zastavil porušování pravidel ještě předtím, než k němu dojde. Zároveň podporuje propuštění a reintegraci. Více informací o naší činnosti v souvislosti s dětskými vojáky najdete zde: <https://www.unicef.org/protection/children-recruited-by-armed-forces>.

- 4) Existují v tuto chvíli nějaké organizace, které by se zabývaly výhradně jen problematikou dětských vojáků případně problematikou dětí zasažených ozbrojeným konfliktem?**

Ano, například [Child Soldiers International](#).³³⁸

- 5) Probíhají i nějaké například vojenské zahraniční operace při kterých by se děti přímo zachraňovaly z ozbrojených skupin? Je to vůbec možné osvobodit dětské vojáky pomocí například vojenské operace?**

UNICEF je humanitární organizace. Naši pracovníci nejsou ozbrojeni, nemají vojenský výcvik, resp. jejich bezpečnostní školení spočívá v tom, jak se před riziky chránit a snižovat je. Útok na armádu země, ve které pracujeme, příp. neformální ozbrojenou skupinu, by byl v rozporu s naším mandátem. Doporučuji prostudovat mandáty mezinárodních mírových operací, zda je něco takového jejich součástí.

³³⁶<https://childrenandarmedconflict.un.org/wp-content/uploads/2022/01/Study-on-the-evolution-of-the-Children-and-Armed-Conflict-mandate-1996-2021.pdf>

³³⁷ https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2021/437&Lang=E&Area=UNDOC

³³⁸ <https://issat.dcaf.ch/Share/People-Organisations/Organisations/Child-Soldiers-International>

- 6) Kromě samotné prevence rekrutování dětských vojáků a demobilizace dětských vojáků, je zde ještě nějaká možnost, jak děti z ozbrojených skupin dostat, pokud se nedaří skupinu přimět, aby děti propustila dobrovolně?**

Viz předchozí otázka.

- 7) Jak může člověk v ČR pomoci dětem zapojených do ozbrojených konfliktů?**

Dětem, které jsou zapojeny do ozbrojených konfliktů, lze pomoci například v rámci sbírky UNICEF „[Zastavme obchodování s dětmi](#)“.³³⁹ Velmi důležité je také zvyšování obecného povědomí o této problematice. Žádný velký problém se lidstvu nepodařilo vyřešit bez toho, že by o jeho existenci vědělo mnoho lidí, že by se o něm veřejně mluvilo. Je proto důležité nemlčet.

- 8) Jak může člověk pomoci bývalým dětským vojákům?**

Například podporou organizací, které pomáhají bývalým dětským vojákům začlenit se do společnosti, ale i pochopením, že po demobilizaci se stávají součástí společnosti a ohledy na to, aby nebyli znovu traumatizováni touto částí své minulosti. Například před časem nás jedna česká televize požádala o zprostředkování kontaktů na bývalé dětské vojáky v Sierra Leone, protože s nimi chtěla natočit rozhovor. To jsme odmítli, abychom chránili jejich identitu. Všichni již mají nové životy, začali znovu a není v jejich zájmu, aby se jim stále znovu a znovu připomínala jejich minulost, zejména v médiích. I to je nutné v rámci programu reintegrace respektovat.

- 9) Jsou známy nějaké případy dětských vojáků i v Evropě?**

Může se to týkat například středních vojenských škol, kde sice děti přímo nebojují ve válce, ale jsou na ni připravovány. Doporučuji vyhledat starší připomínky ženevského Výboru pro práva dítěte k hodnotícím zprávám České republiky, toto byla právě jedna z oblastí, kde jsme měli doporučení od mezinárodní komunity.

- 10) Myslíte, že je reálné, aby se fenomén dětských vojáků objevil i v Evropě?**

Je téměř jisté, že se v Evropě nacházejí děti či mladí lidé ze zemí, kde se bojuje a tuto zkušenost mají. Mechanismy Úmluvy o právech dítěte a opčního protokolu ke zneužívání dětí ve válkách a ozbrojených konfliktech by však měly zabránit aktivní rekrutaci či dokonce využití dětských vojáků na evropském území.

- 11) Bylo by vhodné adoptovat dítě zasažené ozbrojeným konfliktem (za předpokladu že by byly splněny všechny právní náležitosti) do Evropy?**

UNICEF se celosvětově řídí zásadou, že žádné dítě by nemělo být přesunuto či adoptováno do zahraničí, dokud není jednoznačně prokázáno, že nemá žádného z rodičů příbuzného nebo člena své komunity, který by se o dítě postaral tak, aby vyrůstalo ve svém vlastním kulturním a jazykovém prostředí.

³³⁹ <https://www.unicef.cz/zastavme-obchodovani-s-detmi/>

- 12) Bylo by možné a vhodné adoptovat dítě – bývalého dětského vojáka, který nemůže zůstat ve své rodné zemi ať už z důvodu ozbrojeného konfliktu nebo kvůli hrozícímu opětovnému rekrutování do Evropy?**

Viz předchozí otázka.

- 13) Změnila by se odpověď na předchozí otázku, kdyby se jednalo o dítě sirotka, kterému nejen hrozí opětovné rekrutování v rodné zemi, ale navíc se necítí dobře ani ve skupince lidí stejného etnika, protože je z této skupiny vyloučen kvůli své minulosti dětského vojáka?**

Při reintegraci dětských vojáků je nutné pracovat s místní komunitou a připravit ji na návrat takových dětí. Například v Jižním Súdánu UNICEF pracuje jak s rodinami či náhradními rodinami, tak náčelníky vesnic, kam bývalí dětské vojáci přicházejí. Tyto komunity například při jejich přijetí provádějí speciální očistné rituály, po jejichž absolvování dítě může začít nový život ve své komunitě. Nicméně i takový případ může teoreticky nastat, je nutné každý případ posuzovat individuálně perspektivou nejlepšího zájmu dítěte – to je ten nezákladnější princip Úmluvy.

- 14) Víte o případu, kdy by bývalý dětský voják byl adoptován do Evropy?**

Jedním příkladem může být Ismaele Beah ze Sierra Leone, který byl rekrutován do války ve svých 13 letech a strávil jako dětský voják 2 roky. S pomocí UNICEF se mu podařilo z války dostat a navrátit se do normálního života. Více o jeho příběhu si můžete přečíst [zde](#)³⁴⁰ a [zde](#).³⁴¹

- 15) Máte pocit, že je problematika dětských vojáků v poslední době upozaděna? Pokud ano, je to proto, že je situace již lepší nebo protože snahy nevedou k očekávanému výsledku a nedaří se najít cesty, jak situaci ještě lépe zvládnout?**

Ne, nemám tento pocit. S každým novým konfliktem, ať je to eskalace v Jemenu nebo aktuálně konflikt na Ukrajině, UNICEF upozorňuje právě na rizika spojená se zneužíváním dětí ve válce. Z mnoha oblastí světa, například Somálska nebo Jižního Súdánu, máme dobré zprávy o tom, kolik tisíců dětí se již podařilo navrátit do normálního života. S tím, jak vznikají nové konflikty, je však tato problematika stále stejně aktuální.

- 16) Myslíte, že je v právní úpravě týkající se dětských vojáků ještě nějaký prostor pro zlepšení? Nebo je spíše problém v aplikovatelnosti a ve vynutitelnosti toho, aby státy, resp. ozbrojené skupiny, mezinárodní smlouvy, kterými jsou vázány, dodržovaly?**

V právní úpravě, která se týká dětských vojáků, je největším problémem její aplikace a vymahatelnost. Důležitým průlomem jsou i rozhodnutí mezinárodního soudního tribunálu a jasný signál, že ti, kteří děti zneužívají, neuniknou trestu.

- 17) Myslíte si, že je reálná úvaha, že by dětské vojáci mohli být využíváni jako psychologické zbraně? Znáte takový případ?**

³⁴⁰ <https://www.unicef.org/goodwill-ambassadors/ishmael-beah>

³⁴¹ <https://www.unicef.org/stories/long-journey-story-of-ishmael-beah>

Domnívám se, že tento moment jako motivace existuje, nelze jej však odlišit od jiných důvodů, proč jsou nezletilí rekrutováni do ozbrojených složek či skupin. To by zřejmě mělo být předmětem typově jiného výzkumu. S touto motivací jsem se setkala například ve Středoafričské republice, kdy nám velitel skupiny působící v oblasti Paoua sdělil, že pro malé bojovníky z jejich skupiny bývá jednodušší provádět výzvědnou činnost, protože jsou méně nápadní, příp. při odhalení je k nim nepřítel shovívavější. Na základě tohoto jednoho případu však nelze vyvozovat obecné závěry.

18) Podle humanitárního práva může být dítě jako komбатant nebo i dítě civilista účastnící se nepřátelství legitimním cílem. Souhlasíte s tímto konceptem?

Dle mého názoru Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte toto vylučuje, a to dokonce ve věkové hranici do 18 let.

Článek 5

Nic v tomto Protokolu nebude vykládáno tak, aby vyloučilo ustanovení práva smluvní strany nebo mezinárodních nástrojů a mezinárodního humanitárního práva, která ve větší míře napomáhají uplatňování práv dítěte. (tzn. pouze ta ustanovení mezinárodního humanitární práva, který ochranu dětí zvyšují, nikoliv ji snižují)

Článek 6

3. Smluvní strany činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby osoby podléhající jejich jurisdikci povolány nebo použité v bojových akcích v rozporu s tímto Protokolem byly demobilizovány nebo jinak propuštěny ze služby. Smluvní strany poskytnou, pokud je to nutné, těmto osobám veškerou přiměřenou pomoc pro jejich tělesné a duševní zotavení a jejich společenskou reintegraci.

Moc děkuji!

Příloha č. 6 – Rozhovor s prezidentem ČČK

Doc. RNDr. Marek Jukl, Ph.D., prezident ČČK³⁴²

(ze dne 28. 2. 2022)

Ke školením, které pořádá ČČK:

- 1) Je ve školeních ČČK, které pořádáte jak pro veřejnost, tak i pro příslušníky ozbrojených sil ČR, zahrnuta ochrana dětí nebo konkrétně problematika dětských vojáků?

Vzhledem k rozsahu, který ten kurz má (25 hodin a z toho je značná část praxe), tak tato problematika není zařazena podrobně, jako samostatné téma. Účastníci se samozřejmě dozvědí o věkové hranici, ať už o té obecné (15 let) nebo zvýšené v případě, že jde o smluvní stranu Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte (18 let) pro aktivní účast v nepřátelství, a to je vlastně v podstatě všechno, protože ten kurz je celkem stručný. Sice by se dalo říci, že 25 hodin odpovídá semestru dvouhodinové přednášky, ale jak říkám, je tam dost věnováno řešení modelových situací a těch témat v oblasti MHP³⁴³ je tolik, že se nelze každému věnovat detailně. Ostatně nejen k dětem – účastníci se na kurzu dozvědí, co za témata v MHP existuje a pak je již na nich (dostanou samozřejmě odkazy na literaturu atd.), aby po absolvování kurzu s tím dále pracovali.

- 2) Uvažujete o zařazení této problematiky přímo do těchto školení?

Jak říkám, to základní, tzn. že MHP zakazuje nábor a používání dětských vojáků, tak to řečeno je. Samozřejmě když se mluví například o MTS³⁴⁴, tak se účastníci kurzu dozvědí, že jeden z prvních případů byla právě otázka rekrutace dětských vojáků. Ale prostor pro zařazení samostatného tématu třeba v rozsahu 1 hodiny k problematice dětských vojáků není.

- 3) Viděla jsem, že pořádáte přímo školení pro příslušníky ozbrojených sil, tam se můžou účastnit pouze příslušníci ozbrojených sil?

V plánovaném březnovém kurzu bude jak veřejnost, tak vojáci. Pro vojáky je to bráno jako základní kurz.

- 4) Uvažujete, že byste udělali přímo školení zaměřené pouze na ochranu dětí nebo na dětské vojáky?

Zatím jsme o tom neuvažovali.

K ochraně dětí MHP:

- 5) Kde je ta hranice kdy se dítě stává legitimním cílem, respektive může být vůbec dítě, jako buď to dětský voják nebo jako dítě civilista účastníci se na nepřátelství, legitimním cílem? Pokud ano, kdy tomu tak je?

³⁴² Český červený kříž

³⁴³ Mezinárodní humanitární právo

³⁴⁴ Mezinárodní trestní soud

Podle mého názoru MHP nestanovuje žádnou věkovou hranici explicitně pro to, kdy jednání civilisty je přímou účastí v nepřátelství, a tudíž znamená ztrátu ochrany. Takže je nepochybné, že dítě od věku, kdy dokáže vyvíjet tyto aktivity a je-li přímo zapojeno do ozbrojeného konfliktu, pozbývá ochrany a tím pádem může být vůči němu použita síla. Nicméně i když MHP neobsahuje zásadu, která by říkala, že takovou osobu, která se přímo účastní nepřátelství, je lépe zadržet než zabít, tak současně platí zásada vojenské nezbytnosti, tzn. že by stupeň použité síly vůči tomu přímému účastníkovi nepřátelství měl být adekvátní tomu, jaké nebezpečí ten účastník pro toho zasahujícího představuje. Takže samozřejmě si lze představit, že v řadě případů není nutné použít vůči tomu dítěti smrtící sílu, a to ačkoliv v tu chvíli nepožívá ochrany.

Pokud se jedná o dětského vojáka, tak ten se samozřejmě, i když je zakázáno, aby kombatanem byly děti mladší 15 let, stane kombatanem a rovněž není explicitně řečeno, že by jako kombatant požíval nějaké speciální ochrany, tzn. že by na něj nesmělo být útočeno.

Je samozřejmě pamatováno i na situace, kdy se děti účastní ozbrojených konfliktů, tzn. že je řečeno, že po svém zadržení mají být v příznivějších podmínkách. To najdeme v I. dodatkovém protokolu a samozřejmě se na ně vztahuje III. Ženevská úmluva, jsou-li válečnými zajatci. Například podmínky po tomto zadržení jsou pro děti samozřejmě odlišné od dospělých zadržených. Ale to, jestli někdo je nebo není legitimním cílem útoku, to explicitní vazby na věk nemá.

- **Takže i přesto, že by to dítě (uvažujeme dítě ve věku 8 let) vůbec nemělo být dětským vojákem (do 15 let minimálně podle Ženevských úmluv a Úmluvy o právech dítěte, uvažujeme-li Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte, tak ještě do vyššího věku), ani by toto dítě nemělo být přímo účastno bojových akcí, tak pokud už účastno je, tak už se nezohledňuje, jestli má 8 let, 15 let nebo 16 let, chápu to správně?**

Jak už jsem říkal s ohledem na zásadu vojenské nezbytnosti se použije jen takový druh a stupeň síly, který by byl opravdu nezbytný k tomu, abychom to dítě z přímé účasti vyřadili. Přímá účast v nepřátelství má tři znaky, jeden z nich je překonání prahu škodlivosti čili musí se dopouštět takových činů, které jsou způsobilé zranit nebo usmrtit nepřátelského bojovníka nebo nepřátelskou chráněnou osobu, poškodit majetek, poškodit vojenské objekty, znemožnit nebo ztížit nějakou bojovou operaci a samozřejmě to jednání dítěte může tento práh škodlivosti překročit a stejně tak naplnit i ty další znaky, tzn. přímost toho jednání ve spojitosti s tím vzniklým škodlivým následkem a samozřejmě nesmíme zapomenout na to, že musí být naplněn i ten třetí bod, tzn. že to jednání toho dítěte musí probíhat v kontextu toho ozbrojeného konfliktu a musí být navrženo a realizováno za účelem, aby úsilí jedné strany poškodilo nebo druhé strany posílilo. Můžeme si samozřejmě představit, že to dítě je k nějakému jednání navedeno. A protože vlastně ten pojem přímá účast v nepřátelství, když vyjdeme z Výkladové směrnice Mezinárodního výboru Červeného kříže, je konstruován objektivně, tzn. že vlastně tam nevstupuje subjektivní složka jednání, nějaký úmysl toho jedince, tak je zřejmé, že i to dítě může být účastníkem nepřátelství. Proto tedy se s ním potom zachází jako s civilní osobou, která se přímo účastní nepřátelství, tzn. že na dobu přímé účasti v nepřátelství pozbývá ochrany.

- **Takže rozumím tomu správně, že třeba dětský voják ve věku 8 let, který by držel zbraň a chtěl by zaútočit na protivníka, tak může být legitimním cílem? Tam je to asi bez pochyby?**

Tady se bavíme o dvou věcech současně, jednak se bavíme o dětských vojácích, kdy já to chápu tak, že to jsou příslušníci ozbrojených sil. A jednak se můžeme bavit o civilistech, kteří se přímo účastní nepřátelství. A v obou případech se bavíme o dětech a v obou případech platí, že vlastně i ten bojovník té druhé strany, ať už to bude komatant nebo také civilista přímo se účastníci nepřátelství, tak by se měl řídit zásadou vojenské nezbytnosti, tzn. že byť to dítě je legitimní cíl útoku, tak to samo ještě neopravňuje použití naprosto maximálního stupně síly. Čili lze ho vyřadit samozřejmě, aniž bychom ho zabili. A je tam ta důležitá podmínka – pokud tomu útočnickovi nevzniká dodatečné riziko. Pokud mu vzniká riziko tím, že by tedy to dítě chtěl třeba nějakým méně razantním způsobem vyřadit, pak je na místě použití i letální síly.

- **Takže nějak vyřadit, rozumím tomu správně, třeba ho nějak zranit, aby již nemohl vystřelit ale ne jej přímo zabít...?**

Ano. Je možné třeba se jeho zbraně zmocnit, aniž by to riziko bylo, ale to samozřejmě platí jenom v takové situaci, kdy je to konflikt nějaké nízké intenzity, konflikt nějaké vyšší intenzity, kde si představíme, že vidíme to dítě a vedle něj jsou další bojovníci, tak tam si nedovedu představit, jak by mohla nastat situace, že by ten méně razantní zásah vůči tomu dítěti nevytvořil dodatečné riziko. Takže bohužel si myslím, že pokud by to byl konflikt vyšší intenzity, tak tam je na místě použití i síly letální.

- **Další otázka byla obdobná, jen směřovala na situaci, kdy by zbraň drželo dítě jako civilista účastníci se nepřátelství. To už jste mi zodpověděl v předchozí otázce...?**
- **Kdyby nastala situace, že by to dítě jako civilista sice drželo zbraň, ale ne kvůli tomu, že by se chtělo účastnit nepřátelství, ale třeba proto, že by tam ležel jeho táta zraněný voják nebo jeho maminka civilistka a on by ji chtěl jakoby chránit. Tak i v tomto případě by byl legitimním cílem, když by ohrožoval toho protivníka?**

No, pokud toho protivníka ohrožuje, tak v podstatě nezáleží na motivu, s jakým to ten jedinec činí, takže si myslím, že ano.

- 6) **Má dítě jako dětský voják nějaké výhody oproti dospělým vojákům? Je zde nějaká speciální ochrana? Je zde prostor pro případné posílení té ochrany? Šlo by to v praxi nějak realizovat? Uvažuje se do budoucna, že by ten dětský voják byl nějak zvýhodněn oproti dospělým vojákům?**

Jak jsem říkal, v případě, kdy se stává dětský voják válečným zajatcem, tak má samozřejmě nárok na příznivější zacházení než dospělí. Pokud jde o podmínky, ve kterých je zadržován, měli by se přiklonit samozřejmě k tomu, že je to dítě. Ohled na věk najdeme ve III. Ženevské úmluvě. Potom máme i ustanovení článku 75 a následujících I. Dodatkového protokolu, s dětmi se má zacházet přiměřeně jejich věku, takže určitě v řadě případů má nárok na příznivější zacházení. Nevím o tom, že by se připravovala nějaká další úprava k této oblasti, ale to neznamená, že tomu tak není.

A když se vrátím ještě k těm předchozím otázkám, tak jak jsem říkal, to že to dítě je přímým účastníkem nepřátelství jakožto civilista nebo je dětským vojákem, tak to neznamená v každém případě, že může být zastřeleno, protože vzhledem k tomu, že ono objektivně může představovat menší nebezpečí než dospělý voják, tak by se tomu měl přizpůsobit samozřejmě i ten způsob toho útoku vůči takovému dítěti nebo tedy snaha to dítě zadržet. Ale jak jsem říkal, záleží tam na dalších faktorech, protože vždy se to posuzuje podle okolností, tzn. jaké okolnosti převládají, tzn. jaká je ta bojová situace. Když bude dítě samo, tak je to něco jiného, než když kolem něj budou další nepřátelští bojovníci a tak dále. Je třeba vycházet z té zásady vojenské nezbytnosti, ale skutečně je fakt, že dítě ochranu ztrácí.

7) Uvažuje se o tom, že by se nějak blíže specifikovalo nebo vydefinovalo v čem přesně spočívá ochrana žen nebo dětí jako civilistů?

V mezinárodním právu najdeme (jako například ve IV. Ženevské úmluvě, která se týká zacházení s civilisty, tak v I. Dodatkovém protokolu, pokud mluvíme o mezinárodních konfliktech, pak ve II. Dodatkovém protokolu, pokud mluvíme o vnitrostátních konfliktech, stejně tak v obyčejovém právu) řadu ustanovení, která říkají, že ženy a matky malých dětí nebo těhotné ženy mají mít specifického ohledu. To najdeme na celé řadě míst, ať už se jedná o zacházení s těmito lidmi, tzn. že zacházení s nimi musí dbát na specifické potřeby, které třeba vyplývají z toho, že je to matka malých dětí nebo těhotná žena, a tyto potřeby musí být respektovány. U žen obecně, jsou chráněny proti jakémukoliv sexuálnímu násilí nebo nucení k prostituci, pak tam jsou samozřejmě také záruky, pokud ta žena má být stíhána třeba za nějaký trestný čin v souvislosti s ozbrojeným konfliktem, tak aby třeba proběhlo to stíhání rychleji. Aby případy žen, těhotných a matek malých dětí byly posuzovány přednostně, potom v případě že by byl uložen ten trest smrti, tak aby nebyl vykonán na těhotné ženě apod. A našli bychom tam celou řadu dalších specifických ustanovení, která mají sloužit ke zvýšené ochraně těch, kteří jsou považováni MHP za osoby, které jsou nějakým způsobem zranitelné.

8) Neuvažuje se, že by se situace jako by podrobněji „rozepsaly“³⁴⁵, aby ti, komu je to MHP určeno (tím myslím například právě vojáky, kteří tyto situace mnohdy skutečně prožívají, nikoliv se o nich pouze učí), věděli, v jaké situaci je ten civilista ještě chráněn, kdy už není a kdy se tedy může civilista stát legitimním cílem, ať už se jedná o dítě nebo o civilistu obecně? Nebo je lepší nechat toto upraveno volněji a více konkretizovat až v těch vojenských manuálech?³⁴⁶

MHP naprosto striktně stanovuje, že civilista, který se přímo neúčastní nepřátelství, tak nesmí být cílem útoku, musí být brán v úvahu také z hlediska třeba zákazu nerozlišujícího útoku a tak dále. Je tam řečeno, že se tato ochrana neuplatní vlastně jen po dobu, kdy se přímo účastní nepřátelství, tzn. ukončení přímé účasti zase znamená obnovení té ochrany. To je naprosto zásadní ustanovení MHP a samozřejmě potom je tu otázka výkladu toho pojmu „přímá účast na nepřátelství“. A právě pomůckou, která má tento pojem vykládat tak, jak se MVČK³⁴⁷ domnívá, s ohledem na to, že je státy pověřen, aby pracoval k věrné aplikaci MHP, je

³⁴⁵ Myšleno v rámci právní úpravy MHP

³⁴⁶ Lépe – v mandátech konkrétní mise, ROE atd.

³⁴⁷ Mezinárodní výbor Červeného kříže

zpracována ta výkladová směrnice, která odráží oficiální stanovisko MVČK v této věci a která vlastně vykládá ten pojem tak, že musí být kumulativně splněny zmíněné 3 podmínky. A samozřejmě, že v případě výcviku všech ozbrojených sil na světě, určitě musí být věnována pozornost i tomu, jak vykládat tento pojem. Jsou samozřejmě státy, které jej asi nebudou vykládat podle té výkladové směrnice, už z toho důvodu, že ona je „relativně nová“, protože pochází tuším z roku 2009. Potom jsou samozřejmě státy, které mají k ní určité výhrady (k tomu výkladu), a potom jsou samozřejmě státy, které ten výklad akceptují. V případě České republiky byla Ministerstvem obrany vydána publikace k základnímu prameni MHP, kde je i pojednáno o té výkladové směrnici, takže z toho lze vyvozovat, že ten názor bude patrně blízký té směrnici. I když některé státy tento výklad neberou za jediný správný, tak, i když z počátku byla ta směrnice hodnocena jak pozitivně, tak negativně, tak v současné době jsem nezaznamenal, že by existovala nějaká masivní opozice proti tomu výkladu. Myslím, že v podstatě se řada států s tím výkladem ztotožňuje, ale nejen států, ale patrně i těch nestátních ozbrojených aktérů, protože ten výklad platí ve vnitrostátních i mezinárodních konfliktech - ta konstrukce je úplně stejná, to znamená, že civilista je chráněn jenom a s výjimkou pouze doby, kdy se přímo účastní nepřátelství. A MVČK se ve všech publikacích, které vydává a které jsou směřovány vojákům (vydává příručky přímo pro ozbrojené síly), o ten svůj výklad opírá a snaží se jej šířit dále. Ten výklad je v mnohých ohledech pro civilisty příznivý, protože třeba říká, že když proud uprchlíků uzavře nějaký most v blízkosti vojenských operací, znemožní vlastně, aby se tam ty jednotky dostaly, takže tím je naplněn třeba ten práh škodlivosti, naplněna je i ta přímá příčinná souvislost, ale není naplněn válečný nexus, takže v takovém případě nejsou přímými účastníky. Tzn. ty ozbrojené síly se mohou snažit je z toho mostu nějak dostat, ale musí s nimi zacházet jako s civilisty, kteří se přímo neúčastní nepřátelství. Jsou tam zase momenty, které mohou vypadat, že ten výklad je jakoby proti civilistům namířen. Například v oblasti členství v povstaleckých ozbrojených silách. Protože on se nevěnuje jenom výkladu, co to znamená přímá účast v nepřátelství, ale vykládá i další pojmy, které jsou pro jeho aplikaci důležité, a to jak vypadají ozbrojené síly v případě nestátního ozbrojeného konfliktu. A tam vlastně vychází z toho, že pokud nějaká osoba se připojí k těm povstaleckým ozbrojeným silám, to znamená, že převezme takovou funkci v nich, kde se počítá s tou přímou účastí v nepřátelství, tak i když se v danou chvíli přímo neúčastní nepřátelství, tak stejně ochrany nepožívá, protože se stává příslušníkem ozbrojených sil. Tím pádem už není civilistou a po celou dobu toho připojení k těm ozbrojeným silám ztrácí ochranu. To někdy bývá taky kritizováno, ale zase na druhou stranu si myslím, že to je odraz toho, jak by to být mělo, protože vlastně i příslušník státních ozbrojených sil také nemusí být přímým účastníkem nepřátelství 24 hodin denně a také žádné ochrany nepožívá. Čili je tam vlastně nalezena tady tímto řekněme funkčním kritériem příslušnosti určitá rovnováha, a protože MHP jako jednu ze svých zásad má zásadu rovnosti stran v konfliktu, tak je celkem přirozené, že ten, kdo se rozhodne účastnit v těch povstaleckých ozbrojených silách není chráněn 24 hodin denně. Zavírá se tady možnost té situace, které se někdy říká „otáčivé dveře“, že někdo je přes den zemědělec a přes noc povstalec, tak pokud vezmeme výklad MVČK, tak i přes den, kdy tedy se zrovna aktivně neúčastní nepřátelství, tak tím, že je příslušníkem ozbrojených sil, není chráněn.

- 9) **Neměla by být AČR nebo tedy příslušníci ozbrojených sil více školeni právě na tohle téma (například jak se mohou zachovat k civilistovi, dítěti)? Jedná se přece jen o**

profesionální vojáky, kteří tuto práci vykonávají dobrovolně. Měla by zde být podle mého názoru právní jistota, kdy se jak mohou zachovat, kdy je to již na hraně a kdy jim hrozí místo případného „hrdinství“ nebo spíše místo dobře odvedené práce nějaká sankce resp. trest?

Já upřímně přesně neznám obsah toho, v čem jsou vojáci armádou školeni. My se bavíme o tom kurzu, který pořádá ČČK, což je v podstatě jen základní kurz a přepokládám, že ta příprava potom pokračuje dále, ale přesně nevím, co je v té osnově, to byste se mohla třeba obrátit na Ministerstvo obrany.

10) Je možné v praxi zjistit, kdo porušil MHP? Jde zjistit konkrétní jednotlivce nebo alespoň která strana konfliktu, když pomínu skutečně větší protiprávní použití síly, MHP porušila? Přímou v boji – je vůbec možné zjistit například kdo vystřelil na chráněnou osobu atd. a jde stíhat takové jednání?

Je povinností velitele zajistit, aby jeho podřízení jednali v souladu s MHP a jinak vlastně to jednání o kterém mluvíte je trestný čin jako každý jiný, čili řídí se úplně stejnými pravidly jako stíhání jakýchkoliv trestných činů, tzn. že ten velitel je povinen takovému jednání zabránit, a když mu nezabrání, tak je povinen zajistit, aby ten dotýčný byl stíhán, tzn. je povinen ho potrestat dostatečným způsobem, nebo v tomto případě oznámit tuto skutečnost, zadokumentovat to a v podstatě je to úplně stejné, budou se hledat svědci, aby tomu dotýčnému byla prokázána vina.

11) A co situace, když třeba ten velitel nechce nebo ani sám nedodrží MHP, natož aby hlídal své podřízené?

Má zase svého nadřízeného, který by se to mohl dozvědět, ostatně válečné zločiny patří do těch trestných činů, pokud se nemýlím, kde i neoznámení je samo o sobě trestným činem.

Velitel toho velitele má zase odpovědnost nadřízeného. Velitel má odpovědnost nadřízeného vůči svým podřízeným a velitel velitele má zase odpovědnost nadřízeného vůči tomu veliteli, takže pokud nezakročí velitelé, tak jsou trestně odpovědní i ti velitelé.

12) Pokud se jedná celkově o porušení MHP většími státy, tak pokud by se jednalo o nějakou větší válku na mezinárodní úrovni, kdo donutí tyto státy dodržovat MHP v okamžiku války? Nemám nyní na mysli situaci před tím v době míru, kdy se ještě všichni snažili domluvit, aby ke konfliktům nedocházelo ani situaci ex post, kdy už se hodnotí ten konflikt zpětně. Ale pokud konflikt právě probíhá, kdo donutí státy, aby dodržovali to MHP? Případně i ty velitele, pokud MHP nedodrží?

Vynucení mezinárodního práva je věcí členů mezinárodního společenství, takže v případě, ať už jde o jednání států, a nebo jde o jednání jednotlivce, tak vlastně vůči tomu, kdo porušil nějakou kogentní normu, mají právo vůči němu zasáhnout a měli by to udělat, aby bylo mezinárodní právo dodržováno a v případě jednotlivce pokud se dopustí třeba válečného zločinu, tak vlastně každý stát, pokud se dostane do jeho dispozice, tak je nejen oprávněn, ale dokonce i povinen toho dotýčeného stíhat. Takže je toto zakotveno, ale je samozřejmě pravdou,

že ne všichni členové mezinárodního společenství to berou úplně jako svou prvořadou povinnost, ale je to jako vymáhání, resp. vynucení mezinárodního práva i v jiných odvětvích.

13) Co když tedy jedna strana dodržuje MHP a druhá naopak ne? Není to pro tu stranu, co MHP striktně dodržuje, tak trochu faktická nevýhoda oproti té straně, co MHP nedodržuje?

Já se vrátím ještě k té předchozí otázce. To vynucení, to, aby mezinárodní právo bylo dodržováno, to vlastně explicitně zakotvují jak tedy normy smluvní, tak i normy obyčejové. Existuje dvojí závazek, tzn. MHP zachovávat a zajistit zachování. A v tom zajistit zachování je vlastně obsaženo i působení na ostatní entity. Pokud tam je nějaký relevantní vliv, tak je vlastně každý stát povinen ho využít.

No a k té druhé otázce, tak to je otázka, která se táže, jestli se vyplatí právo dodržovat. Myslím si, že o tom se ani nedá diskutovat, protože bez ohledu na to, jestli to je nebo není výhodné, tak právo se má dodržovat. Ale to si myslím, že je mimo rámec této práce.

- **Myslela jsem to v souvislosti s dětskými vojáky a to tak, že by toho třeba mohlo být i zneužito ve smyslu, že jedna strana by vše dodržovala, nepovolávala by dětské vojáky, snažila by se je tedy pokud možno šetřit při tom samotném střetu, i když by eventuelně mohli být legitimním cílem. A ta druhá strana by je nadále povolávala a třeba i zneužívala toho, že protivník konkrétně například nechce střílet na malé děti apod.**

Jasně, ale to není nijak odlišné od toho, kdybychom se bavili o všech ostatních normách MHP, tohle není žádná specifická situace, mohli bychom se bavit, jestli mohou využívat zakázané zbraně atd.

14) Je tedy v boji nebo při střetu samém vůbec prostor pro vyhodnocování norem MHP a podřizování těch konkrétních situací pod tyto normy MHP?

Ten prostor by tam měl být, protože to MHP předpokládá činnost už v době plánování útoku, tzn. před každým útokem, který je plánován se musí rozhodnout o podstatných náležitostech.

Toto plánování zahrnuje výběr cílů, tzn. identifikaci nějakého vojenského objektu, popřípadě příslušníků ozbrojených sil, identifikaci blízkých objektů civilních, identifikaci blízkého civilního obyvatelstva, k tomu přizpůsobený výběr způsobu provedení boje. A samozřejmě, že povinností velitele v průběhu toho útoku je posuzovat, jestli nedochází k tomu, že by ten útok byl veden zakázaným způsobem. Pokud k tomu dojde, tak je povinen změnit způsob toho útoku nebo ten útok zrušit. To je dáno MHP.

15) Konají se i mise přímo na osvobození dětských vojáků?

O tom nevím.

16) Máte pocit, že je problematika dětských vojáků upozaděna v poslední době?

Nevím. Já se speciálně problematikou dětských vojáků nezabývám, takže nevím, jestli je nebo není někdy zmiňována více nebo někdy zase méně. Určitě si myslím, že právě třeba ten případ

řešený MTS³⁴⁸ mohl zase zvýšit pozornost i veřejnosti a obrátit pozornost i k problematice dětských vojáků. A i názor veřejnosti je samozřejmě důležitý, protože vlastně v každém režimu má ta veřejnost nějaký hlas a ostatně názor veřejnosti by měl být brán v úvahu při aplikaci MHP. Když vezmeme Martensovu doložku, tak vlastně to společenské vědomí je v podstatě něco jako veřejné mínění, takže i ono sem vstupuje, tzn. že změna nazírání veřejnosti může ovlivňovat chování bojující strany v kladném smyslu, vlastně poskytovat ochranu, protože ta ochrana vyplývá nejenom tedy ze smluv a obyčejů, ale i z těchto požadavků.

Já ten pocit mám, že dříve byla problematika dětských vojáků řešena více a další otázka na to měla navazovat. A to jestli je to kvůli tomu, že se ta situace jakoby vyřešila a nebo jestli je to spíše kvůli tomu, že se to nedaří vyřešit, tak už se to řešit přestalo, protože k tomu nevedou zatím žádné úspěšné cesty.

17) Nemělo by se to teď, i v souvislosti s Ukrajinou, trochu více upomínat zase i v Evropě a zdůrazňovat, že děti do války nepatří a už vůbec ne jako bojovníci?

Pořád platí, že šíření znalostí MHP včetně všech věcí, které obsahuje je pořád aktuální a pořád by tomu státy měly věnovat pozornost, protože jsou zavázány tím, že je uvedou ve známost všemu obyvatelstvu. Zvláště potom ozbrojeným silám, bezpečnostním sborům, zdravotníkům atd. Já si myslím, že pořád tady určité rezervy jsou, jsou nedostatky v tom šíření. Stále by se měla tato snaha zintenzivňovat.

18) Ještě bych se chtěla zeptat na Váš osobní názor, jestli si myslíte, že Rusko by mohlo používat dětské vojáky?

Myslím si, že ruská armáda taky k tomuto má asi hodně daleko. Ani smluvním stranám opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte ale vlastně není zakázáno cvičit osoby mladší 18 let, ale je zakázáno používat je v boji.

Moc děkuji!

³⁴⁸ Mezinárodní trestní soud

Příloha č. 7 – Rozhovor s vojákem³⁴⁹

Major Ing. Jan Brunclík

(ze dne 15. 3. 2022)

1) Kolika misí jste se již zúčastnil?

Zúčastnil jsem se 5 ti misí. (1x Kosovo 2008 a 4x Afghánistán v letech 2010,2012,2014,2020).

2) Setkal jste se již někdy jako velitel s tím, že by za Vámi přišel příslušník AČR s obavou, že bude muset někoho zabít, například v rámci zahraniční mise?

Ne.

3) Projevil někdo obavy, že by se dostal například do situace, kdy bude muset v rámci plnění svých vojenských povinností, zabít dítě? Ať už jako příslušníka ozbrojených sil či ozbrojené skupiny nebo jako civilisty účastníciho se nepřátelství? A pokud toto v obecné rovině můžete sdělit, přišel za Vámi někdo s tím, že už se to skutečně stalo?

Ne.

4) Zamýšlel jste se nad touto možností vy sám?

Doposud ne.

V Teoretické rovině:

5) Kdyby za Vámi přišel voják s obavou, že bude muset (za nějaké situace uvedené výše) zabít dítě a neví, jak se má s tímto vnitřně smířit, co byste mu poradil?

Že se má vždycky držet a řídit selským rozumem, pamatovat na to, co se naučil v oblasti použití zbraně, a především dbát na bezpečí kolegů.

6) Můžeme uvažovat například možnost, kdy ozbrojené dítě, ať už jako příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojené skupiny nebo jako civilista přímo se účastníci nepřátelství drží v ruce zbraň a chystá se vystřelit přímo na tohoto vojáka nebo na jeho kolegu?

Ano, stát se to může.

7) Kdyby za Vámi přišel voják s tím, že se situace výše již stala a on se s tím nemůže vnitřně smířit, co byste mu nejspíše poradil?

Vyhledat psychologa či kaplana.

8) Víte o nějakém případě, kdy by se v rámci AČR, nebo i v rámci armád se kterými AČR během zahraničních operací spolupracuje, tato situace (střet s dítětem) skutečně stala?

Ne.

³⁴⁹ Další 3 obdobné rozhovory anonymizované, je možno parafrázovat jako „anonymizovaný rozhovor: voják“

- 9) Jsou příslušníci AČR na tyto situace (střet s dítětem) připravováni? Pokud ano, jakým způsobem a kdo vše je do této přípravy zahrnut (všichni vojáci nebo například jen vojáci chystající se na zahraniční misi)?

Většinou jen vojáci připravující se do zahraniční operace (mise).

- 10) Myslíte si, že by na tyto situace (střet s dítětem) měli být příslušníci AČR a příslušníci zahraničních armád připravováni předem? Nebo se to má řešit až ex post, pokud se něco takového stane?

Ano, měla by o tom být zmínka v rámci ROE přípravy.

- 11) Byla by vhodná taková příprava za pomoci velitelů? Pokud ano, měla by příprava probíhat spíše skupinově nebo individuálně? Kdo jiný by na tyto situace měl vojáky připravovat? Vojenský psycholog? Kaplan? Právníci? ČČK/MČK nebo jiné?

Problematika by měla být rozebrána z pohledu víceoborového náhledu. Představa, že všichni, co se chystají do mise, tak jsou na přednášce a specialisti (psycholog, kaplan, právník) nad tím diskutují a interaktivně komunikují s publikem.

- 12) Domníváte se, že je problematika dětských vojáků dostatečně připomínána nebo je naopak upozaděna? Proč tomu tak je?

Upozaděna. Není to příliš častá záležitost, spíše ojedinělá. Je daleko více oblastí možných hrozeb či rizik v misi, není na všechno čas připravit se na každou situaci.

- 13) Myslíte si, že tady v Evropě máme nějakou faktickou možnost, jak dětským vojákům pomoci? A měli bychom vůbec pomáhat takto daleko za hranicemi naší země? Nepřinese to víc škody nežli užítku (jiná mentalita, životní okolnosti...)?

V Evropě dle mého názoru nejsme moc schopni pomoci, max. můžeme finančně podporovat nějaké programy a propagaci.

K tomu mne napadá jen tento úhel pohledu. Snažit se co nejvíce podporovat programy vzdělávání dětí tak, aby bylo normální/správné a standardem, že děti chodí do školy a nejsou zneužívány na „špinavou“ práci. Důležitá je osvěta, že zbraně/zabíjení není pro děti. Je to hrozně těžké, je tam jiná mentalita, děti si tam nedovolí vzdorovat a jsou vychovávány v jiných podmínkách. Většina z těch dětí je vychovávána v tzv. Madrasech, tj. něco jako kláštřích a tam jim vymývají mozky. Jsou to většinou sirotci, rodiče si nepamatují a nevědí, co je správné. A tak dělají to, co je jim vštěpováno od mala – agresivita, radikalismus...

- 14) Myslíte, že se toto téma týká i Evropy? Většina států Evropy (mimo VB...) má věk pro nábor stanoven na 18 nebo i více let a mám za to, že to státy nyní i dodržují. Uvažujme ale situaci, kdyby už nyní, za 10 nebo 20 let došlo v Evropě k ozbrojeným konfliktům mezi státy nebo větším ozbrojeným regionálním konfliktům. Je reálné riziko, že by se dětské vojáky začali ve větší míře vyskytovat i v Evropě?

Ano, a aktuální vývoj situace krize a války Rusko vs. Ukrajina nám to ukazuje, že mír a bezpečí je v dnešní době velmi křehký a nestabilní pojem.

- 15) Je podle Vás reálná úvaha, že by mohli být dětští vojáci využiti jako psychologická zbraň? Jsou příslušníci AČR na tyto situace připravováni? Pokud ano, jakým způsobem.**

Nejsem schopen posoudit – nevím.

- 16) Víte o případu, kdy by dětští vojáci skutečně byli využiti jako psychologická zbraň?**

Ne.

- 17) Víte o tom, že by se kromě snahy o demobilizaci dětských vojáků konaly přímo i mise zaměřené na „osvobození“ dětských vojáků?**

Ne.

- 18) Pokud by za Vámi jako za velitelem přišel voják s tím, že s Vámi potřebuje mluvit o situaci, která se mu stala a nebyl by si jistý, jestli tu situaci vyhodnotil správně, tedy jestli například útok na dítě jako na civilistu účastníčeho se nepřátelství byl legitimní. Může se Vám bez obav svěřit?**

Ano, může.

- 19) V případě že byste jako velitel vyhodnotil, že skutečně došlo k TČ, jak budete dále postupovat?**

Oznámím to nadřízenému a vojenské policii.

- 20) Jak jsou vojáci připravováni na zahraniční mise?**

Vybraní vojáci předurčení do mise jsou vždy připravováni s maximální možnou mírou profesionality, připravují se teoreticky, ale i prakticky. Příprava do mise se zahajuje vždy individuální přípravou - tj. všichni se pošlou na různé individuální kurzy a školení (např. řidiči na zaškolení typů vozidel, které budou používat, velitele na jazykové kurzy atd.).

Po individuální přípravě, která může trvat i půl roku, přichází společná příprava. A to je příprava, kdy již všichni mají vše proškolené, a mají kurzy, které jsou předepsány či doporučeny.

Takže příprava do mise může trvat a +/- i trvá rok před samotným nasazením.

- 21) Je tato příprava individuální pro konkrétní vojenský útvar nebo je společná pro vojáky AČR a vojáky z jiných zemí, kteří jsou připravováni na stejnou misi? Případně je příprava nějak sjednocena pro celé NATO, EU, OSN...?**

Příprava do zahraniční mise se vždy řídí nařízením pro přípravu a výstavbu do konkrétní zahraniční mise, které vyjde na generálním štábu. Tam je vždy sepsáno a určeno, co všechno musí, co a jaký voják, funkce a specialista splňovat, umět a absolvovat. Takže je to jednotné a celoarmádní penzum (obsah) činností, které je potřeba provést. Poté se k tomu ještě řeší specifika dané mise (země), tj. například jedeme do Afriky, tak je potřeba ještě absolvovat další očkování proti malárii, absolvovat přednášky na Afriku a specifika daného prostředí atd.

Obecně nařízení vychází i z nadřazených stupňů jako NATO, OSN atd., takže postup je takový, že daná organizace, která danou misi řídí a velí jí, stanoví, co je potřeba a jednotlivé státy si to dál rozpracují a určí úkoly tak, aby se vše splnilo, dle stanovených standardů.

22) Jaká školení a cvičení probíhají k tématu dětský voják a obecně ke specifickému přístupu k dětem?

Konkrétně problematika dětského vojáka není nikterak podrobněji rozebíraná.

Moc děkuji!

Zdroje:

Zdroje k teoretické části:

Monografie:

- FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2007, 230 s.
- GOSE, Michael. *The African Charter on the Rights and Welfare of the Child*. Western Cape: Community law Centre, 2002, 141 s. Dostupné z: <https://dullahomarinstitute.org.za/childrens-rights/Publications/Other%20publications/The%20African%20Charter%20on%20the%20Rights%20and%20Welfare%20of%20the%20Child.pdf>.
- HENCKAERTS, Jean-Marie, DOSWALD-BECK Louise. *Customary International Humanitarian Law. Volume I: Rules*. Cambridge University Press, 2005, 689 s. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>.
- HODGKIN, Rachel, NEWELL, Peter. *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child / prepared for UNICEF by Rachel Hodgkin and Peter Newell*. 3.vydání. Geneva; New York: UNICEF Regional Office for Europe, 2007, 787 s. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/620060>.
- ICRC. *Handbook on international rules governing military operations*. Geneva: ICRC, 2013, 459 s. Dostupné z: https://www.icrc.org/sites/default/files/topic/file_plus_list/0431-handbook_on_international_rules_governing_military_operations.pdf?fbclid=IwAR08cRVEVJszXKtNDbm3kMyrA26S0LNHmUxgJ0Dxc5ZRvPhnNThebsPABaQ.
- JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy, obyčeje a zásady humanitárního práva: (stručný přehled)*. Praha: Český červený kříž, 2020, 160 s. Dostupné z: <https://www.cervenkykriz.eu/knihovna-mhp>.
- MULINEN, Frédéric de. *Příručka práva ozbrojeného konfliktu pro ozbrojené síly*. Přeložila DITRICHOVÁ, Petra. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha spolu s Českým červeným křížem, 2017, 230 s. Dostupné z: <https://www.cervenkykriz.eu/knihovna-mhp>.

- ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C.H. Beck, 2010, 536 s.
- POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, 482 s.
- SOCHA, Oldřich a kol. *Doktrína Armády České republiky*. 2. vydání. Vyškov: Institut doktrín VeV - VA, 2010, 108 s.
- ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook: výběr případů z mezinárodního práva veřejného*. Scripta iuridica č. 8. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009, 209 s.

Komentář:

- ICRC: Comentary of 1987. Commentary on the Additional Protocols of 8 th June,1977, to the Geneva Convention of 12th August,1949. [online], Geneva, 1987 [cit. 16. června 2022]. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/COM/470-750001?OpenDocument>.
- DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 744 s.

Sborníky:

- FAIX, Martin. *Rules of Engagement – Some Basic Questions and Current Issues*. In: ŠTRUMA, Pavel (ed.). *Czech Yearbook of Public & Private International Law: Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého*. Praha: nakladatelství UK, 2010, Vol. 1. s. 133-145. Dostupné z: <https://www.cyil.eu/contents/>.
- HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Prohibition of recruiting child soldiers and/or achievable obligations?* In: ŠTRUMA, Pavel (ed.). *Czech Yearbook of Public & Private International Law: Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého*. Praha: nakladatelství UK, 2010, Vol. 1. s. 110-119. Dostupné z: <https://www.cyil.eu/contents/>.
- LIPOVSKÝ, Milan. *Nepřímá hmotněprávní úprava ochrany dětí v Římském statutu*. In: ŠTURMA, Pavel, LIPOVSKÝ, Milan (eds.). *Ochrana žen a dětí v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020, 118 s.

Odborné články:

- BOSCH, Shannon. Targeting and prosecuting 'under-aged' child soldiers in international armed conflicts, in light of the international humanitarian law prohibition against civilian direct participation in hostilities. *The Comparative and International Law Journal of*

Southern Africa. [online], listopad 2012, Vol. 45, č. 3, s. 324-364 [cit. 11. března 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23644678>.

- BRADLEY, Samantha. What if Goliath Killed David? The Coalition to Counter ISIS and the Status and Responsibility of ISIS' Child Soldiers. *American University International Law Review* [online], 2018, Vol. 33: Iss.3, Art. 5, s. 571-604 [cit. 11. března 2022]. Dostupné z: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/auilr/vol33/iss3/5>.
- BUREŠOVÁ, Jana. Nelegální využívání dětských vojáků – opomíjená otázka přípravy profesionálních vojáků. *Vojenské rozhledy*. [online], 2017, roč. 26, č. 4, s. 55-68. [cit. 26. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3849/2336-2995.26.2017.04.055-068>.
- HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí v ozbrojeném konfliktu. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. [online], 2009, č. 4, s. 69-84 [cit. 18. března 2022]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/old_files/1404047108.pdf.
- HÝBNEROVÁ, Stanislava. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu. *Spolek českých právníků VŠEHRD* [online], 4. června 2010, [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/casopis/strana-6>.³⁵⁰
- JUKL, Marek. Aplikace některých ustanovení mezinárodního humanitárního práva v době mírové. *Vojenské rozhledy* [online], 2009, č. 2, s. 85–88 [cit. 15. února 2022]. Dostupné z: <https://vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/teorie-a-doktriny/aplikace-nekterych-ustanoveni-mezinarodniho-humanitarniho-prava-v-dobe-mirove>.
- JUKL, Marek. K pojmu přímé účasti na nepřátelství (ochrana civilistů). *Vojenské rozhledy*, [online], 2010, roč. 19 (51), č. 3, s. 168–180. Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/k-pojmu-prime-ucasti-na-nepratelstvi>.
- MÉGRET, Frédéric. When Is It Permissible to Target Child Soldiers? *Lieber Notes: American Society of International Law*. [online], jaro 2013. Vol. 1. s. 2-3. [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.asil.org/sites/default/files/documents/Lieber%20Notes%20Spring%202013%20Vol%201.pdf?fbclid=IwAR374Wy86W9rUpm-FBu2dod8HhN1UtDePxnMSBYNmsFBI5iTBjd0wt58EHY>.

³⁵⁰ Kratší verze, se kterou jsem původně pracovala.

- MÜNZBERGER, Tomáš. Bývalý dětský voják a pozdější velitel milic v Ugandě Dominic Ongwen odsouzen Mezinárodním trestním soudem. *Centrum pro lidská práva a demokracie* [online], 4. července 2022 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/byvaly-detsky-vojak-pozdejsi-velitel-milic-v-ugande-dominic-ongwen-odsouzen-mezinarodnim-tresnim?fbclid=IwAR2UYCWDyCkKnKG6AQkD9-hh9ckJxrA2gy0Pafyo-bOJ07BVqr4Eu4yVcV0>.
- MÜNZBERGER, Tomáš. Rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda. *Centrum pro lidská práva a demokracie* [online], 15. června 2022 [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/rozhodnuti-o-reparacich-v-pripadu-ntaganda>.
- NICHOLSON, Joanna. Guest Post: Do Child Soldiers Remain Civilians? *Opinio Juris* [online], 15. února 2016 [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2016/02/15/guest-post-do-child-soldiers-remain-civilians/>.
- PROVOST, René. Targeting Child Soldiers. *EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law*. [online], 12. ledna 2016, [cit. 1. června 2022]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/targeting-child-soldiers/>.
- STRNAD, Štěpán. Dětsí vojáci: Oběti nebo kati? *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*. [online], 2010, č. 2, s. 87-102. [cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/6420/1/Strnad.pdf>.
- ŠTRUMA, Pavel. Nový trend v odpovědnosti státu: individuální právo na odškodnění obětí závažných porušení mezinárodního humanitárního práva? *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. [online], 2010, č. 1, s. 73-80 [cit. 22. března 2022]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=44651>.
- VALÍKOVÁ, Barbora. Rozsudek v případě Ntaganda: Historický úspěch Mezinárodního trestního soudu? *Bulletin lidských práv* [online], červenec–srpen 2019, roč. 11, č. 6, s. 13-18. [cit. 20. března 2022]. Dostupné z: https://www.centrumlidskaprava.cz/sites/default/files/attachement/bulletin/Bulletin_cervenec-srpen2019.pdf.

Právní předpisy, aktuální znění:

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 219/1999 Sb., zákon o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů

Mezinárodní smlouvy, aktuální znění:

- African Charter on the Rights and Welfare of the Child. OUA Doc.CAB/LEG/24.9/49 z roku 1990 [online]. hrlibrary.umn. edu [cit. 17. června 2022] Dostupné z: <http://hrlibrary.umn.edu/africa/afchild.htm>.
- Sdělení č. 84/2009 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, ve znění pozdějších předpisů
- Sdělení č. 45/2003 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, ve znění pozdějších předpisů
- Sdělení č. 90/2002 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce (Úmluvy č. 182), ve znění pozdějších předpisů
- Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů
- Sdělení č. 168/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o vázanosti České a Slovenské Federativní Republiky Dodatkovými protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatých v Ženevě dne 8. června 1977, ve znění pozdějších předpisů
- Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I)
- Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II)
- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 1977. [online]. Icrc.org [cit. 31. března 2022]. Dostupné z: <https://ihl->

databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AA0C5BCBAB5C4A85C12563CD002D6D09&action=openDocument.

- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 1977 [online]. Icrc.org [cit. 31. března 2022]. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/7c4d08d9b287a42141256739003e636b/f6c8b9fee14a77fdc125641e0052b079>.
- Statute Of The Special Court For Sierra Leone [online]. rscsl.org [cit. 15. června 2022] Dostupné z: <http://www.rscsl.org/Documents/scsl-statute.pdf>.

Další dokumenty:

- Cape Town Principles and Best Practise on the Prevention of Recruitment of Children into the Armed Forces and Demobilization and Social Integration of Child Soldiers in Africa [online]. Openasia.org [cit. 5. února 2022]. Dostupné z: <https://openasia.org/en/wp-content/uploads/2013/06/Cape-Town-Principles.pdf>.
- Rada Evropské unie: Závěry o Strategii EU pro práva dítěte ze dne 9. června 2022. Generální sekretariát Rady. Brusel [online]. data.consilium.europa.eu [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10024-2022-INIT/cs/pdf>.
- Ujednání Ministerstva zahraničních věcí České republiky, Ministerstva obrany České republiky a Českého červeného kříže. *Ujednání o ustavení Národní skupiny pro implementaci mezinárodního humanitárního práva* [online]. cervenykriz.eu, 10 října 2011. Dostupné z: <https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/nsmhp/Ujednani-Narodni-skupina-MHP.pdf?fbclid=IwAR2UYCWDyCkKnKG6AQkD9-hh9ckJxrA2gy0PafyobOJ07BVqr4Eu4yVcV0>.
- s 2 bod II f)
- United Nations General Assembly Security Council. *Children and Armed Conflict: Report of the Secretary-General (A/75/873–S/2021/437)*. [online]. Secretary-General United Nations Security Council, 6. května 2021. Dostupné z: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2021/437&Lang=E&Area=UNDOC.

- United Nations General Security Council. *Resolution 2601 (2021)* Adopted by the Security Council at its 8889th meeting, on 29 October 2021 [online]. United Nations Security Council, 29. října 2021. Dostupné z: [https://undocs.org/en/S/RES/2601\(2021\)](https://undocs.org/en/S/RES/2601(2021)).
- United Nations Children's Fund. *The Paris Principles: Principles and Guidelines on Children Associated With Armed Forces or Armed Groups*. [online]. Únor 2007 [cit 18. února 2022] Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/465198442.html>.

Judikatura:

- International Criminal Court: Rozsudek Trial Chamber VI ICC ze dne ze dne 8. července 2019, *Situation in the Democratic Republic of the Congo in the Case of the Prosecutor v. Bosco Ntaganda*, sp.zn, ICC-01/04-02/06. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_03568.PDF
- International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY): Rozhodnutí odvolacího senátu ICTY ze dne 2 října 1995, Procesur v. Dusko Tadic a/k/a „DULE“, Decision on the Defence Motion for Intercutory Appeal on Jurisdiction. sp. zn IT-94-1. Dostupné z: <https://www.refworld.org/cases,ICTY,47fdfb520.html>.
- International Criminal Court: Case Information Sheet: *Situation in the Democratic Republic of the Congo. The Prosecutor. V. Bosco Ntaganda*. Sp. zn. ICC-01/04-02/06. [online]. icc-cpi.int, červenec 2021 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CaseInformationSheets/NtagandaEng.pdf>.
- International Criminal Court: Case Information Sheet: *Situation in the Democratic Republic of the Congo. The Prosecutor. V. Thomas Lubanga Dyilo*. Sp. zn. ICC-01/04-01/06. [online]. icc-cpi.int, červenec 2021 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CaseInformationSheets/LubangaEng.pdf>.
- International Criminal Court: Case Information Sheet: *Situation in Uganda. The Prosecutor. V. Dominic Ongwen*. Sp. zn. ICC-02/04-01/15. [online]. icc-cpi.int, červen 2022 [cit. 23. června. 2022]. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-06/OngwenEng_0.pdf.

Internetové zdroje:

- Army.cz. *Nábor do armády v roce 2021: Rekrutéři se zaměřili na odborníky* [online]. acr.army.cz, 6. ledna 2022 [cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/nabor-do-armady-v-roce-2021:-rekruteri-se-zamerili-na-odborniky-232690/>.

- BECKER, Jo. *Some child soldiers get rehabilitation, others get prison* [online]. atlanticcouncil.org, 4. března 2019 [cit. 18. března 2022]. Dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/some-child-soldiers-get-rehabilitation-others-get-prison/>.
- BOGANI, Farah. *The Trial Of Dominic Ongwen: When Is A Child Soldier Not A Child?* [online], natoassociation.ca, 18. ledna 2017 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://natoassociation.ca/the-trial-of-dominic-ongwen-when-is-a-child-soldier-not-a-child/>.
- *Další mise (pozorovatelé)* [online]. army.cz, 9. března 2022 [cit. 25. června. 2022]. Dostupné z: <https://mise.army.cz/aktualni-mise/pozorovatske-mise/pozorovatske-mise-6393/>.
- FOX, MJ. *Komentář ze dne 17. ledna 2016*. In: PROVOST, René. *Targeting Child Soldiers. EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law*. [online], 12. ledna 2016, [cit. 1. června 2022]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/targeting-child-soldiers/>.
- Government of Canada. *The Vancouver Principles on Peacekeeping and the Prevention of the Recruitment and Use of Child Soldiers*. [online]. Vancouver: Canada, 15. listopadu 2017. Dostupné z: https://www.international.gc.ca/world-monde/assets/pdfs/issues_development-enjeux_developpement/human_rights-droits_homme/principles-vancouver-principes-english.pdf.
- Global Coalition for Reintegration of Child Soldiers. [online]. childrenandarmedconflict.un.org, [cit. 18. června. 2022]. Dostupné z: <https://childrenandarmedconflict.un.org/global-coalition-for-reintegration-of-child-soldiers/>.
- Handbook ROE Vignettes [online]. Fort Leavenworth, Kansas: Center for Army Lessons Learned (CALL), květen 2011, No. 11-26, 117. s. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/USArmy-ROE-Vignettes.pdf>.
- HENCKAERTS, Jean-Marie, DOSWALD-BECK, Louise. *Customary International Humanitarian Law* [online]. Cambridge University Press, 2005, přeložil Marek Jukl – ČČK, 2005 [cit. 8.2.2022]. Dostupné z: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/czech-irrc_857_henckarts.pdf.

- HUMAN RIGHTS WATCH. „Everyone Must Confess“ Abuses against Children Suspected of ISIS Affiliation in Iraq [online]. USA: Human Rights Watch, 2019. Dostupné z: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/iraq0319_web_1.pdf.
- International Committee of the Red Cross. Customary IHL Rule 3. *Definition of Combatants* [online]. ICRC.org, [cit. 18. června 2022]. Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule3.
- International Committee of the Red Cross. Customary IHL Rule 141. *Legal Advisers for Armed Forces* [online]. ICRC.org, [cit. 30. června 2022]. Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule141.
- JUKL, Marek, *Pojem přímé účasti na nepřátelství* [online]. ČČK, 2009 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: <https://www.cervenkykriz.eu/prima-ucast-na-nepratelstvi>.
- *Malý Maxim (11) chtěl narukovat do Ukrajinské armády: Vojáci ho v pořádku vrátili matce* [online]. Blesk.cz, 17. března 2022 [cit. 23. března 2022]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-valka-na-ukrajine/707079/maly-maxim-11-chtel-narukovat-do-ukrajinske-armady-vojaci-ho-v-poradku-vratili-matce.html>.
- *Mandát zahraničních misi listopad 2021* [online]. Army.cz [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: <https://mise.army.cz/informacni-servis/mandat/mandat-zahranicnich-misi-205211/>.
- *Ozbrojený konflikt – definice a druhy* [online] cervenykriz.eu [cit. 2. března 2022] Dostupné z: https://www.cervenkykriz.eu/files/files/cz/nsmhp_svbs/Pravidla_priloha_1.pdf.
- *Reakce EU na ruskou invazi na Ukrajinu – časová osa* [online]. consilium.europa.eu [cit. 19. června 2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-response-ukraine-invasion/timeline-eu-response-ukraine-invasion/>.
- IHL: Sanremo Handbook on Rules of Engagement. [online]. Sanremo, listopad 2009. Dostupné z: <https://www.iihl.org/wp-content/uploads/2017/11/ROE-HANDBOOK-ENGLISH.pdf>.
- SAVE THE CHILDREN. *Child Soldiers: The Tragic End of Childhood for Boys and Girls in Conflict* [online]. savethechildren.org [cit. 21. června 2022]. Dostupné z: <https://www.savethechildren.org/us/charity-stories/child-soldiers>.
- SAVE THE CHILDREN. *Our Founder: Eglantyne Jebb The Woman Who Started Save the Children* [online]. savethechildren.org [cit. 8. března 2022]. Dostupné z: <https://www.savethechildren.org/us/about-us/why-save-the-children/eglantyne-jebb>.

- Special Court for Sierra Leone: Public Affairs Office. *Press Release Special Court Prosecutor Says He Will Not Prosecute Children* [online]. rscsl.org, 3. listopadu 2002 [cit. 18. března 2022]. Dostupné z: <http://www.rscsl.org/Documents/Press/OTP/prosecutor-110202.pdf>.
- SAUERMOSE, Andreas, STAVROU, Konstantina. *The Prosecutor V Dominic Ongwen: A Judgment Of Many Firsts*. [online]. humanrightspulse.com, 11. května 2021 [cit. 6. července 2022]. Dostupné z: <https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/the-prosecutor-v-dominic-ongwen-a-judgment-of-many-firsts>.
- ŠPOK, Tomáš. *Před výjezdem do mise si vojáci osvojují právní normy*. [online]. army.cz 23. března 2012 [cit. 17. června. 2022]. Dostupné z: https://acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/seminar-legal-aspects-of-combating-terrorism--roe-ruf-afghanistan-66640/?fbclid=IwAR3apBHWXf_jcGVKeHgCFJamsZQgl6GGWmRQZ5R50LaDe2Fa2eP7M6r7fE.
- ŠUNKOVÁ, Zdenka. *HRC. Dětsí vojáci. Pražský studentský summit/XX/OSN/HRC/II* [online] Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2014, 18. s. [cit. 6. února 2022]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-D%C4%9Bt%C5%A1t%C3%AD-voj%C3%A1ci-HRC.pdf>.
- UNICEF. *Factsheet: Child soldiers* [online]. Unicef.org, [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150226062111/http://www.unicef.org/emerg/files/childsoldiers.pdf>.
- UNICEF. *Children recruited by armed forces or armed groups* [online]. unicef.org, 22. prosince 2021 [cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/protection/children-recruited-by-armed-forces>.
- UNICEF. *Pro každé dítě: ochranu. Každé dítě má právo na dětství* [online]. unicef.cz [cit. 29. února 2022]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/ochrana/>.

- United Nations Human Rights. *Ratification of 18 International Human Rights Treaties* [online Poslední aktualizace 16. prosince 2021 [cit. 3. února 2022]. Dostupná z: <https://indicators.ohchr.org/>.
- United Nations Treaty Collection. *11. b) Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict. Declaration of United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland* [online]. treaties.un.org [cit. 3. února 2022]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11-b&chapter=4&clang=en#EndDec.
- United Nations Treaty Collection. *11. b) Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict* [online]. treaties.un.org [cit. 3. února 2022]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11-b&chapter=4&clang=en#EndDec.
- *Věkové hranice trestní odpovědnosti*. [online]. Britanie.co.uk [cit. 30. června 2022]. Dostupné z: http://www.britanie.co.uk/mkportal/modules/wiki/index.php/V%C4%9Bkov%C3%A9_hranice_v_Brit%C3%A1nii.
- WATCHLIST. *Security Council Adopts New CAAC Resolution on Protecting Education in Armed Conflict* [online]. Watchlist.org. [cit. 29. června 2022]. Dostupné z: <https://watchlist.org/security-council-adopts-new-caac-resolution-on-protecting-education-in-armed-conflict/>.
- WIKIPEDIA. *Child Soldiers International* [online]. en.wikipedia.org, 27. března 2022 [cit. 20. června 2022]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Child_Soldiers_International.
- WIKIPEDIA. *Child Soldiers Prevention Act* [online]. en.wikipedia.org, 21. prosince 2021 [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Child_Soldiers_Prevention_Act.
- WIKIPEDIA. *Rules of engagement*. [online]. en.wikipedia.org, 18. března 2022 [cit. 17. června 2022]. Dostupné z https://en.wikipedia.org/wiki/Rules_of_engagement.

- WIKIPEDIE. *Dětský fond Organizace spojených národů*. [online]. en.wikipedia.org, 27. května 2022 [cit. 20. června. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Btsk%C3%BD_fond_Organizace_spojen%C3%BDch_n%C3%A1rod%C5%AF.
- WIKIPEDIE. *Human Rights Watch* [online]. en.wikipedia.org, 22. června 2022 [cit. 23. června. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Human_Rights_Watch.

Rozhovory a zdroje k praktické části:

- ANONYMIZOVÁNO. *Rozhovor s vojenským psychologem ze dne 23.6.2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 4 této práce.
- ANONYMIZOVANO. *Rozhovor: voják*. Vlastní zdroj.³⁵¹
- BRUNCLÍK, Jan. *Rozhovor s příslušníkem ozbrojených sil – majorem Brunclíkem ze dne 15. 3. 2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 7 této práce.
- GOMBA, Pavla. *Písemné interview s ředitelkou UNICEF ČR ze dne ze dne 25. 3. 2022, doplněno 6. 4. 2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 5 této práce.
- JUKL, Marek. *Rozhovor s Prezidentem Českého červeného kříže ze dne 28.2.2018*. Vlastní zdroj. Příloha č. 6 této práce.
- KNICHAL, Jaroslav. *Rozhovor s vojenským kaplanem ze dne 13.3.2022*. Vlastní zdroj. Příloha č. 3 této práce.

Dále:

- „anonymizovaný rozhovor: voják“
- „písemné sdělení respondenta“
- „respondenti“
- „ústní sdělení respondenta“
- Vlastní výzkum zpracovaný na základě vyplněných dotazníků k vidění jako **příloha č. 2** této práce.

³⁵¹ Další rozhovory jsou již anonymizované na přání respondentů z řad vojáků a vypadaly obdobně jako rozhovor s majorem Brunclíkem, podle odpovědí byly pokládány další doplňující otázky. Přepis těchto rozhovorů není k práci přiložen.

- Vyplněné dotazníky od příslušníků ozbrojených sil ČR (AČR), podoba dotazníků je k vidění jako **příloha č. 1** této práce.

Stránky a publikace v práci pouze zmiňované ale přímo necitované:

- ABRHÁM, Vladimír a kol. *Doktrína Armády České republiky*. 4. vydání. Praha: Ministerstvo obrany, 2019, 63 s.
- armadinoviny.cz
- iDNES.cz
- KUDLIČKA, Karel. *Boj proti povstalcům: Zkušenosti z operací č. 2/2010*. Vyškov: Institut doktrín VeV - VA, 2010, 52 s.
- KUDLIČKA, Karel. *Eskalace síly Afghánistán: Zkušenosti z operací č. 7/2010*. Vyškov: Institut doktrín VeV-VA, 2010, 52 s.
- MULINEN, Frédéric de. *Příručka mezinárodního humanitárního práva pro ozbrojené síly*. Praha: Magnet-Press, 1991, 232 s.
- pravo21.cz
- <https://www.stopwaronchildren.org/charter/>

Odkazy uvedené v písemném interview s ředitelkou UNICEF ČR:

- <https://childrenandarmedconflict.un.org/wp-content/uploads/2022/01/Study-on-the-evolution-of-the-Children-and-Armed-Conflict-mandate-1996-2021.pdf>
- https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2021/437&Lang=E&Area=UNDOC
- <https://issat.dcaf.ch/Share/People-Organisations/Organisations/Child-Soldiers-International>
- <https://www.unicef.cz/zastavme-obchodovani-s-detmi/>
- <https://www.unicef.org/goodwill-ambassadors/ishmael-beah>
- <https://www.unicef.org/stories/long-journey-story-of-ishmael-beah>

Shrnutí

Stále aktuální téma ochrany „*dětských vojáků*“ pojmám co nejkompexněji. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

V první teoretické části diplomové práce, po krátkém úvodu a vymezení základních pojmů, představuji mezinárodní smlouvy, jež upravují problematiku ochrany dětských vojáků a zabývám se především aspektem prevence před rekrutováním. Následně se zabývám otázkou, jak mezinárodněprávní úprava nahlíží na dítě, které se i přes preventivní opatření stalo dětským vojákem. A analyzuji, jak má k takovému dítěti podle aktuální mezinárodněprávní úpravy přistupovat protivník, pokud dojde ke střetu mezi ním a dítětem. Pokouším se taktéž navrhnout, jak by tato problematika mohla být do budoucna lépe upravena. Dále se zabývám problematikou trestání dětských vojáků, které může dítě mnohdy zasáhnout více, než samotná příslušnost k ozbrojeným silám či skupinám. Proto se domnívám, že je nutno děti chránit i před nepřiměřenými tresty, které by jim mohly být eventuelně uloženy za skutky, kterých se dopustily jako dětské vojáci. Následně se zabývám nepřímou ochranou dětských vojáků za pomoci mezinárodního trestního práva, a to především přes individuální trestní odpovědnost těch co dítě rekrutovali nebo využili k aktivní účasti v nepřátelských akcích. Na závěr již jen nastiňuji problematiku reintegrace dětských vojáků, jež považuji za završení celého procesu ochrany dětských vojáků.

Ve druhé praktické části zkoumám implementaci MHP v rámci AČR s aspektem na problematiku dětských vojáků, především se pak zaměřuji na šíření MHP v AČR, protože se domnívám, že pokud chceme děti před ozbrojenými konflikty chránit, je nutno především zajistit znalost MHP, tak aby mohly být efektivní instrumenty, které nám mezinárodní právo k této ochraně nabízí. A tak aby i případná nová dohoda vzniklá v budoucnu na úrovni mezinárodního společenství mohla být efektivní.

Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření a je doplněn taktéž o rozhovor s vojáky, s vojenským kaplanem, vojenským psychologem, prezidentem ČČK a o písemné interview s ředitelkou UNICEF ČR. Podrobnější výstupy z provedeného šetření, stejně jako přepis většiny rozhovorů jsou k práci připojeny jako přílohy.

Abstract

I approach the still current topic of protecting "child soldiers" as comprehensively as possible. The work is divided into theoretical and practical part.

In the first theoretical part of the thesis, after a short introduction and definition of basic concepts, I present international treaties that regulate the issue of protection of child soldiers and I deal mainly with aspects of prevention against recruitment. Subsequently, I focus on a question of how international law views a child who, despite preventive measures, has become a child soldier. I also analyse how such a child should be treated by the adversary under current international law if there is a conflict between the adversary and the child. I am also trying to suggest how this issue could be better regulated in the future. I also address the issue of punishing child soldiers, which can often affect a child more than mere membership in the armed forces or groups. That is why I believe that it is also necessary to protect children from disproportionate punishments that could possibly be imposed for acts committed as child soldiers. Finally, I deal with the indirect protection of child soldiers by international criminal law, especially through the individual criminal responsibility of the people who recruited these children or used them to actively participate in hostilities. In conclusion, I only outline the issue of reintegration of child soldiers, which I consider the completion of the entire process of protection of child soldiers.

In the second practical part I examine the implementation of the IHL within the Czech army with an aspect on the issue of child soldiers. I especially focus on the spread of the IHL in the Czech army, because I believe that if we want to protect children from armed conflicts, it is necessary to ensure knowledge of the IHL. Then the instruments that international law offers us for such protection can be effective. And so that any new agreement reached in the future at the level of the international community could be effective.

The research was carried out in the form of a questionnaire survey and is supplemented by interviews with soldiers, a military chaplain, a military psychologist, the president of the Czech Red Cross and a written interview with the UNICEF Director for the Czech Republic. More detailed outputs from the survey as well as transcripts of most of the interviews, are attached to the thesis as appendices.

Seznam klíčových slov

Dítě, dětský voják, ozbrojený konflikt, rekrutování, Ženevské úmluvy, Dodatkové protokoly I a II, kombatant, dětský voják jako legitimní cíl, dětský voják jako pachatel, dětský voják jako oběť, Úmluva o právech dítěte, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, Africká Charta pro právo a blaho dítěte, prevence rekrutování, MHP, ROE, eskalace síly, Dominic Ongwen, Bosco Natanga, MTS, reintegrace, implementace MHP v AČR, výzkum

Key words

Child, child soldier, armed conflict, recruitment, Geneva Conventions, Additional Protocols I and II, combatant, child soldier as a legitimate target, child soldier as an offender, child soldier as a victim, Convention on the Rights of the Child, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflicts, African Charter on the Rights and Welfare of the Child, recruitment prevention, IHL, ROE, escalation of force, Dominic Ongwen, Bosco Natanga, International Criminal Court, reintegration, implementation of IHL, research